

Eminescu în circuitul universal

DUMITRU COPILU-COPILLIN

EMINESCU
UNIVERSALUL

ED.

EDITURA Bibliotheca Târgoviște

- Acreditată CNCS în anul 2012, pe domeniile CNATDCU:

Filologie, Teologie, Istorie și studii culturale,

- Prezentă în lista B – edituri clasificate de CNCS pe domeniile:

Istoria economiei, Istoria științei și a tehnologiei,

Istorie socială, economică și politică, Istorie militară,

Științe juridice, Limba și literatura română, Mituri, ritualuri,

reprezentări simbolice, teologie și studii religioase, Etnografie.

cod depunere PN-II-ACRED-ED-2011-0095;

PN-II-ACRED-ED-2011-0096; PN-II-ACRED-ED-2011-0097.

- Atestată de Ministerul Culturii și Cultelor cu avizul nr. 4363/27.05.1997

- Membru al Societății Editorilor din România – SER

(Romanian Publishers Society – RPS)

- Adresa, România, str. N. Radian, KB 2/3, Târgoviște, 130062

tel/fax: 0245 212 241; mobil 0761 136 921

e-mail: biblioth@gmail.com • www.bibliotheca.ro

dumitrucopilu@yahoo.com, tel. 0726 791 985

Eminescu în circuitul universal

Editor – Mihai Stan

Coperta – Editura **Bibliotheca**, după o idee a autorului

Foto copertă – Sabin Bălașa, Luceafărul (detaliu)

Lector – Mihail-Nicolae Stanca

Procesare text – Dumitru Copil

Tehnoredactare – Ioan Alexandru Muscalu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

COPILU-COPILLIN, DUMITRU

Eminescu în circuitul universal: traducerea și ecoul operei

în publicații tipărite și online în 80 de limbi, iar prin programe

de traducere automată în alte 56 de limbi, totalul 136 de limbi din peste 250 de țări
/ Dumitru Copilu-Copillin. ed. a 3-a. - Târgoviște : Bibliotheca, 2015

Bibliogr.

ISBN 978-606-772-052-5

821.135.1.09 Eminescu, M

929 Eminescu, M

Tiparul BIBLIOPRINT Târgoviște

Tel. 0765 464 304 • fax 0245 212 241

e-mail: biblioprint@yahoo.com

Dumitru Copilu-Copillin

EMINESCU

ÎN

CIRCUITUL UNIVERSAL

**Traducerea și ecoul operei în publicații tipărite
și online editate în 80 de limbi, iar prin programe
de traducere automată în 56 de noi limbi,
totalul 136 de limbi din peste 250 de țări**

Ediția a III-a revăzută și adăugită

Eminescu în circuitul universal

Editura Bibliotheca

Târgoviște, 2015

Colecția

CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

Coordonator acad. Mihai Cimpoi

Copyright © 2015

Editura Bibliotheca

Toate drepturile asupra acestei ediții III aparțin

Editurii Bibliotheca & Dumitru Copilu-Copillin

CUPRINS

Cuvânt înainte. Un fenomenolog al receptării operei eminesciene..	7
Cuvântul autorului. Predicții adevărate.....	11
I. Preliminarii.....	80
II. Primele manifestări, – ultimul deceniu de viață a poetului.....	104
III. Receptarea postumă a operei în publicațiile de limbă germană	110
IV. Receptarea operei în publicații de limbă italiană.....	117
V. Receptarea operei în publicații de limbă franceză	122
VI. Receptarea operei în publicații de limbă spaniolă și limbă portugheză.....	129
VII. Receptarea operei în publicații editate în alte limbi romanice	137
VIII. Receptarea operei în publicații de limbă engleză	157
IX. Receptarea operei în publicații de limbă rusă	166
X. Receptare operei în publicații editate în alte limbi slave	173
XI. Receptarea operei în publicații editate în limbi fino-ugrice	188
XII. Receptarea operei în publicații din familia	

unor limbi germanice și baltice	202
XIII. Receptarea operei în publicații din familia unor limbi „izolate” din Balcani și Asia de Sud Vest	214
XIV. Receptarea operei în publicații de limbă arabă.....	220
XV. Receptarea operei în publicații din familia limbilor turcice	225
XVI. Receptarea operei în unele limbi transcauziene, georgiană și armeană	230
XVII. Receptarea operei în publicații editate în limbi indo-iraniene	233
XVIII. Receptarea operei în publicații editate în limbile unor țări din Orientul Îndepărtat.....	239
În loc de Postfață	253
Iconografie	263
Anexe	265
1. Indice de limbi, în ordine alfabetică	265
2. Indice de localități în care apar publicațiile.....	268
Cine este Dumitru Copilu-Copillin...?!	270

Cuvânt-înainte

UN FENOMENOLOG AL RECEPTĂRII

OPEREI EMINESCIENE

Date fiind vastitatea și profunzimea explorărilor bibliografice privind „traducerile și ecourile eminesciene”, realizate de Dumitru Copilu-Copillin, putem vorbi despre o adevărată *fenomenologie* a receptării. Operația de înregistrare statistică obișnuită recheamă în acest caz și o tratare *evaluativă* (deci nu doar descriptivă, sumar-matematică). Dumitru Copilu-Copillin se vede obligat – și face acest lucru cu competență profesională și respect sfânt pentru valori (ceea ce e foarte important la ora aceasta) – să urmărească *fenomenul universalizării* operei eminesciene cu întreaga sa complexitate.

Ce reprezintă acest fenomen? Bineînțeles, *traducerile* ca atare ajunse – iată –, după precizările sale actuale, la 80 (cifra vârstei pe care visa s-o atingă, cea a bătrânului Rege Lear, invocat în *Împărat și proletar*), ecourile imediate de natură publicistică, festivă, prezența în enciclopedii și dicționare enciclopedice, comemorările internaționale prestigioase (precum cele din cadrul UNESCO), dar în special studiile aprofundate cu caracter monografic și comparat, care atinge la ora aceasta cifra de 1000.

Opera de traducere nu se limitează doar la un act de transpunere într-o altă limbă mai mult sau mai puțin reușită. Ea presupune, esențialmente, o verificare de ordin valoric cu o altă cultură (națională) în lumina benefică a întâlnirilor transfrontaliere, o recunoaștere a faptului că poetul exprimă prin modul său

Eminescu în circuitul universal

---

absolut individual, prin „cogito”-ul său, precum stipulează noua critică, „un fond uman general, de natură intelectuală, etnică, lingvistică” după cum preciza poetul definind aportul fiecărui popor adus pe „bina (=scena) cea mare a omenirii”.

Universalitatea lui Eminescu este probată de (ca să preluăm niște termeni dintr-o cunoscută lucrare a lui Umberto Eco) un Cititor Model colectiv, aflat pe diferite meridiane ale Lumii, de un Univers al discursului eminescian care generează după voie jocul semiozei nelimitate, de codurile și subcodurile caracteristice altei culturi. Firește, Eminescu însuși este un Autor Model cu o strategie textuală îndreptată spre Cititorul Model și cu ceea ce semioticianul italian denumește *deschidere (opera aperta)*.

Pe tapetul larg al demonstrației universalității se pun motivele abordate (*topoi*) pe care le găsim în Antichitate, în Evul Mediu, în epoca romantismului, a clasicismului sau a simbolismului, influențele *radiante* (în termenii lui Tieghem), aduse de mode și curente, dar și cele catalitice și modelatoare (în termenii lui Blaga), influențele exercitate de Eminescu asupra unor poeți din alte arealuri (asupra celor albanezi, de exemplu), similitudinile cu poezii naționali ai altor popoare (slave, latine), descoperirea unor filoane nu doar tipologice sau tematice, ci și viziunare, meditative, existențiale, precum cel metafizic remarcat de Rosa del Conte ca însemn al modernității, cel elegiac (este, după cubanezul Salvador Bueño, chiar cel mai mare elegiac în context universal), ontologic (din perspectiva exegetică a Svetlanei Paleologu-Matta), filosofic (fiind un poet – înțelept, structural gândirii indiene, conform demonstrației Amitei Bhose).

Un statut aparte, în contextul receptării, îl au traduceri „congeniale”, făcute de mari poeți precum Ivan Krasko, „părinte al literaturii slovacă”, Anna Ahmatova, Rafael Alberti, Elisaveta Bagreana, Jindra Huškova. De menționat, pentru prestața lor evaluativă, Seminarele desfășurate în Franța („Eminescu după Eminescu”), Italia (la Veneția, în 2000: „Eminescu – 150”), Turcia („Eminescu și Yunus Emre”), tezele de doctorat, devenite monografii de referință ale lui Alain Guillerrou (*Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu*), Rosa del Conte (*Eminescu sau despre Absolut*), Iuri Kojevnikov (*Eminescu și problemele romantismului în literatura română*), Song-Ki-Kim (*Eminescu și Song-Wöl-Kim*), Lasqush Poradeci, cel mai mare poet albanez influențat de Eminescu (*Poezia populară română și cultura germană în opera lui Eminescu*), prefetele și articolele semnate de Bernard Shaw, Salvatore Quasimodo, Giuseppe Ungaretti, Eduardas Mieželaitis, de vestiții comparatiști van Tieghem, Baldensperger, Heitmann, Korş, Iațimirski.

Enunțul statistic, după cum precizează însuși cercetătorul, este prezentat „în paralel cu exemple și semnificații ce pun în evidență dimensiuni, valori și așteptări ale evoluției receptării prezente și viitoare”, prezentarea personalității eminesciene „sumar, dar explicit într-o ordine cronologică, pe limbi din zonele geografice de pe toate meridianele lumii, cu indicarea localităților ca centre de iradiere a mesajului eminescian, diseminat îndeosebi pe parcursul ultimilor aproape trei decenii, de când ascensiunea cunoașterii prin receptare se asociază cu înrâurirea catalitică și asimilarea operei în literaturile naționale, iar prin recunoașterea și consacrarea ei ca valoare universală, *devenind implicit o componentă românească a patrimoniului cultural mondial*”.

Eminescu înregistrează și fenomenul traducerilor și comentării prin intermediul altor limbi, în special germană, rusă și engleză. Sunt trecute, bunăoară, într-o revistă statistică peste 90 de traduceri și referințe critice ca ecouri la publicațiile de limbă germană - apărute numai în timpul vieții poetului - sub formă de *repligi* sau *extinderi* în Austria, Italia, Franța, Elveția, Rusia, Ungaria și România, în mari centre culturale situate la mari extremități ale lumii: Leipzig, Chicago, Viena, Sankt-Petersburg, Florența, New York, Bonn, Budapesta și București.

Surprinzătoare este concluzia pe care o face cercetătorul privind receptarea în arealul cultural slav, care corespunde *orizontului de așteptare* propriu lumii moderne marcată de „ofensiva” internetului: „*Avem în vedere, consemnează Dumitru Copilu-Copillin, atât extinderea prezenței creației eminesciene în publicațiile slave online, cât și intensificarea cercetării și elaborării de lucrări – comparative – nu doar pe teme punctuale de interes local și național, ci deopotrivă, pe teme vizând valorile literare naționale de dimensiune universală, cum ar fi raporturile tipologice sau de filiații între valorile etalon naționale, de limbă literară și măiestrie, cum ar fi reprezentanții comparabili și compatibili de regulă numiți «Poetri Naționali»*”.

Meritul fundamental al profesorului Dumitru Copilu-Copillin este acela de a ne da o lucrare bibliografică, în care identifică, prelucrează și evaluează cu metode și într-o viziune modernă sursele eminesciene și de a ne oferi enunțul statistic – „știința faptelor petrecute” – conform preceptului lui Leonardo da Vinci: „Orice adevăr este adevăr numai dacă este demonstrat, matematic” împreună cu anumite explicitări de ordin istorico-literar și sociologic. Sunt de remarcat acribia,

erudiția, plăcerea intelectuală de „a naviga” pe internet, dar și de a merge direct la surse (dicționare, volume de traduceri, monografii, proiecte, comunicate, acțiuni publice etc.). Profesorul – cercetător nu-și ascunde bucuria când găsește aprecieri superlative, comentând cu însuflețire și exaltare (e un mod de a sfida detractorii) și depășind astfel ariditatea expunerii statistice.

Sub ochii noștri se ridică piramidal un Eminescu, al cărui valoare universală e absolut indiscutabilă, comparabilă cu cea a tuturor poezilor reprezentativi ai lumii.

Acad. Mihai Cimpoi

Cuvântul autorului

PREDICȚII ADEVERITE

Aspecte ale vieții ca suport biografic al operei lui Mihai Eminescu

1853. În urmă cu mai bine de 160 de ani, cărturarul tribun al Revoluției Române din 1848, **Simion Bărnuțiu**, autorul manifestului care formula principiile cuprinse în programul Adunării Naționale de pe Câmpia Libertății de la Blaj din 15-17 mai 1848, vicepreședintele acestui forum național și lider al mișcării ardelenice, după înfrângerea revoluției a fost nevoit să ia calea pribegiei prin mai multe țări pentru ca în cele din urmă să se refugieze la Viena. Curmarea cu limbagul armelor a cauzei naționale pentru care a militat, lipsit atunci de vreun orizont pentru izbândă, însă cu speranța că în viitor din sânul poporului înveșnicit se va ivi eroul care, „crede în steaua mereu incandescentă a neamului”, aidoma unui „Luceafăr” călăuzitor pentru destinul poporului român și pentru „tinerețea limbei sale”, l-au îndreptățit să transmită în scris viitorimii următoarea mărturisire de credință: *„Când va răsări est Luceafăr pe cerul Daciei, bătrânii ei vor întineri de bucurie, fetele ei vor corona cu flori pe îngerul care va cuteza a lua vălul străin ce le întunecă, feciori-l vor purta în triumf ca pe un mare erou, care au șters macula străină de pre numele românesc, poporul îi va eterna memoria cu mormânt de neuitare pe care i-l va înălța în inima sa cea recunoscătoare, ca făuritorul tinereții limbei sale”.*

Într-un moment de cumpănă pentru națiunea română, aflată sub opresiunea imperiilor habsburgic și austro-ungar, țarist și otoman, **Simion Bărnuțiu** crezând cu tărie în ideea de reîntregire a Patriei strămoșești și că „va răsări est *Luceafăr* pe cerul Daciei” române, fără să știe cine va fi acela, **i-a prevestit venirea.**

Înainte de a urma firul istoric al cronologiei evenimentelor doveditoare, vom devansa premoniția Timpului – Supremul Judecător – care a investit cu această misiune, asumată național, de **exponent al spiritualității neamului românesc**, pe poetul **Mihai Eminescu**, a cărui viață scurtă, dar tumultoasă de scriitor și om politic militant, a fost închinată cauzei naționale până la sacrificiul de martiriu. Scriitorul Eminescu ne-a lăsat **moștenire** o operă scrisă într-o limbă literară modernă etalon, devenită limbă **națională**, în care românii de pretutindeni vorbim, citim, scriem și simțim românește, operă națională care acum ne reprezintă în lume prin **traducerea și ecoul ei**, deocamdată identificată de noi în publicații editate în cel puțin **80 de limbi** din peste 250 de țări și regiuni autonome ale lumii.

În anul 1853, Eminescu avea 3 ani. În anul 1864 se stingea prematur din viață **Simion Bărnuțiu**, eminentul profesor universitar, istoric, filozof, filolog, ziarist, jurist și unul dintre principalii organizatori și ideologi ai revoluției române din Transilvania anului 1848. După 2 ani de la moartea lui Bărnuțiu, aripile zborului poetic eminescian și-au luat avânt, la debutul din anul, pentru el simbolic, 1866, cu poezia „La mormântul lui Aron Pumnul”, după care părăsește școala, luând calea pribegiei vreme de 4 ani. Așadar, la 16 ani pleacă din Cernăuți, părăsind Bucovina, sub pretextul susținerii unui examen, ajunge tocmai în acele localități unde a trăit și a fost profesor Bărnuțiu, mai întâi la mult visatul Blaj, de acolo la Sibiu, iar mai târziu un timp locuind la Iași îl preocupa, între altele, ecourile vieții, activității și scrierilor acestui tribun pașoptist care erau încă vii în memoria contemporanilor poetului. Crezul tribunului Bărnuțiu în cauza românilor ca națiune politică și mai cu seamă în drepturile românilor din Transilvania de a se uni cu țara, putea să fi fost pentru Eminescu un îndemn în a-și trăi viața dăruită aceluiași crez.

Pilda vieții acestui tip de cărturar militant, Eminescu a avut însă norocul să o înțeleagă mai bine într-o realitate trăită aieva, pentru un timp, ca elev alături de profesorul și mentorul său, **Aron Pumnul**, alt pașoptist de frunte și el militând pentru „drepturile ce se cuvin” românilor din Transilvania și Bucovina. Înalta conștiință civică, unele inițiative și fapte de viață – similare la cei doi magiștri amintiți și discipol – pot conduce la ideea că ar fi putut influența destinul discipolului de militant pentru înaltele idealuri general umane, naționale și personale.

Aron Pumnul, fostul fiu de iobag din satul Cuciulata de lângă Făgăraș, a rămas orfan, dar prin intermediul unui om de bine, care i-a observat inteligența deosebită,

i s-a înlesnit târziu, la 14 ani, accesul la școala normală din Odorhei. După patru ani, ca absolvent eminent, a putut să urmeze studiile de filozofie la Blaj (aici a frecventat cursurile lui Simion Bărnuțiu) și la Cluj (la liceul Piarist, unde a fost coleg cu alt pașoptist, Avram Iancu). După absolvire e numit profesor de filozofie la Blaj și în același an, la îndemnul lui Bărnuțiu, cu o bursă oferită de Episcopia din Blaj, urmează cursurile universitare de Teologie și Filosofie la Institutul „Sf. Varvara” din Viena.

La Viena i se conturează formația intelectuală, răsfrântă și asupra educației viitorului său elev preferat, Eminescu. Preocupările studentului Pumnul sunt orientate hotărât spre filosofia naționalistă a „luminilor” (iluminismul „Școlii Ardelene”, devenit temeiul unui program al intelectualilor ardeleni de „luminare” a poporului), dar manifestă interes și pentru Aristotel, Seneca, Spinoza, Voltaire, Rousseau, Kant, Roltek etc., traduce „Fizica” lui Baumeister și lucrarea lui Colson „De l'état present et de l'avenir des principautés de Moldavie et de Valachie”, pregătirea filologică fiind o preocupare permanentă. În anii petrecuți la Viena, Pumnul organizează pentru studenții români **societatea „Rumânimea cea tânără”**, programul căreia reflectând idealurile iluministe și patriotice de „formare a viitorilor dascăli bine pregătiți în domeniul istoriei, economiei, fizicii, dreptului natural și național, precum și de inițiere în traducerea de cărți și manuale”.

După absolvirea cursurilor universitare, din Viena, în 1846, își reia activitatea ca profesor de filozofie la Blaj. În anul următor, aici A. Pumnul își începe **activitatea de jurnalist** cu articole de filosofie practică și de educație moral-creștină în revista cărțurarului Timotei Cipariu, „*Organul luminărei*” (devenit, în 1848 „Organul Național”), prima publicație românească editată nu în alfabetul uzitat atunci, chirilic, ci cu litere latine, de asemenea în „Învățătorul poporului” (1848, după scurt timp ziarul a fost interzis de cenzura maghiară). În aceste publicații Pumnul tipărește vestitul articol, „*Viața năciunei române, dulceața limbei și a simțemăntelor ei*”, dar mai scrie și despre viața românilor, făcând un patetic apel „să se cunoască și să se prețuiască, să fie conștienți de naționalitatea și de drepturile lor”. Aron Pumnul îl știa pe Bărnuțiu din anii în care îi frecventa cursurile la Blaj, dar l-a cunoscut mai bine în acțiunile comune la care au participat în timpul evenimentelor revoluționare din Transilvania anului 1848, al căror ecou se va reflecta în opera eminesciană.

Cunoașterea semnificației social-istorice a evenimentelor la care au participat activ Bărnuțiu și Pumnul, **în contextul revoluțiilor europene și naționale**, ne-ar putea

explica chiar **obiectul activității** omului politic Eminescu, înțeles ca **suport biografic al operei** jurnalistice, în bună parte și literare. **Coincidența** dintre unele obiective și **momente** ale Revoluției din 1848 și câteva **înscrișuri** ale prozatorului, poetului și ziaristului Eminescu îndeamnă la reflecții și induc certitudinea unor **filiații** între activitatea și scrierile acestora. Nu ne surprind, în acest sens, unele tipuri de inițiative și acțiuni ale lui Bărnuțiu și Pumnul, întâlnite și în activitatea de student și mai târziu de ziarist a lui Eminescu, unele devenite chiar **obiective** ale activității ziaristului, cum ar fi apărarea dreptului românilor de asociere în lupta pentru „uniunea” Transilvaniei cu România. În același timp, surprinzătoare par și similitudinile dintre o serie de evenimente ale revoluției pașoptiste din Transilvania și câteva momente – „episoade reale până la impresii nemijlocite și cuvinte” – transcrise parcă dintr-un carnetel sau evocate după amintirile altora și publicate tocmai de aceea fragmentar într-o exprimare mai explicită de **cronică** obiectivă, nemistificată, care explică „lupta și jertfa românilor ardeleni pentru supraviețuire națională”. Consacrarea în istoria literară ca „**proză de ficțiune**” – reflectă „Destinul revoluționarului cu înfățișare de **demon romantic**” din „jurnalul lui **Toma**” despre „pribunul **Ioan** din oastea lăncierilor lui lăncu” – coincide cu intenția lui Eminescu de a-și proiecta personajele într-un „**roman social**”, cum denumea chiar el, eseuri precum „**Sărmanul Dionis/Geniu pustiu/Toma Nour în Siberia**”, în care se afirma că „descrierea Revoluției este cutremurătoare. Internaționalismul umanitarist a eșuat, într-un război sângeros între națiuni”. Această tematică este abordată și în articole publicate ca ziarist profesionist, îndeosebi la „Timpul”, chiar în câteva poeme. Așadar, **contextul revoluționar european și național**, care ne-ar putea explica destinul omului »litic, parțial și al poetului Eminescu, configurat în cartea de față, îl reprezintă atât **evenimentele Revoluției din 1848, obiectivele și consecințele ei**, în care au fost implicați unii dintre tribunii ei, în postura de **mentori spirituali** în anii tinereții, cât și **realitatea social-istorică** în care a trăit, în care au fost implicați **opozanții ideilor și conduitei sale de militant** pentru „cauză națională”. **Așa ceva ne arată și datele istoriografice știute ori neștiute sau încifrate**, semnificația și ecoul cărora se reflectă în succinta **cronică – povestea vieții unui căutător de comori** spirituale neperisabile – prezentată în paginile care urmează.

• În **țările Europei** cu regimuri absolutiste, cuprinse de mari zguduirii naționale și sociale, revoluția desfășurată în anii 1848-1849 a fost îndreptată împotriva ordinii încă supranațională, dând semnalul deșteptării naționalismului european. Deși înăbușite, revoluțiile de la 1848 au fixat pe termen lung obiectivul creării statelor naționale în Europa. Scânteia a

izbucnit în Sicilia, la **Palermo** în 12 ianuarie împotriva regimului absolutist. Insurecția s-a întins și în alte părți ale insulei, dar răscoala a putut fi înăbușită cu relativă ușurință de baionetele armatei burbonice. La 22 februarie, focul a izbucnit la **Paris**, orașul numeroaselor revolte. Monarhia a fost răsturnată pentru câteva luni sub presiunea revoluționară a poporului, dar **principiul libertăților cetățenești cerute de revoluționarii francezi a evoluat și s-a transformat în libertăți naționale** pentru popoarele supuse, iar peste revendicările sociale s-a suprapus ideea de unitate națională, factor deosebit de important care a avut repercusiuni asupra întregii Europe. Participând la aceste evenimente din Paris, viitorul istoric Nicolae Bălcescu și alți tineri români, aflați atunci la studii și animați de aceste principii, și-au grăbit întoarcerea în țară pentru a le înfăptui. Sub același imbold al revendicărilor sociale și unității naționale, dar într-o formă revoluționară mai radicală, revoluțiile care au izbucnit în prima jumătate a anului 1848 în Europa centrală și carpato-dunăreană (Austria, Cehia, Ungaria, Croația, Serbia de Nord, Polonia de vest, Slovacia, Transilvania, Moldova, Țara Românească) s-au integrat în uriașul val revoluționar european. **Popoarele oprimate din imperiul habsburgic și monarhia ungară – cehi, slovaci, italieni, croați, maghiari, români – își revendicau dreptul la libertate națională și socială.**

În martie 1848 revoluțiile izbucnesc aproape concomitent, la Praga în 11 martie, la Viena în 13 martie, iar în Ungaria va irumpe, în forme radicale, începând din 15 martie. Aici intelectualitatea liberală maghiară dorea să impună **Ungaria ca stat național independent de Austria, acum dependentă de Imperiul Habsburgic** cu centrul politic la Viena, condus de un împărat. Ideea de libertate și de unitate națională era înțeleasă de nobilimea/burghezia maghiară în sensul formării unei națiuni civice maghiare, după modelul preconizat de Revoluția franceză, adică neținând seama de componența etnică eterogenă a țării, ba tocmai prin asimilarea etniilor diferite de cea maghiară și omogenizarea forțată a specificului diferitelor regiuni ca și prin impunerea unei singure limbi oficiale, adică maghiarizare. Revoluția din 1848 a fost consemnată de istorici, în acest înțeles, ca „eveniment determinant al istoriei Ungariei din epoca modernă, considerată unul din fundamentele identității naționale a poporului maghiar”. De aceea, între cele **trei sărbători naționale** ale Ungariei, figurează **15 martie 1848**, pentru a marca trei coordonate: **1. „Cele 12 puncte ale revoluției”** sub deviza „Egalitate,

libertate, fraternitate!” (care exprima explicit „Ce dorește revoluția maghiară”, între obiective însă punctul „12. Uniune”, sigurul neexplicit – enciclopediile și tratatele de istorie citându-l ca „**12. Uniune-cu Transilvania**” – adică încorporarea Transilvaniei în Ungaria); **2. „Revoluționarii notabili”** care le-au realizat (militari de carieră, între cei 8 nominalizați fiind remarcați generalii Lajos Kossuth, Józef Bem și colonelul Sándor Petőfi) în **3. „Bătălii ale Revoluției Maghiare”** (în care aceasta a triumfat, între „septembrie 1848 și august 1849”, la „Pákozd, Schwechat, Mór, Kápolna, Komarno, Segheșvar, Szőreg, Temeșvár”). Unii istorici și-au pus însă întrebarea legitimă, de ce în această listă nu au fost nominalizate și localitățile pe care istoria le-a consemnat ca importante, dar pentru perioada anterioară (**martie-septembrie 1848**), legate de **bătăliile revoluției românilor din Transilvania**, iar în ceea ce privește cele două nominalizate în listă, adică **Sighișoara și Timișoara**, ele reprezentau în realitatea de atunci momentele de triumf ale Revoluției Române din Transilvania, în sensul că „armatele maghiare au fost zdrobite definitiv în aceste localități de forțele aliate” armate ruso-austriece și cu concursul românilor din Garda Națională. Atacul asupra Timișoarei, desfășurat între 11 iunie și 9 august 1849, a fost ultima dintre cele mai importante bătălii, care „au consfințit practic înfrângerea în teren” a Revoluției Maghiare, făcând posibilă urmărirea și capturarea la Șiria-Arad, a ultimilor 13 generali, considerați de partea maghiară „eroi”, predați austriecilor și lichidați, în timp ce generalii Bem și Kossuth au reușit să scape, fugind în Turcia.

Documente istorice publice, accesibile azi oricui pe internet – de unde și cităm – atestă faptul că prețul plătit a fost enorm (în ce privește partea română): peste 40.000 de români uciși, peste 70 de biserici românești distruse și peste 300 de sate locuite de români devastate și incendiate. Ca expresie a intoleranței religioase față de români, au fost arse complet 41 de biserici ortodoxe și 30 de biserici greco-catolice. Biserici ortodoxe jefuite în întregime 319, iar biserici greco-catolice 396. Chiar în zilele noastre, în muzeele publice din unele castele ale foștilor grofi Teleki din Guruslău, Berchezi și Colțău de Maramureș, deschise pentru vizitatori anual, mai ales în 15 martie, de ziua maghiarilor de pretutindeni, se păstrează obiecte relicve (bucăți din „Faimoasele spânzurători” de care au atârnat peste 40 de „captivi” români, alături de „picturi în ulei de mare valoare” cu scene de groază, arme de foc, evocări despre cei peste 100 de răniți muribunzi pe câmpul de bătaie, despre aproape 300 de țărani, preoți, primari, notari români

maltratați și spânzurați). Mari personalități ale vremii – ne vom limita doar la trei – înfățișează scene cutremurătoare ale acestui război civil provocat (adevărat, de aprobare sau dezaprobare), precum cele 4 cărți publicate între 1848 și 1860, aparținând vestitului scriitor academician, Jókai Mór, *Florile sălbăticeiei, Tablouri de revoluție și luptă din 1848-1849, Jurnalul unui pribeag, Istoria națiunii maghiare* și poemul *Cântul național* din 1848 și alte lucrări de Petőfi Sándor, respectiv, nuvela *Geniu pustiu* din 1871 de Mihai Eminescu). Istoricii observă că asemenea crime barbare nu puteau să-și aibă locul într-o Europă a „libertății, egalității și fraternității”.

• **Procesul revoluționar** din Ungaria, început la 15 martie 1848, a izbucnit sub forma unei răscoale. În fruntea mulțimii revoluționare, enciclopediile îl remarcă pe liderul liberal, Petőfi Sándor, „poetul romantic maghiar, erou al revoluției de la 1848 din Ungaria și Transilvania”. În dimineața zilei de 15 martie, Petőfi împreună cu un grup de revoluționari au început să mărșăluiască în jurul orașului Pesta. Oprindu-se în fața noii clădiri a impunătorului Muzeu Național, urcat pe o platformă a citit „Cele 12 puncte ale revoluției” (la care era co-autor), după care a recitat cu înflăcărare poemul revoluționar proaspăt scris, „**Nemzeti Dal!**” („Cântul Național”, adesea tradus „Song” sau „Imn”, în 6 strofe), care se spune că a inspirat Revoluția maghiară din 1848: „**Ridică-te maghiarule, Patria te cheamă! / Timpul nostru este acum ori niciodată!... Sabia strălucește mai luminos decât lanțul, / Împodobește-ți cu ea brațul, / Care mai poartă încă lanțuri! / Întoarce-te acum, vechea noastră sabie strămoșească! /...Numele de maghiar va fi mare din nou! /...Prin Dumnezeuul maghiarilor / Noi promitem / Că nu vom mai fi sclavi!**”. Ultimele versuri au fost scandate în pas de marș pe traseul spre temnița din care au fost eliberați deținuții politici; la două tipografii, sub pretextul desființării cenzurii s-au tipărit pe loc textele „Cântului Național” și „Cele 12 puncte”, care au fost împărțite mulțimii ce creștea cu miile. Demonstrații au continuat marșul, apoi au trecut pe celălalt mal al Dunării la Buda. Sub presiunea mulțimii, dar fără vărsare de sânge la Buda și Pesta, guvernatorul imperial a fost forțat să semneze cele „12 puncte”.

Ulterior, dieta ungară a decretat independența Ungariei față de Imperiul Habsburgic, intenționând realizarea unui imperiu propriu al ungarilor, de fapt reconstituirea Ungariei Mari din 1526. A urmat însă ruptura între Viena și Pesta, când mareșalilor le-a fost dat controlul asupra întregii armate

a Ungariei, expansioniste, în sensul că obiectivul urmărit era de acum realizarea punctului „12. Uniunea” (cu Transilvania). După alte acțiuni „revoluționare” maghiare, Curtea Imperială de la Viena a ordonat dizolvarea guvernului maghiar, ca „incapabil să păstreze ordinea publică”. În aceste condiții guvernul revoluționar maghiar, sub guvernatorul Lajos Kossuth a făcut apel la generalul Iosef Bem, care a reușit în primăvara anului 1849 să cucerească Transilvania, în afară doar de zona munților Apuseni a lui Avram Iancu. Puține și confuze au fost încercările de conciliere dintre maghiari și români, susținute chiar de Avram Iancu și Nicolae Bălcescu, sub pretextul nu al luptei armate, ci al neutralității.

Dilema revoluției maghiare istoricii o explică astfel: întrucât popoarele conlocuitoare din Ardeal erau îngrijorate de problema „egalei îndreptățiri”, în caz de izbândă, ungerimea, care se menținea prin privilegii, ar fi rămas o minoritate oarecare, în primejdie să fie „înghițită”; se impuneau deci *două imperative: primul*, unirea imediată a Transilvaniei cu Ungaria, *al doilea*, oprirea în continuare a națiunilor conlocuitoare prin autoritatea statului maghiar astfel întregit. Unul din artizanii acestor imperative, Lajos Kossuth încă din 16 august 1846 preia ideea: „Dacă miile de nobili și-ar pierde averea, iar naționalitatea lor s-ar reduce, cea mai mare parte a milioaneilor care i-ar ocupa locul, nu va mai fi maghiară”. Nobilimea maghiară „revoluționară”, cu privilegii mobiliare imense, care a pus pe picioare o armată bine organizată, în mare parte recrutată cu sila din rândul băștinașilor ardeleni, în consecință a încercat să-și impună controlul asupra întregului Ardeal. În acest context au fost reprimite mișcările de împotrivire ale românilor, sașilor și ungerilor rămași fideli Casei de Habsburg. Liderii românilor din Transilvania – ca și vecinii croați din Croația – nu au împărtășit ideea creării unui stat național maghiar de acest tip unde etniile majoritare, cum este și cea din Transilvania, ar fi urmat să rămână mai departe fără drepturi politice egale cu ale maghiarilor, minoritari în Transilvania, de aceea au convocat adunări populare proprii în care să discute aceste probleme.

• **Revoluția Română de la 1848-1849** a fost parte a revoluției europene din același an și expresie a procesului de afirmare a națiunii române și a conștiinței naționale, deci a avut un caracter preponderent național din cauza faptului că părți din teritoriul național se aflau în stăpânirea imperiilor vecine (Transilvania sub dominația imperiului ungar, Bucovina supusă celui habsburgico-austriac), în timp ce Moldova și Muntenia erau constrânse să

accepte protectoratul Rusiei țariste și suzeranitatea Imperiului Otoman). Revoluția europeană de la 1848 a fost, după cum sublinia Nicolae **Bălcescu**, „**ocazia, nu cauza revoluției române**”, cauzele revoluției române constând în „cele 18 veacuri de asuprire”. În preajma anului 1848 exista atât în Transilvania, cât și în Moldova și în Țara Românească o stare revoluționară care cerea, în mod obiectiv, atât trecerea la acțiune pentru înlăturarea iobăgiei (în maghiară *jobbágy*=șerb, șerbie) ce apăsa cea mai mare parte a populației, cât și dobândirea independenței și înfăptuirea unității țărilor românești. Iar aceste năzuințe erau împărtășite de cea mai mare parte a societății. În Transilvania, revoluția de la 1848 a urmat unui lung șir de răscoale în apărarea drepturilor legitime ale românilor, precum a fost cea condusă de Horea. Vestea izbucnirii revoluției din Pesta, la 15 martie 1848, a fost primită cu însuflețire și speranță de unii revoluționari români din Transilvania. Dar după 20 martie încep să apară manifeste de împotrivire în orașele și satele Transilvaniei, unele chiar afișate pe clădirile orașului Sibiu. Acestea cuprind gândurile și entuziasmul revoluționar al intelectualității românești. Vestea revoluțiilor, din țările Europei, s-a răspândit în sistem „domino”, în Austria și Ungaria, deci și în localități din Transilvania, cuprinzând cu rapiditate orașele Timișoara, Arad, Oradea, Blaj, Sibiu, Cluj, Aiud, Alba Iulia, Dej, Odorhei, Tg. Mureș, Brașov etc., majoritatea localități unde s-au desfășurat adunări populare.

Cu acest prilej au fost dezbătute „reforme” promise, dar vizibil platformele erau duale, – drepturile serveau numai interesul ungarilor din Ungaria și Transilvania, iar românii transilvăneni continuau să rămână ca și înainte, lipsiți de drepturile legitime. Împotriva acestor decizii, militanții români protestează cu energie și solemnități, între aceștia amintind personalități ca Simion Bărnuțiu, căruia i se vor alătura alți intelectuali fruntași ai revoluției, precum Avram Iancu, George Barițiu, Timotei Cipariu, Aron Pumnul ș.a.

Primul glas românesc care se ridică în Transilvania, respingând vîguros „uniunea” (cu Ungaria), a fost al lui **Simion Bărnuțiu**, care în seara zilei de **24 martie 1848**, concepe și apoi răspândește celebrul său manifest, „**Fraților români!**”, în care enunță principiile sale, formulate în lucrări și cursuri universitare, începând din anul 1842, despre națiunea română și soarta românilor din Transilvania, prin care se conturau punctele unui prim program, cuprinse în actele programatice ulterioare. Totodată, prin acest

document se protesta împotriva declarației nobilimii maghiare din 21 martie 1848 privind alipirea Transilvaniei la Regatul Ungariei. Un rol important în răspândirea informațiilor către cetățenii români l-au avut „Organul luminării”, prima gazetă românească apărută pe meleagurile Albei, leagănul atâtor mari evenimente istorice și culturale (acum centrul fiind Blajul, unde în 1847, fondatorii gazetei erau cărturarii Timotei Cipariu, redactor șef și adjunctul său Aron Pumnul, în 1848 devenind „Organul Național”), dar și ziarul „Învățătorul român”.

Datorită evenimentelor politice, care se desfășurau „vertiginos” în Transilvania, în ziua de **25 martie** cărturarii blăjeni, s-au întrunit în casa lui Timotei Cipariu într-o conferință, la care au luat parte corpul profesoral și canonici din Blaj. La propunerea profesorului Aron Pumnul, în după-amiaza aceleiași zile, conferința a continuat în clădirea mare a liceului, într-o atmosferă de înflăcărare tinerească impusă de cei care s-au alăturat, – seminariștii, studenții teologi și elevii din clasele superioare ale școlilor blăjene.

În timp ce la Sibiu, Simion Bărnuțiu răspândea manifestul program în principalele localități din Transilvania, Aron Pumnul, la Blaj, concepea textul unei chemări de participare la o primă mare adunare populară: **„Proclamație Circulariu pentru convocarea Adunării pe Duminica Tomii** (din 30 aprilie, la Blaj): *Români! Acesta vă fie cugetul, fapta și vorba care să răsune din graiul fiecăruia, să trăiască!...(națiunile) neamurile din Ardeal, adecă cea maghiară, săcuie, română, și sasă...Cugetul, faptele și vorbele cele răsunătoare ale fiecăruia să fie pacea, slobozenia și frățietatea! Însă aceasta n-au fost până acum, pentru că românii n-au avut drepturile ce să cuvîn unui neam, ei au avut numai deregătorie, însă drepturi nu. Aceste drepturi...trebuie să ni le câștigăm noi pe calea legii... adunându-ne într-un loc pe Duminica Tomii în Blaj toți protopopii, câte cu doi preoți și câte cu doi oameni din tot satul românesc...că aceasta o poștește însuși mântuința neamului nostru, nu vă temeți de nimenea. Spuneți ungurilor, săcuilor și sașilor că noi îi iubim ca pre frații noștri, cu carii lăcuim întru o țară...spuneți-le în gura mare că noi nu voim a câștiga drepturile omenimei prin sabie, ci prin legile minței sănătoase și pentru aceea ne adunăm să ne înțălegem cari sânt drepturile acele; căci dreptul câștigat cu sabia nu e drept, ci răpire și uzurpăciune...dreptul întemeiat pe mintea sănătoasă ține până când ține mintea...Aceasta e frăținătatea cea adevărată pre care e întemeiată*

fericirea țării cea din lontru, ...Auziți dară români! Uniți-vă în voință...ce va rămâne înșămnat în cartea întâmplărilor neamului nostru și prin urmare venitorimea oamenilor de omenie ne vor binecuvânta sau ne vor blăstăma precum vom fi vrednici. Vivat națio!”

Ideea convocării unor mari adunări populare cu rol de Congres național apare mai întâi la Târgu-Mureș, dar la Blaj profesorul Aron Pumnul își prezintă public și răspândește proclamația sa, poate mai puțin fermă, dar incitatoare de aprinse speranțe pentru românii care erau pentru prima dată convocați a se sfătui asupra problemei lor naționale. Pentru a publica „Proclamația”, Aron Pumnul a apelat la tipografia mitropoliei din Blaj, însă a fost refuzat și avertizat: „De marea responsabilitate ce-și ia pre sine, convocând o națiune întreagă, care e una din prerogativele autorității”. Refuzul nu l-a descurajat, iar proclamația a scris-o manual în 42 de exemplare, apoi transcrisă de studenții și elevii săi tot manual în 400 de exemplare, în două variante, cu litere chirilice și latine. În **12 aprilie, Proclamația-manifest** a fost **citită** în fața tineretului studios entuziasmat din Blaj și **înmănată participanților**, care în 22 aprilie **urmasă să plece spre casele lor în vacanța de Paști** și să o răspândească în toate zonele Transilvaniei.

Un număr de „Proclamații” fiind confiscat de autoritățile maghiare, Guvernatorul Transilvaniei, Jozsef Teleki, alarmat de situația creată și cunoscând bine „cetatea” românismului de la Blaj, în ajunul Duminicii Tomii din 30 aprilie a dispus măsuri aspre de intimidare și de pedepsire: cere să fie informat pe larg cine a convocat adunarea, prin cine și cum s-a răspândit convocatorul. Iată cum arăta raportul unui jandarm: „Așa cum ați cerut Înălțimea–Voastră vă trimit proba ce-am confiscat de la cei doi instigatori (Adorjan Varga, satul Braseu – Hunedoara și Istvan Balint din Dobra – Mureș), teologi din Blaj această fițuică (țâdula) prin care îndemnau la răzmeriță (felkeles) și nesupunere...Acel tălhar (Aron Pumnul n.n.) îndemna țărani să meargă la Blaj pentru a se răzvrăti contra stăpânirii”. În consecință, au fost trimise imediat circulare tuturor protopopilor pentru a fi informați preoții și enoriașii că adunarea nu a fost aprobată, și deci este ilegală, așa încât oamenii să nu cumva să meargă la adunarea de la Blaj, și să-i „amenințe că vor fi împușcați sau spânzurați”. Se dezlănțuia o adevărată **vânătoare pe urmele proclamației**. Se spionau satele, ca să se afle dacă și-au ales delegați pentru Blaj și dacă oamenii stăpânirii puteau pune mâna pe ei. Pe numele lui Aron Pumnul a fost emis un ordin de arestare și condamnare la moarte, – urmare casa din Blaj i-a fost devastată, bunurile distruse, iar cartea tradusă în timpul studenției

la Viena despre „Prezentul și viitorul principatelor Moldova și Valahia” a fost arsă în piața publică. Aron Pumnul a luat calea pribegiei, pierzându-i-se urma.

Prevăzută a fi o **adunare populară** la Blaj, **de pregătire a mării Adunări Naționale** din 15 mai tot la Blaj, cu toate împotrivirile autorităților maghiare, la **adunarea din 30 aprilie 1848** – rămasă în istorie sub denumirea Duminica Tomii cea însângărată – au reușit să ajungă o mulțime de participanți, majoritatea fiind grupurile organizate ale moșilor în frunte cu Avram Iancu. De la această adunare a lipsit însă organizatorul, Aron Pumnul, la fel preoții și canonicii din Blaj precum și protopopii satelor din Transilvania, cauza fiind restricțiile impuse. În dimineața zilei de 30 aprilie, în piața Blajului, în jurul catedralei s-au adunat mulțimile, cam 4.000 până la 6.000 de oameni. De la balustrada catedralei au început să vorbească tinerii. Alexandru Papiu-Illarian pare a fi fost cel mai activ: **„A sosit însă ora mântuirii, un spirit ceresc, spiritul libertății universale a deșteptat toate semințiile Europei. Acest spirit a ajuns și la noi chemându-ne la deșteptarea din somnul cel de moarte”**. Punctul culminant al primei mari adunări a românilor a fost după-masa, când s-a auzit că vine – de la Brașov, unde participase în ziua de Paști la o altă mare adunare populară – Simion Bărnuțiu. La sosirea conducătorului (căci acum mulțimile aveau un conducător), s-a strigat „Vivat!” și „Să trăiască!”. Atitudinea din cuvântarea lui Bărnuțiu a fost una moderată, deoarece adunarea fiind ținută și așa peste voia autorităților maghiare nu dorea să compromită ținerea celeilalte adunări convocate peste 15 zile. Scopul, din punct de vedere românesc, a fost însă atins: românii au făcut o repetiție generală a Adunării Naționale din 15 mai 1848.

Începând cu 8 mai **miile de oameni încep să se reverse ca un fluviu molcom spre Blaj**, la marea „dietă” românească. Autoritățile, ca și în cazul primei adunări de la Blaj, încearcă pe cât le stătea în putință să zăgăzuiască mulțimile ce se îndreptau spre orașul-simbol pentru ei, cel al desființării iobăgiei și al curmării asupririi naționale. Strict supravegheați și controlați de către autoritățile maghiare erau grupurile de frunțași revoluționari veniți atât din toate zonele Transilvaniei, cât și din celelalte provincii românești, Moldova (Alexandru Ioan Cuza, Vasile Alecsandri, Alecu Russo, ș.a.) și Tara Românească (Dumitru Brătianu, Nicolae Bălcescu și alții nu au obținut pașapoarte). Toți românii îmbrăcați în straie de sărbătoare se îndreptau spre Blaj **cu flamuri naționale Tricolor** cu inscripția „Libertate, Dreptate, Frăție”. Sâmbătă a sosit Avram Iancu împreună cu un număr de 10.000 de moși. De teama unor repercusiuni social-politice, autoritățile maghiare încercând o diversiune au dispus ca inițial conferința pregătitoare din ajun să fie o întrunire doar a reprezentanților celor două

confesiuni adverse (ortodoxă – românească și greco-catolică – maghiară), care să se țină separat, la Sibiu și la Blaj. Dar nereușind, atunci au acceptat totuși să aibă loc, însă anume în interiorul catedralei din Blaj, duminică 14 mai 1848. Piața din fața impunătoarei biserici gemea de lume. **Tribunii salutau poporul** în tradiția creștină de Paști, – „**Hristos a înviat!**” la care se răspundea „**Hristos a înviat!**”, „**Libertatea a înviat!**”. Catedrala s-a umplut până la refuz, – ortodocși și greco-catolici amestecați, uitând orice deosebiri confesionale în acea atmosferă de românism militant. După liturghie, episcopii Ioan Lemeni, – greco-catolic și Andrei Șaguna, – ortodox, neașteptat, au ieșit la braț și s-au declarat frați, „fără fațărie” ,îndemnând credincioșii români să se considere cu toții la fel. Înspre seară, Simion Bărnuțiu a fost obligat, tot în interiorul catedralei, să-și rostească cel mai amplu și mai mult așteptat dintre discursuri. După un scurt cuvânt de deschidere al lui Vasile Rațiu, este așteptat, dorit și chemat, într-o furtună de aplauze, **Simion Bărnuțiu**. Devenit celebru, discursul bine echilibrat este structurat în trei părți distincte, care se încheie cu **concluziile: 1. Adunarea românilor din 15 mai e Adunare Generală Națională a întregii ginți române din Transilvania, 2. Adunarea generală națională română are să proclame sărbătorește, în ziua de mâine, libertatea și independența națiunii române, 3. Adunarea are să pretindă ștergerea iobăgiei și cenzurii, 4. Adunarea are să protesteze în contra unirii Transilvaniei cu Ungaria.**

În dimineața zilei de luni, 15 mai 1848, semnalul de începere al Adunării mulțimilor venite din toate provinciile românești este dat cu clopotul cel mare al Catedralei „Sfânta Treime” din Blaj. Intelectualii români s-au ridicat pe o „tindă” din fața Catedralei. Îndrumările privind orânduirea participanților ca întrunire pașnică au fost explicate poporului de către Președintele ales al Adunării Naționale, episcopul Andrei Șaguna. La inițiativa lui Simion Bărnuțiu, ales Vicepreședinte, **prima Adunare Națională Română urma să aibă loc nu în biserică, ci în câmpul liber** din spatele Catedralei și al școlilor înspre râul Târnavă Mare, unde să încapă cei 40.000–60.000 de participanți. În mijlocul câmpiei unde se afla tribuna s-a format un cerc mare în jurul ei. În acest cerc, la tribună se așezară fruntașii: cei doi președinți (episcopii Andrei Șaguna, Ioan Lemeni), vicepreședinții (Simion Bărnuțiu, George Barițiu), Avram Iancu, Alexandru Papiu Ilarian, August Treboniu-Laurian, Timotei Cipariu, comisarii guberniali și alții, iar în jurul lor preoțimea, nobilimea, intelectualii, invitații de seamă.

La îndrumarea tribunilor se formară cărări ca razele unei stele între cetele de oameni, dând o anume frumusețe și măreție adunării. În locuri mai îndepărtate de

tribuna centrală erau ridicate alte tribune de pe care tribunii poporului tălmăceau mulțimii ceea ce se vorbea în mijlocul adunării (Vezi imaginea Foto 1, Iconografie).

După rugăciunea episcopului Șaguna, la cererea poporului, a luat cuvântul **Simion Bărnuțiu**, ca prin vocea lui să rostească voința și dorința întregii națiuni române din Transilvania: *I. Adunarea aceasta se proclamă de Adunare Generală a națiunii române din Transilvania, II. Câmpul acesta, pe care se ține prima adunare națională română din Transilvania, întru eterna aducere aminte a acestei lucrări glorioase, se va numi Câmpul libertății pentru totdeauna, III. Națiunea română declară, că vrea să rămână pururea credincioasă înălțatului împărat al Austriei și mare principe al Transilvaniei, IV. Națiunea română se declară și se proclamă ca națiune de sine stătătoare și de parte întregitoare a Transilvaniei, pe temeiul libertății egale.*

Toate punctele au fost votate în unanimitate. Flamurile naționale fluturau, iar miile de oameni strigau: „Vivat libera națiune română!”. De la tribună, **Simion Bărnuțiu** anunța cu glas puternic știrea că **se depune jurământul**. Toți cei care jurau, având o mână pusă pe inimă, iar cealaltă ridicată în sus, după datină, au repetat (pe fragmente): „*Eu, N.N....ca român voi susține totdeauna națiunea noastră română pe calea dreaptă și legiuită, și o voi apăra cu toate puterile în contra oricărui atac și asupriri. Nu voi lucra niciodată în contra drepturilor și intereselor națiunii române, ci voi ține și voi apăra legea și limba noastră română, precum și Libertatea, Egalitatea și Frățietatea. Pe aceste principii voi respecta toate națiunile ardelene, poftind egală respectare de la dânsule. Nu voi încerca să asupresc pe nimene, dar nici nu voi suferi să ne asuprească nimene. Voi conlucra după putință la desființarea iobăgiei, la emanciparea industriei și a comerțului, la păzirea dreptății, la înaintarea binelui, umanității, al națiunii române și al patriei noastre. Așa să-mi ajute Dumnezeu și să-mi dea mântuire sufletului. Amin*”. Apoi cerând învoire, adaugă: „Am dat textul **Jurământului** deoarece el este pilduitor și din punct de vedere moral, – comparat cu jurământul celor trei națiuni, unguri, secui și sași, depus în 1437, **acesta, al românilor este un jurământ al toleranței el nefiind îndreptat împotriva nimănui; celălalt, a fost un jurământ al intoleranței deoarece i-a înlăturat pe români de la orice drepturi**”.

Mai mulți oratori ținură cuvântările de încheiere, care exprimau **crezul mulțimilor** întrunite pe „Câmpia Libertății” (denumire consacrată în memoria colectivă): „**Noi vrem să ne unim cu țara!**”. S-a mai propus ca întru aducere-aminte pe acest loc să se ridice un **monument**. În acordurile imnului bisericesc,

„Mărire-ntru Cel de Sus”, și între bubuiturile salvelor de artilerie, tocmai când începu ploaia, Marea Adunare de la Blaj a luat sfârșit.

A doua zi, 16 mai 1848, August Treboniu-Laurian a prezentat de la *tribună* „**PETIȚIA NAȚIONALĂ ADOPTATĂ DE ADUNAREA DE LA BLAJ PRIN CARE SUNT EXPRIMATE REVENDICĂRILE ROMÂNILOR TRANSILVANI**”, sub denumirea „**Proclamația de la Blaj**”. Textul petiției urma să fie înmănat unor delegați pentru a fi prezentat Împăratului la Viena, autorităților maghiare din Transilvania, frunțașilor revoluționari din Țara Românească și Moldova, de asemenea să fie răspândite, prin viu grai sau sub formă scrisă, în rândul etniilor conlocuitoare și neamurilor din țările europene. În programul acestei „Petiții” sunt cuprinse cele 16 articole cu următoarele revendicări: **dreptul românilor (majoritari) de a fi reprezentați în dietă; dreptul de a folosi limba română în legislație și administrație; emanciparea bisericii ortodoxe române de sub jurisdicția mitropoliei sârbești; desființarea iobăgiei; desființarea breslelor; libertatea cuvântului și a tiparului; asigurarea libertății personale și a întrunirilor; înarmarea poporului și înființarea gărzii naționale; libertatea industriei și a comerțului; învățământ de toate gradele în limba română; impozit proporțional cu veniturile** etc. Punctele au fost votate în aplauze generale și strigăte, – „Trăiască!”, apoi Treboniu-Laurian, Bărnuțiu și Barițiu au fost purtați pe brațe de mulțimea entuziasmată.

O recentă evocare sumară, care circulă acum în lume pe rețelele online, întregește imaginea evenimentului cu date și semnificații, neîntâlnite în enciclopedii și lucrări de specialitate privind participarea liberă la adunarea de la Blaj, – **alături de români, din proprie inițiativă și un „număr important” de maghiari și sași**. Impresii inedite s-au păstrat de la un „memorialist” sighișorean, care cu greu s-a hotărât să vină, împreună cu alți cinci sași – cum se spunea – la o mare „adunătură” de iobagi români răzvrățiți. Au plecat pregătiți de drum lung și obositor, dar ajungând în orașelul Blaj au întâlnit mii de oameni în straie de sărbătoare, cu privirile mândre și mișcându-se molcom în grupuri pe străzile cu clădiri împodobite de steaguri tricolor și portretele tribunilor, noaptea iluminat și plin de veselie, dimineața poporeni poftindu-se unii pe alții în aliniamente ordonate. „**Adunarea își începe opera cu o rugăciune solemnă și a fost într-adevăr înălțător a vedea cum miile căzură dintr-o dată toți împreună, ca creștinii în genunchi...O priveliște frumoasă, măreață, o priveliște care trebuia să miște adânc orice inimă omenească. Bărnuțiu era Cel care a dat o revoluție, o justificare a pasului revoluționar**”. La marginile îndepărtate ale luncii Târnavă Mare, în fața

sălciiilor, armata înșirată „cu tunurile date jos de pe afet a făcut impresie mare nu numai asupra mea, ci în măsură și mai mare și asupra ciobanilor și țăranilor simpli români, care de altfel au fost mândri și s-au simțit onorați prin prezența detașamentului, întrucât conducătorii le-au explicat în mod isteț și cuminte că aceste măsuri militare de precauțiune s-au luat numai întru siguranța adunării și pentru respingerea unor răzvrățiți unguri care ar încerca eventual să se apropie cu intenții dușmănești...Noi deputați națiunii săsești, adică drumeții veseli, fără a mai aștepta rezultatul consfătuirilor ne-am întors adânc impresionați de cele văzute” (<http://cimec.ro> / <http://complexulmuzealbn.ro>). Faptul era confirmat de o altă consemnare: „Generalul austriac Schurter, comandantul trupelor destinate pentru păstrarea ordinii, afirma după acest moment că „nicăieri pe unde a umblat în Europa nu a văzut o adunare de popor atât de mare și atât de disciplinată”.

• **Ecourile** primei Adunări Naționale a românilor din mai 1848 nu au întârziat să apară, dar acestea au fost diferite, de susținere (☺) și de împotrivire (☹), atunci și peste timp.

☺ Evenimentul de importanță istorică națională, desfășurat pe „Câmpia Libertății” din Blaj, în mai 1848, a stimulat imediat coagularea energiilor colective, care au condus la apariția unor evenimente de neobișnuită înălțare spirituală și importanță istorico-culturală națională. De reamintit încă emoția produsă în mentalul colectiv de atmosfera vibrantă a Marii Adunări Naționale, amplificată de frazele **Jurământului**, rostite de la tribuna centrală spre tribunele mai îndepărtate, și de aici spre mulțimile de la margine, repetate într-o singură voce a zecilor de mii de glasuri. Fiecare frază era întărită de zvâcnirea mâinilor în sus – fenomen asemănător cu **ră-sunetul** vuietului unei rugăciuni între două stânci – apoi alte fraze și ecourile lor, până la finalul apoteotic „Amin!”. A urmat **răspunsul**, „*Vivat libera națiune română!*”, acum spontan întors cu prelungiri peste flamurile Tricolor în spre unica țintă, – grupul tribunilor din centrul mulțimilor și de la ei în amintirea urmașilor. Acest **răsunet** emoțional a inspirat în timp numeroase opere literar-artistice, între care una s-a impus încă de atunci prin ecourile ei în conștiința publică românească. Avem în vedere celebrul poem intitulat chiar „**Un răsunet**”, cunoscut însă și consacrat sub denumirea primelor două cuvinte ale primului vers, citit sau cântat, „*Deșteaptă-te române*”.

Suzana, soția autorului, Andrei Mureșanu, își amintea peste ani: „De la o asemenea întâlnire s-a întors bărbatul meu, târziu, după miezul nopții, fiind foarte agitat. El nu s-a culcat, ci s-a așezat la masa de scris și a scris până târziu după ce se făcuse ziuă, mai sculându-se din când în când de la masă și plimbându-se prin odaie, citind din ceea ce scrisese. Erau strofe din „**Deșteaptă-te române!**”. **Andrei Mureșanu** – în viața de toate zilele poet, traducător, ziarist, profesor – prin destin a rămas, tribunul pașoptist brașovean, după ani imortalizat de Eminescu. - „**Preot deșteptării noastre, semnelor vremii poet**” („Epigonii”). Trăirile sale pe viu se spune că le-a exprimat în versuri, dar în cadența unei melodii vechi, duioase și tărăgănite („*Din sânul maicii mele, născut în griji, necazuri, / Restriștea mi-a fost leagăn, cu lacrimi m-am hrănit*”), însă pe un ton viguros, triumfal, în ritmul unui marș revoluționar, simțind nevoia ca – mărturisește autorul – pentru aranjamentul muzical și transcrierea melodiei pe note muzicale corespunzătoare să apeleze la cel mai cunoscut muzician și cântăreț al vremii, numit de George Călinescu, – „unul dintre pionierii culturii muzicale și literare românești”, Anton Pann, „cel isteț ca un proverb”, cum îl aprecia același Mihai Eminescu.

În vederea publicării Marșului, s-a dat o adevărată luptă, pentru a se înșela vigilența cenzurii, reușind ca să fie **publicat** întâia oară **la 21 iunie 1848**, în suplimentul literar „Foaie pentru minte, inimă și literatură” al periodicului românesc „Gazeta de Transilvania” din Brașov, condusă de George Barițiu. Atunci și ulterior a fost recitat și cântat, mai întâi în Scheii Brașovului de către autor și alți tribuni ai revoluției române, ca marșul revoluționarilor români din Transilvania, numit de marele istoric Nicolae Bălcescu o „adevărată *Marseilleză* a românilor”. Pentru a sărbători evenimentul de pe „Câmpia libertății” din timpul Revoluției în 1848, atât de vibrant în posteritate, potrivit unui document („Monitorul Oficial”, nr. 14, 1848), Marșul a fost **interpretat public oficial întâia oară** de către o prestigioasă formație corală în fața unei mulțimi entuziaste, în Țara Românească, **la data de 29 iulie 1848**.

Mesager peste timp ca simbol al deșteptării naționale, „**Deșteaptă-te române!**” a continuat să fie cântat la diferite adunări populare și alegeri. De sărbătoarea Crăciunului, corul maestrului G. Dima a stăpânit sufletele mulțumite. De la început a avut un puternic impact asupra conștiinței românești, întrucât încununa idealul național românesc, acela al „unirii în cuget și simțiri a românilor din cele patru unghiuri” (Țara Românească, Moldova,

Transilvania și Bucovina-Basarabia): „*Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine*”. Începând din 1848, „*Deșteaptă-te române!*” a fost un cântec foarte drag românilor, insuflându-le curajul în timpul momentelor cruciale: în timpul Războiului de Independență (1877-1878), la Marea Unire din 1918 („*Glasul Ardealului*”, nr. 25, din 11 decembrie 1918, reeditează 11 strofe), în primul și al doilea Război Mondial. Pentru o vreme, a fost Imn național al Republicii Democratice Moldovenești (1917-1918) și al Republicii Moldovenești (1991-1994). Textul a cunoscut o severă cenzură înainte de 1918, în Transilvania, Basarabia și Bucovina, mai ales după 30 decembrie 1947 în România, când s-a instaurat socialismul comunist (totuși cântat la revolta din 1987 de la Brașov). „*Deșteaptă-te române*” parcă a renăscut speranțele românilor în timpul evenimentelor revoluționare din Decembrie 1989 (la Radio România, în 22 decembrie, între orele 19-24 a fost transmis de 12 ori), justificând îndemnul vizionar-patriotic al devizei, „*acum ori niciodată*” (de altfel, îndemn regăsit în toate imnurile naționale, de la „*paion*”-ul, cu care grecii au luptat la Marathon și Salamina, până la „*Marseilleza*”), pentru ca la 24 ianuarie **1990** să fie **adoptat ca Imnul Național al României**, consacrat ca Imn de stat în Constituția României din 1991. La 26 august 1994, o Lege adoptată de Parlamentul României obliga intonarea Imnului național de către autoritățile și instituțiile publice, inclusiv în școli. Acest istoric al devenirii Imnului Național s-a finalizat odată cu consfințirea semnificației care continuă să fie atribuite vibrantelor amintiri despre evenimentele în timpul cărora a fost scris, cântat, publicat și consemnat într-un document oficial, întâia oară, în ziua de **29 iulie 1848**, dată oficializată, conform Legii nr. 99/1998, ca „**Ziua Imnului Național al României – *Deșteaptă-te române!*, simbol al demnității Revoluției Române de la 1848**”.

Sub aceeași vibrantă impresie, reprezentantul revoluționarilor moldoveni la Marea sărbătoare de la Blaj, **Vasile Alecsandri** – considerat cel mai mare poet român – scrie atunci trei poezii (toate publicate în „*Foaie pentru minte, inimă și literatură*” din Brașov, ca și „*Un răsunet*” de Andrei Mureșanu):

• „**15 mai 1848**” (publicată în 10 mai 1848, pare a fi scrisă în „*ziuanvierii*” de Paști, ca un ecou-manifest, promovat de adunarea din Duminica Tomii, care anunța programul marilor speranțe din 15 mai 1848): „*Azi e ziua de-nviere a românului popor, / Care singur își urzește dulce, mândru viitor.../ Fraților, nădejde bună! Viitorul ce urziți / Va fi vrednic de trecutul*

a strămoșilor slăviți! / Bărbăția și unirea între voi de-acum domnească, / Și strigați în libertate: România să trăiască!”

• **„Hora Ardealului 1848”**: (scrisă ca ecou al Marii Adunări din 15 mai, dar publicată în 14 iunie 1848): *”Ardelean, copii de munte! / Ia-n rădică-acum cea frunte / Și te-nsuflă de mândrie / Că-mi ești fiu de Românie!”*, / *Ardeleni! Lumea ne vede! / Mama dragă-n noi se crede / Că de-acum românu-n lume / A fi vrednic de-al său nume.../Ura frați în fericire! / Ura frați într-o unire / Să-nvârtim hora frăției / Pe pământul României!”*

• **„Deșteptarea României”** (publicată în 24 mai 1848, purtând mesajul aceluiași eveniment care a inspirat poezia **„Deșteaptă-te române”**; textul inițial fiind „Către români”, de altfel o primă variantă a cunoscutei „Hora Unirii” – *„Hai să dăm mână cu mână / Cei cu inima română, / Să-nvârtim hora frăției / Pe pământul României!”* – care, fără strofele despre Ardeal, ulterior a fost pusă pe note și interpretată la instalarea domnitorului Alexandru Ioan Cuza în 1859 și publicată în revista marelui om de stat și patriot, M. Kogălniceanu, „Steaua Dunării” din 9 iunie 1856): *„Voi ce stați în admire, voi ce stați în nemișcare, / N-auziți prin somnul vostru acel glas triumfător, / Ce se-nalță pân’ la ceruri din a lumii deșteptare, / Ca o lungă salutare, / Cantr-un falnic viitor?.../ Până când să ne tot plece cruda, oarba tiranie / Și la caru-i de trufie / Să ne-njuge ea pe noi? / Și de-acum pe veșnicie / Cu toți mâinile vă dați! / Hai, copii de-același sânge! Hai cu toți într-o unire / Libertate-acum sau moarte să cătăm, să dobândim”*.

Însuflețiți de ceea ce au văzut la Blaj și încărcăți de nobila misiune pe care și-au asumat-o, membrii delegației din Moldova pleacă la Brașov, unde Andrei Mureșan le va cânta, apoi va publica „Deșteaptă-te române”, iar Vasile Alecsandri va publica cele trei poezii. Grupul pașoptiștilor moldoveni, în intenția de a duce mai departe mesajul Adunării Naționale de la Blaj, redactează un document important intitulat **„Prințișii noastre pentru reformarea Patriei”**. Documentul ajunge și la Cernăuți, unde se desfășurase deja, la 20 mai, o adunare populară, din inițiativa Comitetului de acțiune, sub președinția vornicului Eudoxiu Hurmuzachi, care întărește la rândul său mesajul revoluției pașoptiste printr-o **„Petiție țării”**.

• Deși a fost răspândită în marile orașe europene, ca mesaj al apărării cauzei revoluției române, în contextul uriașului val al „regenerării”, provocat de „primăvara popoarelor”, în acest înțeles fiind înmănată și Împăratului de la Viena, „protectorul” autonomiei Transilvaniei, precum și guvernatorului

Transilvaniei de la Cluj, „**Petiția națională adoptată de Adunarea de la Blaj prin care sunt exprimate revendicările românilor transilvani**”, votată la **16 mai** 1848 de către zecile de mii de participanți, a avut, după numai 12 zile, un **singur răspuns: Dieta maghiară de la Cluj, din 29 mai 1848**, „între fluturările pălăriilor, a năframelor și scuturarea săbiilor, **pronunță uniunea**” (conform punctului 12 al revoluției din Ungaria, adică **încorporarea Transilvaniei în Ungaria**). Din consemnările istoricilor reținem ca reacție – pentru a păstra echilibrul – **două declarații, una** din partea românului Simion Bărnuțiu: „*V-ați propus a contopi cu sila Ardealul (Transilvania) cu Țara Ungurească, scriind încă și pe flamure: uniune sau moarte*” (ecou peste timp, eroul eminescian din nuvela „Geniu pustiu” preia replica românului Bărnuțiu: „*Ungurii cugetau cum că prin uniune și furci – spânzurători, n.n. – vor stinge pe români de pe fața pământului, că vor putea pune ideea uniunii ungare în creierii cei bătrâni și înfricoșați ai munților, creieri ce începuse a se înfierbânta de-o idee uriașă și sublimă: libertatea*”). **A doua declarație**, vine din partea ungurului Wesselenyi Miklos: *baia de sânge provocată de războiul civil din Transilvania a fost prețul cu care Transilvania a fost pusă la „picioarele Ungariei”*.

Urmare, Transilvania a pierdut identitatea politică proprie, de care se bucura, iar națiunii române majoritare i s-au negat toate drepturile. **Pentru acțiunile antiunioniste**, în **august**, la Sibiu, se consemnează **încercarea nereușită de arestare a tribunului Simion Bărnuțiu** (ca simplă coincidență, – peste 35 de ani, la București, se consemnează aceeași încercare, de data aceasta **reușită, de arestare a membrilor societății „Carpați”**, în care activa și Mihai Eminescu, evident pentru aceleași acțiuni antiunioniste, însă mai radicale). La Brașov, redactorul **George Barițiu**, care **publicase marșul revoluționar „Deșteaptă-te române”** este amenințat cu spânzurătoarea (altă coincidență, peste 23 de ani, dezvoltând ideea acestui marș revoluționar într-un **mesaj profetic**, exprimat în cele 230 de versuri ale **Poemului dramatic „Mureșanu”**, rebelul adolescent Mihai Eminescu scria cu temere, de la Viena, unui redactor al revistei „Convorbiri literare” din Iași, în vederea publicării: „*Vi l-ași trimite, însă mă tem că atunci justiția va pune mâna pe mine*”).

Majoritatea revoluționarilor pașoptiști români din Transilvania, sub amenințare încep să ia calea pribegiei. Reușesc, totuși, o ultimă **zvâcnire istorică a revoluției pașoptiste din Transilvania: în septembrie 1848** are loc

a treia Adunare de la Blaj, cu o participare estimată la peste 60 mii de oameni, în majoritate români, dar și numeroși foști iobagi maghiari. Sunt prezenți Ioan Axente Sever, alături de Avram Iancu și moșii săi înarmați. Se hotărăște activarea Gărzii Naționale pentru a se putea lupta cu arma în mână. Se intra în faza revoluționară de confruntare. Documentul redactat cu acest prilej, pentru a fi transmis autorităților, poartă titlul „**Protocol**”, în care **se reafirmă programul revoluției române** cu cele 16 puncte adoptate de Adunarea Națională de la Blaj din 15 mai 1848. Ideea unității românilor este reluată și în **decembrie 1848**, la o mare adunare populară organizată la Sibiu, încheiată cu o nouă petiție către împăratul austriac. Din Bucovina austriacă, unde se refugiaseră, Aron Pumnul trimite **Scrisoarea din februarie 1849**, către tribunul ardelean George Barițiu, în care actualizează și prezintă un **proiect de unire a tuturor românilor din Imperiul austriac**, acest proiect coroborându-se **la Olmütz** cu „**Memoriul națiunii române din Marele Principat al Ardealului, din Banat, din părțile vecine ale Ungariei și din Bucovina către Împărat**”.

Toate demersurile Împăratului de la Viena de a sancționa legile privind „uniunea” Transilvaniei cu Ungaria, de asemenea declarațiile generalului austriac Puchner de război împotriva „rebelilor maghiari”, în condițiile declanșării războiului civil din Transilvania, dar și toate încercările de pacificare și negocierile privind drepturile românilor sau relațiile interetnice din Transilvania, îndeosebi cu partea maghiară și cu cea austriacă, au eșuat. Armata lui Bem ocupă Ardealul. Dar armata țaristo-austriacă intervine și o înfrânge definitiv. Cele două revoluții – române și maghiare – sunt astfel înfrânte. În următoarele două decenii, Austria și Ungaria conviețuiesc, cu contre, în privința Transilvaniei, până la **compromisul dualității statale austro-ungare, oficializată în 1867**. Între timp, la Pesta parlamentul ungar propune un plan de colonizare a Câmpiei Transilvane cu maghiari, pentru ca „românii să nu fie acolo singuri”.

Un scurt remember al perioadei care indică cel mai bine obiectivul, total diferit, al celor două revoluții – maghiare și românești – din Transilvania, ar putea face mai explicite cauza și efectul lor. Între **martie–iunie 1849**, generalul Jozef Bem, aflat la conducerea armatei maghiare din Ungaria, prin luptă armată ocupă aproape întreg teritoriul Transilvaniei, care – conform Constituției Imperiului austriac – se afla încă sub protectoratul habsburgic de la Viena ca Mare Principat Autonom. La sfârșitul lunii **iunie 1849**, trupele țariste – la solicitarea Austriei aliata – intră în Transilvania, sub

comanda supremă a generalului rus Lüders, care recucerește zonele strategice și toate marile orașe ardelenene, dar lupta cea mai lungă și grea – care de altfel hotărăște soarta revoluției maghiare din Transilvania – are loc la **Albești lângă Sighișoara** (Segesvár), în **31 iulie 1849**.

Evenimentele înfrângerii celor două revoluții, maghiare și române – ca efecte colaterale – au însă și o **semnificație aparte**, în plan cultural, atât pentru Ungaria, cât și pentru România. În lupta de la Albești de Sighișoara **moare poetul național al Ungariei, Sándor Petőfi** (pe numele său adevărat, în transcript latin, Alexander Petrovics, nume cu care semnează primele poezii, ulterior publicând sub pseudonimul Sándor Petőfi, asemeni poetului național al României, care din Eminovici devine Eminescu). Pierzându-și poziția ocupată la începutul revoluției din Ungaria, Petőfi practică diferite ocupații, inclusiv funcții mici în diferite teatre, profesor, ziarist, apoi dedicându-se poeziei, care îl consacră prin lirica de dragoste și capodopere ca *Janos cel viteaz*, *Apostolul*, menționatul *Cânt național* ș.a., obiect al multor studii comparatiste publicate despre Petőfi și Eminescu.

În 1846 Petőfi face o călătorie în Ardeal, la Carei, la moșia contelui „unionist” Sándor Teleki, unde o cunoaște pe viitoarea lui soție, Júlia Szendrey. Soții Petőfi locuiesc un timp la castelul contelui de la Colțău. În **septembrie 1849**, în plină ofensivă a generalului Bem de recucerire a Transilvaniei, colonelul liberal Petőfi se înrolează în armată, iar în **ianuarie** cere să fie transferat în armata maghiară condusă de chiar generalul Józef Bem, care-l primește cu deosebită căldură, curând devenind adjunctul lui, iar după primele lupte îl distinge cu „Medalia pentru merite în război”. Documente recente susțin că Petőfi nu ar fi căzut în luptele de la Albești, ci că aici ar fi fost luat prizonier și deportat în Siberia, unde a murit nu se știe când.

• În privința **cărturarilor români**, tribuni ai revoluției din Transilvania, între care **Simion Bărnuțiu, Aron Pumnul, Andrei Mureșanu** ș.a., după înfrângerea revoluției, sub amenințări au fost siliți să se refugieze în alte țări. Supraviețuind, în ultimii ani de viață au continuat să fie persoane publice marcante. Aceștia au fost un exemplu de viață pentru viitorul ziarist-om politic Eminescu, el având însă – spre deosebire de predecesorii săi – o viață de martiriu în lupta pentru aceeași cauză națională.

După intrarea trupelor generalului Jozef Bem în orașul Sibiu, în noaptea de **11 martie 1849**, Comitetul Național Român este dizolvat, iar membrii, în frunte cu

președintele **Simion Bărnuțiu**, se refugiază în Țara Românească, trecând frontiera din Carpați cu ajutorul țăranilor din localitatea Mărginimea Sibiului. În martie, Bărnuțiu este arestat la Râmnicu Vâlcea, apoi eliberat din arest prin intervențiile starostelui. În luna mai, și alți fruntași ai revoluției române se refugiază în Muntenia, unde sunt arestați de nou instalata locotenentă domnească. Bărnuțiu scapă, dar este arestat din nou la Turnu Severin, unde îl salvează consulul Huber de la Galați. Ajuns la Galați, din acest port Bărnuțiu pleacă pe mare, trecând prin Constantinopol, Smirna, Sra, Corcyra, Trieste, iar la 23 **iunie 1849**, ajungând în capitala imperială **Viena**, rămâne aici până în septembrie, când se încheie războiul. Posibil, **în aceste vremuri, lipsite de orice orizont, visează la „cel Luceafăr”** profetic salvator al cauzei neamului românesc. Spre sfârșitul vieții își reia activitatea de profesor universitar la Iași.

În aceeași perioadă și **Andrei Mureșanu** – poetul tribun care a scris multe versuri, dar o singură poezie, „Deșteaptă-te române!”, pentru răsunetul ei revoluționar fiind amenințat de autoritățile maghiare – se refugiază în Muntenia, unde este luat prizonier de armata țaristă și dus până în nordul Moldovei, la întoarcere stabilindu-se ca modest funcționar acasă, „*Și bogat în sărăcia-i ca un astru el apune*” („Epigonii”).

Aron Pumnul, încă în **aprilie 1848**, înainte de adunarea populară din Duminica Tomii, ca persoană „indezirabilă” urmărită se refugiază în satul natal de lângă Făgăraș, unde își continuă activitatea de organizare a rezistenței românești în zonă, dar la venirea soldaților unguri în sat a trebuit să fugă din calea acestora. Un contemporan relatează: „Îl băgară sătenii într-un butoi mare de curechi (varză) și-l trecură pe lângă despărțământul militar fără a fi cunoscut”. Salvat cu ajutorul consătenilor, pe căi ocolite și deghizat a trecut Carpații în Valahia (se pare pe același traseu, urmat peste aproape două decenii de elevul său Eminescu). La București, Guvernul revoluționar l-a numit comisar de propagandă la Râmnicul Sărat, dar la venirea armatelor țariste, în noiembrie este nevoit să se refugieze în afara granițelor țării, la Cernăuți, în Bucovina, ducatul autonom al Imperiului dual Austro-Ungaria.

• Urmare a intrării trupelor rusești în Iași, în iunie 1848, „restabilind Ordinea”, un grup de vreo 50 de revoluționari, în frunte cu Alexandru Ioan Cuza, Alecu Russo, Costache Negri (mai târziu Mihail Kogălniceanu) și Vasile Alecsandri cu familia într-o noapte se refugiază la **Cernăuți**. Despre starea sufletească dramatică a „fugarilor” aflăm din poezia „**Adio Moldovei**”: „*Scumpă țară și frumoasă / O!*

Moldovă, țara mea! / Cine pleacă și te lasă, E pătruns de jale grea.../Cine știe, cine știe / Dacă-mpins de-a soartei vânt, / M-oi întoarce-n veselie / Să sărut acest pământ". În același timp însă erau încrezători în ceea ce vor putea întreprinde în această țară străină, dar soră de neam, **Bucovina**, – prin slova bardului de la Mircești aceștia glosau: „*Dulce Bucovină, / Veselă grădină.../Naște prin șoptire / Scumpă amintire/ De-un trecut, Mare – Glorios*” (Alecsandri scrie atunci aceste poezii, care vor fi publicate pe rând alături de proasptele culese „Miorița”, „Toma Alimoș” ș.a., în revista „Bucovina”, înființată în luna octombrie 1848).

Revoluționarii moldoveni sunt găzduiți în casele marelui vornic și bunului patriot Doxachi Hurmuzachi. La **Cernăuți** – „oază ferită încă de represiunea reacțiunii” – aceștia au găsit un mediu prielnic pentru răspândirea mesajului Adunării Naționale de la Blaj, în același timp pentru a-și continua activitatea, îndeosebi cea politică revoluționară subterană din Moldova. Aici, în numele lor, Alecsandri redactează – cu litere chirilice – „**Protestație în numele Moldovei, a omenirii și a lui Dumnezeu**” împotriva „tiraniei, asupririi, nelegiuirilor Prințului Moldovei”, care „duc pe calea peirei”. Acest pamflet în proză împotriva lui Dimitrie Sturza, a fost tipărit ca foaie volantă în 1000 de exemplare, odată cu poemul „**Deșteptarea României**”, difuzate la întâlnirile publice sub semnul marilor întrebări ale vremii: „*N-auziți prin somnul vostru acel glas triumfător / Ce se-nalță pân la ceruri din a lumii deșteptare!*” În timpul verii, Comitetul revoluționar moldovean (V. Alecsandri, Al. I. Cuza, C. Negri ș.a.) redactează „**Proclamația Partidului Național din Moldova către români**” și proiectează acțiuni, în colaborare cu tribunii revoluționari din Valahia și Transilvania, pentru „ca să discutăm despre viitorul țării și națiunii”. Mesajul era întărit de Mihai Kogălniceanu, aflat încă la Iași, care redactează în peste 100 de pagini „**Dorințele partidei naționale în Moldova**” (lucrări-manifest publicate tot la Cernăuți, începând din octombrie, în noua gazetă, „Bucovina”). Proclamația cuprindea principii și programe pe care să se întemeieze statul român modern ce urma să ia naștere, sintetizate în celebra formulă, conform căreia obiectivul este **Uniunea Principatelor**, „**cheia bolții fără de care s-ar prăbuși tot edificiul paladiului național**”.

În acest context istoric, în luna noiembrie 1848, **Aron Pumnul** ajunge deghizat la Cernăuți. În fața unuia dintre primii întâlniți, care i-a inspirat încredere, întâmplător părintele Iraclie Porumbescu, s-a descoperit, spunând cine este. Acesta îl îmbrățișează și îl duce direct la familia vornicului Hurmuzachi, care îl

găzduiește și în curând îi găsește și o slujbă, cea de redactor responsabil al părții române a nou înființatei gazete „Bucovina”, care se edita în limbile germană și română. Ca ziarist, omul politic Pumnul, urmărind efectele Revoluției în Transilvania natală, în consens cu proiectele confrăților din Moldova și Țara Românească, redactează și expediază în Transilvania din Bucovina, țara care l-a adoptat, documentul menționat privind cauza unirii românilor.

La Cernăuți, autoritățile austriece i-au fost recunoscătoare lui Aron Pumnul pentru rolul asumat în lupta împotriva „rebelilor maghiari”, care doreau desprinderea Ungariei de Imperiul Habsburgic și – la propunerea vornicului Hurmuzachi – s-a înscris, a participat și a reușit la un **concurs**, ocupând primul post de profesor la **prima catedră de limbă și literatură română**, înființată de Austria la una dintre cele mai prestigioase unități de învățământ din Bucovina, „Ober Gymnasium” – „Liceul German” din Cernăuți, de altfel, unicul liceu existent atunci în nordul Moldovei și Bucovina, unde a devenit profesorul unei generații de excepție de tineri români, printre care Mihai Eminescu. Inaugurarea cursului și a catedrei a fost consemnată ca eveniment, la care au participat elevii și profesorii școlii, elita intelectuală românească și publicul interesat să-l asculte pe noul venit, la recomandarea marelui vornic Hurmuzachi. De altfel, lecțiile predate la clasă și ieșirile lui publice erau atractive și impresionau prin erudiție, viziune patriotică echilibrată și aplicare practică. Apreciindu-i peste timp activitatea, Nicolae Iorga vedea în el pe „*marele dascăl de simțire și credință românească al Bucovinei*”.

Profesorul Pumnul se implică activ și în viața social-culturală a urbei. În mai 1862 are loc Adunarea constitutivă a „Reuniunii Române de lectură din Cernăuți” (din primul comitet fac parte Alexandru Hurmuzachi președinte, iar ca membri Aron Pumnul ș.a.). Cu aprobarea guvernului monarhiei habsburgice de la Viena, începând din ianuarie **1865** aceasta se va numi „**Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina**” (după modelul ASTRA, înființată în 1861 la Sibiu), care încă de la început a editat propriul organ de presă, „Foaia Societății pentru Literatură și Cultură Română în Bucovina”. Societatea a organizat activități, a instituit chiar și premii, acordate pentru contribuții deosebite, printre beneficiari fiind mulți fruntași revoluționari ardeleni, între care și Aron Pumnul.

Orașul Cernăuți era un centru cultural renumit, însă în 1864 a reprezentat un **reviriment cultural cele 33 de spectacole** susținute de vestita trupă de teatru Tardini-Vlădicescu, venită în **turneu din provinciile românești**, în repertoriu figurând atât melodrame franțuzești, cât și piese românești de Negruzzi, Milo, mai

ales comediile lui Vasile Alecsandri, popular aici și ca poet. La toate spectacolele din sălile arhipline participau, pe locuri rezervate cu preț redus ori gratuite, mulți elevi, printre aceștia unul nelipsit, așteptând cu nerăbdare începerea spectacolelor, însoțite de obicei cu cântece patriotice românești, apoi ascultând încremenit feeria de pe scenă, iar după aceea întreținându-se la școală și la joacă cu replici și gesturi din rolurile interpretate de actori sau fragmente din „cânteculele vesele”, – acel elev de 14 ani fiind Mihăilă Eminoviciu, viitorul poet Mihai Eminescu.

Între anii 1858-1866 elevul Eminoviciu frecventează, cu intermitență, clasele primare, apoi o parte din clasele liceale, unde îl are ca profesor pe renumitul deja Aron Pumnul, cu care și-a împletit destinul atât de armonios. Tatăl elevului îl cunoștea bine pe profesorul Pumnul, la el aducându-și anterior băieții mai mari, dar întâlnirea cu „cel mai rău” dintre ei, Mihai, a fost pentru amândoi unică. Elevul nu prea era interesat de multe materii, însă la română – materia predată de „profesorul iubit de elevi pentru blândețe și răbdare” – era foarte activ, participa cu interes la aplicațiile de la clasă, fiind apreciat pentru „repeziciunea memorării și profunzimea cugetării”, iar simpatia era reciprocă. Discuțiile din clasă continuau și după lecții, chiar la bătuta mingii în curtea școlii, uneori însă, din cauza bolii, profesorul Pumnul pleca de la lecție, elevii conducându-l până la birjă, dar Mihai îl conducea ocrotitor până acasă. Motive în plus pentru a-l menține în gazdă ca „privatist”, prin aceasta satisfăcându-i și setea vădită pentru lectură la biblioteca proprie, chiar oferindu-i, fără să fi încredințat, altădată altcuiva, custodia de „îngrijitor” al bibliotecii, care era în realitate biblioteca publică a școlii. Această bibliotecă, a profesorului Aron Pumnul, cuprindea un bogat fond de cărți și reviste vechi și noi personale, mai ales donații, la solicitare primite de la marile personalități din toate provinciile românești. În condițiile în care erau interzise bibliotecile personale cu carte românească, această bibliotecă funcționa, ferită de ochii autorităților, într-una din odăile unor anexe ale casei profesorului de la marginea orașului, casă prevăzută cu portiță de lemn și înecată în verdeață. Alături de odaia în care trăiau, în gazdă, elevii români mai nevoiași, elevul bibliotecar a preferat să locuiască în bibliotecă, unde ziua după lecții oferea cititorilor cărți și noaptea dormea printre dulapurile cu rafturi. Aici a putut citi „tot până la ultimul tom”. Însă cu ardoare se apleca asupra opurilor „preaiubitului profesor”, scrise nu în alfabetul chirilic, ci cu litere latine, între care „Convorbiri între un tată și un fiu asupra limbei și literelor românești”, dar mai ales „Lepturariu rumânesc cules d'en scriptori rumâni” (editat la Viena, în 1862-1865,

4 tomuri în 6 volume). Istoriografia îl consemnează ca pe o prima antologie de „texte poporane și culte” românești, însoțite de date despre autori, realizată din rațiuni didactice, de la cronicari până la tinerii contemporani (din care nu lipseau Dosoftei, Ureche, Neculce, Cantemir sau Asachi, Alecsandri, Anton Pann, – peste 100, din toate provinciile românești), în același timp apreciată ca o primă încercare de istorie a literaturii române vechi și moderne (interzisă în Ungaria).

Biograful George Călinescu aprecia că Aron Pumnul, unul dintre puținii profesori români ai lui Eminescu la Cernăuți, era „un mare patriot, care înlesnea copiilor citirea de cărți românești și se purta prietenos cu studenții”. „Înșușirile excepționale” ale elevului sunt remarcate și de Ernst Rudolf Neubauer (poet, jurnalist, împreună cu Pumnul gazetar la ziarul „Bucovina”), profesor remarcabil de istorie, estetică și literatură germană, care își familiariza elevii cu mediul de cultură german și universal, atrăgându-i cu legendele popoarelor, îndeosebi cu mitologia grecilor și romanilor dintr-o „Istoria universală”, pe care noul său elev o purta mai tot timpul cu el (dăruită apoi cu dedicație bibliotecii lui Pumnul). Se știa că în această școală se făcea și o educație în spiritul patriotic al revoluției din 1848.

Părintele adoptiv, profesorul Pumnul, i-a dat elevului său aripi prin lecturarea marilor înaintași, cei care ne-au lăsat „o limbă ca un fagure de miere” („Epigonii”), moment al vieții crucial în formarea personalității literare a poetului și filozofului erudit de mai târziu. Acolo citește și inspirat începe să scrie în taină poezii, unele publicate mai târziu.

Istoriografii eminescieni susțin că, poetul cu talentul lui, fără Aron Pumnul, și-ar fi întârziat mult debutul literar. Aron Pumnul l-a însuflețit și i-a dat aripi către marea poezie prin lectura aprofundată a înaintașilor, luând de la ei modelul rimei, unele figuri poetice și chiar teme literare. În același timp, în articolele publicate, în gazeta „Bucovina”, despre Transilvania, Pumnul promova „spiritul” marilor patrioți ardeleni, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Avram Iancu, Simion Bărnuțiu, și aducea „dorul nepotolit de a deștepta în popor conștiința națională”. Trebuie precizat și faptul că Profesorul Aron Pumnul refuză revenirea la Făgăraș (unde conaționalii în semn de prețuire l-au ales, în lipsă, „senator”) și nu răspunde la invitația de a accepta postul de profesor la Universitatea din Iași, preferând să rămână pe funcția din liceu pentru „deșteptarea tinerimii” și cultivarea „crezului” că „Poporul este trupul națiunii, iar **limba** este sufletul ei. Pentru aceea, precum trupul fără suflet e mort, tot așa e moartă și națiunea fără limbă”. În custodia sa bibliotecarul avea și aceste ziare înnobilate de asemenea idealuri.

În **24 ianuarie 1866**, la numai 47 de ani, **Aron Pumnul moare**. „Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina” organizează funeraliile, care au avut mare ecou în toate provinciile românești. Revista „Familia” își anunța cititorii: *„Un stâlp al culturii naționale s-a ruinat; o făclie a luminării noastre s-a stins; o stea ivită pe orizontul întunecos al româniei a apus!...bărbatul binecuvântat al națiunii noastre”*.

„M. Eminoviciu, privatist”, sub această semnătură își deplânge mentorul, în elegia sa, „La moartea lui Aron Pumnul”, scrisă în aceeași zi, cu care și debutează ca poet, în cârticica difuzată la ceremonia funerară, „Laecrimioarele învațaeceilor gimnasiaști d'en Cernaueți la mormîntul preaiubitului lor profesoriu Arune Pumnul raepaeusat într'a 12/24 ianuariu 1866”: *„Îmbracă-te în doliu, frumoasă Bucovină/...(s-a) dus...ah! geniul mare al deșteptării tale/...Se stinse un **lucefăr**, se stinse o lumină/...”*. Astfel, exprimându-și durerea, prin vers, urma să se aprindă întâile scânteieri poetice de geniu ale aceluși „**Lucefăr**”, prevestit de Simion Bărnuțiu.

O primă confirmare, în acest înțeles, a fost vestea pe care elevul bibliotecar o citise la „Poșta redacției”, în revista „Familia”, primită tocmai din Pesta ungiurească, în care „un porumbel cu un plic sigilat în cioc aducea în fiecare număr răspunsuri blânde debutanților”. Depășindu-și starea elegiacă, visând la o idilă cu „*șoapte de amor*”, își încercă norocul, punând în plic – pentru același închipuit porumbel ca la întoarcere să o poată preda destinatarului în loc de răspuns – poezioara „*De-aș avea și eu o floare*” (scrisă înaintea celei apărute în cârticica omagială, dar ca și aceasta cu modele clasice de rimă, ritm, figuri poetice, muzicalitate, strofe, teme). Curând după aceea, porumbelul cu „plic sigilat în cioc” îi aduce, de acum pe adresa personală, vestea: „Deschidem cu bucurie coloanele foii noastre acestui june numai de 16 ani, care cu primele sale încercări de poet ne-a surprins plăcut”. Pe adresantul din Cernăuți l-a bucurat nespus, dar mai mult l-a surprins semnătura, „Eminescu”, nume care i se părea mai firesc, dar nici editorul și nici semnatarul nu-și dădeau seama atunci că acesta va fi numele celui mai mare poet român și unul dintre mai marii poeți ai lumii. După apariția altor poezii, junele poet mărturisea într-o depeșă editorului său Iosif Vulcan că în curând va părăsi Cernăuții. După moartea profesorului, mult iubit și apreciat, Aron Pumnul, Eminescu exclamă, regretând: „Pumnul nu mai este”. Și părăsește definitiv școala.

Pe elevul de 16 ani de acum nu-l mai reținea nimic la Cernăuți. În acei ani i-au mai încântat viața evenimente, devenite sărbătoare românească în urbea austriacă, anume spectacolele într-o frumoasă limbă românească ale unor vestite trupe românești de teatru. Atunci și în anii care au urmat, din cauza unor examene, dar mai ales dintr-un îndemn lăuntric – în fibra ființei sale se strecurase devoranta pasiune pentru teatru – însoțește timp de câțiva ani diferite trupe de teatru ca prețios colaborator (la început ca sufleur).

Scriitoarea de limbă germană, Mite Kremnitz în amintirile sale confirma: „Colindă Ardealul, Muntenia și Moldova cu acea trupă de actori, în care era aici actor, aici poet dramatic, aici regizor, aici sufleur. Înfrățit cu teatrul și cu poezia, a pornit să cutreiere țara, s-o cunoască”. În asemenea împrejurări de viață, trebuie să fi încolțit și întâile îndemnuri dramatice, cu timpul devenite proiecte pentru drame naționale, din care va realiza fragmente. O dată, auzind că trupa venise cu spectacole la Botoșani, părinții l-au prins și reținut pe „fugar”, încercând apoi să-i găsească un rost, angajându-l copist la dregătoria locală din Botoșani. După trei luni însă părăsește slujba și, sub pretextul susținerii unui examen la liceul neîncheiat, pleacă iar – precum boierii, „cu diligența și pasport” – la Cernăuți. Aici însă din nou se alătură unei trupei de teatru. De fapt, sunt ani de cunoaștere, prin contact direct, a poporului, a limbii, a obiceiurilor străbune și a realităților românești.

- Mai pe la începutul acestor pribegii, un moment hotărâtor pentru viitorul scriitor și om politic, este legat tot de reținerea „fugarului”, – după un spectacol al trupei de teatru, tot la Botoșani, își vizitează familia la Ipotești, dar de data aceasta cu învoirea părinților pleacă în primăvara anului 1866 pentru a-și susține examenele la vestita Mecca școlii românești din Ardeal, Blajul. Aici îl așteptau însă și alte țărâmurii necunoscute, dorite însă cu și mai multă ardoare. În semn de adio, în poezia „La Bucovina” promitea: „*N-oi uita vreodată, dulce Bucovină, / Geniu-ți romantic, munții în lumină, / văile în flori... / Ale sorții mele plângeri și surâse, / Îngânate-n cânturi, îngânate-n vise...*”

La propriu – precum eroul personificat în nuvela „Geniu pustiu” – ca orice **drumeț de țară** își luă un băț, petrecu după el o traistă, **fără de nimic altceva, decât cu mândria de a fi poet** și cu un **carnețel spre a-și însemna cuvinte și impresii**. Astfel a străbătut – neobosit și fluierând alene un cântec monoton – drumuri de țară și cărări ce duceau cruciș prin lanuri cu holde mirositoare sau pe cărări pietroase de munte, de acolo coborând spre târguri,

poposind prin satele ardelene, pripășit uneori pe la vreo casă milostivă. Întreba și afla răspunsuri de la oameni – fiecare din ei cât o comoară de istorii, povești, noutăți – despre viața lor de acum sau cea trăită atunci la pârjolul de la '48, pe care le nota, legând prietenii, adăpostindu-se și hrănindu-se ca păsările cerului pe unde și cum se nimerea: „*Ca păsări ce zboară.../peste nemărginirea timpului*” (ms. 1867).

Călăuză îi era **drumul cel mare împărătesc**, construit de austrieci cu ajutorul populației satelor pe care le traversa pe ruta: Cernăuți, Gura Humorului, Câmpulung, Vatra Dornei, iar de aici pe ocolite spre Bistrița, Reghin, Târgu-Mureș, Târnăveni spre ținta ardentă, Blajul. Despre acesta demult aflase că a fost leagănul mișcărilor de eliberare națională și de emancipare culturală (iluminismul românesc al cărturarilor „Școlii Ardelene” și revendicările tribunilor „Revoluției românilor din Transilvania”). Posibil că interesul pentru evenimentele revoluției din 1848, trezit de Aron Pumnul, să fi crescut în timpul pelerinajului transilvan, ascultând și notând întâmplări din locurile prin care a trecut (undeva i-au fost povestite scenele de groază dintr-un sat românesc, ars și șters de pe fața pământului, ca atare „transcrise” în *Geniu pustiu*).

Pe acest drum a călătorit – precum eroul din „*Geniu pustiu*” – „*Zi de vară până-n seară am tot mers fără să stau de fel. Soarele era la apus, aerul începea a se răcori, holdele păreau că dorm din freamățul lor lung, de-a lungul drumului de țară oamenii se-ntorceau de la lucrul câmpului, cu coasele de-a spinare, fetele cu oale și donițe în amândouă mâinile, boii trăgeau încet în jug și carul scârțâia*”. La Târgu Mureș a dormit în clopotnița bisericii, – „*M-am covrigat în clopotniță cu dinții clănțănind și muiat până la piele; părul meu cel lung îmi cădea peste ochi, mânuțele mele slabe și reci le băgam în mânecile ude. Așa am stat toată noaptea*”. Ziua întâlnește un elev, care auzind de Eminescu, citindu-i poeziile apărute în „Familia”, se oferi să-l ia în căruță până la Blaj. La un scurt popas, în Dicio-Sînmartin (Târnăveni), întâmplător stând împreună cu seminariștii la masă, le-a declarat, în sfârșit, fără afectare: „*Domnilor, eu sunt poet și vreau să-mi adun material*”, spre marea mirare a acestora care, cu ochii, căutând să împace purtarea drumețului cu hainele sale.

Ajuns pe vârful Hula, zărește Blajul „de unde a răsărit soarele românismului”, oprindu-se lângă un tei impunător, azi „Teiul lui Eminescu”. O clipită, în care pașoptistul Pumnul, studentul lui Bărnuțiu

răscolindu-i amintirea, Eminescu a ridicat carnetelul într-o mână, pălăria în alta și a strigat: „*Te salut din inimă, Romă mică! Îți mulțumesc, Dumnezeu, că m-ai ajutat s-o pot vedea!*”. Aici își găsește prieteni de trai modest, răscolește tot târgul și împrejurimile. Se abate și pe la seminar. La gimnaziu îl dezamăgește examenul la elină, pe care nu-l promovează. Aici se răspândește însă repede vestea că venise un student de la Cernăuți, care publică poezii în „Familia” și care citise întreaga bibliotecă gimnazială. Și acum citește de toate, literatură și știință, tezaurul popular, din care se adăpa. Încă nu destul se știe ceea ce aflate în timpul celor trei-patru luni cât a poposit la Blaj. Aici trebuia să-l fi impresionat cu deosebire cele trăite pe viu de urmașii revoluționarilor pașoptiști. Se știe că primăvara-vara a cunoscut principalele instituții istorice, a discutat despre evenimentele din 14-16 mai 1848, care au avut loc în urmă cu aproape două decenii (s-a născut cu doi ani după anul revoluției din 1848).

Este ușor de imaginat ce a simțit poetul în momentul în care, ajuns pe locul „Câmpului Libertății”, retrăind profund măreția evenimentului, încrustat pe răbojul istoriei naționale, prin crezul de care au fost animați zecile de mii de participanți la prima Mare Adunare Națională a românilor. Trăia – în închipuirea sa – momentul „*Ca un prieten pasionat al oamenilor (mai ales al poporului căci atunci) când aceștia se adună în mase, simt că sunt o parte a totalității. E ceva dumnezeiesc în acest sentiment, așa că orice serbare a poporului mi se pare o sărbătoare a sufletului, o rugăciune cucernică*” (ms. 2285).

Cu atât mai mult, putea conștientiza atunci semnificația ecourilor reale ale acestei istorice Adunări Naționale, zugrăvite în vibrante icoane poetice ale celor care au fost participanții direcți, precum numit de Eminescu „*Preotul deșteptării noastre, semnelor vremii poet*”, Andrei Mureșanu în ***Deșteaptă-te române!*** Astfel de icoane poetice de o aleasă vibrație națională a realizat și Vasile Alecsandri în poeziile „**15 mai 1848**” și „**Hora Ardealului 1848**”.

Tânărul debutant în poezie, care cu câteva luni în urmă își dobândise numele de **Mihai Eminescu**, sub imboldul poetic și îndatorat unui destin al înveșnicirii universale, animat de chemarea și dorința ca, după aproape două decenii, atunci să se alinieze spiritului acelor tribuni vizionari, cu două poezii, datate „1866”, ca smerită, dar **avântată replică**, în nuanțe diferite, însă în consens cu ei. Prima se intitulează chiar, – „**Deșteaptă-te, Române**”, un ecou

ca o bătaie de inimă urmată de altă bătaie de inimă: „**Deșteaptă-te, Române, preot al libertății, / Nu plânge pe cenușa geniilor străbuni, / E timp să nalți stindardul în numele dreptății, / E timp să-ți calci tiranii, e timp să te răzbuni**”. „Bardul” eminescian ni se înfățișează aici ca întruparea poetului profet al pașoptiștilor. În cealaltă poezie recunoaștem ecoul unei scene reale, din a doua sâmbăta de după Paști, când tribunul Simion Bărnuțiu – în ziua în care își ține în prezența celor două confesiuni, adverse, ortodoxe și greco-catolice, „cel mai așteptat și strălucit” discurs, în Catedrala „Sfânta Treime” din Blaj – la intrare și ieșire salutând după datină „Hristos a-nviat!”, poporul întâmpinându-l sau răspunzând repetat, „Hristos a-nviat!”, „Adevărat a-nviat!”, „Libertatea a-nviat!”. Poezia se întitulează „**Înviere**”: „**Un clocot lung de glasuri vui de bucurie.../ Colo-n altar se uită și preoți și popor, / Cum din mormânt răsare Hristos învingător, / Iar inimile toate s-unesc în armonie**” (ambele poezii au fost descoperite și publicate împreună, după 125 de ani, în 1991, ca „inedite”: din prima poezie editorul găsiind doar prima strofă, iar a doua poezie fiind o primă variantă de șase strofe a cunoscutei poezii mai ample, „Înviere”, varianta finală fiind publicată peste trei decenii).

Să ni-l închipuim însă, ca prezență fizică, pe tânărul poet Eminescu acolo, pe „Câmpul libertății” – după două decenii de la Revoluție și încă în același Principat al Imperiului austro-ungar – trăind cu imaginația măreția momentului istoric, dar trezindu-se aievea lângă aceeași impunătoare Catedrală, în față având un câmp gol cât un pustiu și fără măcar un monument (al amintirii, promis, dar ridicat abia peste un secol). Atunci s-a văzut deodată singur... Acolo trebuia să fi încolțit meditațiile poetice: „**În temnița din pieptu-mi trezind gândiri amare... / Sunt eu!...Privesc trecutul... / Cântarea? Cea mai naltă și cea mai îndrăzneată / Nu e decât răsunset la vocea cea măreață. / Cine-mi va spune mie dacă a gîntei mele / Viața viitoare va fi. / Ce proastă e mulțimea,/ Ea crede cum că duce a lumii soartă-n mână, / Și singură e dusă de-o mână de șireți**” – însă – „**Din planul vieții sale ascuns în colțu-obscur / își crește trunchiul aspru așa, poporul meu, / în tine e puterea-ți, nălțarea-ți și pierirea-ți, / Eu cred că tot ce este menit de a fi mare / să-și înăsprească trebui superba rădăcină**” (fragment din „**Andrei Mureșanu. Tablou dramatic într-un act**”, un alter ego al monologul de 570

de versuri al „**Preotului deșteptării noastre, semnelor vremii poet**”, cum era consfințit poetul tribun Andrei Mureșanu în poemul „Epigonii”).

Obiectul meditației nocturne a poetului tribun întruchipa chiar crezul tribunului Bărnăuțiu, – anume „**destinul neamului românesc**”, în care și eroul eminescian este mereu încrezător. Mănat de acest crez, pleacă din Blaj la Bălgradul lui Mihai Viteazul, străjuit de fortificațiile Cetății Alba Carolina, de monumentele, vestigiile, îndeosebi impunătoarea poartă a cetății, în interiorul căreia celula de detenție a lui Horia îi putea face o impresie dramatică. În general, albaiulienii peste timp presupun că „cele văzute trebuie să-i fi pricinuit mari emoții și sentimente de compasiune pentru suferințele poporului român și ale fruntașilor săi”. Aici, la Alba Iulia, în 27-28 august 1866 avea loc a șasea Adunarea generală a „Asociației transilvane pentru literatura și cultura poporului român” (ASTRA), unde poetul fu zărit la întrunirile Asociației, care milita pentru emanciparea vieții culturale românești din monarhia austro-ungară, pe durata a două zile, ascultând, cu însuflețită mândrie, cuvântările și dezbaterile publice, posibil chiar participând la ele. Acolo au ținut cuvântări tribunii de la 1848 – supraviețuitorii lui **Simion Bărnăuțiu** – însuși **președintele Andrei Șaguna**, de asemenea **vicepreședintele George Barițiu**, **secretarul general Iosif Hodoș**, **secretarul și vestitul ziarist Timotei Cipariu**, tribunul Ioan Alexe, protopopii ambelor confesiuni ș. a. Andrei Șaguna, președintele ASTREI (precursoare a Societății Academice Române de la București, înființată tot 1866), între timp devenit arhiepiscop și mitropolit, de data aceasta a vorbit despre valoarea morală și socială a muncii. Din „amintirile” localnicilor albaiulieni aflăm că „discursurile l-au marcat” pe tânărul poet ca „lecții de *povățuire* și de demnitate”.

Noaptea târziu, după încheierea lucrărilor, s-a retras pe o bancă de la marginea parcului orășenesc, unde urma să doarmă sub cerul liber, când zărit de amicul Elie din Blaj (căruia ulterior pe o carte i-a dedicat o poezie, postumă), a acceptat propunerea să doarmă la un han, dar jos pe o rogojină cu capul pe o pernă de paie. Pe clădirea construită în locul hanului, **o placă comemorativă pusă de Fundația „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României” amintește de popasul „geniului poeziei românești”**. Acest fragment, reținut din declarația prilejuită de dezvelirea plăcii, „*consemnează vibrațiile adânci ale unei conștiințe naționale de excepție: Eminescu. Iată-l printre noi, ca un sfânt, ne mulțumește adâncindu-și pașii în sufletul nostru*”. O stradă din oraș, la fel și parcul

central acum poartă numele „Mihai Eminescu”, iar un bust al poetului a fost amplasat pe Aleea Scriitorilor din Alba Iulia.

Posibil ca după asemenea evenimente, trăite pe viu în Blajul și Alba Iulia anulului 1866, să-l fi năpădit mai mult visările, ne mai rezistând de a pune pe hârtie „gândurile lui, adesea transformate în șiruri ritmice, în vorbe rimate” („Sărmanul Dionis”), în dorința de a le spune unei lumi numai de el știute: **„Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie, /Țara mea de glorie, țara mea de dor? / Brațele nervoase, arma de tărie, / La trecutu-ți mare, mare viitor!.../ Fiii tăi trăiască numai în frăție”**. Este una dintre cele mai cunoscute poezii de tinerețe, de la care nu s-a păstrat vreun manuscris, și dovada lipsei locației și timpului în care putea fi scrisă ca și a modului de a putea ajunge – în mod misterios, cum vom înțelege mai încolo – să fie publicată după multe luni ale anulului următor, 1867, în aceeași revistă de suflet, „Familia”).

- Revenind la Blaj, după luni de căutări și răspunsuri, încă în așteptare, fără bani de la părinți, de acolo porni tot pe jos spre Sibiu. Părăsind Blajul, Eminescu își continuă pribegia, cu nostalgia amintirilor despre „vizionarii” pe care i-a cunoscut sau citit, – *„Rămâneți dară cu bine, sânte firi viziore.../ Ați luptat luptă deșartă, ați vânat țintă nebună, / Ați visat zile de aur pe-astă lume de amar” („Epigonii”)*, dar cu optimismul istoric în cuget și simțiri, crezând în *„neamul românesc...menit de a fi mare” („Mureșanu”)*.

La Sibiu, orașul pe care îl cunoștea din pribegiile anterioare (cu o trupă de teatru, aici învăța la o școală unul din frați), acum ne găsindu-și fratele, îl caută pe Nicolae Densușeanu, care ca și el publica poezii în „Familia”. Pe elevul de 16 ani, un seminarist l-a condus să-l prezinte studentului jurist, viitor academician și autor al capodoperei „Dacia preistorică”. Apropiindu-se de acest student, cu un zâmbet blând, fericit se înclină discret: – „Mă cheamă Mihai Eminescu”. Surprins ca și cei de la Blaj, la vederea tânărului poet care arăta ca un „golan în zdrențe”, Densușeanu îi întinse mâna curtenitor și, fără să știe cineva ce i-a răspuns și ce au discutat ulterior, se știe că l-a dus acasă la el, l-a hrănit și îmbrăcat din cap până-n picioare. După trei zile, la dorința de a fi ajutat să treacă frontiera, fără „pasport”, gazda mărturisea altădată într-o scrisoare că i-a dat o recomandare scrisă către un prieten din Rășinari, preotul Bratu (bunicul marelui poet Octavian Goga), în care „l-am rugat să-i dea pe unul din poporienii săi ca să-l treacă pe potecile rășinărenilor în Țara Românească” liberă. Adevărat, adolescentul Eminescu pleca din Transilvania vasală Austro-Ungariei ca să ajungă în Principatele autonome Unite, care din 1859 se afla sub un singur domnitor, dar din iulie 1866 – când poetul se afla la Blaj – domnitorul

Alexandru Ioan Cuza a fost înlocuit cu monarhul Carol I. După un scurt popas la Rășinari, într-o noapte călătorul pleacă însoțit, urcând Carpații Meridionali peste munții Cindrel spre tainica frontieră, dincolo de care îl ademeneau drumurile spre București, atunci capitala României.

Acolo sus în munți – posibil, într-o „noapte caldă, molatecă și brună”, – Eminescu trăiește un „**moment de viață străfulgerat de o revelație**”. Misterul „divin” încearcă să-l explice profesorul de fizică Ioan Câmpan, în cartea sa „Eminescu, magul călător”, publicată în 2007 și lansată la Congresele Internaționale de Dacologie din București-2009 și de Eminescologie din Chișinău-2013, tema reluând-o cu noi motivări, publicate în studiul cu același titlu, apărut în „DACIA Magazin”, 2011, revistă editată de „Dacia Revival Internațional Society” cu sediul la New York). După surse publicate, fizicianul Ioan Câmpan susține: „*Străfulgerarea n-a fost jocul unei fantasme, ci un adevăr ce poate fi probat*”. Autorul în cartea sa urmează acest fir probatoriu: fenomenele cosmogonice abordate, după acest eveniment, în creația eminesciană, exprimate metaforic, se bazează pe cunoștințe „integratoare” de fizică cuantică, astrofizică, cosmologie și matematică, privind spațiul și timpul infinit – cunoștințe academice în domenii de prim rang ale științei – surprinzător de avansate pentru acea vreme, după părerea chiar a lui Eminescu, – „*permițând descifrarea a ceea ce intelectul nostru subiectiv a încifrat în natură*” (ms. 2.257). Exemple ar fi cunoscutele opere cosmogonice de maturitate, **La steaua-1886**, **Lucafărul-1883** (poem inspirat dintr-o „întâmplare” despre care poetul mărturisea că „nu se poate vorbi”, acum) sau primele poeme, rezultate din trăirile proprii, biografii datându-le ca postume, după aproximativ unu-doi ani de la evenimentul „revelației” din 1867. Avem în vedere cele mai ample creații poetice eminesciene (peste 3000 de versuri), **Memento mori**, **Povestea magului călător în stele**, dar și poezii ca **O stea prin ceruri**, **Viața mea fu ziuă** și prima variantă a pământeanului „*semnelor vremii poet*”, poemul dramatic **Andrei Mureșanu** și alte cel puțin 10 poezii, chiar primele variante ale **Lucafărilor** („nu spunea nimănuui ce compune, nu arăta nici colegilor săi studenți ceea ce scria, ci încuia manuscriptul”, – din „amintirile” datate 1871). Tot de atunci ni se păstrează unica mărturisire, adresată în scris unui redactor, amic: „*Am compus un tablou dramatic, a cărui figură principală este Andrei Mureșanu...Am scris-o într-un timp când sufletul meu era pătruns de curățenia idealelor, când nu eram rănit de îndoială. Lumea mi se prezintă armonioasă cum i se prezintă oricărui ochiu vizionar*”.

Unele **aspecte abordate** - după unii „**metaforic**”, după alții „**criptate**” - în scrierile menționate, **s-au adevărit**, în sensul că au beneficiat ulterior de un suport științific, prin convergența geniilor: Einstein găsește formula științifică a **teoriei relativității, ecuația** $E = mc^2$, în 1905, confirmată cu mijloacele științei moderne în 2008, deci la multe decenii după formularea metaforică a acestei teorii de către Mihai Eminescu; la fel, Bohr enunță **teoria cuantelor, atomul care emite lumină**, în 1913; după descoperirea câmpului magnetic rotitor și a curentului alternativ, lui Tesla îi reușește **teleportarea**, în 1943; ulterior însă alte descoperiri ale lui Tesla depășesc în timp destinul postum al lui Eminescu: **miracolul transmiterii informațiilor la distanță fără fir prin intermediul undelor radio** (mijloacele de **comunicare online, wireless, telecomanda**), aparținând aceluiași congenial contemporan, Tesla – așa cum vom afla în cartea de față - prin intermediul canalelor online – a favorizat în anii din urmă receptarea spectaculoasă a operei eminesciene în literatura universală.

Adevărat, biografia constată existența unei „**pete albe**” în **biografia** lui Eminescu, remarcată și de autorul cărții, „Magul călător”: „nu se știe unde a fost între octombrie 1866 și mai 1867”.

Amintindu-ne de constatarea lui Perpessicius, editorul și exegetul *Operei* monumentale în XVI volume a lui Mihai Eminescu, anume că „**ORICE CREAȚIUNE LIRICĂ...E LEGATĂ DE UN MOMENT DE VIAȚĂ**”, am încercat să decriptăm sâmburele realist al imaginilor din cele – incredibil – peste 3000 de versuri scrise ulterior evenimentului „Revelației”, deci având o legătură cu fenomenul „1867”. În acest înțeles, suntem înclinați să credem că, posibil, un timp a rătăcit prin munții Cindrel, când se putea adăposti toamna, în plină iarnă și primăvara, posibil la vreo mănăstire, unde putea discuta cu monahii, citi, reflecta, între timp la vreun cioban, mai de grabă la vreun schit sau mai mult într-o peșteră. Sunt sugestive, în acest sens, descrieri precum: „*Atunci el se retrage în muri de mănăstire / Și capul și-l cufundă 'ntr'a lumii sfinte cărți*” sau / „*Acolo prin ruini, prin stânci grămădite / E peștera neagră... / În scorburi de păreți trăiește / Un biet călugăr, / Tânăr frumos..., dar ca umbra el e slab.../ Acolo prigonit de visuri și de gânduri, / Ce vrea nici el nu știe, se chinuie n-zadar, / Doarme pe un pat de zdrențe / Ce-i pus pe două scânduri,.../ Astfel el vrea viața s'o sfarme, s'o scurteze. / De ce? și pentru cine el singur n-a știut.../ Printre codri, printre dealuri, / Printre bolți săpate-n munte...Lasă să dorm...să nu știi lumea / Ce dureri îmi mai păstrează. / Îmbătat de-un cântec*

vecinic, îndrăgit de-o sfântă rază, / Eu să văd numai dulceață unde alții văd necaz”
etc. (*Memento mori*).

Nimeni, nici chiar biograful G. Călinescu nu știa unde a fost și ce a făcut Eminescu în perioada acelei ”pete albe” din viața lui, dar într-o perioadă chiar mai îndelungată: „eclipsa de un an ascunde privirilor noastre o parte din traiectoria vieții...în ciuda «datelor enigmatice», care **se pot spulbera sau întări la orice nouă descoperire**”.

În acest răstimp, al treceri din Transilvania asuprită spre România liberă, visată, în scrierile descifrate în cartea sa, „Magul călător”, Ioan Câmpan remarcă prima și cea mai amplă operă poetică eminesciană (mult peste 1300 de versuri, concepută și scrisă ca urmare a acestei perioade „enigmatice”), „**Memento mori. Panorama deșertăciunilor**”, – „de ce s-o fi numit așa?”, se întreabă autorul. De fapt, în plan istoriografic se poate spune că ar fi o evocare a succesiunii civilizațiilor umane sau ceva similar cu legenda hugoliană a secolelor, în plan spiritual însă ceva ce depășește înțelegerea umană, cea care ne îndeamnă să afirmăm că **Memento mori** reprezintă un valoros document poetic, dovada unui potențial creator supradimensional pentru un licean și proaspăt debutant în poezie. De altfel, precizează autorul fizician, este o „postumă cu versuri oarecum imperfecte tehnic, sincopate, precipitate, ca într-un proces verbal de constatare autentic, întocmit de un martor ocular”. Mai departe, Ioan Câmpan susține că prin poezia „rămasă postumă din voia lui sau a altora”,...”ni se propune învățarea fizicii prin versuri”.

O atenție aparte mai acordă autorul altui poem amplu, din aceeași perioadă (peste 960 de versuri, – „**Luceafărul**” are 392 de versuri), „**Povestea magului călător în stele**” (după care Ioan Câmpan își întitulează cartea, „Magul călător”): „Zborul magului este descris în amănunt. Este un **zbor inițiativ**, determinat de o întâlnire asemănătoare cu cea a lui Moise pe muntele Sinai, când Dumnezeu îi înmânează tablele Legii...Legendele biblice, fie canonice, fie apocrife, ne indică personaje care sunt luate parcă în zbor de cineva, asemeni magului nostru: Ilie, Enoch, Etan, Ghilgameș” (amintit în Vechiul Testament sub numele de Nimrod) ș.a., ceva similar cu cei din recenta carte, „Atlantida din Carpați”. Mai nou a crescut interesul pentru asemenea opere literare, la fel pentru numeroasele însemnări manuscrise privind unele aspecte, „stranii”, ale activității, bolii și morții sau despre unele reflecții științifice, care par de neînțeles, tocmai pentru că ele sunt **criptate**. Probele bazate pe reguli standard internaționale de decriptare, ale creației

eminesciene și ale unor informații orale oferite de poet altora, prezentate în câteva cărți recente, semnate de generalul din serviciile secrete și profesorul de criptologie, Ilie Torsan (bazate în principal pe „aplicațiile șirurilor Fibonacci în domeniul poeziei. Cf. mai mult în: <http://www.ziaristionline.ro/2015/01/15/inedit-un-profesor-de-criptologie-a-spart-codul-lui-eminescu-generalul-ilie-torsan-in-exclusivitate-pentru-ziaristi-online-video/#sthash.OcvYkvy9.dpuf>), surprinzătoare și convingătoare, reprezintă dovada sugestivă și credibilă a posibilității de evaluare a moștenirii culturale eminesciene, într-o perspectivă puțin frecventată anterior,

Aceasta, în condițiile în care, cum menționam, multe dintre marile **capodopere eminesciene s-a observat că sunt criptate**, aidoma marilor cărți ale omenirii, – precum „Biblia” (pe care chiar tânărul „inițiat” în cele duhovnicești, Eminescu încerca să-i decrypteze versetele, în care intuiește existența țării „Havila”, cf. Iconografie, Foto 2. a. și 2. b.) sau cărțile Sfinților părinți, ale profeților, ale unor savanți ori scrieri despre marile epoci istorice sau marile mistere ale omenirii.

Descifrarea unor date încifrate în poemele eminesciene menționate este probată și în cartea „Magul călător”, dar în viziunea fizicii, de pildă interpretarea paleoastronautică a zborului, imaginea apocaliptică vechi-testamentară gen Sodoma și Gomora pare aidoma unei ciuperce atomice, mai ales **poziționarea geografică și istorică a țării noastre, de prim rang din Biblie**, – Havila-prin anagramare dă Vlahia, etc. (cu **ecouri peste timp**):

a. „Grădina Eden” sau „Grădina Raiului” (Iconografie, imagine 2. a. după surse antice): „Dacă vom duce o dreaptă de-a lungul Nilului și o alta de-a lungul Tigrului și Eufratului, apoi vom uni punctul de vărsare al Tigrului și Eufratului cu izvoarele Nilului vom obține un triunghi în care sunt înscrise – ca ipoteză – cele patru râuri ale Paradisului: **Fisonul-Dunărea, Ghihonul-Nilul, Tigru și Eufratul**. În colțurile triunghiului se află cele trei țări consemnate în „Facerea”: Havila, Cuș și Asiria” (www.scribd.com/doc/85310133/S-CORYLL-VALAHIA-ÎN-CARTEA-GENEZEI.) și

b. „Havila” sau „Grădina Maicii Domnului” (Iconografie, imaginea 2.b.) – astfel o numește și Papa Paul II, în 1999, cu prilejul vizitei sale în România – pictură realizată ca și imagine immortalizată de anonimi, la Ierusalim, pe peretele unei nișe nu prea departe de mormântul lui Iisus, sub care subscrie Eminescu: „*Ce-ți doresc eu, Ție, dulce Românie...*”

Revenind la poemul „Povestea Magului călător”, eul despătimit și înduhovnicit eminescian mărturisește: „*Rămas în munte.../ Pe-o piatră detunată el vede peste văi, / Privește. Codrii mângâi cu vânt de primăvară.../ cu-aer răcoros de mai.../ Și cine enigma vieții voiește s-o descuie / Aceia acel munte pe jos trebuie să-l suie... Ș'apoi pe jos de-acolo eu muntele – am să sui / Ca gândurilor mele aripe să le pui.../ Ca pasul vieți-mi toate să-l ducă'nțelepciunea, / Ca sigur să calc calea vieții cea de spini, / Ca tot ce eu voi face să fie fapte bune, / Să n'ascult decât glasul – adevărului senin*”. Și apoi „*Se sue-n vârful de munte, o stea din cer coboară – / O stea – vultur de aur, cu – aripele de foc, / Pe ea șezând călare, în infinit el zboară, / Stelele sclipeau sfinte și-n cale-i făceau loc*”...Întoarcerea e și cu-ntrebări, – „*De ce de-a mea viață o lume e legată, / De ce un înger palid din cer s-a coborât*”.

Motivul din acest poem postum este preluat și în alte cel puțin 8 poezii scrise după fenomenul „1867”, ca în: „*Viața mea fu ziuă și ceru-mi un senin... / Până ce-ntr-al meu suflet deodat-ai apărut, / O, îngere căzut!*”; ... „*Două stele negre luciră-n negru foc, / Pe cerul vieții mele; iar geniul-noroc / Mă lasă-n lume singur, dispăre în abis... / O rază din privirea-ți viața mi-a-negrit, / Din sânul meu speranța divină a fugit; / Norocul și-a stins steaua.../ pierdut în noaptea-mi nimic nu mai sperez*”. Ca și alte genii ale omenirii, asemeni lui Eminescu, „*Genii beau vinu-uitării când se cobor din ceruri.../ Deși rari și puțini-s lumea nu va să-i vadă, / Viața lor e luptă, când mor se duc neplânși*”.

Reîntoarcerea din călătorie – se apreciază în cartea „Magul călător” – are consecințele deja cunoscute (Opere, I, p. 370, Perpessicius prin Gh. Bulgăr): „*Azi vezi o umbră pală-un om fără putere.../ Din ceruri de lumină m-am coborât în iad, / Unde alerg ca spaima, nebun, bolnav, tăcut, / Cu frunte-nfierbântată ca **îngerul căzut***”, și – fapt inexplicabil – „pământeantul călător” este identificat de biografi, după amintirile pe viu ale altora, în portul Giurgiu, hamal, în vara anului 1867. Biograful G. Călinescu remarcă: „Nelămurită rămâne apariția lui Eminescu la Giurgiu”.

Prezența pribeagului pământeant e consemnată, întâia oară, „hamal în portul Giurgiu”. În acest oraș, atunci poposind cu trupa sa de teatru, acum fără sufleor, directorul Iorgu C. „a plecat în oraș în căutarea unui tânăr, deprins să citească pentru a-l folosi ca sufleor și găsindu-l pe acest june al nimănui ca grăjdar la un han, după o surprinzătoare discuție cu el, îl recomandă să fie primit în trupa sa”, pe aceeași slujbă, ca altădată, de sufleor, copist și secretar. Apoi îl găsim pe

Eminescu angajat și în alte trupe de teatru, colindând țara cu spectacole în zeci de orașe din Banat, Moldova și Transilvania, înainte de a ajunge la demult visatul București. Eminescu singur recunoștea, – *„Întâmplarea m-a făcut din copilărie încă să cunosc poporul românesc..., țara în cruciș și curmeziș”*, – timp în care proiecta și schița în taină drame, romane, scria și publica poezii, traducea lucrări despre arta dramatică pentru uzul actorilor.

La București, marele actor Pascali, într-o recomandare, îl propunea ca sufleor II, la Teatrul Național, pe „străinul român din Moldova,...sărac și pe drumuri,...foarte studios, activ, inteligent, capabil, exact și foarte cumsecade”. La Teatrul Național din București, împreună cu trupa de teatru, sufleorul mai mult ca posibil a asistat la festivalul închinat atunci Societății Academice Române, sesiunea din 1867, după care a avut loc un eveniment neașteptat: recitarea marșului Revoluției din 1848, *„Răsunetul”* de Andrei Mureșanu, cunoscut în timp sub numele *„Deșteaptă-te române”*. Acest festival trebuie să-l fi interesat pe Eminescu, deoarece în urmă cu un an, sub impresia *„Câmpiei libertății”* de la Blaj, ca însuflețită replică, însuși Eminescu scria *„Deșteaptă-te, Române”*, poezie descoperită după 125 de ani, printre manuscrisele poetului.

Descoperirea, făcută de actorul Iorgu C., la Giurgiu, este și ea parcă **predestinată, – consemna întâlnirea tânărului poet cu viitorul mare dramaturg – colaborator, prieten, competitor – I. L. Caragiale**, tânăr și el pe atunci: *„Sunt peste douăzeci de ani de-atunci. Locuiam într-o casă, în care mai trăia în gazdă un actor”. Văzând că citește întruna, actorul îi zise gazdei, cu un fel de mândrie: – „Îți place să te ocupi cu literatura. Am și eu un băiat în trupă, care citește mult, este foarte învățat, știe nemțește și are mare talent; face poezii; ne-a făcut câteva cuplete minunate. Eu cred că ți-ar face plăcere să-l cunoști”*. *„Îmi povesti cum găsisse într-un «otel» din Giurgiu pe acel băiat, care slujea în curte și la grajd, culcat în fân și citind în gura mare pe Schiller, în ieslele grajdului... era foarte blând, de treabă, nu avea nici un viciu. Era străin, zicea el, dar nu voia să spună de unde”*. Actorul îi propuse ca să-l ia sufleor cu șapte galbeni pe lună, și băiatul primi cu bucurie. Și acuma se află la București (1869, vara): *„Eram foarte curios să-l cunosc. Nu știu pentru ce, mi-l închipuiam pe tânărul aventurier ca pe o ființă extraordinară, un erou, un viitor om mare. Seara (băiatul) trebuia să vină la actor, care mi-l aduse, iar el se apropie cu sficiune, – „Mă recomand, Mihail Eminescu”. „Era o frumusețe! O figură clasică încadrată în niște plete mari, negre; o frunte înaltă și senină; niște ochi mari – la aceste ferestre ale sufletului se vedea că*

cineva este înăuntru; un zâmbet blând și adânc melancolic. Avea aerul unui sfânt tânăr coborât dintr-o veche icoană, un copil predestinat durerii, pe chipul căruia se vedea scrisul unor chinuri viitoare” (I. L. Caragiale, „Nirvana” sau despre „Drumul izbăvirii, al atingerii absolutului”).

- Revenind la poemele citate de fizicianul Ioan Câmpan, **Panorama deșertăciunilor, Povestirea magului călător** ș. a., acestora le atribuie originea în perioada ulterioară, ca efect al **fenomenului „revelației”,** „cu filiații în anul 1867, **decisiv în planul biografiei și creației”**. Devansând concluziile probatoriului din cartea lui Ioan Câmpan, **„Magul călător”,** autorul cărții întrevădea efectele fenomenului „1867”, manifestate în amploarea și potențialul evenimentelor din viața și creația lui Eminescu. Un editor și exeget de prestigiu al vieții și operei eminesciene, Ion Scurtu, încă la început de nou secol XX, printre primii sesizează fenomenul: *„Pentru cunoscătorii mai de aproape ai mersului vieții lui Eminescu, el apărea în zorile tinereții ca predestinat, – a devenit cel mai adânc și cel mai larg exponent al sufletului românesc”*.

Încercând să **descifrăm sâmburele realist al creației** lui Mihai Eminescu, din anii marcați de fenomenul „revelației”, **sub aspectul efectului** – imediat, dar și ulterior – constatăm și noi **potențialul uman și creator dobândit, supradimensional, reflectat** atât **în activitatea sa civică și în opera scrisă** pe parcursul întregii vieți, cât și **în destinul postum al întregii sale opere**, în procesul de cunoaștere, recunoaștere și consacrare **ca valoare universală. Dovada** receptării operei pe acest considerent o reprezintă **traducerea și ecoul** acesteia **în principalele limbi din peste 200 de țări**, așa cum **se poate constata și din paginile cărții de față.**

În legătură cu acele evenimente, afiliate fenomenului revelației din 1867, ne pare credibilă implicit **ideea de efect înțeles** de noi **ca misiune asumată**, –

a. în planul creației literare, de făuritor al limbii literare, în care și-a scris opera literară (peste 600 de titluri), etalon pentru limba și literatura română modernă. Pentru acest adevăr pleda și marele cărturar Nicolae Iorga: *„Eminescu reprezintă ceva unic în dezvoltarea literaturii noastre și oricărei alte literaturi”*. Limba literară modernă, în care Eminescu și-a scris opera, este, de altfel, limba literară pe care și noi cei de azi o vorbim, în care scriem și citim românii de pretutindeni.

b. în planul activității jurnalistice (peste 1800 de titluri), a omului politic, model de militant pentru cauza națională, care ne reamintește de predicția lui Bărnăuțiu, privind imaginea profetică a „celui Luceafăr” ivit în viața spirituală a neamului românesc, ce crede în forța granitică a poporului, se contopește cu aspirațiile poporului pe care-l îndrumă;

c. în planul ecoului peste timp – în lumea istoriei socio-politice și culturale – a creației poetice, afiliate aceluiași „fenomen al anului 1867”, ne-au reținut atenția, dintre **ecourile ca efecte peste timp**, fie și numai trei, recente, tipice (identificate la o căutare aleatorie de rutină pe Google, accesând „Eminescu”, raportat la țări ca Letonia ș. a.). Din acest gen de informații care circulă în lume pe canalele online, reproducem:

1. Drept **omagiu și model de îndrumare moral-creștină**, recomandarea unui grup de înalți prelați: „*Imnul Eminescu în nouăsprezece cânturi*” și, altul, „*Acatistul Poetului Neamului Românesc Mihai Eminescu*”, din introducerea căruia cităm: „*Dacă nu este un Sfânt în sensul strict, acest mare POET este „Cuvântătorul Sfințeniei Neamului și Pământului Românesc”...Poetul Mihai Eminescu nu este un Sfânt de Cer, ci un Sfânt de Pământ...Poetul Mihai Eminescu este prin excelență Evanghelistul Sfințeniei Pământului...La Eminescu nu căutăm „Sfințenia de Cer”, ci „Taina Chemării Cerului-Luceafărului de a VENI pe Pământ...Eminescu este „Evanghelistul Iubirii Pământeste” și așa îl putem considera „Sfântul Pământului...Eminescu este Profet, Apostol, „Omul cel de Taină și cel Mare al Pământului”, este „Veșnicul Tânăr Făt-Frumos”, este Luceafărul, este Iconicul pământesc din noi*” („În acest sens, încercăm și noi un mic Acatist al lui Mihai Eminescu”, n. a.);

2. Sub genericul „**Mihai Eminescu, profetul logos-ului și mythos-ului românesc**”, se rezumă, în formă criptată, parțial cuvinte cheie parcă dintr-un poem, pe o **temă actuală de interes** internațional: „*Profeția poetului Mihai Eminescu „Memento mori”, „Shack island”, „Helizcea”, „Atlanta”, „Insula Șerpilor”, „Insula Hiperboreană”* aparținând zeului civilizator Zamolxis-Zalmolxis. *Insula Atlantida*, conform Navy-Robert Ballard... profecția poetului romantic român Eminescu transpare din fiecare vers scris cu grație divină, reconceptualizând din înger un univers al demonilor și un univers demonizat-demonizant. „*Profetul îngerilor*” – Mihai Eminescu este și **profetul nato-păcii universaliste**, grație versetului „*Înger de pace*” aparținând Poemului „*Ce-ti doresc eu ție, dulce Românie*” (aprilie 1867)...author romanian poet mihai eminescu represent the

desideratum of „nato house”-”casa popoarelor nato” geo-strategically & geo-politically united state of america...Eminescu prefigurând ideea „nato angels”-„planeta îngerilor” – Terra, este absolut perfect definită de versetele poemelor eminesciene – ideea păcii universaliste și a existenței unui „înger al păcii”, înger al absolutului poetic, înger al absolutului astral poetic, înger al martirilor logos-ului românesc, Mihai Eminescu (apud ufo-war-terrestrial-angels-moon.blogspot.com/2014_10_01_archive.html).

3. Sub deviza universalismului eminescian, dobândit, însă mereu actualizat, în acest înțeles am mai reținut câteva considerații • „Universalitatea lui Eminescu este o certitudine universală...în primul rând prin numărul traducerilor în alte limbi” • „Universalitatea lui Eminescu are și o dimensiune cosmică, la propriu, – pe planeta Mercur există un crater care îi poartă numele”, iar „în catalogul planetelor mici din Univers, la poziția 9.495, se află planeta Eminescu”, probabil una dintre acele pe care poposise magul călător din grandiosul poem eminescian, *Povestirea magului călător în stele*. • „Mai există un aspect, surprinzător de-a dreptul, al universalității lui Eminescu. El a fost autorul unei teorii, al unui model de stat, pe care nici mass-media, nici sociologii nu-l cunosc, sau se fac că nu-l cunosc: **STATUL ORGANIC”. Această teorie, „risipită” prin articolele publicate de el în perioada 1869-1883, în publicațiile la care a lucrat, a fost incorporată, de un discipol al său, marele economist român Mihail Manoilescu, în lucrarea intitulată „**Noua teorie a protecționismului și schimbului internațional**”. Această lucrare, tradusă, în 1932, în limba portugheză, a fost **ADOPTATĂ, ÎN ANUL 1970, CA «PROGRAM ECONOMIC» AL BRAZILIEI**. În 2003, **José Jeronimo Moscardo de Souza**, ambasadorul Braziliei la București, a făcut, cu ocazia primirii titlului de Doctor Honoris Causa al Academiei Române, o declarație cu valoare de recunoaștere istorică: „**VREAU SĂ MULȚUMESC ROMÂNIEI ȘI ÎN SPECIAL DOMNULUI EMINESCU, DATORITĂ CĂRUIA BRAZILIA A AVUT CEA MAI MARE DEZVOLTARE ECONOMICĂ DIN LUME...Având în vedere reconsiderarea operei sale prin prisma actualității impresionante a gândirii eminesciene, se pare că adevărata universalitate a lui Mihai Eminescu, abia acum începe să rodească**” • De altfel, paradoxal, cel care i-a semnalat în termenii cei mai elogioși statura universală a fost, încă din 1936, cel mai strălucit detractor al poporului român, românul Emil Cioran, în „**Schimbarea la față a României**”: „*Tot ce s-a creat până acum în România poartă stigmatul fragmentarului. Afară de Eminescu, totul e aproximativ. Nici unul nu ne-am lăudat cu el. Căci nu l-am declarat, cu toții, o excepție inexplicabilă printre noi? Ce a căutat pe aici acel pe care și Budha ar***

putea fi gelos? Fără Eminescu, am fi știut că nu putem fi decât esențial mediocri, că nu este ieșire din noi înșine, și ne-am fi adaptat perfect condiției noastre minore” (apud, «bucureștiivechișinoi.ro», 16.06. 2014).

- Destinul l-a favorizat pe Eminescu să aibă parte de școala neobișnuită, severă a vieții, precum și de școli și dascăli de excepție. Erudiția dobândită pe parcursul vieții a fost una enciclopedică de tip renescentist, iar efectele ei s-au răsfrânt benefic asupra scrierilor sale, antume și postume.

Cu ocazia ultimului turneu de teatru cu care a venit la Iași și Cernăuți, în vara anului 1869, mânat de o dorință nestăpânită de cunoaștere, Eminescu vine de bună voie acasă, se împacă cu familia, iar tatăl său stăruind ca fiul rătăcitor să-și continue pregătirea școlară, i-a „promis” o subvenție regulată pentru a-și continua studiile în limba germană pe care o cunoștea, procedând ca și cu alți frați ai săi, adică s-ă urmeze cursurile universitare, anume la renumitele universități din Austria și Germania. În drum spre Viena, însoțit de unul dintre frați, a încercat mai întâi să se înscrie la Universitatea „Carolina” din Praga, dar neacceptat fără bacalaureat, s-a oprit la un vestit în epocă fotograf din Praga, de la care ne-a rămas legendara fotografie a tânărului poet de 19 ani. Între anii 1869-1874 este student, înmatriculat în calitate de „auditor extraordinar”, evident înregistrat cu plata aferentă, la universitățile din Viena, apoi din Berlin, aici însă cu întreruperi și cu alt statut.

În atenția principală a studentului Eminescu au fost cursurile predate de somități academice ale vremii, în cele mai diverse domenii ale științei, pe care le-a preferat din interes științific. Pentru aceste cursuri s-au eliberat doar „certificate” de absolvire. Din lista cursurilor frecventate, accesibilă surselor publice, am reținut titluri vizând teme precum: Filozofia, Filozofia practică, Raportul principii filozofice și lecturi din Descartes, Istoria și critica noțiunilor divine, Introducere în filozofie pe baza Metafizicii lui Aristotel, Dreptul, Filozofia dreptului și statistica, Economia politică, Științele financiare și administrative, Istoria modernă, Filozofia greacă, Economia națională, limbile romanice: italiană și spaniolă, slava veche ce-i permiteau să poată apoi traduce gramatica paleoslavă, Pedagogia și logica, Medicina, Medicina legală și anatomia, Fiziologia și anatomia microscopică, Anatomia descriptivă și topografică ce-l obligă să participe la disecții (în alt regim, participă și la experimentele de chimie ale lui Nicolae Teclu de la Academia de Comerț), Filozofia dreptului, Dreptul roman, Dreptul german, Dreptul internațional, Istoria generală a filozofiei, Științele naturii, Egiptologia, Optimismul și pesimismul filozofic și poetic, Istoria și monumentele Egiptului, Moravurile și obiceiurile

egiptenilor, Logica, Principiile filozofiei, Dezvoltarea și critica filozofiei hegeliene, Filozofia științelor, Concepția istorică la istoricii vestiți, Istoria romanilor, Fizica, Geografia fizică, Geografia și etnografia, Fiziologia nervilor, Psihologia popoarelor, Matematica, Astronomia, Istoria religiilor, Mitologia comparată, Sanscrita ce-i permitea ulterior să traducă o gramatică sanscrită ș.a. Lista completă a cursurilor audiate la Facultatea de Filozofie a universității din Berlin nu o cunoaștem, dar de la cele menționate mai sus s-au păstrat caiete cu „notele de curs”. Una dintre sursele bibliografice indicate la un curs, „Critica rațiunii pure”, scrisă de „cel mai profund gânditor”, Immanuel Kant, o traduce ulterior în limba română. Din filozofia generală, metoda de cercetare era în atenția poetului ca obiectiv al unui posibil doctorat, în legătură cu care mărturisea într-o scrisoare: „ocupațiunea (mea) întotdeauna va rămâne științifică și literară”. În această legătură, evaluând moștenirea eminesciană și semnificația ei pentru posteritate, **în viziunea contemporanului nostru, savantul Mircea Eliade: „Eminescu e sinteza sufletului românesc din vremea netulbure. Sinteza științei, cugetării, simțirii și instinctului acestui neam”.**

Pentru **setea de cunoaștere**, în anii studenției sălile de lectură ale marilor biblioteci erau un stimulent pentru formarea sa erudită (de la bibliotecile neaccesibile, precum Biblioteca Curții imperiale, recurgea la împrumuturi prin intermediul altora), frecvența anticariatele (de la care cumpăra sau împrumuta cărți vechi). **Înzestrat cu o memorie fenomenală, ceea ce citea o dată, nu uita.** Nu neglija însă viața extrauniversitară: frecvența marile spectacole de teatru, concerte, muzee, expoziții. Participa activ la activitatea de conducere a societății studențești, **„România jună”** (care ne amintește de societatea studențească **„Rumânimea cea tânără”** din Viena de altădată a studentului Aron Pumnul). „România jună” forma tineretul studențesc român din Viena „pe terenul literar și național”, – între altele, participă cu mare interes la organizarea aniversării Adunării Naționale de la Blaj din 1848, împreună cu colegii îl vizitează de anul nou la Döblin pe fostul domnitor român, Alexandru Ioan Cuza, inițiază organizarea unui congres al studenților cu prilejul sărbătoririi la Putna a lui Ștefan cel Mare, se întâlnește cu studenți și cu recruți români din armata austriacă pentru a le cunoaște mai bine limba, tradițiile și obiceiurile de acasă.

Prea ocupat de programul universitar ca și de viața cultural-artistică și socială, ne întrebăm când și cum a reușit să mai și scrie, câteva mii de versuri, cuprinse în ample poeme, ascunse de ochii lumii (postumele *Memento mori*, *Magul călător*

sau *Mureșanu*, alături de o duzină de bijuterii lirice), din care a publicat atât de puțin. Debutul atunci la cea mai prestigioasă publicație a vremii, „Convorbiri literare”, a fost însă unul fulminant. Pentru că, numai după câteva poezii primite din Viena și publicate între 1871-1872 (*Venere și Madonă, Epigonii, Mortua est, Cugetările sărmanului Dionis*), mentorul acestei publicații ieșene, Titu Maiorescu să-l pună pe proaspătul colaborator, atunci student la Viena, alături de „acel rege al poeziei”, Vasile Alecsandri, iar numele „poetului adevărat” Eminescu să reprezinte argumentul cel mai convingător pentru „noua direcție” lansată atunci în poezia și proza românească.

Pragmatic din fire, tot în această perioadă Eminescu se învrednicește ca în intimitatea vieții să nu mai rămână retras în lumea abstractă a trăirilor și meditațiilor poetice. Aflându-se la Viena, **în capitala imperiului austro-ungar** – unde nu se putea să nu-și amintească de mentorii săi, tribunii pașoptiști militanți pentru cauza revoluției române din Transilvania, încă vasală – **poetul simte nevoia de a se exprima și în limbajul direct al jurnalisticii**, care de altfel i-a și pecetluit soarta ca persoană civică.

În 1870 identificăm – între altele – primele încercări de publicistică militantă, unele semnate însă prudent cu pseudonimul Varro, în „Federațiunea”, ziarul din Pesta. Aici publică o suită de **trei articole**, în care se prefigurează programul politic al activității de mai târziu a ziaristului de la „Timpul”. „**Să facem un congres**” este dedicat sărbătoririi la Putna a lui Ștefan cel Mare: „*Cel ce se odihnește aici de peste trei secole, dar al cărui geniu veghează și azi asupra scumpului său popor*”, pe care acum poetul l-ar dori să conviețuiască într-o Europă a solidarității. Proaspătul ziarist, de altfel o și întrevede, – „**În unire e tăria**”. În acest articol, Eminescu susținea necesitatea imperioasă a unei **Ligi Spirituale Europene**, a unei **noi alianțe a popoarelor** prin cultură. Eminescu era o conștiință vie a neamului românesc și a bătrânului continent, un **vizionar al destinului acestui conglomerat de etnii, politici și culturi care este Europa**. Pentru Eminescu, Europa unită ar fi fost „o necesitate și o datorie”: „E o necesitate această Europă și din punct de vedere moral (deci, nu numai material)”. Referindu-se la starea de lucruri din vremea sa, pentru el ardentă, intervine pragmatic în cel de al treilea articol, „**Echilibrul**”, în care – tocmai pentru întronarea echilibrului socio-politic european – se exprimă răspicat: „*Redarea autonomiei Transilvaniei, pe care au răpit-o fără consimțământul Românilor...Solidaritatea cu alte popoare din Austro-Ungaria...Nimeni nu trebuie să fie aici stăpân decât popoarele însele și a trece*

suveranitatea în alte brațe decât în acelea ale poporului e o crimă în contra lor...Vina acestei direcții o au descreierății de magnați, a căror vanitate îi făcea să creadă cum că în țară, ce e mai mult a noastră decât a lor, ei vor putea maghiariza până și pietrele...Deși despărțiți prin hotare (români, croați, slovaci ș.a., n.n.) toți știu că sunt unul și același neam, și această convingere va mări puterea lor de rezistență și îi va oțeli în lupta pentru neam, lege și țară”.

G. Călinescu aprecia că „Pe Eminescu îl preocupa sincer problema deșteptării nației”. Urmare, autoritățile maghiare intențeau autorului deconspirat – Mihai Eminescu, la debutul său ca ziarist – un proces pentru „delict de presă”; redactorul șef al ziarului fiind destituit pentru publicarea articolului. Era **primul proces politic intentat ziaristului Eminescu** de autoritățile maghiare, în condițiile în care, cu **trei ani în urmă, în 1867**, cele două state, Austria și Ungaria, au ajuns la un compromis, legiferând **Imperiul dual** Austro-Ungaria, în care Transilvania pierdea definitiv autonomia. Ca urmare, de atunci regimul de oprimare a românilor se înăsprește continuu, până în 1918, când prin voința poporului român din cele trei provincii, Muntenia, Moldova și Transilvania, se va realiza, printr-un îndreptățit act istoric, Marea Unire pe teritoriul Daciei strămoșești. **Alt proces politic și ultimul intentat ziaristului-om politic Eminescu**, însă de proporțiile unui **martiriu**, are loc în anul 1883, an de maximă tensiune între România și Austro-Ungaria.

- În viața civică, Eminescu a practicat multe și variate ocupații, dintre care menționăm, – în timpul studenției, din considerente materiale a funcționat ca agent diplomatic, angajat al Ministerului Afacerilor Străine al României la Berlin, unde a „îndeplinit activități caracteristice unui veritabil diplomat” (în curtea clădirii MAE din București a fost așezată statuia lui Eminescu, iar „o sală din sediul acestei clădiri a primit numele genialului reprezentant al spiritualității românești”). În aceeași perioadă, pe criterii de competență a fost numit redactor, din partea României, la renumitul „Konversation Lexicon” și coautor la articolele despre personalități și realități românești în „Encyclopaedie Brockhaus”. În țară, fiind încă elev, părinții căutându-i un rost în viață, l-au angajat copist de acte administrative la Cancelaria Consiliului orășenesc Botoșani. După câțiva ani de pribegie a fost descoperit în portul Giurgiu în postura de hamal, îngrijitor și grăjdar într-un han, apoi sufleur, secretar, copist de roluri și june actor în trupe de teatru, cu care a colindat toată țara. De atunci se păstrează ample fragmente manuscrise ale unor cunoscute capodopere dramatice și poetice. Mai târziu este desemnat

culegător de folclor, bibliotecar, profesor de logică, geografie și statistică, filozofie și limbă germană, revizor școlar (prezintă ministerului textul unui „tablou general” de reorganizare a școlilor” din județele Iași și Vaslui). În particular practică „știința și poezia”, dar a debutat ca poet și ziarist în publicații din alte țări, iar în timpul vieții i-au fost publicate și comentate poeziile în principalele țări europene, însă în țară nu și-a publicat singur nici un volum de poezii.

Cei mai mulți ani din viața activă postuniversitară i-a consacrat profesiei de ziarist, „angajat pentru a se putea hrăni”, mai întâi la „Curierul de Iași”, pe un post de corector, apoi redactor, redactor șef, ultimii aproape șapte ani afirmându-se la noul înființat cotidian din București, „Timpul”. Cu voie, dar mai ales de nevoie și în virtutea firii native de militant social, **nu putea rămâne un simplu spectator la realitățile de pe scena politică internă și internațională, într-o țară fărâmițată în bucăți de imperiile austro-ungar, otoman și țarist.** În acest sens s-a angajat, trup și suflet, să militeze pentru năzuințele neamului românesc, năzuințe care erau și ale mentorilor săi, Bărnuțiu și Pumnul, însă cu prețul unui sfârșit, astăzi mult discutat de cei care încă refuză public, cu ostentație, să accepte adevărul pentru care s-a dorit eliminarea din viața publică a lui Eminescu.

Alternanța pribegie-ocupație urmează parcă succesiunea unor cercuri în spirală, plecând și întorcându-se, mereu – ca în povestirea-periplul unui căutător de comori, prezentată mai sus – spre „**superba rădăcină**”, din care „**își crește trunchiul aspru...poporul meu**”, precum îi plăcea poetului să ne spună. În altă parte tot el adăuga, inspirat: „**Dumnezeul geniului m-a sorbit din popor cum soarbe un nor din marea de amar**”, sortit a fi (după cum ne spune în poezia) „**Numai poetul**”, / **Ca păsări ce zboară.../ peste nemărginirea timpului / În ramurile gândului, / În sfintele lunci, / Unde păsări ca el / Se-ntrec în cântări**”.

1883. După 30 de ani de la predicția lui Bărnuțiu, **Eminescu atinge culmea evoluției sale creatoare și civice**, – a publicat capodopere precum **Luceafărul, Scrisorile I-IV, Odă în metru antic**, testamentul poetic **Mai am un singur dor** și multe alte **bijuterii lirice**. Aceste creații eminesciene, de regulă, sunt citate în cele mai multe dintre publicațiile apărute în cel puțin 70 de limbi din peste 150 de **țări**, mai ales în cele **mici**. În ultimele decenii, între publicațiile care îl editează pe Eminescu, predomină periodicele și enciclopediile online, mai accesibile și gratuite, unele multilingve, precum enciclopedia online, „Wikipedia”, în paginile căreia poetul este prezentat în 47

de limbi. Între aceste limbi – cu deosebire în cele de circulație redusă – poemele citate sunt însoțite de date sumare: naștere, deces, este poetul național, a fost membru al societății literare „Junimea”, ziarist la „Timpul”, care moare tânăr, suferind de boli precum alienare mentală și sifilis (sursa citată fiind, de regulă, direct sau indirect, G. Călinescu, biografia).

În ce privește **CREAȚIA LITERARĂ eminesciană**, astfel **minimalizată, prin omisiune**, s-ar impune în mod legitim o actualizare a datelor din asemenea surse și o reevaluare a adevărului despre viața lui Eminescu, privită ca suport biografic al creației sale literare, jurnalistice și științifice. Întinderea și diversitatea acestei opere, s-ar putea și ea să se facă în mai mare măsură cunoscută – fie și printr-un sumar **bilanț al scrierilor, mai puțin practicat** – care să vizeze dimensiunea reală a moștenirii culturale lăsată urmașilor, cu precizarea valorii sale universale, demonstrate.

În această privință, din ceea ce s-a putut identifica, fie și parțial, în decursul unui secol – marcat de UNESCO, în „Anul Internațional Eminescu”, 1989 (volumul XVII bibliografic al „Operelor”, ediția academică „Perpessicius”, Partea I-A și II-B, peste 2200 de pagini, în două volume) – numai între debutul din 1866 și Centenarul morții din 1989 sunt **consemnate** (din antume, majoritatea fiind postume), peste **620 TITLURI DE LUCRĂRI LITERARE** (majoritatea versuri, dar și proză, teatru, cugetări, traduceri, prelucrări). Numărul de pagini al textelor literare nefiind încă contabilizat, se cunoaște, în schimb, numărul paginilor manuscrise, ediția facsimil tipărită, încheiată în 2010, indicând 16.000 de pagini, cuprinse în 38 de volume (variantele manuscrise, provenite din vestita „Ladă” eminesciană, preluată de Biblioteca Academiei, în 1902, de la Titu Maiorescu, avea 14.000 pagini, cuprinse în 45 caiete-volume). Textele literare tipărite, originale și traduse, cunosc peste **10.000 de reproduceri** și multe **sute de mii de ecouri** (critice), la care putem adăuga zeci de mii de lucrări în care Eminescu este reflectat în conștiința publică (în diferite domenii ale artei, – muzică, balet, film, teatru, poezii dedicate, grafică, sculptură, filatelie, numismatică etc.), **tipărite și online**, în cele peste aproape 16.000 de poziții bibliografice, alături de iconografie și indici. Între acestea, **caz unic** în cultura universală, aproape **100 de poezii**, unele dintre ele încă în timpul vieții poetului, au fost puse pe muzică de compozitori români (primul dintre aceștia fiind cel mai talentat compozitor român al vremii, congenialul confrate al lui Eminescu, Ciprian Porumbescu, – compune melodia la poezia eminesciană „Înger de pază”), mai târziu și de compozitori din alte țări, **cântate ca romane**, fenomen evidențiat mai mult de personalități din alte țări.

Primul dintre aceștia, traducătorul poet spaniol, Rafael Alberti spunea și scria, cu prilejul lansării, în fața unei mari adunări opulare la Buenos Aires, a volumului său de traduceri, „Poesias”, 1958, – Eminescu este **singurul poet „cântat de un întreg popor”**, român.

Un număr mare de scrieri eminesciene **au fost identificate** după 1989, între care și **poeziile citate de noi (publicate în 1991)**, ca ecou al evenimentelor de la Blaj din 1848, – „**Deșteaptă-te, Române**” și „**Învierea**” (varianta cu subînțelesul dat de o strofă, întărită prin salutul de Paști, „Hristos a-nviat!”, „Libertatea a-nviat!”).

Lucrările bibliografice ulterioare, publicate sub formă online atât de Biblioteca Academiei Române, pentru anii 1990-2005, cât și cele publicate după 2005, în anuarul „Studii eminescologice” (sub egida Bibliotecii Județene Botoșani și a Universității „Al. I. Cuza” din Iași) sau de Biblioteca Națională – inexplicabil, tot selective și uneori fără indicarea sumarului – subsumează cam aceleași titluri ale variantei originale, dar la care s-au adăugat alte zeci de mii de versiuni în limbi străine, însoțite de ecouri. S-a observat că numărul total al edițiilor românești și al periodicelor, care cuprind aprox. un milion de texte și comentarii eminesciene, apărute de la debutul poetului și până în prezent, ar depăși numărul total al textelor publicate, în aceeași perioadă, de către toți poeții – după unii, toți scriitorii – români la un loc. În consecință, sumele mari încasate de aceștia din urmă pentru scrierile lor în lei ar fi incalculabile, în vreme ce, pentru tot ce a publicat, ca poet, Eminescu a primit un singur onorariu, și acela simbolic, de la cel care i-a publicat prima poezie, „**De-ași avea**” (**și eu o floare**, măcar), prilej cu care l-a înveșnicit cu pseudonimul Eminescu.

Cu prilejul organizării în **1964**, în România, a **primului „Simpozion Internațional Eminescu”**, legendarul editor **Perpessicius** – cel care a declanșat acțiunea de identificare și valorificare într-o primă ediție critică academică a moștenirii culturale eminesciene, încheiată după șase decenii, într-un corpus de „Opere” în XVI volume – **constata**: în puținii ani de viață activă „**Eminescu nu a trăit numai o singură viață, ci zeci de vieți...și a scris cât pentru eternitate**”. Totodată, Perpessicius precizează, apăsător, ca luare aminte pentru istoriografi: „**ORICE CREAȚIUNE LIRICĂ...E LEGATĂ DE UN MOMENT DE VIAȚĂ**”.

Creația literară a lui Mihai Eminescu nu poate fi separată de **CREAȚIA sa JURNALISTICĂ**. Potrivit ediției de „Opere”, vol. XVII, bibliografie,

menționat, creația jurnalistică a poetului însumează peste **1850 titluri de ARTICOLE**, totalizând peste 13.000 de pagini, cu tematică enciclopedică, consacrate vieții complexe social-politice și cultural-științifice naționale și internaționale. Dintre acestea, peste 100 de articole vizează, explicit, imperiul austro-ungar (cu referire îndeosebi la Transilvania, anexată), celelalte vizând imperiul țarist (cu referire la Basarabia), apoi imperiile habsburgic – Germania și otoman – Turcia. Majoritatea scrierilor jurnalistice abordează însă realitățile românești, prin care ziaristul s-a impus și ca om politic militant, „formator de opinie” cu largă audiență națională și internațională. Deși, prin viziune și tematică, nu era adeptul vreunui **partizanat** sau al **unor teme de conjunctură**, devenise un ziarist de temut, prin **forța adevărului rostit** și al efectelor acestui adevăr pe plan național și internațional. **A fost însă silit** de împrejurări **să lupte** de unul **singur, împotriva tuturor**, nu precum mentorii săi ardeleni, Bărnăuțiu și Pumnul. Aceștia erau tribunii care reprezentau mulțimi organizate, asumându-și misiunea de **luptători împotriva unui regim străin**, care prin poziția politică și administrativă a puterii, atunci ca și în vremea lui Eminescu, era de neînving. Obiectivul luptei era însă același, – cauza națională. Pentru a se putea implica însă mai eficient în această luptă, Eminescu aderă la Societatea secretă „Carpați”, încă de la înființarea acesteia, în 1882, în simbolică zi de 24 ianuarie (Unirea Principatelor Române din 1859).

În această activitate civică și jurnalistică, Eminescu pleda „în favoarea dezlipirii Transilvaniei de imperiul austro-ungar” (așa cum pleda și pentru eliberarea Bucovinei și Basarabiei, dar de sub imperiul țarist) și „alipirea de țară” pentru „refacerea Daciei Mari”, motiv pentru care a intrat în atenția serviciilor de informații ale imperiilor austro-ungar și țarist. Dovadă sunt documentele accesibile oricui, acum și pe internet, în mare parte publicate în volumele semnate de universitarul filozof și eminescolog, Constantin Barbu, sub genericul „*Codul invers. Arhiva înnebunirii și a uciderii nihilistului Mihai Eminescu*”. Lucrarea conține documente de arhivă, în facsimil sau tipărite, deocamdată în 20 de volume, din 33 planificate. Din toate documentele publicate până în prezent, am selectat ca reprezentativă o singură „Nota informativă” din 1882, semnată de Baronul Ernst Fr. Mayer, ambasadorul austro-ungar la București (reproducere foto facsimil cu semnătura de confirmare a primirii de către împăratul Franz Josef). Asemenea note informative se trimeteau concomitent în 9 țări aliate:

„*Ședința secretă a Societății Carpați a convenit asupra continuării luptei împotriva Monarhiei austro-ungare, recomandându-se membrilor cea mai mare discreție. La această ședință, Mihai Eminescu a propus ca studenților transilvăneni de la București să li se încredințeze sarcina de a duce o propagandă activă în timpul vacanțelor în favoarea unirii cu România – proiectul Daciei Mari*”. Evenimentul ne amintește de Aron Pumnul, care în 1848 își îndemna studenții, plecați în vacanța de Paști, să mobilizeze populația din Transilvania să participe la prima mare Adunare populară de la Blaj pentru apărarea drepturilor românilor transilvăneni.

La începutul anilor 1880 au loc evenimente remarcabile în viața poetului și ziaristului Eminescu, – publică menționatele capodopere poetice, *Lucefărul*, *Scrisorile I-IV*, un mare număr de „bijuterii” lirice și continuă aceeași bogată activitate ziaristică și socială (ca membru al Societății „Carpați”, dar și al grupului de inițiativă pentru înființarea „Societății presei române”, după înființare făcând parte din conducerea acesteia, al cărui președinte ales era B. P. Hașdeu).

Din **controversata perioadă**, în care adversarii acoperiți susțineau că ziaristul fusese cuprins de morbul bolii – cu deosebire în luna **iunie 1883** – vom reține fie și numai câteva acțiuni publice, larg mediatizate, ce dovedesc o stare de sănătate normală, dominată chiar de o profundă luciditate a poetului ziarist, simț de răspundere civică și gândire istorică vizionară.

Astfel, în calitate de corespondent de presă, este delegat să participe activ la festivitățile privind dezvelirea statuii lui Ștefan cel Mare la Iași (4 iunie). Precaut însă față de posibila reacție a autorităților statului, în prezența Suveranului, a corpurilor legiuitoare, a invitaților străini și a unui public divers (presa vremii chiar relatează despre o atmosferă de scandal în timpul unor discursuri), pare explicabil, de ce aici renunță să citească poezia *Doină*, scrisă anume pentru acest mare eveniment istoric și patriotic. În schimb, în premieră, a doua zi, Eminescu o recită la întâlnirea organizată ad-hoc de prestigioasa în epocă societate literară, „Junimea” din Iași, unde acest poem – apreciat ca „**manifest politic**” – stârnește „un tunet” de aplauze, neobișnuite la junimiștii elitiști, iar „poetul este îmbrățișat” (5 iunie).

Acest prim efect public reprezenta însă și un avertisment istoric. Dovadă ecoul pe care l-a avut poezia atunci, dar și peste timp: Perpetuus îl numea „**marș postum**”, adevărat de răsunet pe care l-a avut până în zilele noastre. O mare amploare a cunoscut ecoul acestei poezii în contextul declanșării, după mai bine

de un secol, a dezbaterilor privind adevărul despre același „morb” al bolii poetului ziarist Mihai Eminescu, în sensul că i-a fost pusă la îndoială sănătatea mintală și fizică, implicit luciditatea și profunzimea gândirii în perioada în care a scris și lansat în fața națiunii române implicit acest autentic **manifest al adevărului istoric**.

În toiul dezbaterilor publice din ultimii ani, susținute și de autorii sutelor de articole și cărți, publicate în România și în alte țări, ca argumente ale stării de sănătate deplină, ale lucidității și gândirii profunde a poetului, capabil să scrie o poezie cu un mesaj de imn și vibrante ecouri patriotice peste timp, care în prezent se difuzează din ce în ce mai mult pe canalele online. Dintre ecurile emblematic reținem: • Cuvântarea simbolică rostită în 1925 de reprezentantul Academiei Române, marele poet patriot Octavian Goga, în prezența participanților veniți din toată țara (printre aceștia se aflau și poeți ca Minulescu, Cotruș ș. a) să participe la primul eveniment cultural național festiv, organizat după Actul Unirii din 1918: dezvelirea primei statui a lui Mihai Eminescu, la Sânnicolau Mare, în cinstea unui vis împlinit, pentru care a militat și s-a jertfit poetul: „Eminescu e cel dintâi român al cărui creștet primește binecuvântarea din Cer, dar ale cărui picioare sunt înfipte până în glezne în pământul strămoșesc. Mai mult ca oricare altul, el a crezut în neam, l-a simțit în adâncime, l-a înțeles în misiunea lui istorică. Veacurile i-au strigat de departe, dincolo de scripturile bătrâne, i s-a mărturisit misterul traco-roman al începutului, i-a strălucit epopeea de la anii o mie patru sute, l-au durut toate chinurile facerii de astăzi. Citiți **Doina** lui, cântecul năzuințelor noastre eterne: e cea mai categorică evanghelie politică a românismului”. Evenimentul s-a încheiat cu melodia pe versurile poeziei *Doină*, realizată de compozitorul Sabin Drăgoi, compusă pentru cor mixt, interpretată de 500 de persoane din corurile reunite din 5 sate bănățene. (apud «<http://www.ziaristionline.ro/> 2015/ 06/15/eminescu-e-parintele-ideologiei-nationale-moderne-in-evolutia-noastra-doina-lui-cea-mai-categorica-evanghelie-politica-a-romanismului» și «ziaristi. online», – *La 126 de ani de la moartea Românilor Absolut*) • „**DOINA de MIHAI EMINESCU necenzurată**” (apud «Condor C.», accesarea noastră datează din 13 februarie 2013). Postarea audio-video pe YouTube se realizează pe un fond muzical astral, dominat de melodia doinei oltenesti, compusă și patetic interpretată la nai de o notorietate mondială, inegalabilul Gheorghe Zamfir (atunci, 27.873 de vizualizări), fiind însoțită de un mesaj scris, pentru a fi difuzat online și cunoscut în întreaga lume ca îndreptățit „**Manifest al unui popor și al unei țări pe care vecinii hrăpăreți au dorit să-l îngenuncheze și să-l prăduiască. Galeria dușmanilor neamului este completată de trădătorii de neam. Numai genialitatea lui Mihai**

*Eminescu, a putut face ca acest «strigăt de luptă» să fie chiar mai actual astăzi» • Dintr-un sentiment de venerație pentru Eminescu, cunoscuta chitaristă Karli Iskakova compune, la Budapesta, o melodie pe versurile poeziei *Doină*, interpretarea la chitară, în limba română, a postat-o pe YouTube, dar și în turnee din țări Est Europene • Cu aceeași miză: în poezia *Doină*, Eminescu dovedește o „viziune realistă, nu utopie, fiindcă România anului 1918 urma să se întindă exact de la Nistru și până la Tisa”, iar „străinii criticați de Eminescu fuseseră condamnați de istorie” (Acad. Ioan- Aurel Pop, expunere publicată, inițial prezentată în aula Academiei Române, în 2014, cu prilejul Zilei de nașterea a lui Mihai Eminescu).*

Dacă ne întoarcem în timp, la Iași, în 5 iunie 1883, – după lansarea cu un asemenea răsunet a poeziei **Doină** – Eminescu petrece zile senine, de mulțumire sufletească, împreună cu vechii prieteni, Ion Creangă, Miron Pompiliu și alții. De acolo pleacă într-o vizită de plăcere la alt prieten, directorul liceului din Pomârla (6 iunie). Întors la București, întreține corespondență la Ipotești, – tata și frații bolnavi, mărturisește că nu-i poate vizita și ajuta. Este prezent la cină acasă la Maiorescu, invitat alături de atașatul SUA în România, „în cea mai plăcută atmosferă” (în 11 mai, dar și în 23 iunie, când „Eminescu a avut o lungă convorbire cu același, ministrul american Eugene Schuyler”, între „orele 18-23”, – oaspetele american vorbea românește, era membru de onoare al Academiei Române; pe cei doi invitați îi lega, și în postura de ziaristi, o veche prietenie (cf. Titu Maiorescu, „Însemnări zilnice”; Cf.: www.ziaristionline.ro/2014/06/28/eminescu-a-fost-arestat-de-conjuratia-austro-ungara-pe-28-iunie-1883-cand-incerca-sa-ia-legatura-cu-emisarul-sua-pe-balcani-eugene-schuyler-studii/#sthash.XV5R9Y41.dpuf). În 15 iunie vibrează sufletește la sărbătoarea din calendarul creștin, închinată lui Elizei, „cel ridicat la cer” și lui Amos, autorul Vechiului testament, în care se menționează țara HAVILA-VLAHIA. În 25 iunie participă la ședința societății „Carpați”. În zilele de 25 și 26 iunie își împachetează restul lucrurilor, în intenția de a se muta din locuința lui Slavici, mutare neîncheiată din lipsă de timp. În acea perioadă continua să fie și o prezență activă și agreabilă în viața publică (întruniri, serate). Dar, misterios, deodată, surse oficiale răspândesc, în oficiul guvernamental „Românul”, ca pe un fapt divers, vestea: Eminescu este „internat” în „Casa de sănătate Șuțu”.

Adevărat, ca ziarist, la „Timpul”, Eminescu continua să fie hărțuit: suspendări, reveniri, amenințări, două demisii neaprobată, conflict cu patronul din cauza unor articole, considerate compromițătoare, publicate în

ziarul „Timpul”, dar în lipsa și fără cunoștința lui, de asemenea angajarea în redacție a unui adversar, cu care nu concepea să colaboreze. Urmează retrogradarea din funcția de redactor șef la cea de redactor (cu restricția de a putea semna doar trei articole pe săptămână), în rest muncă istovitoare, – nevoit, mai degrabă silit să rămână adesea singur la redacție. După cum s-a observat, în ultima vară, călduroasă, urmărește și prelucrează informațiile agențiilor de presă, scrie singur aproape întreg ziarul, lucrează și noaptea, dimineața fiind văzut palid, între mormane de corecturi, veșnic plin de cerneluri tipografice, nu mai apuca să mănânce. După o lungă perioadă de muncă istovitoare la ziarul „Timpul”, discretul ziarist nu s-a mai putut abține ca să mărturisească (într-o scrisoare către o „muză”), despre situația, în care se afla de atâta amar de vreme: *„De șase ani n-am liniște, n-am repausul senin, de care aș avea atâta trebuință ca să mai pot lucra și altceva decât politică...Simt că nu mai pot, mă simt că am secat moralicește, și că mi-ar trebui un lung, lung, repaus, ca să-mi vin în fire. Și cu toate acestea, ca lucrătorii cei de rând din fabrici, un asemenea repaus nu-l pot avea nicăieri și la nimeni. Sunt strivit, nu mă mai regăsesc și nu mă mai recunosc. Aștept telegramele Havas, ca să scriu, iar scriu de meserie, scrie-mi-ar numele pe mormânt și n-aș mai fi ajuns să trăiesc”*.

Doctorul Ion Nica mărturisește în cartea sa (1972) că lui Eminescu atunci îi era dor de câteva ceasuri de tihnă spre a-și mulțumi aspirațiile. Dar în ce condiții de viață mai putea avea „tihna spre a-și mulțumi aspirațiile”? Pentru că locuia în general în spații locative închiriate, în cămăruțe insalubre, unde după un program cu prelungiri stătea „ore lungi și nopți întregi, singur, nemâncat, neîncălzit, numai citind și meditând. De cele mai multe ori oboseala nu îi mai permitea să creeze, iar atunci când voința încerca să depășească neputința, constata cu amărăciune: «degeaba pun mâna pe condei să încerc a scrie ceva. Sunt strivit, nu mă mai regăsesc și nu mă mai recunosc»”.

Incredibil, însă, resursele din străfundurile ființei sale îi mobilizează din nou și din nou energiile și, stăpânit de conștiința lucrului responsabil, bine făcut, precum **în creația poetică** (atunci când scria variantele *Luceafărului*), **în filozofie** (atunci când pregătea doctoratul în filozofia „celui mai profund dintre muritori”, Immanuel Kant, din care traduce tratatul „Critica rațiunii pure”), **în lingvistică** (chiar și în perioada „îmbolnăvirii”, Eminescu scria superb în devaganari și traduce „Gramatica sanscrită”, care „E una din

marile probe ale minții întregi a lui Mihai Eminescu”. See more at: <http://www.ziaristionline.ro/2013/12/22/document-eminescu-nu-a-avut-sifilis-constantin-barbu...despre-uciderea-lui-eminescu/#sthash.QwOniXPu.dpuf>); cu atât mai mult, în **publicistică** (atunci când continuă să creadă neabătut în idealul și izbânda cauzei neamului românesc, al cărui exponent se considera în promovarea unor adevăruri eterne, asupra cărora, în previziunile asupra anului 1883), „inițiatul înduhovnicit” preîntâmpină pe semenii săi oamenii, deopotrivă pe sine, în paginile ziarului „Timpul”, care devenise pentru el o tribună universală: *„Dacă privim regularitatea fenomenelor lumii siderale și o comparăm cu nestatornicia sorții omenirii, am putea crede că altceva se petrece în ceruri, altceva pe pământ. Cu toate acestea, precum o lege eternă mișcă universul deasupra capetelor noastre, precum puterea gravitațiunii le face pe toate să plutească cu repejune în haos, tot astfel alte legi, mai greu de cunoscut, dar supuse aceleași necesități, de la care nu este nici abatere, nici excepție, guvernează oamenii și societățile. Oricât de mici am fi pe acest glob atât de neînsemnat în univers, a cărui an întreg de câteva sute de zile nu e măcar un ceas pentru anul lui Neptun de șasezeci de mii de zile, totuși ce multe și mari mizerii se petrec în atât de scurt timp, cât de multe mijloace nu inventează oamenii spre ași face viața grea și dureroasă”*

Biograful G. Călinescu numea asta „suferințe obștești” – amplificate însă de „cabala urzită împotriva lui, ...deșănțarea demagogică „ a politicianilor, pe care-i biciuia cu demnitatea-i nobilă, prin expresii ca aceasta: „*Nimic nu-i mai periculos pentru conștiința unui popor decât privescerea corupției și a nulității recompensate*”, de aceea poetul mărturisea (iar doar „muzei” sale): „*Sunt un om urât și temut, fără nici un folos... Naturi ca ale noastre sunt menite sau să înfrângă relele sau să piară, nu să li se plece lor*”.

În legătură cu această stare de lucruri, ziaristul Eminescu se exprimă răspicat, în ultimul său articol – în calitate de ziarist la „Timpul” din 28 iunie 1883, intitulat „*Despre libertatea presei și a jurnalistului*” (pe care îl ridică dimineața de la tipografie, îl poartă sub braț, încercând să-l arate la toți cu care urma să se întâlnească; se spune că a reușit să-l arate doar lui Maiorescu, acasă, și lui Schuyler, la Legația SUA, dar cu ce urmări); în această ultimă zi, fatidică, de liber și lucid cugetător: „*Neapărat dar că se simțea și nevoia de a pune în practică mijlocul prin care să se năbușească țipătul contra trădării și contra fărădelegilor regimului, spre a fi liniștit în*

domnia sa absolută...Dar credem că nu este nevoie a argumenta mult, spre a convinge despre urâta pornire a guvernului asupra presei. Trebuie să ne așteptăm de acum la alte măsuri și mai odioase, pentru că panta este alunecoasă și nu are piedică până-n prăpastie. Cât pentru presă, am putea să-l asigurăm pe regim că oricât de cumplite ar fi actele sale de răzbunare, nu va fi în stare nici el a abate unele caractere tari ce se găsesec într-însa, și teamă ne e că, căutând victoria peste tot, va pierde și cea deja câștigată în monstruoasa sa pornire de a-și subjuga și presa”.

În ziua de 28 iunie, 1883 au loc și alte evenimente, care conduc la curmarea vieții civile a ziaristului și omului politic Eminescu. **Istoriografia** ultimilor 135 de ani **ocoloște cauzele**, în ultimele decenii le consemnează totuși, dar ca **simple „coincidențe”** • manevre militare în Transilvania, urmate de o corespondență belicoasă între împăratul Germaniei, Bismark și regele României, Carol I • la București, în seara zilei de 28 iunie, orele 19, poliția îl ridică pe Eminescu din baia publică, e pus în „cămașa de forță”, dus într-o dubă trasă cu cai și internat, tacit, ca „pacient” într-o „Casă de sănătate”, privată • după internare, imediat i se **sigilează locuința** (în care se afla singura și cea mai prețioasă avere, – **lada cu manuscrise** și biblioteca, **instrumente de lucru** pe care, anterior, deși le-a cerut, **nu le-a primit și nu le-a mai văzut niciodată**) • se decide desființarea societății secrete „Carpați” (în care Eminescu activa ca „apărător al intereselor românilor din Transilvania”); de altfel, încetarea ostilităților legate de eliberarea Transilvaniei, anexate, era o condiție impusă de partea maghiară a imperiului austro-ungar. Aservirea excludea revendicarea Transilvaniei, în caz contrar urma declanșarea unui conflict militar, declarat, împotriva Regatului României, cu care Austro-Ungaria rupsesse deja relațiile diplomatice pentru 48 de ore, termenul limită fiind 28 iunie, evident la sfârșitul zilei. Clauza mai prevedea expres, pe lângă desființarea și devastarea sediilor Societății secrete „Carpați”, arestarea și expulzarea persoanelor aflate pe „lista neagră”.

Despre acea zi de 28 iunie, 1883, cel mai influent și credibil biograf eminescolog, **G. Călinescu**, preia datele „oficiale”, în cartea „*Viața lui Eminescu*” (publicată în 1932, urmată de zeci de ediții, unele traduse și citate în alte limbi). Aceste date, „oficiale”, completate cu altele, vehiculate de surse publice, au fost prezentate cronologic, după alte trei decenii, în „*Eminescu. Roman cronologic*” (P. Vintilă, 1974). **Din versiunea altora**, rămasă oficială, timp de peste 130 de ani, **pentru posteritate** au fost reținute **două versiuni** ale celui mai controversat aspect, **rupt însă de contextul vieții social politice** a momentului: **a.** după o „plimbare” pe o

vreme călduroasă poetul s-a dus să facă o „baie prielnică”, de unde a fost luat „în cămașa de forță” și dus la Institutul de sănătate/Sanatoriul „Caritas”/Stabilimentul dr. Șuțu; b. după o întâlnire neplăcută, „ca să-și potolească nervii”, Eminescu s-a dus la baia publică Mitrașevschi, iar de la baie a fost dus la Casa de sănătate.

Ultimele sintagme puteau induce sensul de **instituție caritabilă de revigorare sau recuperare a sănătății** (în realitate însă această casă de sănătate era un „ospiciu” privat cu o secție specială pentru alienații mintali delicvenți, având în custodie și o dubă neagră trasă de cai, cu care de altfel poliția l-a adus pe Eminescu în „comisol”/”cămașa de forță”, predat pe bază de proces verbal, n.n.). La acest stabiliment, cu pretenție de Institut de sănătate, a fost adus poetul. Și fără vreun consult medical, a fost tratat, în forță, imediat, după o schemă folosită mai multe săptămâni la rând, – hidroterapie, morfină, „clorat” de potasiu injectabil, vezicatoare. După o săptămână, stabilindu-i-se diagnosticul de „alienat mintal în formă de manie acută, asumată de doctorii curanți, ca formă avansată a sifilisului” – a fost trecut pe inhalații, frecții și injecții cu mercur (obișnuit contra sifilisului, n.n.). „Intoxicația cu mercur i-a atacat sistemul nervos central, dar și periferic”, de câteva ori „provocându-i pareză și chiar paralizie”. Starea de paralizie o avea și în momentul nefericit, din perioada în care un incendiu mistuise peste 300 de case în orașul Botoșani, focul ajungând până aproape de casa în care fusese trimis din ospiciu pentru a fi tratat acasă de sora Henrieta, la rândul ei paralizată. Prinsă între fiarele care o ajutau să se miște, aceasta a reușit să iasă din casă cu lucruri târâte după ea afară, strigând ajutor, pentru ca cineva să o poată auzi și să-i scoată din casă fratele, paralizat în pat. Dându-și seama că nu are cine să o audă, de disperare a leșinat. S-a trezit animată și liniștită posibil de pompierii care reușiseră să oprească focul chiar în apropierea casei.

La internarea în „Casa de sănătate”, pacientul adus de poliție – în versiunea lui G. Călinescu, „oficială” – părea un fel de conglomerat metaforic, – „*lemn putred...spumegare lăuntrică...agonie morală...șoptea rugăciuni pentru fericire...acum cu mintea întunecată declama din Homer*”, iar la aflarea știrii, dramaturgul „*Caragiale plânge*”. Acesta însă ulterior singur scria: „Eminescu a murit cu zile”, iar sora Poetului, la 22 iunie 1889, scria mamei sale: „Scumpă mamă! Nu sunt în stare a vă descrie nici ce am privit cu ochii mei, nici ce am întâmpinat, de nu am fost în stare a vă scrie nimic. Atâta vă spun și vă rog să spuneți la toți că nenorocitul meu frate a murit în cea din urmă mizerie și moartea i-a fost cauzată prin spargerea capului ce i-a făcut-o un nebun, anume Petrea Poenariu. Să ferească D-zeu și pe cei mai răi oameni din lume să

fie instalați la D-ru Șuțu că fiecare va avea sfârșitul iubitului meu frate. Moartea lui Mihai și ologirea mea provine numai din sărăcie!”

• **Scrierile literare eminesciene**, publicate până la 28 iunie 1883, **în original și în publicațiile editate în principalele limbi europene** (cele mai reprezentative fiind traduse și comentate mai întâi în Germania, apoi în Italia, Franța, America, Rusia, ulterior în Austria, Elveția, Ungaria, evident în România) nu puteau intra în colimatorul scrierilor inflamabile ale ziaristului și omului politic. Odată publicate, acestenestimate literare **nu mai puteau fi sechestrare, deoarece își luaseră zborul indescrisibil în lumea mirifică a marii literaturi, care aparținea universului spiritual etern al umanității, devenind astfel o proprietate privată națională, europeană și universală.**

După un secol, de la săvârșirea aceluia eveniment din viața lui Eminescu, au început să apară în România sute de articole și cărți, tipărite și online, despre misterul părăsirii vieții civice și fizice a celui mai mare poet și ziarist român al momentului, provocată de apariția neașteptată a unei boli subite și a morții tragice premature, al cărui adevăr acum se dovedește a fi fost tăinuit.

În noaptea în care Eminescu a părăsit viața pământeană, în loc de lumânare doar întunericul și ignoranța l-au însoțit în marea trecere spre tărâmurile nemuririi.

S-A STINS O CLIPĂ, CA SĂ LUMINEZE O VEȘNICIE.

Obiectul lucrării de față este receptarea operei eminesciene și ecourile ei în publicațiile editate în alte limbi, sub formă tipărită și online. Avem în vedere identificarea și consemnarea datelor pe care le vehiculează aceste publicații despre traducerea și ecoul operei, precum și despre acele **aspecte ale biografiei, care constituie un suport biografic al operei și pot influența imaginea lui în lume sau chiar pot determina evoluția procesului de cunoaștere, recunoaștere și consacrare universală** a lui Mihai Eminescu. Deoarece procesul receptării inter-literare comportă un grad mare de subiectivitate, în aprecierea datelor obiective, tocmai de aceea ne vedem obligați să menționăm măcar **câteva dintre ecourile „cazului” Eminescu** în publicațiile din alte țări.

Internetul, cu precădere **publicațiile online** (periodice, unele enciclopedii naționale și internaționale ș. a.) publică articole sau enunțuri despre adevărul care circulă pe canalele online, privind viața și opera lui Eminescu – adevăr anterior

neștiut sau tăinuit – acum, sub formă de „știri” înconjură lumea, de genul: „Eminescu – geniu ziaristic omorât la comandă”, „Asasinarea omului politic Eminescu”, „Omorârea lentă cu mercur a ziaristului Eminescu”, dar și despre „potențialul suprauman al inițiatului Eminescu” etc. Între sursele cu cea mai largă audiență, enciclopedia online, „Wikipedia” oferă alternative, în atenția cititorilor săi despre Eminescu. În capitolul, „Eminescu jurnalistul politic”, îl citează chiar pe poet: „Misiunea oamenilor ce vor din adâncul lor binele țării e creșterea morală a generațiunii tinere și a generațiunii ce va veni...(la care) sufletul meu ține ca la el însuși”. Pentru aceasta, „toate dispozițiile câte ating viața juridică și economică a nației trebuie să rezulte înainte de toate din suprema lege a conservării naționalității și a țării, cu orice mijloc și pe orice cale”. Acest adevăr, în vremea sa, a devenit însă un motiv de luptă politică între reprezentanții partidelor politice din România și ai înre ziarele patronate de aceștia.

În legătură cu efectele ideilor, convingerilor și acțiunilor ziaristului Eminescu reproducem un citat semnificativ dintr-o singură **sursă academică, italiană**, Congresul Internațional de „Psiholingvistică aplicată” (**Milano, 2012**), care, în contextul agresivității în lumea contemporană a fenomenului – politic, subiectiv – de manipulare socială, **prezintă rezultatele unor investigații științifice**, comunicate la tema „Efecte pozitive și perspective etice”: în comparație cu „afacerea Dreiffus” (întregul adevăr descoperit odată cu publicarea dosarului, în 2013), cazul „celui mai mare poet român”, Mihai Eminescu a fost evocat ca exemplu caracteristic: „Eminescu a atras una dintre cele mai complexe **manevre de dezinformare și intoxicare specifice domeniului serviciilor speciale**. Ca mulți alți ziariști, Eminescu a intrat în malaxorul aparatului represiv al poliției politice și a devenit o problemă și o afacere de Stat. **Posteritatea sa a fost deformată și manevrată** de toate regimurile politice care s-au succedat în România. **Restabilirea adevărului despre Eminescu este o datorie de onoare**”.

• **2015.** Unul dintre autorii cărților recente, despre misterul bolii și morții lui Eminescu, Th. Codreanu anunța la Congresul Internațional al Eminescologilor din 3-4 septembrie, 2014: însăși Academia Română a constituit un grup de specialiști, care analizează deja această problemă atât de disputată – inclusiv în cadrul dezbaterilor congresului – iar rezultatul concludent va fi comunicat curând. Adevărat, răspunsul așteptat a fost oferit la 15 ianuarie 2015, în Ziua de Naștere a lui Mihai Eminescu și Ziua Culturii Naționale. Atunci, în Aula Academiei Române, fostul președinte al

Academiei Române, în calitate de coordonator al acțiunii, Acad. Eugen Simion anunța că imediat după festivitățile în curs va fi lansat volumul, „Maladia lui Eminescu și maladiile imaginare ale eminescologilor”. Cartea lansată cu acest prilej, reprezentând punctul de vedere al celui mai înalt for științific național, își propunea să elucideze, după mai bine de un secol, controversata problemă a bolii și morții premature a lui Mihai Eminescu. Grupul de 12 specialiști a fost selectat pe specialitățile direct legate de două aspecte specifice:

1. **„Strict medicale”** (deci, eliminând cauzele): patografie (relația biografie-operă), toxicologie (intoxicație-deces), psihiatrie (psihoză maniaco depresivă, – maladie psihotică, tratabilă azi), cardiologie ș.a., **rediscutarea diagnosticului** (lues, – afecțiune psihică, adică nebunie și sifilis), efecte secundare (erupții cutanate, de asemenea sinestezie, – supoziție adăugată ulterior ca diagnoză ș.a.), alte afecțiuni (inexistente) și **consecințele nefaste ale tratamentului**. Pe fondul afecțiunii de tip bipolar – unanim acceptată de medici – care nu a fost corect diagnosticată, Eminescu a primit principalul diagnostic, eronat, de **sifilis**, determinând tratamentul, standard în acea vreme, – inhalatii, frecții, injecții cu mercur. Din păcate, administrarea de lungă durată și în mod repetat a mercurului, agravând starea de sănătate, a contribuit la sfârșitul dramatic prematur. Aspectele abordate mai sus de opt renumiți medici români, sub coordonarea Președintelui Academiei de Științe medicale din România, **Irinel Popescu**, acesta le-a rezumat în „Cuvântul înainte” (prezentat mai sus), apreciat de autor ca „o **sinteză** utilă care însă, la rândul ei **poate fi completată ulterior, mai ales dacă vor fi descoperite date noi**”. La aceasta se mai pot aminti **concluzia investigațiilor**: „Elita corpului medical din România” – la îndemnul reprezentantului Academiei Române, Acad. Eugen Simion – plecând de la o serie de premize, își propune să abordeze problema din punct de vedere „strict medical”: atunci nu se cunoștea agentul etiologic al sifilisului – „*Treponema pallidum*” fiind descoperit abia în 1905 – iar în perioada 1883-1889, mai ales în faza finală, „fumișările și împachetările cu mercur și tratamentul cu mercur în formă injectabilă, în 1889, putea să aibă efecte toxice majore, **cauza directă a morții prin efectul toxic la nivel cardiac**”. În final: **DIAGNOSTICUL (PMD-psihoză maniaco depresivă, sifilis, alcoolism, afecțiuni congenitale) și TRATAMENTELE** (în principal administrarea injecțiilor cu mercur) **„SUNT GREȘITE”**: „Pentru cei care s-au aplecat asupra

bolilor și morții lui Eminescu a fost ușor de observat că **au existat INTERPRETĂRI ERONATE și că s-au făcut greșeli atât în privința diagnosticului cât și a tratamentului**”.

2. „**Multidisciplinare**”(deci, cu accent pe cauze): „Contextul istorico-politico-social în care a trăit poetul, mai ales că debutul bolii, din iunie 1883, ar fi putut fi declanșat de munca excesivă ca redactor la *Timpul*, dar și de factori externi de stres,...evenimente la care Eminescu a participat intens: tensionarea fără precedent a relațiilor dintre Regatul României și Imperiul austro-ungar, cu ruperea temporară a relațiilor diplomatice și cu dizolvarea Societății *Carpați* (din care Eminescu făcea parte) și care susținea prin toate mijloacele cauza românilor ardeleni”. Această ipoteză este dezvoltată de un prestigios „colectiv de istorici”, o echipă multidisciplinară, coordonată de Rectorul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, Acad. **Ioan-Aurel Pop**, într-un amplu grupaj de 30 de pagini cu peste 140 de trimiteri la cărți românești, semnate de personalități avizate, în capitolele despre: *Repere biografice, Contextul personal...al anului 1883-premize ale bolii, Contextul socio-politic al anului 1883* – și ultimul, de îndreptățită îndoială științifică – ***Bolnav sau îmbolnăvit?***).

Din considerente de spațiu și pentru evitarea unor posibile polemici neproductive, în continuare **nu vom repeta datele deja enunțate**, atât în concluziile prezentate în „Cuvânt înainte”, extrase din concluziile cercetărilor colectivului de „istorici”, cât și în cele expuse de noi în paginile anterioare, ca rezultat al propriilor investigații mai vechi (mai ales că nu le infirmă, ci sunt în deplină concordanță, deci le confirmă). Totuși, câteva date, care răspund la întrebările-problemă, formulate în publicațiile editate în alte țări, în care Eminescu este tradus și comentat – cele vizând esențialul, întărind și nuanțând adevărul istoric, mai bine decât o facem noi – le vom reproduce sumar, cu valoare de eșantion reprezentativ. Așadar, în continuare vom rezuma, în principal, **datele noi** (față de cele vechi, „oficiale”), **edificatoare și de interes public** – aidoma celor „strict medicale” – așteptate mai bine de un veac de toți cei implicați în dezbaterile publice actuale (**nu de pe poziția detractorilor, ci cu buna credință** a cercetătorilor avizați, majoritatea eminescologi), reflectate în multe **sute de articole și cărți, tipărite și online**, în România și în alte cel puțin 100 de țări de pe toate continentele.

Colectivul de istorici – coordonat de Acad Ioan-Aurel Pop – abordează

această latură controversată „a omului Eminescu, a vieții sale, determinați de spiritul sintagmei **omul sub vremi, nu vremile sub om**, din dorința de a-l descoperi pe Eminescu în ultimii săi ani de viață. Mai precis, perioada cuprinsă între debutul bolii sale și controversa din jurul ei, care se întâmplă în 1883 și moartea sa, survenită în 1889, descoperindu-l pe poet în mediul istorico-politico-social al epocii”, „pe fondul unei munci excesive, epuizante ca redactor, dar și pe fondul unor evenimente la care Eminescu a participat intens”, cu efecte nefaste. Se au în vedere raporturile dintre România și Austro-Ungaria, soldate cu „ruperea temporară a relațiilor diplomatice și cu dizolvarea societății «Carpați» și care susținea, prin toate mijloacele, cauza românilor ardeleni”. Așadar, „Atitudinea sa, mereu critică, l-a transformat pe Eminescu într-un gazetar incomod”, „făcând din *Timpul* o tribună de la care își exprima propriile sale convingeri”, bazate pe cunoștințele unui enciclopedist, iar „stilul cursiv, incisiv, analitic, dar și critic l-a impus ca spiritus rector al periodicului”. „Prin editorialele sale s-a impus ca cel mai important susținător al românilor din Ardeal și Bucovina,...interes manifestat de timpuriu încă din anii petrecuți la Viena”, când „atrăgea atenția autorităților imperiale duale asupra unei iminente răskoale militare, în condițiile în care – conform poetului – „astăzi prin voluntari armata cugetă, pre când ieri era numai o masă”.

De când „în fruntea ziarului revenise Maiorescu, (acesta) promova o apropiere a României de Austro-Ungaria...Eminescu reacționează virulent în paginile *Timpului* la cele expuse de Maiorescu, acuzându-l că ignoră voit situația românilor din teritoriile monarhiei dunărene”. Prin urmare, „se desolidarizează (și se) delimitează de Maiorescu” atunci când susține aceleași convingeri „într-un articol, publicat în *Deutsche Revue*, tradus și republicat în ziarul *Timpul*. Urmare, „Eminescu e degradat din red. șef” și „ziarul se dezicea de el (de Eminescu) în mod public”. Fără vreo legătură cu această situație conjuncturală, ziaristul Eminescu „respingea încă o dată orice asociere cu statul austro-ungar, atâta timp cât acesta nega drepturile și libertățile românilor...Ultimul articol... despre vasalitatea economică și politică a României a fost publicat la 3 martie 1883, așadar cu câteva luni înainte de a fi internat”, iar „în **iunie 1883** într-un editorial...(Eminescu) denunță consecințele nefaste ale pactului dualist pentru populația de etnie

română din provinciile încorporate în Imperiul austro-ungar” (maghiarizarea, n.n.). Din articole ca cele menționate reiese o atitudine strict profesională între ziaristul Eminescu și Maiorescu. În ce privește poetul Eminescu, acesta se declară îndatorat mentorului său. În articolele și cărțile românești din ultimele decenii această relație este nuanțată: nimeni nu neagă meritul lui Maiorescu în descoperirea, evaluarea creației sale literare ca cea mai mare valoare națională. În privința atitudinii lui Maiorescu față de ziaristul și omul politic Eminescu, unii autori își exprimă rezerva, așa cum și Maiorescu își exprima rezerva, neștiută public, față de Eminescu. Dovadă dialogul lui Maiorescu cu Mite Kremnitz, cumnata acestuia și traducătoarea *Luceafărului*, care mărturisea: lui Maiorescu „Nu-i plăcea deloc că găsea pe Eminescu la noi și că el se simțea aici ca la el acasă. Vorbi cu mine în această privință, în mai multe rânduri; începuse să-și râdă de Eminescu în fața mea și mă întreba dacă nu oarecum uitasem să-l fac să simtă distanța socială care ne separă”.

Pentru a întări **obiectivitatea concluziilor** de ultimă oră ale medicilor și istoricilor, menționate mai sus, Acad. Ioan-Aurel Pop selectează dintre sursele citate anume cartea dr. Ion Nica (1972), o cercetare complexă, pe care o prezintă pe larg, din care reținem concluziile: „Doctorul Nica stabilește în lucrarea sa că, în mod incontestabil, poetul nu a suferit de sifilis. Până la urmă acesta a fost un diagnostic greșit atribuit maladiei de care a suferit Eminescu, fapt care, din păcate, a atras după sine și un tratament inadecvat, ce a determinat agravarea stării sale de sănătate. Germenii bolii declanșate în 1883 ar trebui căutați în munca asiduă în redacția ziarului *Timpul*, în dezamăgirea societății în care a trăit sau în condiția materială destul de mizeră de care a avut parte. Toate acestea au determinat izbucnirea «bolii», la care s-au adăugat și infecțiile (ca efect colateral)...și care la urmă s-au transformat într-o endocardită care, practic, i-a provocat moartea”.

Preluând concluziile colectivului de medici și istorici, inițiatorul și prefațatorul cărții, „Maladia lui Eminescu și maladiile imaginare ale eminescologilor”, Acad. Eugen Simion încheie: „*Eminescu n-a avut, așadar, nici infecție luetică, nici schizofrenie, ci afecțiune psihică, declanșată de un enorm stres...S-a înșelat biograful* (G. Călinescu) *cel mai bun al poetului, pornind de la diagnosticul dat de*

medicii din epocă. Eroare scuzabilă”. Adevărat, **eroarea ar putea fi ”scuzabilă” numai dacă această „eroare” istorică va fi explicată și îndreptată** în viitorul cel mai apropiat de către eminescologi, chiar și de redactorii și bibliografii **viitoarelor ediții** ale biografiei „Viața lui Mihai Eminescu” de George Călinescu. Aceeași obligație morală de explicare și îndreptare a „erorii” o au și autorii lucrărilor biografice și bibliografice, apărute sau care vor apare, de asemenea publicațiile românești și cele editate în alte limbi, mai ales cele cu caracter enciclopedic de consacrare, **tipărite și online. Prima, reprezentativă**, vizată, cu audiența cea mai largă (264 de limbi, dintre care în 47 fiind prezentat Eminescu), este publicația online „**Wikipedia**”, anual actualizată. Aici s-ar putea opera mai întâi pe textul – mai întâi și acesta corectat – publicat în limba română, cel mai extins (peste 20 de pagini) și complex, după care posibil să se poată orienta și autorii articolelor scrise în celelalte 46 de limbi, în care este prezentat Eminescu. La rândul lor, potrivit unor programe nou apărute de traducerea automată-literală, toate acestea pot fi traduse, în peste 90 de limbi. Rămâne însă inexplicabile erorile din textul „actualizat”: cel din 16 iunie, ultimul din 2 iulie 2015, care este dominat încă de viziunea autohtonistă, „dilemistă” sau mistificată, chiar după ultimele dezbateri pe tema bolii și morții lui Eminescu. În acesta continuă să domine teoretizările, și acestea ipotetice, într-un conglomerat al detaliilor ne semnificative. Prezentarea lui Eminescu în limbile de largă circulație este mai obiectivă. Eminentul eminescolog, Th.Codreanu, referindu-se la mentalitatea care de peste un secol a întreținut falsa legendă a bolii și morții lui Eminescu, expresie a rezistenței față de adevărul istoric, abia întrezărește posibila schimbare: „*Azi, există un curent tot mai puternic în favoarea revizuirii imaginii biografiei eminesciene dintre 1883 – 1889, imagine care, cu siguranță, în pofida protestelor și rezistențelor, se va impune, în cele din urmă, și în universități sau în manualele școlare...Pentru a se ajunge la adevăr, a fost nevoie, însă, de un veritabil «cutremur» în eminescologie, aflat acum în plină derulare. Rezultatele finale se vor desluși când lava vulcanului în fierbere va începe să se răcească și-și va contura noile forme de relief*”.

Evenimentul editorial academic din 2015, de mulți așteptat și îndreptățit să apară, privește – cu anumite rezerve din partea multor eminescologi – adevărul despre aspecte ale vieții lui Mihai Eminescu, înțelese ca suport biografic al operei sale de valoare și rezonanță universală, cu **consecințe asupra imaginii și destinului său postum**.

Adevărul despre Eminescu a fost de altfel asumat, încă în urmă cu 125 de ani, de către congenialul său, Ion Luca Caragiale: **„Lucrarea ce un mare artist ca Eminescu o lasă este, cu toate calitățile și defectele ei, ceva sfânt, fiindcă în ea se-ntrupează pipăit și pentru o viață mai durabilă chiar a neamului său întreg, gândire și simțire de veacuri ale acestuia, și de aceea, fără teamă și exagerare, s-a putut zice că așa lucrare e a patrimoniului omenirii întregi, nu numai a unui neam”**.

De pe masivul de date, oferite posterității de autorii unui număr de peste 1000 de lucrări publicate, românești și străine, identificate de noi, care au promovat în ultimii 135 de ani ideea de universalitate a lui Mihai Eminescu, prin destinul istoriografic aceștia devenind un personaj istorico-literar „uriaș”, noi sprijinindu-ne pe umerii acestui uriaș vom reuși să vedem mai departe, un Eminescu universal, a cărui operă în ultimul timp cunoaște o circulație pe toate meridianele lumii, fiind tradus și comentat în cel puțin 80 de limbi din peste 250 de țări, majoritatea membre ONU și UNESCO.

Acest adevăr nu putea rămâne însă un simplu enunț despre existența unui „depozit” de date. Se impunea „demonstrarea” acestui adevăr prin încercări de evaluare cu metode și instrumente moderne a întregului ansamblu de date. În principal, prin aplicarea unei grile a criteriilor universalității și a unor metode cantitative-matematice de estimare a calității prin aproximare, „mai aproape” sau „mai departe” de originalul românesc, a calității versiunilor în alte limbi, prefigurând o **eminescitică**, sub genericul **„Eminesciana antologică**.

Lucrarea de față reprezintă prima parte a unei viitoare sinteze cuprinzătoare, adresată cititorului român, dar și străin, deopotrivă traducătorilor și cercetătorilor, care să **susțină documentar unul dintre criteriile universalității** lui Eminescu, anume **„Circuitul universal”**, care le validează social și metodologic pe celelalte trei, – **1. Măiestria literar-artistică, comparabilă și compatibilă cu cea a clasicilor consacrați; 2. Reflectarea, la același nivel de măiestrie, a vieții epocii în care a trăit poetul; 3. Influența exercitată în epoca sa și ulterior, prin generarea de direcții, școli, curente, perenitatea limbajului poetic, în general potențialul de limbă literară în care și-a scris opera, etalon pentru limba și literatura națională**.

O primă fază de **verificare a ipotezei veridicității criteriului universalității**, probată prin publicarea unei **mostre reprezentative**, privind receptarea lui Eminescu în alte limbi și țări, a fost evaluată încă în **1993** de către o notorietate în epocă, Edgar

Papu, eminescologul cel mai îndreptățit să se pronunțe asupra ei, deoarece își publicase principalele lucrări axate pe universalitatea lui Eminescu, în baza unei schițe a cerințelor universalității.

La întrebarea noastră, dintr-un „Interviu”: -„Ce semnificație acordați acestor date?” (date aflate în manuscrisul lucrării, pregătite atunci pentru tipar, „Eminescu în 65 de limbi din 93 de țări”, rezumată într-un serial al revistei „Flacăra” din București, iulie-septembrie 1989), eminentul eminescolog **Edgar Papu** răspundea: – „Aceste date mă conving despre ceea ce văd **dincolo de aceste date, un Eminescu universal**. Eminescu este unul din cei mai mari poeți ai lumii, pe același plan cu Dante, Shakespeare, Goethe, cu singura deosebire că aceștia și-au scris marile capodopere în limbi de largă circulație și la o vârstă ceva mai înaintată, atunci când împliniseră 50 de ani. Eminescu a fost singurul care s-a manifestat integral, ceea ce este și cine este, la o vârstă cu mult mai tânără...Necunoaștere, deci neînțelegere. Adevărat, există un **izbitor decalaj între valoarea universală a poetului și corespunzătoarea sa circulație universală care mai lasă de dorit**. Pentru cunoașterea circuitului universal al operei sale se cere însă ca, **în țara din care face parte poetul, înalta valoare a creației lui Eminescu și consacrarea ei universală să fie cercetate** în plan comparativ și să se bucure deopotrivă de o apreciere de același nivel cu difuzarea sa universală”.

La cerința eminescologului Edgar Papu ca *”în țara din care face parte poetul, înalta valoare a creației eminesciene și consacrarea ei universală să fie cercetate în plan comparativ”*, încearcă să răspundă lucrarea de față, ediția a III-a, din 2015, despre „Eminescu în circuitul universal. Traducerea și ecoul operei în publicații tipărite și online în 80 de limbi”, iar prin programe cu traducere automată în 56 de noi limbi, totalul 136 de limbi din peste 250 de țări.

Acad. **Eugen Simion**, în „Recomandare” pentru tipar a aceleiași lucrări manuscrise, aprecia tot în 1993, ceea ce pare valabil și în 2015: „Asemenea aventuri apar rar și ajung și mai rar până la capăt” – autorul – „a făcut o muncă uriașă (și neobișnuită la noi la români): a înregistrat toate comentariile, referințele și traducerile din / despre Eminescu în alte literaturi. Este o lucrare...mai mult decât utilă și, dacă va apărea într-o zi, va reprezenta – nu am îndoială – un fapt cultural notabil”. După 3 decenii, răspunsul nostru eminescologului încă în viață a fost rostit public: „Această lucrare, cu date aduse la zi, apare acum (ed. I, 2014), și va fi lansată la acest Congres Mondial al Eminescologilor, – îi mulțumesc Acad. Eugen Simion, aici de față, pentru încurajare”.

Adevărat, îndreptățită încurajare pentru finalizarea în viitor a cărți de față într-o **sinteză esențializată ca bilanț cu valoare documentară și metodologică**, reprezentând însă doar **un prim pas semnificativ în parcursul istoric de confirmare a dimensiunii universale a moștenirii culturale eminesciene**, evaluată din ce în ce mai adesea în istoriografie ca fiind comparabilă și compatibilă cu cea a congenialilor Dante (1265-1321), Shakespeare (1554-1616) și Goethe (1749-1832). De remarcat perioada de mai multe secole care a lucrat în favoarea acestora, opera lor circulând acum în peste 150 de limbi, în vreme ce la Eminescu (1850-1889), doar în ultimul secol opera sa a fost tradusă și comentată în publicații editate în 80 de limbi (cu posibilitatea de a fi tradusă prin programe de traducere automată deocamdată în cel puțin 136 de limbi), numărul țărilor însă, peste 250, în care operele acestor patru "Poeți Naționali" sunt traduse și comentate, este în prezent aproape egal. Consistența asimilării operei eminesciene în literaturile naționale rămâne o prerogativă a evoluției viitoare, în condițiile în care procesul de cunoaștere, recunoaștere, consacrare și asimilare a valorilor naționale de dimensiune universală, reprezintă un proces logic de re-evaluare continuă.

De acum Supremul judecător, Timpul, va putea lucra în favoarea lui Eminescu, nu însă fără implicarea activă, în continuare, a eminescologilor de pretutindeni, fie ei exegeți, traducători, editori și cititorii din ce în ce mai mult interesați – îndeosebi pe canalele online - de scrierile eminesciene, mereu actuale. Acest "Cititor Model colectiv, aflat pe toate meridianele Lunii" (Umberto Eco), retrăind spiritul eminescian multiplică implicit spiritul ființial al poporului român, prin aceasta imprimând noi valențe momentului românesc ca parte a patrimoniului culturii universale.

Dumitru Copilu-Copillin

București-Bezdead, 26 octombrie 2015

I. EMINESCU UNIVERSAL

Preliminarii

S-a observat că cel puțin un secol pare măsura ideală pentru cântărirea valorii unei creații spirituale. A trecut peste un secol de la primele manifestări ale cunoașterii și recunoașterii valorii naționale de dimensiune universală a poeziei eminesciene.

Mihai Eminescu a lăsat posterității ca moștenire contribuții de excepție, în mai multe domenii, aidoma unui creator de tip renascentist: literatură originală (poezie, proză, teatru), traduceri (poezie, proză, filozofie, limbă, artă dramatică), publicistică politică și literară, producții folclorice, dar și științe (filozofie, istorie, sociologie, economie, educație, lingvistică, chiar și fizică, astronomie, biologie, matematică ș.a.).

Acest adevăr apreciem că este sintetizat mai cuprinzător într-un document programatic – expresie a percepției publice actuale – publicat în 15 iunie 2015, cu prilejul „Celebrării Poetului Național, Mihai Eminescu – Membru Post-Mortem al Academiei Române”, sub genericul „SPIRITUL EUROPEAN AL POETULUI NAȚIONAL MIHAI EMINESCU VOIEVODUL LIMBII ROMÂNE” și călăuziți de Moto, - „**Eminescu e sinteza sufletului românesc din vremea netulbure. Sinteza științei, cugetării, simțirii și instinctului acastui neam**” (Mircea Eliade): „Poetul național Mihai Eminescu, personalitate europeană a vremii, a elaborat o operă excepțională – unicat: literară, filosofică, filologică, științifică, istorică, astronomică, de conducere și administrație publică, politică, economică, civică, socială, de științele naturii, cum ar fi chimia, anatomia și fiziologia, fizica, matematica etc. Această **operă de actualitate** merită să fie cuprinsă în mai mare măsură în programele școlare, în viața societății, în diferitele domenii, abordare valabilă în prezent și în viitor, pentru dezvoltarea limbii române, care se sărbătorește anual la 31 August, a Culturii Naționale, sărbătorită anual la 15 Ianuarie, pentru integrarea în UE, pentru o colaborare mai eficientă, în cadrul celor 28 de națiuni ale UE, ale celor 192 de

națiuni ale ONU, ale tuturor națiunilor lumii” (Liga Culturală pentru Unitatea Românilor, în asociație cu alte organizații civice, filiala Cluj).

Încă în **ultimul deceniu de viață activă** a poetului, considerat cel mai prolific, opera sa literară **a trezit și interesul străinătății**. Primele traduceri din poeziile sale și ecouri despre ele apar în publicațiile editate în alte limbi decât româna, din câteva țări europene, **primul centru de iradiere al mesajului eminescian fiind Germania**, urmată de Franța, Italia, Elveția, Austria, Rusia, Ungaria, evident România. De atunci și până în zilele noastre aproape întreaga operă, cu precădere cea poetică, a fost tradusă și comentată în cel puțin 80 de limbi

Eminescu și-a scris opera într-o limbă literară, în care românii de pretutindeni **vorbim, citim și scriem românește**. Despre contribuția lui Eminescu – creatorul/fondatorul unei limbi literare române moderne etalon, care a devenit limba națională a poporului român – s-a scris mai puțin, în vremea sa ca și mai târziu, deși românii de pretutindeni, **datorită acestei limbi, tacit, fiecare după puterile proprii și felul de a fi, vorbim, citim, scriem și, în măsura în care i-am înțeles mesajul, simțim și cugetăm românește, adică în consens cu trăirile și aspirațiile neamului românesc**. În acest înțeles, în contextul dezbaterilor actuale privind adevărul despre starea de sănătate a lui Eminescu, ce i-ar fi afectat atunci și limba în care scria, în general calitatea creației literare și jurnalistice, – autorul suportului documentar cel mai consistent asupra acestei teme, universitarul eminescolog și filozof Constantin Barbu, într-un recent interviu postat și pe internet, contraargumenta: **„Limba română, așa cum a creat-o Eminescu (și pe care o vorbim astăzi), este cea mai mare minune care a avut loc în istoria poporului român”**.

O contribuție importantă la cunoașterea valorii poeziei eminesciene, în mediul literar european, l-au **avut publicațiile editate în alte limbi decât româna**, prin aceea că **întâia oară au relevat valențele literar-artistice ale limbii în care și-a scris Eminescu opera poetică, valențe înțelese ca resurse cu un potențial lingvistic în stare să satisfacă exigențele cele mai înalte și dificile ale creației și creativității literare**. Sub această aură le-au făcut cunoscute întregii lumi, contribuind decisiv la formarea unei opinii credibile privind contribuția poetului la formarea literaturii române moderne, printr-o muncă de pionierat.

Interesul general manifestat, în principal pentru poezia lui Eminescu, tradusă și apreciată în mediul literar european, a fost consemnat mai întâi în reviste și

apoi preluat de cele mai prestigioase **publicații enciclopedice** ale vremii, care atunci **își asumaseră misiunea de a sintetiza ceea ce s-a scris, în vederea consacării marilor valori naționale** nou apărute, comparabile și compatibile cu cele ale clasicilor literaturii universale.

Între publicațiile care l-au promovat pe Eminescu, în această postură, vom remarca mai întâi – după cele germane – pe cele din Italia („Rivista internațională”, 1881 și „Dictionaire International des écrivains du jour”, 1888), Rusia („Sankt Persburger Zeitung”, 1881, „Istoria zarubejnoi literaturii”, 1881 și „Jurnal Ministerstva Narodnoo Obrazovania”, 1884), Franța („Revue Universelle Internațională”, 1884), Elveția (o teză de doctorat care aprecia și **„contribuția lui Eminescu la dezvoltarea limbii literare”, 1888**), Ungaria („Revue d’Orient”, 1889), Austria („Neue Free Presse”, 1889, care publica o primă încercare de sinteză, recunoscând în Eminescu pe **„cel mai însemnat poet al României – care – a probat prin poeziile sale că limba română are resursele necesare de a satisface exigențele cele mai înalte și mai dificile ale creației literare”**). Conform celor scrise, în 1882, de revista germană „Literarische Beilage der Montags Revue”, supliment literar la „Montags Revue”, constata că **Eminescu a atins „înălțimea celor mai frumoase produceri ale acestui gen literar la celelalte popoare”**.

Ideea este dezvoltată de prestigiosul **Dicționar „Brockhaus-Efron”,** editat de un german și un rus, la St. Petersburg, în 1889 (unele idei sunt preluate și din variantele anterioare ale dicționarilor germane „Brockhaus” din 1880 și 1887). Preluând date din acel deceniu, vehiculate în mediul literar european, inclusiv în cel academic universitar, această enciclopedie, de ținută și audiență internațională, distingea în **românul Eminescu un „scriitor european în deplinătatea cuvântului”, un „poet adevărat”, poezia căruia reprezenta un „act de înaltă măiestrie poetică”,** cu precizarea că încă în preajma anilor 1880, **„la începutul unei perioade de profundă schimbare a caracterului literaturii române, a fost unanim recunoscut ca mare poet al contemporaneității”**. Ideea a fost promovată și de alte surse enciclopedice și academice, care atrăgeau atenția asupra **„operelor de mare frumusețe”** ale poetului român, prin calitățile sale înălțându-se în ochii contemporanilor ca „om de mare cultură” și cu o „operă foarte variată”, apreciată – citând dintr-un curs din epocă, predat la Universitatea din St. Petersburg – drept **„Cel mai măreț monument literar din tot ce a fost scris în limba română”,** care **„aspiră la recunoașterea valorii sale universale”**.

Asemenea judecăți de valoare apărute în **publicațiile europene aveau să**

confirme existența unei creații poetice de excepție într-o limbă literară, creată ca instrument de acțiune creatoare în procesul de formare a unei literaturi naționale moderne, în condițiile „începutului unei perioade de profundă schimbare a caracterului literaturii române”. Pentru a întări datele preluate din aceste publicații, în condițiile existenței unei istorii literare românești („*Conspect asupra literaturii române și literaturilor ei de la început și până astăzi, în ordine cronologică*”, de Vasile Gr. Popu, București, 1875-1876, unul dintre cei dintâi istorici ai literaturii române, care prezenta valoarea reală a poeziei eminesciene, în viziunea lui Titu Maiorescu, o notorietate în domeniu), Vladimir. Zotov, autorul „**Istoriei literaturii universale**” (Sankt Petersburg-Moscova, 1881), a dorit să procure această carte și să o citeze ca suport documentar românesc, dar la cererea sa i s-a răspuns oficial că această carte nu poate fi trimisă și utilizată, deoarece era „interzisă” în România. Datorită acestui răspuns negativ, istoricul literar rus **comentează**: probabil **lui Eminescu „încă nu i se poate recunoaște dreptul la recunoaștere”**. Profitând de unele relații personale, profesorul Universității din Moscova, Fiodor Korș, **o notorietate mondială în studiul limbilor și literaturilor antice, orientale, romanice și slave**, a învățat limba română ca să-l poată citi în original și a-l traduce pe Eminescu, iar odată cu publicarea traducerii poeziei „**Oricâte stele**”, **mărturisea** – în aceeași viziune cu cea a universitarului din St. Petersburg – „**La Eminescu recunosc o perfecțiune deosebită în formă, o mare înălțime de cugetare... Multe din poeziile lui Eminescu ar fi fost fericiți să le semneze un Musset, un Heine, un Baudelaire**”.

După moartea prematură și tragică a lui Mihai Eminescu (1889), eveniment cu un larg ecou național și internațional, intuind în acest sens rolul operei eminesciene în evoluția limbii și literaturii române, **B. P. Hașdeu** aprecia „meritul covârșitor...de a fi voit să introducă și de a a fi **introdus, în poezia românească, adevărata cugetare, ca fond și adevărata artă, ca formă**, în locul acelei ușoare ciripiri de mai-nainte”. Dar **cel** mai îndreptățit să exprime acest adevăr a fost personalitatea cu cea mai mare notorietate în epocă, Titu Maiorescu vizionarul mentor al poetului Eminescu: „*Literatura poetică română va începe secolul al XX-lea sub auspiciile geniului lui și forma **limbei naționale**, care și-a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă înfăptuire până astăzi, **va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a veșmântului cugetării românești**”.*

„L'epreuve de l'etranger”, o carte de referință, apărută după opt decenii, aprecia că – asemenea opinii sau – „**O carte de opinii despre originalul și**

traducerea lui în alte limbi, ne învață mai mult despre limba literară sau limbajul poetic, decât tratatele de lingvistică". Adevărat, numai că Eminescu a dovedit cu mult timp înainte ceva în plus, anume că „originalul” – adică **opera originală**, evident fără să excludă și traducerea acesteia în alte limbi – **ne-ar putea învăța mai mult despre limba literară** vorbită de un popor. Mărturie este episodul de lucru din redacția ziarului „Timpul”, din perioada în care Eminescu era redactor șef. Preocupați de limba în care s-a scris și se mai scria atunci literatura română, într-un climat al incertitudinilor lingvistice de slavonizare, latinizare, franțuzire și o practică de exprimare publică „primitivă” – în epocă mulți numind-o „pășărească” – colegii de redacție și viitorii clasici ai literaturii române, poetul Eminescu, dramaturgul Caragiale, dar și prozatorul Slavici au convenit să reglementeze ei scrierea în limba română, pe care să o explice într-un summum („tratat”) lingvistic, repartizându-și chiar domeniile de lucru. După un timp însă Eminescu, renunțând la proiect, îi convingea pe colaboratorii săi că regulile scrierii într-o limbă sunt de competența unor instituții academice de specialitate, **ei urmând să-și asume misiunea de a crea opere, care să exprime resorturile intime ale trăirilor și gândirii general umane din propria ființă, în care să se recunoască toți semenii lor pământeni**, evident într-o limbă literată pe care să o accepte, să o înțeleagă, să o vorbească, în care să scrie și să citească românii din România și din alte zone geografice ale lumii locuite de români, indiferent de vârstă, categorii socio-profesionale, credință religioasă, preocupări.

La o vârstă fragedă, părăsind gimnaziul german din Cernăuți, Eminescu a colindat toate zonele geografice ale țării – „cu carnețelul în mână” – dornic să cunoască graiurile tuturor comunităților românești, la fel procedând, în anii de studii la Viena și Berlin, și cu studenții și militarii proveniți din toate provinciile românești; totodată Eminescu se evidențiază și ca un asiduu culegător de folclor, un bun cunoscător și admirator al limbajului creațiilor populare ca și al vechilor scrieri istorice și religioase românești, inclusiv ale înaintașilor și „epigonilor”, din țară și din alte țări. Urmărindu-i evoluția îndeaproape, ca partener și învățăcel (la primele începuturi accepta să-i corecteze scrierile), Slavici îl aprecia pe Eminescu, văzând în el **un excelent cunoscător al tuturor resurselor ascunse ale limbii vorbite și scrise de români**. Explicația o deslușim în interesul și vocația genialului poet, implicit în ce privește aspectul vorbit al limbii, al rostirii ca instrument de comunicare și interrelații umane. Slavici recunoaște: „Eu rostiam la început vorbele cum se obișnuiește prin Podgoria de la Arad. Eminescu se enerva adeseori și zicea că-i sfarăm timpanul pocind vorbele, dar nu se supăra și nu-și pierdea

sărita ca mulți dintre gramaticii de atunci. După părerea lui, cea mai dulce și mai bogată în sunete era rostirea moldovenească. Ea însă nu poate să fie reprodusă prin literile pe care le avem. El stăruia dar pentru rostirea bucureșteană și îndeosebi pentru cea din mahalaua Lucacilor, care e mai simplă și poate să fie fixată cu destulă precizie. Îi plăcea însă tot ce avea un caracter particular nu numai în rostire, ci și în genere în felul de a vorbi și trăgea cu urechia când cătanele adunate la Viena din deosebitele părți ale împărăției (austro-ungare, n.n.) stăteau de vorbă între ele. Adeseori întreba apoi «Unde se zice așa?».

Prin **vocația de geniu, „rostirea românească” a reflectat-o în scrierile sale, pe care le-a șlefuit continuu cu truda și responsabilitatea făuritorului filigranului de aur, poetic, și pe măsura exigențelor eruditului om de cultură modern** (dovadă laboratorul său de creație, tezaurul cu cele 16.000 de file manuscrise, recuperate în timp de Academia Română, abia recent publicate în 38 de volume).

Ne-am putea întreba, totuși, oare de ce, în consecință, nu am recunoaște, nu cu rețineră sau trecând sub tăcere, ci cu autentică mândrie patriotică națională, faptul că, în realitate, **Eminescu poetul român** cel mai reprezentativ ca **valoare și circulație universală**, deci al nostru și al tuturor, a fost mai de grabă un „autodidact”, în sensul că **el nu a urmat, nici măcar o zi vreo instituție școlară în limba română**, în care să învețe limba și literatura română la un nivel superior, dar cu mare simț de răspundere le-a „învățat” singur (unicul curs de română urmat a fost cel de la Liceul german din Cernăuți). Trebuie precizat însă că limba română, dar și germana, și chirilica, de asemenea unele cărți vechi românești și opere ale clasicilor universali le cunoștea încă din familie, o familie de aleasă educație și proveniență socială, înzestrată și cu o bogată bibliotecă.

În condiții vitrege de viață, a izbutit însă, în mod strălucit, să-și **scrie opera literară, politică-jurnalistică și științifică, într-o limbă română literară modernă etalon, în care exprimându-se pe sine totodată a exprimat resorturile ființiale ale neamului românesc, prin aceasta, limba scrierilor lui fiind recunoscută tacit ca limbă națională**, înțeleasă, vorbită, scrisă, citită de românii de pretutindeni. Acest **potențial de exprimare, mai elaborat decât chiar al unora dintre limbile mai vechi sau de largă circulație, a fost constatat** practic până și de intermediari, adică **de traducătorii și comentatorii operei sale, deocamdată în cel puțin 80 de limbi, care se vorbesc în țări de pe toate continentele.**

Se pare că trăim timpul în care **întregul adevăr istoric**, dovedit, în cel privește pe Eminescu – atât despre martiriul omului politic, cât și despre **făuritorul limbii literare naționale**, în care și-a scris o operă ce **a ridicat cultura țării sale la nivelul și valoarea patrimoniului cultural universal** – merită să **fie acum instituționalizat**, la adevărata lui valoare universală, prin a-l face mai bine cunoscut în școli și în alte instituții, de către românii și străinii de toate vârstele și profesiile.

Ecoul acestui adevăr receptat pe plan național și internațional **ne obligă la demersuri în plus** de explicare și eliminare a falsului, prin omisiune, din toate categoriile de publicații naționale și internaționale, cu deosebire din istoriile literare și lucrările despre viața și opera lui Eminescu. Evident, noi românii și nu „alții”, putem demara un asemenea demers, imediat, în publicațiile tipărite și mai ales în cele de format online, curente, românești și străine, începând cu prestigioasa enciclopedie multilingvă, liberă-interactivă, „Wikipedia”, care în prezent diseminează în lume prin intermediul articolelor sale, direct sau printr-o limbă intermediară, unele date, incomplete sau mistificate, despre viața și opera lui Eminescu, date preluate în aproape toate limbile prezentate în cartea de față.

Posibil ca în felul acesta să ne putem justifica în fața istoriei cu o îndatorire îndeplinită, **însemn al recunoașterii** faptului că autorul unei **asemenea performanțe lingvistice, literar-artistice și științifice** de valoare și însemnătate națională și universală, reprezintă **o contribuție, care marchează momentul românesc în patrimoniul cultural mondial**. Prin aceasta, Eminescu ar reprezenta în lume, mai susținut, simbolul, pe drept recunoscut, al spiritualității neamului românesc, care pentru cititorii lui de pretutindeni, cu îndreptățire, întrupează un model de viață și îndemnul de a o trăi cu folos pentru sine și semenii lui.

Din datelor cuprinse în sursele documentare, preluate timp de câteva decenii, în banca noastră de date, pe care se sprijină prezenta lucrare, rezultă unele **priorități în privința evaluării** moștenirii lăsată nouă de Mihai Eminescu:

a. ca poet de geniu, căruia prin operele sale, scrise într-o limbă literară națională etalon, i se recunoaște calitatea de creator fondator al limbii literare române moderne, în care și noi cei de azi învățăm să vorbim, să citim și să scriem românește, dar puțini sunt cei ce știu și conștientizează acest adevăr. Avem în vedere în special o mare parte dintre categoriile socio-profesionale precum: elevii, studenții și profesorii lor, mulți intelectuali de elită, unii scriitori, posibil chiar și unii eminescologi; în schimb însă, **în stil propriu, marii poeți români** împătimiți de

Eminescu, precum Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, dar și prozatori și alți **literați români** au mărturisit că și-au scris opera în limba lui Eminescu, însă în stil și manieră personală. Unii dintre poeții din alte țări **au recunoscut, la rândul lor, formarea ca scriitori la școala operei eminesciene**, precum „părintele literaturii moderne slovace”, Ivan Krasko, poetul național al Bulgariei, Hristo Botev ș.a. Influența catalitică benefică asupra creației lor au recunoscut-o mai ales cei care l-au tradus și comentat, precum spaniolul Alberti și italianul Ungaretti, cehul Žawada și rusul Kojevnikov, sârbul Puslojić și grecul Ritsos, albanezul Poradeci și armeanul Borian, iar alții recunoscând formarea lor literară și civică la „școala eminesciană”, avem în vedere personalități devenite celebre, precum Elisabeta Bagreana, Jindra Huškova, Kazimiera Illakowiekzowa, Libuša Vajdova;

b. ca biruitor în confruntarea cu Timpul, – în acțiunile lor de „mistificare” a mitului Eminescu, prin răstălmăcirea vieții și operei – în chiar limba literară preluată de la Eminescu – detractorii lui au devenit ei înșiși victime ale propriei istorii: singuri și-au inventat-o, iar edificiul pe care ei au improvizat și și-au revărsat „**acidul**” **mistificator**, tocmai acesta a acționat și acționează în defavoarea lor: odată cu **acțiunea reactivă a acidului, dezvăluie și face să strălucească mai puternic aurul poetic eminescian**, iar prin aceasta să atârne mai greu valoarea operei eminesciene în balanța Judecătorului suprem, Timpul.

De unde, se impun și în această privință demersuri în plus de conștientizare a publicului larg, de pretutindeni, în privința adevărului, potrivit căruia Mihai Eminescu este – după îndemnul marelui cărturar român Constantin Noica – **omul deplin al culturii românești, pe care noi înșine ar trebui să-l cunoaștem mai bine și să-l facem mai bine cunoscut lumii** – înainte de toate în calitatea sa de creator fondator al limbii literare române moderne și al unui limbaj literar-artistic, în care și-a scris o **operă de dimensiune și valoare universală**, tradusă și comentată în majoritatea limbilor principale ale lumii. Reevaluându-i astfel viața și întreaga moștenire cultural-artistică și științifică, ar fi de dorit să conștientizăm îndatorirea de a-i citi această **operă, în forma tipărită sau online, pentru a-l înțelege și prețui**, mai întâi noi înșine, românii din România și de pe alte meleaguri ale lumii, **așa cum se întâmplă și cu alte figuri emblematice, cu merite similare în țara lor, precum italianul Dante, englezul Shakespeare, germanul Goethe, francezul Hugo, rusul Pușkin, ucraineanul Șevcenko, polonezul Mickiewicz.**

Momentul istoric al recunoașterii oficiale ca valoare universală a creației literare eminesciene – care ne îndeamnă să ne aplecăm mai mult asupra lui Eminescu prin lectura operei lăsate nouă drept moștenire – a fost marcat mai întâi de către instituții internaționale de profil, precum Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO), **cu prilejul Centenarului morții sale din 1989**, an declarat „**Anul Internațional Eminescu**”.

Astfel, potrivit unui Comunicat UNESCO, Muhamed Fathallah El-Khatif (Egipt), Bernardo Honwana (Mozambic), Siegfried Kaempf (Germania), Elsa D. E. Lilly (Argentina) și Kazimierz Żygulski (Polonia), „recunoscând faptul că **operele poetului român reprezintă o parte integrantă a moștenirii culturale mondiale**”, au propus un proiect de rezoluție (în limbile franceză, rusă, spaniolă, chineză și arabă), adoptat în 1988 de către Consiliul Executiv UNESCO privind sărbătorirea Centenarului poetului român Mihai Eminescu – în anul 1989 – în contextul „Decadei Mondiale pentru Dezvoltare Culturală”. În cadrul dezbaterilor s-a apreciat că „adoptarea rezoluției reprezintă un binemeritat **omagi adus marelui poet român Mihai Eminescu, a cărui operă face parte integrantă din patrimoniul literaturii universale**”. S-a insistat pe „**actualitatea poeziei și gândirii eminesciene, măreția și frumusețea operei *Luceafărului* poeziei românești**”.

Semnificația și valoarea acestui eveniment constă în faptul că, ținând seama de „actualitatea poeziei și gândirii eminesciene”, **operele poetului român sunt apreciate ca „o parte a moștenirii culturale universale”, statele membre UNESCO fiind îndemnate să preia, să studieze și să valorifice moștenirea culturală eminesciană** prin toate mijloacele de care dispuneau atunci (presă, radio, televiziune, teatru, balet, media online, reuniuni științifice, expoziții de carte, documente, grafică, sculptură, pictură, traduceri, studii, muzică pe versurile poetului, precum și concerte, reuniuni științifice etc.). Ca urmare, agențiile naționale și internaționale de presă au relatat pe larg despre **acțiunile organizate cu prilejul Centenarului Eminescu în statele membre UNESCO, noi apreciindu-le ca pe un reviriment al vieții culturale internaționale**.

Acest fapt istoric reprezintă unul dintre momentele relevante ale procesului de universalizare a operei poetului român. După 1989, în condițiile schimbărilor radicale socio-economice și culturale din țările est-europene, între acestea și România, în care a început să se manifeste agresiunea valului „demolator” din economie și cultură, inclusiv cea crescândă în rândul detractorilor lui Eminescu, – cu deosebire în ultimele decenii aceștia fiind antrenați în „grupusculele

demitizatorilor” radicali. În același timp, s-au intensificat și acțiunile de cunoaștere, recunoaștere, confirmare și susținere națională și internațională, deci de reevaluare în continuare a valorii europene, implicit universale, prin publicarea și comentarea operei eminesciene, în originalul românesc și în versiunile realizate în alte limbi decât româna. Impactul a fost unul favorabil asupra mentalității chiar a unora dintre eminescologii români, care, în virtutea implicării lor în procesul de evaluare a valorii naționale, europene și universale a operei eminesciene, și-au depășit viziunea autohtonistă asupra lui Eminescu, de poet local sau „național”, acceptând și apoi militând pentru promovarea unei viziuni universaliste asupra moștenirii sale literar-artistice și științifice.

Un **alt moment** marcant, în procesul ascendent de universalizare a moștenirii literar-artistice și științifice eminesciene, **ca expresie a coagulării energiilor spirituale autohtone ale românismului militant de pretutindeni, în direcția acestui curent, a avut loc în „Anul Eminescu”, 2000**, cu prilejul aniversării a 150 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu. Acțiunile ulterioare organizate în România au cunoscut o formă de **maximă afirmare valorică, marcată prin finalizarea și publicarea unei serii de „CORPUS – uri EMINESCU”**.

1. **Încheierea după mai bine de o jumătate de secol a ediției academice Perpessicius, „Mihai EMINESCU, OPERE”**, apărută la București în 16 volume, un prim „Corpus” care reface laboratorul de creație eminesciană, iar ca suport documentar de o valoare excepțională, cele 38 de volume recent publicate, cuprinzând **manuscrisele eminesciene** (16.000 pagini). În completarea ediției de „Opere”, a mai apărut volumul XVII, care cuprinde Bibliografia Eminescu, în trei volume distincte (Partea I – 1864-1938, Partea II, A și B, 1939-1989).

2. **Un alt „CORPUS EMINESCU”, în 10 volume**, a fost publicat prin asociere editorială la Chișinău-București, „elaborat de eminescologi din România, Republica Moldova, comunitățile românești și alți iubitori ai operei poetului din întreaga lume”, coordonat de cel mai apreciat eminescolog în viață, acad. Mihai Cimpoi. În introducere se precizează: „Un Corpus Eminescu este atribuția unui Institut Eminescu. Deoarece această instituție nu există – așa cum alte culturi naționale o au pentru Dante, Shakespeare, Goethe, Pușkin, Cervantes, Confucius – câțiva împătimiți de dorul de Eminescu am luat inițiativa sărbătoririi a 150 de ani de la nașterea lui, înfăptuind **acest corpus merit a defini personalitatea poetului tuturor românilor în lupta pentru existența spiritualității noastre în mileniul III**”. Această retrospectivă istorico-literară în 10 volume, în ordinea apariției, cuprinde:

I. *Eminescu pururi tânăr. Dedicății lirice*, 1998; II. *Eminescu – Înfășurat în mantia-mi... Memorialistică*, 1999; III. *Eminescu – steaua singurătății. Efigii și secvențe literare*, 1999; IV. *Eminescu – propriu vis. Prefețe definatorii*, 1999; V și VI. *Eminescu – pe mine mie redă-mă. Contribuții istorico-literare*, 1999; iar în anul aniversar, 2000, volumele VII. *Eminescu – focul meu. Imaginea poetului în arte*; VIII. *Eminescu – mă topesc în flăcări... Dialog cu eminescologi din întreaga lume*; IX. *Eminescu peste nemărginirea timpului. Propagarea operei în 64 de limbi și literaturi. Opinii, traduceri*; X. *Eminescu – Pasărea Phoenix. Capodopere și texte fundamentale*.

3. Publicarea celui de al treilea „CORPUS EMINESCU” – primul volum lansat în 2009, până în anul 2014 au **apărut 20 de volume din totalul de 33 planificate, cuprinzând exclusiv documente, în 15 limbi, majoritatea facsimile**, ultimele 3 volume fiind rezervate concluziilor – aparține cunoscutului filozof și eminescolog, Constantin Barbu, „*Codul invers. Dosar privind «înnebunirea», sacrificarea și uciderea nihilistului Eminescu*”. Obiectul acestui serial în curs de finalizare este similar ca intenție cu **alte publicații tipărite** (zeci de volume semnate de eminenți eminescologi, medici, ziariști) **și online** (pagini web, mass-media, între care predomină periodicele, variantele online, cu „știri” sau articole, precum „*Moartea misterioasă a unui geniu*” etc.), scrise cu bună credință sub impulsul valului demistificator din ultimii ani.

O bancă de date recentă ni-l înfățișează pe Eminescu în permanentă ascensiune, în procesul de universalizare a moștenirii sale literar-artistică, publicistică și științifică prin intermediul traducerilor, ecurilor și acțiunilor publice pe toate meridianele lumii.

Dintre însemnele viabile ale consistenței valorii operei eminesciene remarcăm câteva **momente de reper**, recente • prin decizia Parlamentului României, **din anul 2010, anual la 15 ianuarie, în Ziua de naștere a lui Mihai Eminescu se sărbătorește și Ziua Culturii Naționale** (eveniment omologat și în Republica Moldova) • la festivitățile din 15 ianuarie, 2015, în Aula Academiei Române, în premieră, reprezentanții președinției și guvernului României, într-o conlucrare cu Academia Română au enunțat ca **prioritare proiecte** privind dezvoltarea pe termen mediu și lung a unor acțiuni din domeniul culturii în general și în special **de valorificare a moștenirii culturale a lui Mihai Eminescu**, de genul acțiunii istorice privind publicarea manuscriselor eminesciene • la 15 ianuarie 2015, de Ziua lui Eminescu și a Culturii Naționale, după festivitățile din Aula Academiei Române **s-a lansat**

volumul, realizat sub egida Academiei, **„Maladia lui Eminescu și maladiile imaginare ale eminescologilor”**, care răspundea unor legitime așteptări privind elucidarea controversatei probleme a bolii și morții Poetului Național al României, – concluzia: diagnosticul și tratamentul au fost greșite, adevăr tănuit mai bine de un secol • în aceeași zi festivă, tot în Aula Academiei Române se menționa apariția altui volum, personal, **„Eminescu în circuitul universal. Traducerea și ecoul operei în 77 de limbi din peste 250 de țări”**, prin care „se răspundea unui îndemn al lui **Constantin Noica**, – de **«A-l cunoaște pe Eminescu mai bine noi înșine și de a-l face cunoscut lumii»** • prin voința publică a promotorilor adevărului despre valoarea universală a moștenirii eminesciene, se organizează anual **Congresul Mondial al Emnescologilor** – cele de la Chișinău din septembrie 2012, 2013, 2014 și 2015 fiind relevante – prilej de bilanț, proiecte, veritabilă recoltă literară de toamnă eminesciană, inaugurată cu monumentalul **”Dicționar Enciclopedic Mihai Eminescu”**, Chișinău, 2012, aparținând Președintelui acestui Congres, Acad. Mihai Cimpoi.

Asemenea evenimente reprezintă dovezi în plus în ceea ce privește **valoarea creației eminesciene, care se bucură din ce în ce mai mult, de cunoașterea, recunoașterea și consacrarea ei pe plan internațional. Se confirma astfel îndemnul eminescologului Edgar Papu, privind reducerea „decalajului dintre valoarea universală a poetului și corespunzătoarea sa circulație universală”**. Aceasta ne îndreptățește să considerăm ca necesară și prioritară finalizarea unor îndelungate investigații într-o **lucrare de sinteză**, care să demonstreze, în premieră, cu metode și mijloace moderne, **„Dimensiunea și valoarea universală a moștenirii culturale a lui Mihai Eminescu”**.

În lucrarea de față ne limităm la valorificarea datelor de care dispunem despre circuitul universal al operei eminesciene. În condițiile actuale de diversificare a metodelor matematice cantitative de evaluare a unor entități calitative din domeniul științelor umane, cum ar fi literatura, pare legitimă încercarea de **aplicare a unor metode cantitative de estimare a calității datelor**, în prezentarea și evaluarea receptării lui Eminescu în alte limbi și literaturi. Ne vom axa însă demersul deocamdată pe un tip mai puțin frecventat de **bilanț cantitativ**, – se știe, statistica este știința care se bazează pe numărarea faptelor petrecute. În plus, bilanțul nostru îl vom ilustra cu **exemple și semnificații relevante, care să pună în evidență dimensiuni, valori și așteptări ale evoluției procesului de receptare pe plan internațional a lui Eminescu**.

În această perspectivă pare firească încercarea de **grupare a traducerilor** din opera lui Mihai Eminescu și ecourile acestora pe categorii de publicații, editate în volume sau periodice, **tipărite și online, pe familii de limbi și zone geografice și istorice, care să** ofere posibilități în plus de ordonare și prezentare. În plan **metodologic ar permite operații de asociere și disociere, de relevanță a unicității în diversitate, de diseminare a mesajului pe centre naționale sau zone de influență, de evaluare comparativă a valorii versiunilor realizate în alte limbi în raport cu originalul românesc.** Având în vedere existența unor factori obiectivi, cum sunt structura limbii și sistemul prozodic național, și pe acestea le vom lua în considerare în stabilirea unor repere ale evoluției procesului de universalizare a creației eminesciene timp de peste un secol.

Opera lui Mihai Eminescu literatul, publicistul, omul de știință, militantul politic va fi prezentată – așadar – sumar ca spațiu tipografic, dar explicit, în principal pe familii de limbi din zone geografice de pe toate meridianele lumii, în care apar publicațiile, cu **indicarea localităților, funcționale ca centre de iradiere a mesajului eminescian, diseminat pe parcursul ultimelor aproape 14 decenii**, de când ascensiunea cunoașterii prin receptare se asociază cu asimilarea operei în literaturile naționale, cu momente de beneficiă înrâurirea catalitică, iar **prin recunoașterea și consacrarea ei ca valoare universală, devenind implicit o componentă românească a patrimoniului cultural mondial.**

La afirmația repetată, în scris, adesea inclusiv în expuneri publice, „Eminescu e puțin tradus și cunoscut”, potrivit zicerii, „Nu știu, deci nu există”, ne permitem să devansăm o sumară evaluare cantitativă a datelor, care cuprinde și pune în valoare inclusiv semnificații, cu care de fapt anticipăm concluziile lucrării de față, vizând cunoașterea, recunoașterea și consacrarea universală a lui Mihai Eminescu prin traducerea și ecoul operei sale în aproape 80 de limbi, pe care mai întâi le vom grupa în două categorii.

Din prima categorie, care ar compensa potențialul nativ al limbii române, cu circulație redusă în lume, fac parte 7 limbi de largă circulație în spații geografice extinse, în care am identificat – potrivit doar evidențelor din Ediția I a lucrării de față – cel puțin 17.525 de texte eminesciene, traduceri și referințe critice, apărute în cel puțin 2.164 de publicații de limbă germană, franceză, engleză, rusă, spaniolă, portugheză, italiană. În a doua categorie am grupat celelalte 72 de limbi, în care Eminescu, deși a fost tradus și comentat în mai mică măsură, ca număr totalizează cel puțin jumătate din totalul versiunilor apărute în limbile de largă

circulație, cu precizarea că în aceste limbi au fost selectate și traduse, de regulă, esențele tari ale creației eminesciene. Acestea subsumează cel puțin 8.730 de texte, apărute în cel puțin 1.217 publicații. Cele două categorii de limbi, împreună totalizează cel puțin 26.255 de texte eminesciene, apărute în cel puțin 3.381 de publicații (volume în ediții separate, culegeri antologice și publicații periodice). Specificarea repetată „**cel puțin**” are o semnificație aparte.

a. Sursele eminesciene în formă **online**, cele mai multe în publicațiile de limbă engleză, dar și în alte limbi, difuzate sau oferite spre cumpărare, **nu conțin toate datele** (țara, adesea anul, locul și, ce ne interesează mai mult, cuprinsul cu titluri, iar când nu era accesibilă răsfoirea lucrărilor, aproximarea numărului de traduceri și referințe am indicat-o cu un număr minim, apropiat de cel al versiunilor tipărite).

b. Ca persoană fizică, ne având acces la unele surse, am preluat **date** și din lucrări bibliografice, **publicate de instituții publice credibile** (mari biblioteci, publicații de profil). Din această categorie de lucrări cităm doar una, de prestigiu, Corpus Eminescu, vol. IX (Chișinău-coeditare București, 2000), care ne comunică: „Disponem de informații că Eminescu a fost comentat” și în limbile „arameică, berberă, dalmată, swahili, malgașă”, enunț care acceptat în principiu, întărit și de alte presupuneri credibile, dar încă neverificate îndeajuns, ar mări numărul limbilor la mult peste 80 (cum enunțam și în cartea „Eminescu în perspectivă universală. Reconstituiri și restituiri”, prezentată la Congresul Internațional al Eminescologilor din 2013). Alte enunțuri, din aceeași sursă, precum, – „găsim urme ale interesului în Tibet, Afganistan, Irlanda, Islanda” ori în alte limbi ca „tadjica, urdu” sau țări ca „Algeria, Egipt, Indonezia, Libia, Maroc, Mongolia, Norvegia, Peru, Turkmenia și în alte țări”; pe majoritatea dintre acestea **am reușit să le verificăm deja după surse „la vedere”** și apoi le-am prezentat în câteva lucrări, publicate începând din anul 1989.

c. Există teritorii autonome, aparținând unor state federale (în Federația Rusă există cel puțin 17, în care limba oficială este rusa), de asemenea un număr foarte mare de **țări independente**, din categoria fostelor colonii, care au ca limbă oficială engleza, franceza, spaniola, portugheza și **în care apar publicații eminesciene**, majoritatea dintre aceste țări **având însă și propria limbă**, dar la unele dintre aceste limbi **sursele bibliografice nu consemnează traduceri și comentarii eminesciene**. La o parte dintre ele am reușit să identificăm surse în limba proprie, pe care le-am consemnat în lucrarea de față.

În ultimii ani, **în aceste țări s-a generalizat un sistem online complex de cunoaștere a lui Eminescu**, sub toate aspectele, care difuzează de regulă „știri” despre debaterile curente care circulă în lume cu privire la Eminescu, care vizează analiza unor motive și teme general umane, actualitatea și receptarea operei în limbile proprii, mai ales în cele oficiale (utilizate în relațiile interetnice, religioase și culturale). **Lucrările apărute în limba română acum sunt accesibile aproape oricui, datorită posibilității de a fi traduse automat din și în alte limbi, după tipicul practicat de enciclopedia internațională online, „Wikipedia”, unde Eminescu este prezentat în 47 de limbi funcționale**, aceste texte pot fi cunoscute prin intermediul traducerii **automate-literale** dintr-o limbă în alta. Există țări mici în a căror limbă oficială de circulație redusă nu s-au publicat traduceri din opera lui Mihai Eminescu și nici lucrări despre viața și opera lui. În sistemul de comunicare online, în decursul anilor au apărut programe online de traducere automată-literală (ultima, în septembrie 2015), care permit traducerea oricărui text eminescian, apelând la indicile **„Translate. Google” și „Microsoft Translator”**. Cele **patru liste** afișate pe Google cuprind **90 + 65 + 51 + 27 de limbi, între care am identificat 56 de limbi în plus**, adică altele decât cele 80 din cartea de față. Deducem de aici faptul că **în prezent există posibilitatea ca Eminescu să poată fi tradus și citit în 136 de limbi**, adică în **80 de limbi** (în care a fost tradus și comentat în publicații editate, sub formă tipărită și online, cf. lista acestor limbi, inclusă la Anexe, Indici de limbi, 1.a.), de asemenea în **alte 56 de noi limbi**, în care Eminescu nu a fost încă tradus și comentat în publicații editate în aceste limbi, dar acum – în condițiile creșterii interesului în lume pentru Poetul Național al României - acesta poate fi tradus prin programe de traducere automată-literală, cf. lista acestor 56 de limbi la Anexe, 1.b.). Noi prezentăm în cartea de față numai cele , deocamdată, 80 de limbi, în care am identificat **traduceri literare**, publicate, care circulă în formă tipărită și online.

În multe dintre țările în care nu am identificat traduceri literare, în limba națională a acestora, ci numai în limbile co-oficiale, cele mai multe în engleză, franceză, spaniolă ș. a., există însă date de o semnificație și valoare de excepție, din care vom prezenta fie și un singur exemplu, **Rwanda. Republica Ruanda** este o țară mică, de 26.338 kmp., situată în centrul continentului african, dar cu 10 mil. locuitori, capitala Kigali, limbă oficială proprie ruandeza, dar și limbile oficiale, engleza și franceza). Potrivit unui exercițiu, fie și din curiozitate, la solicitarea pe Google, „Ruanda – Eminescu”, am putut vizualiza aproape 200 de afișări (imagini) cu Eminescu, tot acolo am mai identificat canale cu „informații ascunse”, – între

noutăți aflăm, din Ruanda: în limba engleză, sub formă de „carte electronică”, circulă în SUA, Regatul Unit, Spania, Italia și alte țări „Poems”, în traducerea românului Corneliu M. Popescu; la fel ni se prezintă „Luceafărul”, „ Scrisorile I-V”, „Poeme alese”, unele „evenimente” sub genericul „Eternul moment Eminescu” sau articole precum „Eminescu un geniu al ziaristicii”, „Eminescu jurnalistul politic omorât la comandă”, „Dublul Poet Național al României și Republicii Moldova”, „My Cinci Romances. Perle pentru portughezi, în franceză, română, italiană, spaniolă cu ajutorul lui Bernardo”, „Proiectele Institutului Cultural Român pe 2013”, „Eminescu omagiat la Beijing”, „Eminescu și ipostazele biopolitice”, în sfârșit, **„Sculptură cu chipul lui Eminescu, regăsită la Onești în România, care a fost nominalizată – de site-ul de profil <demilked.com> – în topul celor mai spectaculoase 20 de statui din întreaga lume”**; tot acolo, **„The Gigants from Terra”** („Gigant Kigali Rwanda”, – se reproduce **fotografia construcției gigantului, sub care este postată, în versiune franceză, „Ode Metres Antiques”** de Mihai Eminescu.

d. Pe parcursul revizurii lucrării de față – în vederea publicării Ediției II și III – am accesat câteva **linkuri**-pagini web, de la rubrica anexă, la „Legături externe” (surse bibliografice **„ascunse”**), cu care de regulă se încheie articolele despre Eminescu în enciclopedia online, „Wikipedia”.

La numai 12 dintre limbile de largă și restrânsă circulație, care păreau să aibă unele semne de întrebare, **am identificat – în plus față de cele prezentate în ediția I** – unele publicații, cuprinzând date noi, valoroase, multe ca număr și semnificație, surprinzător, – unele audio-video, tip YouTube. Noile surse sunt publicate în:

1. Limba belorusă. Îndemnat de nedumerirea puținelor referințe despre Eminescu, doar ca „Poet romantic, clasic al literaturii române” (text din 2014, actualizat în mai 2015 pe o întreagă pagină), sub text, la o sursă bibliografică „ascunsă” este postat un link („Pagină personală web”, „cu cele mai recente texte”, prezentate în 10 „pagini” tip Google, fiecare afișând 10-15 surse bibliografice bogate în informații utile (adresa web: http://www.agonia.ro/index.php/author/0002121/Mihai_Eminescu): „Texte. Biografie, recenzii, poezii” (456 titluri de texte eminesciene, originale și traduse, în mai multe variante: poezie-408, proză-32, corespondență-13, eseu-articole politice-3), cu precizarea, – „colecții active”, riguros selectate, după calitatea traducerii și notorietatea sursei care le publică (doar din periodice, n.n.), postate

între 2002-2015, – majoritatea însă apar între 2004-2006, cu indicarea celui mai spectaculos aspect – care ține de apanajul exclusiv al internetului – în dreptul fiecărui titlu se indică „afișările”, adică numărul de accesări (citiri, cititori interesați de Eminescu în diferite limbi/literaturi). Datele le-am grupat în două categorii de limbi, pentru a indica frecvența diferențiată în care se publică și se citește Eminescu în anii începutului de nou secol și mileniu. Prima categorie am putea să o considerăm eșantion reprezentativ pentru traduceri publicate, doar în 5 limbi de largă circulație, timp de un deceniu: la cele 152 de titluri se indica un total de 631.135 „afișări” (accesări, lecturi, citiri-cititori), din care, în limba **italiană** a fost selectat doar 1 titlu („Luceafărul”) cu 6.631 afișări; **spaniolă**-9 cu 38.183, **germană**-21 cu 70.343; **engleză**-42 cu 146.829; **franceză**-78 cu 369.199 afișări. A doua categorie vizează eșantionul martor, de context, adică textele de poezii eminesciene, în **limba română** (originalul românesc, recomandat online, deci lumii întregi). Selectarea versiunilor în toate limbile s-a realizat din publicații apărute în același ultim deceniu al noului secol și mileniu: la cele peste 500 de semnalări de texte, posibil de vizualizat, se indica un total, atenție, de 2.847.732 „afișări” (accesări, lecturi-cititori). O evidență a datelor, identificate, într-o **singură sursă**, „**Wikipedia**”, ne indică, așadar, la o verificare, în plus față de Ed. I, doar în publicații online la alte **10 limbi (chineză, croată, engleză, kazahă, maghiară, mongolă, rusă, spaniolă, ucraineană, uygură)**, alte peste 300 de titluri de versiuni, traduceri și referințe în volume și periodice. Totalul general al **titlurilor – versiuni (traduceri) și puține referințe critice** – numai în mai bine de un deceniu, înregistrează, incredibil, cel puțin **3.478.917 accesări (lecturi** de către cei interesați de Eminescu).

2. Limba engleză, – linkuri: Gabriels web sitr, Workso „carte electronică”, „Poems”, care cuprinde referințe și 70 de poezii, ediție bilingvă, postată în 2006 și destinată din Sydney-Australia „to”- cititorilor din SUA și alte țări; considerat ca reprezentativ pentru cititorii din 2014, acestora le-a fost recomandat articolul despre Eminescu, publicat în ediția din 1911 a „Enciclopediei Britanice”, care acum apare și în variantă online, iar în 2015 o altă ediție tipărită; portalul PoemsHunter.com, 2008, publică 7 poeme (*Luceafărul, La steaua, Odă în metru antic, Veneția, Din valurile vremii ș. a*); *Și dacă*, în colecția „Az Foreman”, f.a.; *Poems and prose of Mihai Eminescu*, ed. Kurt. W.. Treptov, Michigan University, 2010 (ediție scanată și difuzată după ed. Iași-Oxford, 2000, 17 poeme și 4 proză); *La steaua-To the star* (recitare subtitrată în engleză, YouTube, Akattara, 2012, 17.351 vizualizări); *Poems. First Letter – Scrisoarea I*, tr. Peter Mamare, 2015;

„Multilingv Poetry Collection” (audioboks), publică din *Works by Mihai Eminescu*. În trei volume antologice, distincte, *Somnoroase păsărele-2008*, *De-or trece anii-2008* și *Crăiasa din povești-2008*, alături de Shakespeare, Goethe, Leopardi, Rimbaud, Blok etc.; *Basme.-Fairy Tales*, ediție bilingvă pentru copii, în traducerea lui Nicolae Damaschin, apare la București, 2006; *47 Poems. – 47 Poezii*, ediție bilingvă, apare la Curtea de Argeș, în 2011, tălmăcirea în limba engleză aparține lui James Moulder.

3. Limba rusă, – un tip similar cu cel englez de reevaluare identificăm și în cazul „Dicționarului enciclopedic Brockhaus-Efron”, editat la St.Petersburg, de un german și un rus, în 86 volume, care în 2013 reproducea și recomanda contemporanilor de pretutindeni textul din 1904, despre „opera foarte variată” a „marelui poet” și „mare patriot”, „cel mai măreț monument literar din tot ce a fost scris în limba română”. Declarată a fi o replică la enciclopedia de referințe, „Wikipedia”, începând din 2003 apare o colecție sau „Bibliotecă” de opere poetice, sub genericul „Sozvuție” (consonanță-compatibilitate) între „Clasicii naționali” – „stele ale poeziei universale”, care beneficiază de cele mai valoroase traduceri rusești și de cea mai mare rezonanță în literatura rusă și universală, în același timp reprezentând o invitație la reflecție și studii comparative. În ordinea prezentării, limbile și literaturile abordate sunt: engleza cu Shakespeare, Poe, Frost, Kipling; armeană cu Isaakian; gruzina/georgiana cu Baratașvili; ivrit cu Psaltirea și Cântarea Cântărilor; germană cu Heine, Rilke, Lenau; polona-Mickiewicz; româna-Eminescu; franceza-Villon, Verlaine, Baudelaire, Appolinaire. În „Sozvuție”, Eminescu figurează cu „*Poezii și poeme*”, ediție bilingvă, scanată și postată în 2005, volumul cuprinzând biografia și 105 versiuni rusești ale unui număr de 48 de titluri, semnate de cel mai prolific traducător, Iurii Kojevnikov, celelalte 57 fiind variante semnate de alți 26 de traducători. O altă sursă prezintă un grupaj cu 10 „*Poezii alese*”, postate în 2010, selectate dintr-o antologie de poezie clasică românească, inițial tipărită la Moscova în 1975. Am mai identificat două unicate, – ediția miniminiaturizată de „*Opere alese*”, în limbile română, rusă și ucraineană, apărută la Moscova în 2003, la care se adaugă „*Lucafărul*”-„balet simfonic”, începând din 1983 jucat la „Bolșoi Teatr” din Moscova și la alte mari teatre și filarmonici din Chișinău, St.Petersburg, Kiev, Minsk, Odessa, București ș. a., muzica de Eugen Doga, libretul de Emil Loteanu, video și audio, parțial și integral, postat în limbile rusă și engleză, în 2014 (despre aceste „spectacole eveniment”, încă în 2007, Serghei Pojar a publicat, în revista științifică „*Academos*”, un amplu articol: „Baletul – Cantată de slavă lui Eminescu”).

Evenimentul de ultimă oră, recomandat ca „cel mai mare web-proiect în limba rusă, dedicat poeziei din alte țări” (Site, Evghenii Vitkovski, „vekperevoda.com”), domeniu înregistrat în SUA, o antologie online de traduceri în limba rusă a celor mai valoroase poezii apărute în sec. XIX-XX, la care colaborează peste 1000 de traducători, – din România a fost selectate poemele *Diana*, *Somnoroase păsărele*, *Peste vârfuri*, *Când amintirile*, *De ce nu-mi vii*, *Lucașfărușul* de Mihai Eminescu, în traducerea unicat a lui Aleksandr Brodski.

4. Limba franceză, Gisele Vanhese, *Lucașfărușul de Mihai Eminescu. Portrait d'un dieu obscur (Editions Universitaires de Dijon, Dijon, 2011)*. „Volumul reprezintă unul dintre cele mai importante evenimente editoriale ale eminescologiei din ultimii ani, – perspectiva comparatistă uzează în primul rând de instrumentele poeziei imaginarului, plasează autorul român și opera sa într-un context universal reprezentat de nume ilustre. Finețea, acuitatea și minuția filologică a analizelor, dublate de o înțelegere profundă a categoriilor romantismului literar european fac din acest volum o lectură obligatorie de istoria literaturii, de literatură comparată și, mai ales, de eminescologie” (apud. site, Centrul de cercetări literare și enciclopedice al Universității Babeș-Bolyai, aug. 2011).

La limbile de circulație restrânsă reținem **noi contribuții** în:

5. Limba croată, 12 sonete, „excepțional traduse” inițial în 2011, postate în 2014.

6. Limba maghiară, portal multilingv, 8 poezii reproduse dintr-o ediție anterioară, postată în 2011.

7. Limba ucraineană, 5 articole, publicate de Bogaiciuk și Gusar, Cernăuți, 2005-2014.

8-11. Limba chineză, poezia „*Și dacă*”, tradusă în 1983 de Ileana Hogeavelișcu și Xia Kan-Wolpaev, publicată în „Shu guang”, revista Uniunii scriitorilor chinezi, Filiala Regiunii Autonome Xinjiang-Uygură (parte a fostului imperiu mongol Uygur), publicată în limbile **chineză, cazahă, uigură, mongolă**, versiunea chineză a poeziei fiind reprodusă în „Tribuna învățământului” (București, 28 noiembrie 2014, într-un amplu articol al traducătoarei, „Eminescu – și nici un sfârșit! O ipoteză inedită a geniului său în limba chineză”. Potrivit cu informațiile orale, provenite din surse credibile românești și chineze, despre variantele poeziei

eminesciene în limbile oficiale ale Regiunii Autonome Xinjiang-Uygură, s-au întreprins demersuri oficiale pentru obținerea textului în facsimil al versiunilor în limbile kazahă, mongolă și uigură).

12. Limba spaniolă, *Luceafărul*, Madrid, 2013, YouTube, versiune nouă recitată de actorul Antonio Luque.

În condițiile în care s-a generalizat părerea, care inducea îngrijorarea crescândă față de situația, potrivit căreia în ultimele decenii, odată cu apariția internetului, în general, se tipărește și se citește puțin, inclusiv din Eminescu, pe acest considerent și noi fiind tentați inițial să credem în puținătatea numărului de traduceri și referințe despre Eminescu, în publicațiile editate în diferite limbi. **Datele nou apărute, postate, identificate și menționate** mai sus pentru ediția II și III (2015), deci **în plus față de ediția I** (2014), îndeosebi pe canalele de comunicare globală, **în principal publicații online**, la început de secol și mileniu III – evaluate atât în „Preliminarii”, cât și în textul propriu zis al lucrării – ca număr, calitate și semnificație **ar putea determina o schimbare în optica actuală „elitistă” de apreciere a receptării operei eminesciene în literatura universală.**

Evoluția istorică a conceptului de receptare, așadar, vizează:

a. depășirea etapei „elitiste” (luarea în considerare numai a volumelor, uneori și a presei tipărite, care publică traduceri și referințe, supuse „judecății de valoare” doar a specialiștilor de elită, în cazul fericit în care lucrările ar putea ajunge la ei, mentalitate care încă este predominantă, inclusiv în rândul eminescologilor);

b. acceptarea realității actuale de publicare și cunoaștere prin mijloacele online/internet, de comunicare virtuală în masă (în unele cazuri numite „publicații electronice” sau „cărți electronice”, adică volume și reviste, dar și emisiuni audio-video, linkuri, site-uri, YouTube, pagini web, Google, ș. a., unele grupate sub genericul „mijloace de socializare” tip Facebook ș. a., pentru domenii socio-umane, inclusiv cultural-artistice. Fenomenul tipic pentru o parte mai „libertină” sau „Independentă” a **generației tinere de azi, „cu telefonul mobil la ureche”, care nu citește, nu urmărește televizorul, dar se poate astfel mobiliza** inclusiv pentru lectură – în cazul lui **Eminescu, peste trei milioane** doar în ultimul deceniu – ca și pentru concerte, concursuri, acțiuni culturale, manifestații, demonstrații, chiar alegeri politice „virtuale”.

Posibil tot un gen de socializare am putea considera și atracția, poate chiar interesul pentru „Fenomenul Eminescu”, limitat însă în căutările noastre cu deosebire la personalități și publicații online, notorii, accesibile „internauților”, cum sunt cele prezentate în cartea de față. În aceste noi condiții de comunicare prin mijlocirea publicațiilor online, în creștere la început de secol, ar putea reprezenta o **legitimă atenționare, care să inducă ideea unei alternative la optica tradiționalistă, în favoarea viziunii moderne** de identificare, stocare, sistematizare, prelucrare, și **evaluare, în sinteze istoriografice reprezentative**, a datelor privind **circuitul universal al operei eminesciene**, ca unul dintre criteriile universalității.

În cercetarea științifică a procesului de universalizare a moștenirii culturale a lui Mihai Eminescu, în calitate de persoană fizică, deși cu posibilități reduse de acces la toate sursele eminesciene, identificarea, prelucrarea și evaluarea lor cu metode și într-o viziune moderne, finalizate în serialul început, „Eminescu Universalul”, ne-a servit drept călăuză preceptul lui **Leonardo da Vinci: „Orice adevăr este adevăr, numai dacă este demonstrat, matematic”**. O mostră în acest înțeles încercăm să promovăm în **sinteza fragmentată pe cele XVIII mici capitole ale lucrării de față**, de altfel Partea I din proiectata „Eminesciană antologată”, în curs de pregătire pentru tipar. Această sinteză finală, prevăzută a purta titlul „Dimensiunea și valoarea universală a moștenirii culturale a lui Mihai Eminescu”, reprezintă rodul unei îndelungate strădanii, al cărui însemn l-au marcat cele 50 de lucrări proprii pe temă, mai mult ori mai puțin consistente, dintre care hotărâtoare au fost primele două articolele de debut, publicate în urmă cu **5 decenii** de tânărul asistent universitar, – „*Eminescu în 31 de limbi*” („Luceafărul”, București, 23 mai 1964) și „*Eminescu în conștiința lumii literare contemporane*” („Tribuna”, Cluj-Napoca, 11 iunie 1964). Deschiderea spre lumea mirifică eminesciană mi-a fost prilejuită de participarea la primul Simpozion Internațional Eminescu, organizat la București, consacrat comemorări a 75 de ani de la trecerea poetului în lumea celor înveșniciți cu nemurirea.

PRECIZĂRI TEHNICE DE REDACTARE

În bilanțul statistic, ca formă de evaluare cantitativă, implicit în gruparea traducerilor și referințelor critice în diferite limbi, în carte se vor utiliza în principal următoarele abrevieri tip VAP (V-volume, A-antologii, P-periodice, la unele, f. l. – nu se indică localitatea), identice la cele două categorii de texte:

1. **Tr**, adică **traduceri**, tipărite sau online, cu indicarea formei în care apar: V, adică volume (titluri de lucrări în ediții separate, cu indicarea numărului de titluri traduse); A, adică antologii-culegeri antologice (titluri cu indicarea numărului de titluri eminesciene traduse); P, adică periodice (publicații periodice, mass-media, agenții de presă, pagini Web, cu indicarea numărului de titluri eminesciene traduse); Z (tr), adică traduceri cuprinse în lucrări de referință (monografii, studii, prefețe, articole, grupaje din presă ș.a., publicate în VAP cu traduceri), X (număr necunoscut de titluri de traduceri, cuprinse în VAP, indicat cu aproximație, în lipsa consultării surselor „la vedere”).

2. **Cr**, adică **referințe critice**, tipărite sau online, cu indicarea formei în care apar: V, adică volume (titluri de lucrări, în ediții separate, cu indicarea numărului de titluri); A, antologii-culegeri antologice sau publicații care includ dedicații (cu indicarea numărului de titluri eminesciene); P, adică periodice (cu indicarea numărului de titluri de referințe critice); X, adică număr necunoscut de referințe critice, cuprinse în VAP (indicat cu aproximație, în lipsa consultării surselor „la vedere”); Z (cr), adică lucrări de referință (reproduse în VAP, din categoria traduceri); E, adică enciclopedii (cu indicarea numărului de articole, posibil și de ediții); T, adică teze de doctorat; D, adică dedicații-lucrări de creație cu profil literar sau din alte domenii.

Demers metodologic și bibliografic. Lucrarea de față a fost concepută ca o sinteză destinată lecturii, accesibilă ca expresie și conținut nu exclusiv „elitiștilor”, specialiști în eminescologie, ci accesibilă tuturor categoriilor de cititori, români, dar și străini, între care traducători și cercetători literați, iar prin intermediul lor și enciclopediștilor, interesați mai ales de adevărul care esențializează în principal datele și semnificațiile lor relevante.

În sinteza de față, cu un profil și destinație speciale, s-au reprodus doar rezultatele obținute pe baza instrumentului de evidență (VAP, menționat mai sus),

ce permite o estimare cantitativă, pentru ca la finalul capitolelor, unele motivat predominant descriptive, să poată fi reținut bilanțul datelor, dar și semnificația acestora, de regulă ilustrate cu exemple relevante, care să îndreptățească sinteza unor contribuții reale, pe teme majore, unele controversate, posibile ca viitoare obiective pentru dezbateri publice. Asemenea rezultate sunt preluate și în capitolele preliminare, privind datele biografice ca suport documentar al operei eminesciene, considerată o culme a creației literar-artistice, dar brusc întreruptă ca dimensiune, însă nu și ca valoare perenă.

În sprijinul motivării unui asemenea demers metodologic mai adăugăm două precizări, una redacțională, alta bibliografică. Cea redacțională privește revizuirea (în principal, eliminarea greșelilor și adăugarea de date noi, majoritatea introduse la Preliminarii). După apariția Ediției II, pe care am fost invitat să o prezint în Plenul Congresului Mondial al Eminescologilor, audierea comunicării și lectura cărții a determinat pe Președintele Congresului, Acad. Mihai Cimpoi să scrie și să-mi expedieze, în vederea publicării, un surprinzător *Cuvânt înainte*, pe care sunt onorat să-l introduc în varianta de față, cu care ocazie am fost nevoit să operez unele eliminări, corecturi, explicații și un adaos final. A doua precizare privește un aspect bibliografic al prezentei - Partea I a unei viitoare ample cărți - care va corespunde cerințelor formale ale unei lucrări de cercetare științifică, unde fiecare enunț se sprijină pe un suport documentar, prezentat într-o descriere standard, în limba română și în alte limbi. În varianta de față, la enunțurile încadrate între ghilimele sunt indicate doar sursele bibliografice de strictă necesitate, ca într-o sinteză esențializată în pagini reduse, deci din considerente de spațiu și de fluentă a lecturii pentru toate categoriile de cititori români, mai ales străini. În schimb, pentru a nu destructura întreaga lucrare, și în această variantă, finalul capitolelor, pe limbi, de regulă se încheie cu un bilanț/tablou statistic al titlurilor de traduceri și ecourile lor, ca în Ediția I, iar în finalul lucrării, venind în sprijinul unei imagini de ansamblu, am păstrat Anezele cu liste de limbi și de localități ca centre de iradiere a mesajului eminescian.

II. EMINESCU UNIVERSAL

Primele manifestări, – ultimul deceniu de viață a poetului

Procesul de universalizare a creației eminesciene reprezintă filonul de aur al raporturilor inter-literare europene ale literaturii române. Această creație literară românească s-a afirmat cu timpul ca valoare națională de excepție, comparabilă și compatibilă cu valorile consacrate ale literaturii universale, care configurează astăzi patrimoniul cultural mondial.

De o semnificație relevantă pentru evoluția acestui proces istorico-literar este **momentul primelor manifestări** din ultimul deceniu de viață a poetului – de altfel, **etapă de apogeu a evoluției sale poetice și politice** – în care traducerile îndeosebi din poezia sa surprind mediul literar european și declanșează interesul prin noutatea și unicitatea ei, de mulți numită „fenomenul Eminescu”. Totuși, despre această etapă a vieții poetului (1878-1889, ca de altfel și mai târziu), potrivit preceptului „nu știu, deci nu există”, s-a vehiculat părerea că traducerile din creația poetică eminesciană și ecourile acestora în mediul literar european ar fi fost puține ca număr și incerte ca valoare. În urma unei investigații mai atente am constatat că această perioadă ni-l prezintă pe poet mult mai bine cunoscut și apreciat, ca valoare europeană.

Sintetizând datele într-un bilanț sec al receptării poeziei eminesciene în Europa, acesta ne arată o prezență masivă și reprezentativă, mai întâi și cel mai mult în **Germania** (edituri și periodice de prestigiu din **Berlin, Bonn, Hamburg Leipzig, Magdenburg, Stuttgart** ș.a.), după cum urmează:

a. 170 de **traduceri**, selectate, remarcate ca produse de mare valoare literar-artistică, incluse în 6 culegeri antologice de literatură română și universală (datorită interesului public, 95 de traduceri și 4 prefete se reeditează, cu completări) și 19 reviste care publică 68 de traduceri;

b. studii monografice apar în 4 volume și 6 culegeri antologice (între care scurte sinteze în două enciclopedii, referințe critice publicate într-o teză de doctorat și paralele tipologice în volume de literatură comparată, de asemenea 12 comentarii ce însoțesc grupaje de traduceri), iar 23 de articole apar în 22 publicații periodice. Alte peste 90 de traduceri și peste 30 de referințe critice mai apar ca ecouri la cele apărute în publicațiile de limbă germană sau **replici ori extinderi**, în alte țări, precum **Austria, Italia, Franța, Elveția, Rusia, Ungaria și România**. Traducerile s-au bucurat de **ecouri favorabile** în publicațiile apărute în cunoscute centre de promovare a marilor valori culturale, chiar dacă acestea se situau la mari extremități ale lumii literare și geografice, între **Leipzig și Chicago, Viena și Sankt-Petersburg, Florența și New York, Bonn și Budapesta, Paris și București**.

Așadar, cu un deceniu înainte de plecarea omului Eminescu din lumea pământeană spre tărâmurile eternității, poetul a supraviețuit, opera lui fiind receptată mai întâi prin intermediul câtorva limbi europene de largă circulație și audiență internațională, care îi diseminează mesajul poetic și social, îi pun în lumină chiar amprenta de geniu, asociindu-l încă atunci cu marile personalități ale lumii literare romanice și germanice.

Primele traduceri din poezia eminesciană într-o limbă străină, cu ecouri imediate în mediul literar european, apar **în câteva publicații prestigioase din Germania**. Între acestea se remarcă **o primă revistă** din Berlin, „Gegenwart”, care la 20 iulie 1878 publică **Melancolie** (traducerea era semnată de prințesa **E. Wedi**, mai târziu consacrată ca scriitoare germană, semnând cu pseudonimul Carmen Silva). Revista de literatură universală, „Magazin für die Literatur des In-und Auslândes”, din Leipzig, la 1 mai 1880 publică **O, mamă** (traducerea e semnată de George Allan). Revista menționează, fără detalii, faptul că opinii despre viața lui Eminescu și traducerea altor poezii ale sale au mai apărut în revista „Gegenwart”, nr. 15 și 16 din 1879, unde se mai preciza că versiunea germană a poeziilor și articolul despre Eminescu ar fi fost semnate de aceeași persoană, George Allan (de observat că sub acest pseudonim se ascundea **Marie Charlotte von Bardeleben**, care ulterior semna cu pseudonimul Mite Kremnitz, cunoscută scriitoare de limbă germană, atunci și ulterior – manifestându-se în mediul familial al lui Titu Maiorescu – cunoscând și prețuind pe omul și poetul Eminescu, n. n.). Știrea pare reală, deoarece „Magazin für die Literatur des In-und Auslândes” din Leipzig, în 10 ianuarie 1880, publică studiul „Zur Literatur der Rumänien”, sub semnătura lui Hugo Klein, care cuprinde unele referiri generale despre Eminescu, iar traducerea poeziei **O, mamă**, semnată

de George Allan, era apreciată ca fiind relevantă pentru stilul și valoarea poeziei eminesciene. Numărul din 17 ianuarie al aceeași publicații pare a rezolva paternitatea, deoarece studiul „Briefe über die neuere rumänische Literatur” este ilustrat cu o altă creație eminesciană, **Crăiasa din povești** (de regulă această traducere este semnată de Carmen Sylva), iar studiul aparține lui George Allan (alias Mite Kremnitz), care – în stilul ei ușor de recunoscut – aprecia întâietatea poziției ocupate atunci de Eminescu în literatura română și încerca o apropiere a lui ca valoare artistică de marii poeți europeni de atunci: „*Unele dintre poeziile sale sunt mai pline de forță și mai semnificative prin profunzime, decât ale lui Alecsandri, prin aceasta mai degrabă asemănându-se cu Leopardi*”.

Aceași revistă, în 22 mai 1880, mai publică **Povestea codrului și Despărțire**, în 26 februarie 1881, **Melancolie, Dorința, De câte ori iubito**, iar în 25 iunie **Scrisoarea I** (cu excepția poeziei **Singurătate**, tradusă de Carmen Sylva), toate fiind reproduceri de acum sub semnătura sigură a Mitei Kremnitz, care vor fi publicate și în prima ediție antologică din 1881, „Rumänische Dichtungen” („Poeme românești”). Din surse ulterioare reținem că, sub aceeași semnătură, a lui George Allan (alias Mite Kremnitz) se tipărește la Leipzig, în 1880, volumul „Fluch der Liebe” („Blestemul iubirii”), care includea „*Das Liebesbild*”, o emoționantă nuvelă-eseu despre omul și poetul Mihai Eminescu.

Poezia eminesciană a trezit sentimente de uimire, fiind percepută de la început ca o creație singulară, căci era atribuită unui geniu. Opera poetică a lui Mihai Eminescu – asemenea iradierii penetrante aparținând marilor aștri ai poeziei romantice contemporane – se recomanda singură în acea vreme ca fenomen singular, iar spațiul cultural german, după ce o asimilează, devine la rândul lui principalul centru de iradiere, lansând-o sub această aură astrală în lumea literară europeană.

Dacă reluăm cronologic șirul datelor-argument, vom preciza că începutul afirmării sale în plan european, dar nu prin intermediul versiunii originale, ci al versiunilor germane, vom observa faptul că primele poezii și poeme eminesciene, traduse și publicate în afara granițelor României, într-un volum antologic, care au intrat în legendă au fost cele 29 de titluri cu poezii eminesciene, incluse în cele trei ediții ale antologiei germane de poezie românească, „Rumänische Dichtungen”. Ecoul european al poeziilor eminesciene, din această antologie germană, s-a datorat nu numai calității acestor poezii, ci și promovării acestora inițial în periodicele germane, antologate apoi împreună cu altele de către scriitoarele de

limbă germană, personalități literare și publice marcante, precum Regina României-poeta Carmen Sylva și prozatoarea Mite Kremnitz, la inițiativa celui mai influent critic și om de stat român al vremii, Titu Maiorescu, cu acceptul și contribuția poetului, toți buni cunoscători ai limbii și culturii germane).

În prima ediție a antologiei „Rumänische Dichtungen” (Leipzig, 1881) apar 20 de titluri: *Crăiasa din povești, Scrisoarea II, Dorința, De câte ori, iubito, Despărțire, Melancolie, Singurătate, Doină, Rugăciunea unui dac, O, rămâi, Revedere, O, mamă, Pe aceeași ulicioară, Sunt ani la mijloc, Când însuși glasul, Povestea codrului, Freamăt de codru, Lacul, Venere și Madonă, Strigoii*. Reluate într-un nou tiraj (Leipzig, 1883), la această primă ediție se adaugă alte două ediții (Bonn, una, f. a., -1885-1886), în care la cele 20 de poezii publicate se adaugă *Lucefărul, Scrisoarea III și IV*, iar în ediția a doua, (tot la Bonn, 1889), se adaugă la titlurile din edițiile anterioare alte șase: *Somnoroase păsărele, Peste vârful, La steaua, Atât de fragedă, Când amintirile, Scrisoarea I*. Poezia lui Eminescu, din edițiile antologiei „Rumänische Dichtungen”, au fost receptate favorabil în presa din întreaga Germanie, iar multe dintre poeziile sale au fost reproduse de alte publicații (unele în mai multe versiuni, ex. *Lucefărul*, în patru).

Un **prim ecou** favorabil apare în revista „Literarische Beilage der Montags Revue” (Leipzig, 21 martie 1881), care sublinia faptul că acest florilegiu de poezie românească **a cunoscut o largă difuzare și audiență publică**, încă începând din luna decembrie 1880. Odată cu apariția acestei antologii, a putut fi cunoscută de cititorii de limbă germană, din Germania, Austria, Rusia și alte țări, înalta ținută artistică a poeziei eminesciene, apreciată ca atare și în prefața volumului de către chiar semnatarele traducerilor, Regina României, poeta Carmen Sylva și scriitoarea de limbă germană, Mite Kremnitz. Sintetizând opiniile presei germane, reținem – ca pe o predicție – **atenția acordată deopotrivă aprecierilor unanime privind valoarea poeziei eminesciene ca act de înaltă măiestrie poetică, iar valoarea literară a traducerilor ca act de creație literară**.

Poetul român putea fi cunoscut anterior de publicul european și în postura de autor și redactor al prestigioasei enciclopedii germane, „Brockhaus” (în care i se prezintă viața și opera, în edițiile din 1880 și 1887), de asemenea ca **traducător de excepție**, mai mult din germană, engleză, italiană în română (Schiller, Poe, Twain, Goethe, Augier, Lombardi ș.a.) și respectiv din română în germană (Carmen Sylva ș.a.).

Poezia lui Eminescu începe să devină **obiect de studiu** pentru specialiștii literați, care o plasează într-un context comparatist-tipologic universal (teme și motive poetice comune, ulterior mult diversificate în diferite genuri literar-artistice) și este inclusă în antologii tematice de literatură universală.

Revistele de limbă germană au manifestat un interes crescând pentru viața și creația poetului român, ținând seama de indiscutabila lui valoare culturală, umbrită însă de povara evenimentului neașteptat al morții sale premature și tragice. Astfel, memoria i-a fost omagiată prin realizarea de noi traduceri și comentarii despre valoarea literar-artistică a creației sale poetice. Revista „Neue Free Presse” din Viena, în necrologul publicat, recunoștea în **Eminescu** pe „*cel mai însemnat poet al României (care) a probat prin poeziile sale că limba română are resursele necesare de a satisface exigențele cele mai înalte și mai dificile ale creației literare*”.

Astfel de **aprecieri** la adresa marelui dispărut, ilustrate cu numeroase **traduceri**, continuă să însereze mai toate **publicațiile de limbă germană** din Germania, din Austria („Deutsche Zeitung”), din România („Bucharester Salon”, „Das literarische Rumänien”, „Das Geistige Rumänien”, „Romänische Revue”). Contribuții eminesciene în limba germană publică și reviste de limbă română (articole și 27 de traduceri, semnate de mai mulți traducători), chiar publicații germane din SUA (aici, un număr special consacră poetului „New Yorker Volkszeitung”, iar „Volksblater” și „Chicagoer Zeitung” publică articole și traduceri).

Apariția traducerilor eminesciene, urmate de ecouri favorabile se intensifică treptat în acest deceniu, nu numai în publicațiile de limbă germană, ci **și în publicații apărute în** alte limbi din țări ca **Italia**: „Rivista Internationale” din 1881 – articol; antologia de poezie universală a lui Marco Antonio Canini, „Il libro dell’amore”, apărută la Veneția, include poeziile **Sunt ani la mijloc** (vol. 2-1887), **Când însuși glasul** (vol. 2-1888) și **Dorință** (vol. 4-1889); Angelo de Gubernatis îl include în „Dictionaire international des écrivains du jour” (Florența, 1888); **Franța**: „Revue Universelle Internationale”, Paris, 1884, publică **L’Astre de Venus – Luceafărul**, împreună cu un articol în care se stabileau „filiații” între poezia lui Eminescu și cea a lui Leopardi, precum și cu filozofia lui Schopenhauer; **Elveția**: publicațiile de limbă franceză, din 1888, prezintă elogios – ca eveniment științific – susținerea unei teze de doctorat la Facultatea de litere a Academiei din Lausanne, în care este apreciată „*contribuția lui Eminescu la dezvoltarea limbii române literare*”; **Rusia**: „Jurnal Ministerstva

Narodnovo Obrazovania”, Sankt-Petersburg, 1884, publică studiul universitarului literat Polikron Sârcu, adresat mediului literar și universitar rus, despre opera poetului român care „intrase recent în circuitul marilor valori europene”; **Ungaria:** Budapesta, în periodicele „Hazánk” – **La steaua** și un substanțial articol de G. Szöcs, „Vasárnap” – **Ce e amorul**, iar „Revue d’Orient” – 2 poezii și articole despre „unul dintre cei mai mari poeți contemporani”; **România:** 4 reviste de limbă maghiară din Arad, Cluj, Șimleu Silvaniei publică articole și 9 traduceri, iar la Sibiu, studiile în ediții separate, „Egy pár szó Eminescu”, având în anexă 35 de traduceri, și „M. Eminescu, Esmerteti”, în anexă înserând 4 poezii, toate aparținând lui Szöcs Géza, care se mândrea că este contemporan cu „cel mai interesant, cel mai modern, cel mai de seamă poet român”.

Mesajul transmis de aceste traduceri și comentarii, publicate în ultimul deceniu de viață a lui Mihai Eminescu promovează, plenar, **opinia directoare asupra imaginii poetului ca produs de excepție al geniului spiritual al poporului român**. Animate de ideea universalității, argumentată cu propriile traduceri de calitate în limba germană, cele mai alese gânduri, compatibile cu tot ce s-a întreprins în ultimul deceniu de viață a poetului, rămâne însă **adevărul din concluziile formulate în prefața primei antologii germane din 1881**, „Rumänische Dichtungen”, de către scriitoarele de limbă germană, Carmen Sylva și Mite Kremnitz, care îl cunoșteau cel mai bine pe omul și poetul Eminescu: **„Având rădăcinile în pământ românesc, talentul singular al lui Mihai Eminescu se înalță cu mult peste frontaliile patriei sale și peste cultura ei artistică, cum se înalță peste predecesorii și contemporanii săi o individualitate excepțională”**.

În ciuda restricțiilor impuse în timpul vieții lui Eminescu de oficialitățile românești pentru asocierea publică a imaginii poetului cu jurnalistul și omul politic militant pentru cauza națională și general umană – reflectată în bogata sa **producție jurnalistică, de aceeași calitate, valoare și audiență** în lumea politică – **peste timp evaluarea acesteia nu întârzie să fie restituită și auzită**, în termeni ca aceștia: **„Fiecare articol, fie el literar, fie istoric sau politic, purta pecetea ființei sale, era un model de stil și adesea însuflețit de o zguduitoare putere poetică. Aprinsa lui mânie se înalța adesea în snopi de foc – și totuși, în adâncul sufletului său nu era nici ură, nici pasiune, ci contemplare a lumii și iubire de oameni”** (George Ene, „Eminescu, securitatea și siguranța națională a României”, Cluj-Napoca, 2014).

III. EMINESCU UNIVERSAL

Receptarea postumă a operei în publicațiile de limbă germană

Receptarea lui Eminescu în Germania sfârșitului de veac XIX are o **semnificație generală**, deoarece depășește limitele lingvistice și geografice ale unei singure țări, nu doar pentru faptul că publicațiile de limbă germană apar în Germania și în alte țări, în care își promovează valorile. Importanța publicațiilor de limbă germană a constat în faptul că au reprezentat instrumentul lingvistic intermediar credibil din care publicațiile din alte țări europene au preluat informații și au reprodus în traducere proprie texte eminesciene, prin aceasta amplificând ecoul care **a marcat începutul procesului de cunoaștere și recunoaștere ca valoare europeană a poeziei eminesciene**. Acest moment de declanșare a procesului de receptare europeană a creației eminesciene – așa cum a fost el prezentat în capitolul precedent – are și o **semnificație istoriografică aparte**. Atunci când Eminescu se afla în culmea evoluției sale creatoare ca scriitor și ziarist militant, iar publicațiile din țări de tradiție culturală ca Germania, Franța și Italia, unde poetul era descoperit și promovat ca produs de geniu al poporului român, forțe politice din România, în coaliție cu cele din imperiile potrivnice aspirațiilor de libertate și unitate a neamului românesc, acestea îi pregăteau minuțios eliminarea din viața civică, datorită convingerilor și acțiunilor sale politice de apărare a cauzei naționale. Urmare, – așa cum s-a dovedit mai sus, în „Predicții adevărate” – „îmbolnăvirile” induse care i-au curmat viața și creația literară la o vârstă, însuflețită de marile aspirații ale tinereții, concretizate în capodopere comparabile cu marile creații ale literaturii clasice consacrate. La calitatea operelor sale literare, vom alătura calitatea producției sale jurnalistice, scrise într-o limbă literară de aceeași valoare, ca formă și profunzime a cugetării, purtătoarea unui mesaj civic militant, de promovare a idealurilor de dreptate

socială națională, – dovadă audiența și efectul politic pe plan național și internațional, care de fapt i-au adjucecat martiriul.

Ceea ce s-a publicat în Germania și în alte țări – înainte, mai ales mult timp după momentul morții tragice neașteptate a lui Eminescu – așadar nu se referea și la acțiunile omului politic și ziarist militant, ci aproape exclusiv la poezia lui, care continua să uimească lumea literară europeană. Dar și în această lume a poeziei sale au apărut teme fortuit lansate și comentate, mai ales în periodicele vremii, privind „pesimismul” poeziei lui, izvorât nu din viața socială și personală, ci din melancolia omului „nefericit”, aflat sub influența filozofiei lui Shopenhauer.

Sub impresia imediată a evenimentului tragic al morții sale, în paralel se contura o imagine despre care s-a scris mult, însă de pe o poziție subiectivă și în stilul uzitat în epocă: în România, Germania, ca și în alte țări, comentariile purtau amprenta nostalgiei după ceva măreț, abia descoperit și îndrăgit, **uimirea față de apusul unui „Luceafăr între stele”, care însă continuă să strălucească peste zările lumii literare. Așadar, cu toate opreliștile oficialităților românești, sub presiunea mărturiilor celor cu care conviețuia, s-a accentuat starea de îngrijorare față de dispariția prematură și tragică a tânărului și nefericitului „Făt-Frumos” al poeziei românești, în floarea vârstei și în plină ascensiune creatoare. Adevărat, dominantă era nu tânguirea dispariției sale fizice, ci mai de grabă regretul, asociat cu sentimentul de mândrie și prețuire a poetului și omului, insuficient cunoscut și apreciat în scurta și zbuciumata sa viață.**

În acest context, meritul publicațiilor de limbă germană, deopotrivă și al publicațiilor din alte țări, care le-au urmat orientarea, constă în faptul că, independent și indiferent de opiniile comentatorilor, au continuat să publice cea mai mare parte a creației eminesciene, antume și postume, – poezii, proză și chiar articole cu tematică socio-politică și cultural-științifică.

Multă vreme totuși nu s-a înțeles că **moștenirea literar-artistică, jurnalistică și științifică** a lui Mihai Eminescu (fie publicată, fie postumă sau încă nepublicată, dar aproape de zilele noastre facsimilul ei manuscris fiind în mare parte recuperat și tipărit de Academia Română, în 38 de volume, însumând 16.000 de file) reprezintă o creație personală de excepție, produsă timp de numai două decenii de viață activă, care **s-a încheiat la sfârșit de veac XIX**. Și a rămas aceeași – cea din timpul vieții – **aceeași pentru eternitate, aceeași neschimbată ca un dat istoric**

sacru al culturii române, – o valoare perenă, în formă, conținut și mesaj adresat posterității.

În timpul care a lucrat în favoarea acestei avuții naționale, **moștenirea lăsată de Eminescu urmașilor, în versiunea originalului românesc, multiplicată prin versiunile apărute ulterior în limba germană și în alte cel puțin 80 de limbi** de pe toate meridianele lumii, a fost editată și comentată, în publicații tipărite, cu ediții și tiraje de ordinul milioanei, iar în ultimele decenii și în forma electronică, accesibilă altor milioane de „internauți” (utilizatori ai internetului), în prezent cunoscând un circuit cu adevărat universal.

S-a observat că argumentul cel mai important al acestui moment românesc, recunoscut ca o componentă a patrimoniului cultural mondial, îl reprezintă **contribuția Germaniei, și sub alt aspect, – limba și cultura germană în care s-a format ca intelectual Eminescu, atâta în instituțiile germane de învățământ preuniversitar din Cernăuți (capitala Ducatului Bucovina din Imperiul Austriac), mai ales în anii studenției la Viena și Berlin, cu timpul dobândind o erudiție enciclopedică, valorificată într-o operă de valoare universală.**

*

Actul traducerii și comentării operei eminesciene în **publicațiile de limbă germană** mai are o semnificație particulară, – **consemnează istoriografic prima dintre limbile și literaturile care preia și marchează începutul circuitului universal al acestei opere, transpuse în altă versiune decât originalul românesc.**

Grupând datele de care dispunem, referitoare la cunoașterea operei eminesciene în publicațiile de limbă germană, editate în Germania și în alte țări, într-un **bilanț relevant**, acoperind o perioadă de 137 de ani, l-am preferat ca pe o modalitate aproape deloc frecventată în istoriografia literară, dar care poate reprezenta un **indiciu al interesului, posibil de vizualizat grafic**, cu ajutorul unui instrument – accesibil și umaniștilor – de **periodizare a evoluției procesului de universalizare a moștenirii literar-artistice eminesciene** (un asemenea instrument de evaluare am publicat în lucrarea noastră, „Eminescu în perspectivă universală. Reconstituiri și restituiri”, 2013).

Spre deosebire de capitolul anterior, privind contribuția publicațiilor de limbă germană din ultimul deceniu de viață a poetului, prezentată într-o formă descriptivă, din rațiuni de spațiu, viziune de ansamblu și fluența lecturii, pentru perioada ulterioară, deși mult mai bogată în date, o vom prezenta rezumativ, sub forma unui bilanț cantitativ, cu marcarea semnificației datelor pe care se bazează contribuția germană la evoluția procesului de universalizare a creației eminesciene. Frecvența care indică interesul, cu relevarea factorilor care-l determină, toate vizează însăși valoarea operei și semnificația mesajului acesteia, relevate în **lucrări fie analitice și de popularizare**, fie în **sinteze ca rezultat al unor cercetări** colective, mai ales individuale. Între acestea atrag atenția cel puțin 13 **teze de doctorat**, zeci de **studii monografice**, precum și sintezele privind recunoașterea valorii de simbol național a personalității autorului, prezentate în cel puțin 24 de **prestigioase enciclopedii**, reluate în aproape 70 de ediții.

În procesul de cunoaștere a lui Eminescu, o pondere mare au avut și continuă a aibă acțiunile publice de popularizare, aproape deloc remarcate în practica istoriografică. Avem în vedere amploarea unor manifestări omagiale, reflectate în mass-media tipărită, audio-video, iar mai nou amplu frecventă pe canalele de comunicare online, de regulă multilingve, care-l indică pe românul Eminescu printre cei mai accesați scriitori ai literaturii universale. Un exemplu la îndemâna oricui ca efect al contribuției internetului este recenta Enciclopedie internațională liberă, multilingvă, online, „Wikipedia”, care îl prezintă pe Eminescu în 47 de limbi, inclusiv în germană.

Unul dintre argumentele acestui interes pentru Eminescu îl reprezintă, așadar, bilanțul datelor preluate din publicațiile de limbă germană, din **Germania** (apărute în edituri și periodice de prestigiu, mai ales din Leipzig-33 publicații, Berlin-22, München-19, Stuttgart-9, iar cu mai puține publicații, localități precum Augsburg, Bonn, Frankfurt am Main, Freiburg, Gerlinger, Gütersloh, Hamburg, Heidelberg, Kastellaum, Konstanz, Laguna, Leer, Magdenburg, Mainz, Mannheim, Münster, Oldenburg, Salzburg, Tübingen, Weimar, Wiesbaden). Alte traduceri și referințe critice (peste 90, respectiv 30) mai apar, ca ecouri la publicațiile germane sau replici ori extinderi, în alte țări. Traducerile germane s-au bucurat de ecouri favorabile în publicațiile de limbă germană, apărute în cunoscute centre de promovare a marilor valori culturale din țări, precum **Austria** (Viena-15 publicații, de asemenea Graz și Innsbruck), **Belgia** (Bruxelles), **Cehia** (Praga), **Elveția** (Berna, Zürich), **Israel** (Ierusalim), **Mexic** (Ciudad de Mexico), **Ucraina** actuală (Cernăuți),

evident **România**, – Arad, Baia Mare, Braşov, Caransebeş, Craiova, Iaşi, Satu Mare, Târgu-Mureş, mai ales Bucureşti (cu peste 60 de publicaţii de limbă germană în 26 ediţii separate, 15 antologii şi peste 20 de periodice), Timişoara (cu 15), Sibiu (cu 9), Cluj (cu 5).

Toate aceste **ţări şi localităţi** care-l promovează pe Eminescu prin traduceri şi referinţe critice reprezintă – metaforic spus – **faţete ale spectrului lingvistic al centrului german de iradiere în lume a mesajului eminescian**, exprimat, între 1890-2014 – prin intermediul:

a. peste 2500 titluri de traduceri (dintre acestea, un număr de peste 500 sunt doar aproximative ca număr, deoarece sunt incluse în zecile de surse – volume şi periodice – citate în bibliografii credibile (precum cele girate de Biblioteca Academiei Române şi Biblioteca Judeţeană Botoşani, dar al căror sumar nu ne-a fost accesibil, „de visu”), dintre care am consultat, exclusiv în limba germană: 75 de volume, ediţii separate, cuprinzând peste 1700 de traduceri, de asemenea 33 de culegeri antologice care includ peste 150 de traduceri şi peste 50 de publicaţii periodice în care apar peste 200 de traduceri, la care adăugăm peste 80 de traduceri apărute ca anexe la lucrări eminesciene de istorie şi critică literară, împreună totalizând peste 160 de publicaţii cu peste 2500 de traduceri tipărite. Pentru a prezenta datele privind receptarea operei eminesciene, traduse în publicaţiile de limbă germană, reamintim că pentru o raportare a imaginii de ansamblu asupra contribuţiei acestor publicaţii la cunoaşterea lui Eminescu, se impune **completarea acestor date cu suma celor apărute în ultimul deceniu de viaţă a poetului**. (22 publicaţii, în care apar **167 traduceri**, din care 6 antologii cu 95 traduceri, 19 periodice cu 68 traduceri şi alte 4 traduceri ca anexe în lucrări de critică), **totalul general** pentru întreaga perioadă – 1878-2014 – fiind peste **180 de publicaţii** (titluri de volume şi periodice), în care au apărut **peste 3000 de versiuni germane** din creaţia eminesciană. Nu putem omite nici **publicaţiile online**, de regulă multilingve, care multiplică acest număr de traduceri, apărute în publicaţii tipărite tradiţional, cu **încă câteva sute**;

b. peste 500 titluri de lucrări de critică şi istorie literară: 73 de volume tematice, în ediţii separate (cuprinzând cel puţin 1670 referinţe critice germane, monografii tematice, lucrări de doctorat ş. a., despre creaţia literară, mai puţin cea jurnalistică şi ştiinţifică), de asemenea **40 de culegeri antologice** (monografii tematice, istorii literare, cursuri, culegeri, cuprinzând comunicări la reuniuni ştiinţifice naţionale şi internaţionale, enciclopedii, lucrări de doctorat, care au

inclus aproape 100 de fragmente, – capitole sau studii distincte, completate cu articole și note etc.). La acestea se adaugă peste 100 de articole și studii în peste **70 de periodice**, de asemenea peste 140 de referințe critice (prefețe, note biobibliografice, comentarii, relatări despre acțiuni publice, care apar în volumele cu traduceri, antologii sau grupaje din periodice), prin valoare și semnificație se remarcă **datele din ultimul deceniu de viață a poetului** (primele **41 referințe critice, apărute în 41 publicații**, dintre care 13 antologii, 16 periodice, 12 reprezentând referințe-prefețe la volume de traduceri și articole ca anexe la grupaje cu traduceri, între care se detașează referințele dintr-o lucrare de doctorat și din două enciclopedii).

Nu putem ignora receptarea operei eminesciene în **publicațiile uni și multilingve online** din ultimele decenii (ca surse de referință pentru principalele limbi de largă circulație, aici incluzând și limba germană), cunoscute sub nume ca „Muzeul virtual Mihai Eminescu. Biblioteca digitală”, „Discovering Eminescu”, Enciclopedia liberă „Wikipedia”, numeroase alte surse generic denumite CD-uri, Site-uri, blog-uri, YouTube, publicații periodice și neperiodice online, alte canale online, precum Google, Facebook etc., în care **accesările generale „Eminescu” sunt de ordinul milioanei**).

Concluziile care se pot desprinde din **referințele critice de limbă germană, preponderent analitice, cu tentă vizionară, care au promovat în plan universal opera eminesciană**, au fost exprimate la intervale aleatorii, marcând aprecieri credibile asupra operei, pe care, din considerente de spațiu, doar le vom numi: • Remarcă istorică antebelică, – „Omul și poetul Eminescu este unul dintre factorii de rezistență ai relațiilor literare româno-germane” (Heidelberg, 1929) • **În atenția criticii a prevalat aproape în exclusivitate poezia și poetica** lui Eminescu: valoarea literar-artistică, recomandată Europei încă în timpul vieții poetului, în continuare fiind aprofundată în numeroase **studii academice, istorii de literatură universală, mai ales teze de doctorat** (Leipzig-1902, Wittenberg-1903, Tübingen-1911, culminând cu contribuții ca cele ale dr. Eva Behring, Berlin, 1971 despre conexiunile viață-operă în lumina imaginilor și metaforelor) • S-a preferat **„abordarea în context comparatist”** (Frankfurt, 1912), fiind **„aliniat valorilor literar-artistice ale literaturii universale”** (Leipzig, 1923), „recunoașterea în Europa drept cel mai mare poet român, comparat cu **Heine și Lenau**” (Freiburg, 1986), evaluat ca „Poet național”, **egal cu Poetul Național al Coreei de sud** (teză de doctorat, Freiburg, 1985); în alt plan, **„cea mai mare valoare literar artistică a**

literaturilor balcanice” (Leipzig, 1923) sau sinteze privind „**receptarea operei poetului în literaturile franceză și germană**” (München, 1992) • Încheiem cu **seria colocviilor internaționale, la care înregistrăm contribuții germane**, precum cel al Societății de studii germano-române „Mihai Eminescu” (cu tematici precum **Locul lui Eminescu în literatura europeană, Eminescu poet universal, Centenarul Eminescu**, organizat de Universitatea din Freiburg, în concordanță cu reuniunile axate pe „**contribuția marelui poet român la îmbogățirea patrimoniului literaturii universale**”, organizate la Londra, Moscova, Madrid, Paris, Roma, New York) ori **seri literar-artistice** (ca cea din Stokerau, dedicată lui Mihai Eminescu).

IV. EMINESCU UNIVERSAL

Receptarea operei în publicații de limbă italiană

Italia este a doua țară, după Germania, care a tradus și comentat poezia lui Mihai Eminescu. Încă în timpul vieții poetului, ca însemn al recunoașterii valorii creației sale literare, promovată de publicațiile de limbă germană: **„Rivista Internazionale” (1 martie 1881) prezintă elogios poeziile eminesciene**, imediat după publicarea lor în premieră europeană (în volumul „Rumänische Dichtungen”, **Leipzig**, difuzat la început de an **1881**). Ca urmare a rezonanței poeziei eminesciene în diferite cercuri literare din Italia, o notorietate, precum Marco Antonio Canini, selectează și traduce din creația eminesciană **poezii, pe care le include în celebra sa antologie a poeziei de dragoste din Italia și din întreaga lume**, „Il libro dell’amore. Poesie italiane e straniere”, apărută la **Veneția**, – în volumul 2, din **1887**, include *Sonet II (Sunt ani la mijloc)*, în volumul 3, din **1888**, *Sonet III (Când însuși glasul)*, iar în volumul 4, din **1889**, *Il desiderio (Dorință)*. În anul **1888** (dar și ulterior, în **1890-1891**), la **Florența**, cunoscutul poet și exeget, Angelo de Gubernatis îl recomanda lumii literare latine pe Mihai Eminescu în al său **„Dictionaire international des écrivains du jour”, drept „poetul de prim rang al țării sale”**. În alt mare centru cultural, **Milano**, în **1892**, cunoscutul autor de manuale, adresate celor interesați de cunoașterea limbii și literaturii române, Romeo Lovera prezintă viața și opera lui Mihai Eminescu, pe care o ilustrează cu traduceri: în ediția din **1906** include **Și dacă**, în edițiile din **1907** și **1908**, care apar la **Florența**, mai include **Singurătate, Venere și Madonă, Și dacă**. Volumul „La letteratura rumena con breve Crestomazia e Dizionariette esplicative” (**Milano, 1908**), include în capitolul despre Eminescu comentariile biobibliografice fiind susținute în plan comparativ cu 4 poezii în limba română și cu două în italiană. Dintre periodicele de la acest început de secol se remarcă „Nuova Rassegna di letterature moderne” din **Florența**, care între **1906-1907**, publică un articol și

poeziile *Singurătate, Veneția, Venere și Madonă, Și dacă*, toate traducerile fiind semnate de P. E. Bossi.

În perioada interbelică și ulterior apar **volume eminesciene de poezii și proză, seria de studii monografice și capitole în istorii de literatură română, mai ales de literatură universală, semnate de mari personalități** precum **Tagliavini, Ortiz, Lupi, Ruffini, Bertoni, Camiluci, Quasimodo, Ungaretti** ș.a., care apreciază „transparența stilului eminescian și sufletul pesimist al poetului, **un Tasso al României**” (Roma 1922), personalitatea poetului, care „**stă alături de marii maeștri ai literaturii universale**” (Napoli, 1923), **motivele comune la Eminescu și Carducci, Machiavelli, D’Anunzio** (Roma, anii '30), **poezia eminesciană raportată la cea a liricilor de vază germani, francezi, belgieni, italieni** (Milano, 1939, în „Poeti del mondo” de Spiritino Massimo). Ideea a fost motivată și aprofundată în seria studiilor despre lirica eminesciană, între care se remarcă **prima teză de doctorat**, publicată de Marco Pompilio (Roma, 1931) sau lucrările de autor, ca cea recentă a lui **Marco Cugno, Mihai Eminescu: nel laboratorio di Luceafărul** (Alessandria, 2007), de asemenea un studiu documentar aparținând lui **Giuseppe Manitta** (editat de Academia Internazionale Il Convivio, Castiglione di Sicilia, 2009), care comentează și 5 lucrări în limbile italiană și română despre **coincidențe între viața și opera celor doi poeți romantici, Eminescu și Leopardi. Diferite aspecte ale filiației Eminescu-Leopardi au constituit obiectul comunicărilor, susținute de autor la Congreșele Mondiale ale Eminescologilor** din 3-4 septembrie 2013, 2014 și 2015, în cadrul dezbaterilor dovedind cu manuscrise eminesciene că poetul român a cunoscut și tradus poezii de Leopardi.

Dintre contribuțiile criticii italiene, care au **adus în atenția mediului literar internațional dimensiunea și valoarea universală a creației eminesciene**, se detașează lucrarea cunoscutului profesor universitar, eminentul eminescolog **Rosa del Conte**, un amplu studiu monografic, inițial teză de doctorat, ***Eminescu o dell’Assoluto*** (Modena, 1962, în România fiind tradusă în 1990 și 2003), care ilustrează textul italian cu 8 poezii și peste 3000 de versuri disparate, publicate ulterior într-un volum cu 53 de poezii (Madrid, 1982). Dintre autorii numeroaselor **ecouri elogioase** despre cartea amintită, „Eminescu sau despre absolut”, publicate după 1962 s-a remarcat **Mircea Eliade, care constată similitudini și compatibilități între Eminescu și Shakespeare, Byron, Milton, Morus, Shelley, Frost, Whitman** (cf. vol. *Eminescu. Recognition in English*, Milano, 2000). Rosa del Conte a fost și unul dintre primii organizatori de **simpozioane internaționale pe tema universalității lui**

Eminescu, „la care **au participat nume prestigioase ale cercetării literare din întreaga lume**”, comunicările științifice reunindu-le în volume, cum au fost. cele de la **Veneția în 1964 și Roma, în 1967**, dar și altele, la **Roma în 1987** sau **Roma și Milano în 2000**, la care „**au participat eminescologi din Italia, Germania, Portugalia, Spania, Anglia, Iugoslavia, Ungaria, Suedia, România**”.

Cum se poate observa, pe aceeași scară a valorii universale, creația eminesciană a fost comentată și de mass-media, care a reflectat acțiunile cultural-științifice și de masă, dar și ecoul ei începând cu „Revue Franco-Italienne et du Monde latin” (1902) și până în zilele noastre, dintre care se impune concluzia din „Omăgiu lui M. Eminescu” (M. Luizi, 1989): „**Evocările din anul jubiliar 1989 au contribuit în a impune importanța și bogăția unei poezii ce onorează secolul său și cultura europeană**”.

Un rol aparte în recunoașterea și consacrarea creației literare eminesciene l-au avut **publicațiile enciclopedice**, prin **interesul manifestat pentru dimensiunea universală a operei poetului român ca reprezentant de frunte al latinității literare, promovat** în numeroase centre de cultură, adevărate **focare de iradiere a mesajului eminescian**. Dintre asemenea publicații remarcăm câteva titluri și ediții: „Di scienze, lettere ed arte” (Roma, 1932, autorul articolului G. Călinescu), îndeosebi cele din perioada postbelică, precum „Dizionario letterario Bompiani degli autori di tutti i tempi e di tutte le letterature” (Milano, 1956-1957, art. Gino Lupi), „Dizionario Universale della letteratura contemporanea” (Milano, 1959-1963, art. Rosa del Conte) sau „La Nuova Enciclopedia delle Letterature” (Milano, 1985), „Dizionario della letteratura mondiale del 900” (Roma, 1980, 1987), „Dizionario degli autori” (Milano, 1987), „Enciclopedia Italiana Treccani” (Roma, 1990) etc.

Interesul pentru valoarea operei, în general pentru mesajul creației eminesciene, în cei peste 130 de ani investigați (1881-2014), încercăm să-l exprimăm în **date cantitative**, ca rezultat al „aproximării” măsurii în care traduceri și ecourile lor în limba italiană sunt „mai aproape” sau „mai departe” de valoarea originalului românesc, precum și de **valoarea universală a operei unor clasici consacrați ai literaturii italiene, Dante și Leopardi**.

Un **bilanț sugestiv** privind prezența traducerilor și referințelor critice eminesciene în publicațiile de limbă italiană – ca indiciu al interesului – arată astfel:

a. peste **1500 titluri de traduceri** (între care cel puțin 200 sunt aproximative, deoarece sumarul unor volume nu ne-a fost accesibil, „la vedere”). Dintre sursele accesibile am identificat, exclusiv în limba italiană, 29 de **volum**, **ediții separate**, cuprinzând peste 1200 de texte traduse, de asemenea 90 de traduceri cuprinse în 22 de **culegeri antologice** și peste 50 de traduceri, apărute în peste 20 de **publicații periodice**, care pot fi completate cu peste 120 de traduceri ca anexe la lucrări eminesciene de istorie și critică literară sau în grupaje de traduceri din periodice. Subsumate, toate acestea totalizează peste **70 de publicații** cu peste 1500 de **traduceri tipărite**. Aceste date se cuvine a fi **completate cu cele apărute în** ultimele decenii în **publicațiile online**, care ar mări considerabil numărul traducerilor din publicațiile tipărite.

b. peste **450 titluri de lucrări de critică și istorie literară**, cuprinse în 19 **volum** **tematice, publicate în ediții separate** (cuprinzând cel puțin 125 de referințe critice în limba italiană, monografii, lucrări de doctorat ș. a., despre opera eminesciană), de asemenea 22 de **culegeri antologice** (care cuprind peste 160 de istorii literare, cursuri și manuale, comunicări la reuniuni științifice internaționale, enciclopedii, prefete, eseuri, date biobibliografice, studii, articole), precum și peste 50 de **publicații periodice** (unde apar peste 60 de studii, articole, recenzii), la care se adaugă peste 90 de referințe critice (prefete, note biobibliografice, comentarii, relatări despre acțiuni publice), incluse în volumele și culegerile antologice cu traduceri sau în publicațiile periodice, din care am reținut numărul de traduceri. Din acest bilanț general nu putem omite referințele critice, comunicate în ultimele decenii pe **canalele – uni și multilingve – online**, branșări Google, Facebook, Twiter, dar și Site-uri, Linkedin, E-mail, CD-ROM, reviste, volume de mare audiență și cel mai des accesate, între acestea evidențiind „Enciclopedia liberă”, interactivă „Wikipedia”, care prezintă viața și opera lui Mihai Eminescu în cel puțin 47 de limbi, inclusiv în italiană, cu posibilitatea traducerii acestor texte în cele peste 100 de limbi, în care există programe de traducere automată-literală.

Aceste date reprezintă argumente ale **contribuției publicațiilor de limbă italiană la cunoașterea și consacrarea lui Eminescu în Italia** (volum și periodice de prestigiu din *Roma-60* de publicații, *Milano-53*, *Florența-21*, *Torino-13*, *Veneția-9*, *Modena-8*, *Napoli-6*, *Parma-5*, *Catania-4*, *Genova-4*, *Calabria-2*, *Castiglione de Sicilia-2*, *Novara-2*, *Padova-2* și câte una în *Alessandria*, *Bari-Figli*, *Bologna*, *Mantova*, *Messina*, *Palermo*, *Perugia*, *Renecate*, *Verona*), precum și în

alte țări ca **Germania** (Heidelberg-2, München-2), **Grecia** (Salonic-1), **Republica Moldova** (Chișinău-2), **Spania** (Madrid-3), **SUA** (California-1), **Ucraina** (Cernăuți-2, Kiev-5), **Ungaria** (Budapesta-3), evident **România** (București-20, Cluj-Napoca, Iași și Sibiu câte 4, la Bacău, câte una la Constanța, Craiova, Satu Mare, Vălenii de Munte, iar fără indicarea localității-20).

De reținut este și faptul că în Italia poezia lui Eminescu – privită din perspectiva „unicității” originalului românesc și a mijloacelor limitate de a-l transpune în **sistemul prozodiei** (forma fixă, – strofa, metrica, rima) proprii poeziei italiene – pare a fi apreciată mai puțin pe baza respectării echivalenței (multe au fost realizate în proză și în vers liber). În schimb, traducerea este comentată în mai mare măsură sub **aspectul limbajului poetic, al mesajului și valorii literar-artistice și estetice generale**, din care cauză și „învelișul” lingvistic italian, în general al limbilor romanice, este diferit de cel al originalului românesc. De unde, **percepția și evaluarea poeziei** eminesciene **s-ar baza**, în viziunea noastră, în mare măsură pe „**intuiția**” valorii literar-artistice. Așa s-ar putea explica faptul că cititorii, cu deosebire literații, **fără să cunoască originalul românesc, îi pot intui valoarea** chiar și din traduceri, „mai aproape” sau „mai departe” de original. Un exemplu tipic, în acest înțeles, îl reprezintă fostul Președinte al Comunității Europene a scriitorilor, **Giuseppe Ungaretti**, care, referindu-se la Eminescu, dar fără a cunoaște limba română și poezia eminesciană în versiunea originală, ci din traduceri, i-a **intuit vocația de geniu poetic universal: „Poet cu un sentiment chinuit și ars până la atingerea acelei înalte splendori care face din el unul dintre cei mai mari poeți ai timpului său și ai tuturor timpurilor”** (1964). Dincolo de aceste considerente științifice, receptarea operei eminesciene în limba lui Dante și Leopardi, pare să fie și rezultatul unor preferințe mai puțin explicabile, dar vizibile chiar și de către un martor neutru, cum se recomandă a fi cunoscutul traducător și profesor la Universitatea din Pisa, Bruno Manzonni, când susținea, în 2014, chiar de ziua lui Eminescu și a Culturii Române: „Mihai Eminescu este autorul român cel mai tradus în Italia”.

V. EMINESCU UNIVERSAL

Receptarea operei în publicații de limbă franceză

În **Franța**, poetul Mihai Eminescu a fost cunoscut cu mult înaintea publicării primelor traduceri franceze, posibil prin intermediul opiniilor care circulau în mass-media europeană și românească despre versiunile germane și italiene, comentate atât în publicațiile de limbă germană, care se bucurau de o largă circulație în Europa și dincolo de hotarele ei, cât și în publicațiile de limbă italiană, dar puteau fi cunoscute și prin intermediul originalului românesc, apărut în periodicele curente și în primele ediții apărute după 1883.

Publicațiile de **limbă franceză** din diferite țări – la fel ca și cele de limbă germană – și-au manifestat **interesul față de Eminescu îndeosebi după evenimentul tragic și neașteptat** al morții poetului, dar nu deplângându-l, ci **diseminând stăruitor ideea generoasă consolatoare a unei pierderi recuperabile** prin cunoașterea operei în traducere franceză, deoarece „*România a pierdut un poet cu care, pe drept cuvânt, merită să se mândrească*” („Le Courrier du soir”, **Viena**).

Ecouri ca acesta ne conduc la adevărul potrivit căruia **Franța** întreprinde, după Germania, următorul pas – de o semnificație istoriografică aparte – **publicând în premieră (încă în timpul vieții poetului și înaintea vestitei antologii germane, „Rümanische Dichtungen”, ed. 2, Bonn, „1885-1886”) capodopera „Luceafărul”** (*L’Astre de Venus-Luceafărul*, în prestigioasa „Revue Universelle Internationale”, **Paris, 1884**), **însoțită de un articol care stabilea „filiații”** între poezia lui Eminescu și cea a lui Leopardi, de asemenea, confluente între poezia lui Eminescu și filozofia lui Schopenhauer.

Tot **înaintea altor țări**, începând din **ultimul deceniu al veacului XIX, în Franța încep să apară primele volume, în ediții separate, cu traduceri din opera**

eminesciană, preferința îndreptându-se mai întâi spre lumea eminesciană de basm, **Făt-Frumos din lacrimă**, în două versiuni. Prima vede lumina tiparului la **Paris-Lausanne**, în **1890**, sub genericul „Rapsodies roumaines”, la puțin timp după plecarea poetului în lumea celor veșnice, drept omagiu adus nemuritorului „Făt-Frumos al poeziei românești”. A doua versiune apare în volumul „Sept contes roumains” din **1894**, la **Paris**, percepută ca o creație literară de înaltă neobișnuită muzicalitate, aidoma operelor compozitorului Liszt, de aceea a purtat motto-ul: „Transcrire les contes roumains, comme Liszt les chants populaires hongrois”. Prefața cărții iniția seria raportărilor comparatiste la miturile altor popoare, acreditând teoria antropologiei culturale a veacului, fondul mitic primordial, comun întregii umanități.

Aceste prime **încercări de a-l introduce pe Eminescu în mediul literar francez** au fost complinite cu **apariția primei ediții** cuprinzătoare **din lirica eminesciană** în limba franceză, care **s-a bucurat de o bună primire** în întreaga lume francofonă. Avem în vedere coeditarea la **Paris-Geneva**, în **1892 și 1901** (apoi la **București** în **1910, 1938 și 1964**) a volumului **Quelques poésies de Michail Eminesco**, 42 poezii (prima ediție fiind semnată „M. M.-V”, – numele traducătorului fiind Mărgărita Miller Verghy), însoțite de „Amintirile” lui Al. Vlahuță, respectiv de o prefață a lui Titu Maiorescu.

Interesat de **tema meditației lirico-filozofice** din poezia **La steaua**, Al. Dorchain o traduce și o include în volumul său de „Poésies” (**Paris, 1895**), la fel și **tema unui mit european**, întruchipat în poezia **Veneția**, pe care O. Neuschoz o publică în revista „Echo de la Semains”. Primele încercări de sinteză „Revue Encyclopedique” (**Paris, 1894 și 1898**): trei articole despre etapele creației eminesciene, cu citate, în franceză, din **Mortua est, Luceafărul, Epigonii** etc. Tot la **Paris**, Lucille Kitzo traduce poezia **Melancolie**, pe care o include într-un studiu propriu din **1896**, dar și în „Le Moniteur universel”. În replică, la București apar **La steaua, Veneția, Despărțire, O, mamă** (de trei ori **Somnoroase păsărele**) ș.a. în „Convorbiri literare”, „Contemporanul”, „Evenimentul”, „Era nouă”, „Arhiva”, iar Frédéric Damé îi dedică un articol în al său „Nouveau dictionnaire roumain-français”.

Versiunea franceză a poeziei eminesciene din aceste prime ediții, precum și din celelalte apărute până în zilele noastre, în volume sau periodice, **fie în formă tipărită, fie online, ridică probleme specifice de „fidelitate” față de original**. Această situație ar putea fi evaluată corect, ținând seama de unii factori

obiectivi (prozodia românească, implicit cea eminesciană, care este mai asemănătoare celei germane sau ruse, dar diferită de cea franceză – și în general față de cea proprie limbilor romanice și, în măsură și mai mare, improprie limbilor asiatice – exceptând versul liber). Acești factori restrictivi au determinat activarea unor **factori subiectivi** (limbajul poetic utilizat de traducători, cu toate bunele lor intenții, deși unii au reușit chiar să realizeze traduceri apreciate ca valoare literar-artistică de excepție, evident respectând unele cerințe și standarde literar-artistice și estetice universale).

Aceste modalități de transpunere, în alte idiomuri lingvistice decât româna, deși dificile, au fost **asociate cu valoarea general umană a mesajului eminescian**, transmis și receptat ca liant al cunoașterii, apropierii și osmozei între popoare și culturi diferite, în condițiile în care exista dovada potrivit căreia **jumătate din patrimoniul literar-artistic național – din România și din alte țări – îl reprezintă traducerile**.

Una dintre **modalitățile complementare** ale reușitei, sub aspectul cunoașterii valorii reale a creației eminesciene, ar consta în **evaluarea valorii literar-artistice a traducerilor** (franceze, și nu numai franceze) **prin „aproximarea” cu mijloace cantitative-matematice a calității traducerilor, în raport cu valoarea originalului românesc**. Acest mod de evaluare e posibil în condițiile în care dimensiunea universală a lui Eminescu o reprezintă atât **originalul românesc** (accesibil însă doar cunoscătorilor limbii române), cât și **versiunilor existente în 80 de limbi în care am identificat până acum traduceri și referințe eminesciene**.

În vederea devansării unei asemenea **evaluări cantitative, prin obținerea mediei calității traducerilor** – franceze și nu numai franceze – din opera lui Eminescu, **în măsura în care traducerea este „mai aproape” sau „mai departe” de valoarea originalului**, vom recurge și în acest caz la un bilanț numeric al traducerilor și referințelor critice eminesciene, apărute în publicațiile de limbă franceză, din ultimii 130 de ani (1884-2014). Acest **bilanț** (ca modalitate de evidență cantitativă, valabilă pentru orice limbă) **va evidenția implicit interesul manifestat în timp față de creația eminesciană** în procesul general de universalizare prin cunoaștere, recunoaștere și consacrare mondială.

Această **dovadă a prezenței masive** a operei eminesciene în circuitul universal francofon **ne indică totodată intensitatea ecoului de care se bucură**

mesajul eminescian, semnificația căruia este relevată în **lucrări analitice** și de **popularizare**, mai ales în **sinteze ale unor cercetări** colective sau individuale, între care atrag atenția **tezele de doctorat** sau articolele de consacrare din **publicațiile enciclopedice**, ca „produse” elitiste tradiționale. La acest spectru larg de receptare se impune adăugarea unor **acțiuni** mai puțin relevate în practica istoriografică, dar reprezentative în cazul lui Eminescu, anume amploarea unor reuniuni științifice și manifestări publice, reflectate în **mass-media tipărită, audio-video, iar mai nou amplu frecventată pe canalele de comunicare online**, de regulă **multilingve**, care îl indică pe Eminescu printre cei mai accesați, – citiți scriitori din literatura universală.

În această perspectivă istorică a evoluat receptarea lui Eminescu și în publicațiile de limbă franceză, din **Franța** (edituri și periodice de prestigiu, între care cele din *Paris-80* volume, 23 periodice și peste 31 apariții enciclopedice, iar cu mai puține versiuni în *Aix-en Provence, Arles-Aces-Sud, Avignon, Bordeaux, Conde-sur l'Escaut, Dijon, Les Granges-le Roy, Mesine, Montpellier, Nice, Saint Esteve, Toulouse*), dar și din alte centre de promovare a marilor valori culturale europene, precum **Austria** (*Viena, Innsbruk, Alpbach*), **Belgia** (*Bruxelles-13* publicații, dar și *Louvain-Directoratul Walon*), **Cehia** (*Praga*), **Elveția** (*Geneva, Lausanne, Lucerna, Vevey*), **Egipt** (*Cairo*), **Germania** (*Croningen, Freiburg, Frankfurt, Heidelberg, München, Wiesbaden*), **Israel** (*Ierusalim*), **Italia** (*Florența, Messina, Milano, Roma, Veneția*), **Marea Britanie** (*Londra*), **Noua Zeelandă** (*Hamilton*), **Olanda** (*Haga*), **Polonia** (*Cracovia, Poznan, Varșovia*), **Republica Moldova** (*Chișinău-14*), **Rusia** (*Moscova, St. Petersburg*), **Slovacia** (*Bratislava*), **Spania** (*Barcelona, Madrid*), **SUA** (*California, New York*), **Tunisia** (*Tunis*), **Ucraina** (*Cernăuți-2, Kiev-4*), **Ungaria** (*Budapesta-5*), desigur **România** (*București-64* publicații, *Iași-13*, dar și *Botoșani, Cluj, Ipotești, Pitești, Târgu-Jiu, Timișoara*). Câteva ediții au fost publicate prin cooperare între mai multe localități europene, între care unele multilingve – 60 de traduceri și articole și 60 de periodice cu peste 300 de traduceri, câteva CD-ROM-uri, bibliografii – precum și numeroase publicații online cu peste 500 de traduceri și referințe critice.

De menționat faptul că mai există un număr mare de **țări și arii geografice și lingvistice, în care Eminescu a fost cunoscut**, deși aici nu a fost publicat. Cunoașterea lui s-a putut realiza prin intermediul publicațiilor de limbă franceză, difuzate pe această imensă „piață de carte” franceză, dar și ca rezultat al recomandărilor, transmise în limba franceză din partea unor organisme

internaționale. Avem în vedere teritoriile fostelor colonii franceze, în care limba franceză este limbă oficială sau a doua limbă de stat, prin intermediul căreia se asigură această „piață” de carte într-un mediu literar francofon, cum ar fi: Andora, Barbados, Benin, Burundi, Cambodgia, Camerun, Canada, Republica Centrafricană, Ciad, Coasta de Fildeș, Comore, Congo, Djibouti, Gabon, Guadelupa, Guineea-Bissau, Guyana franceză, Haiti, Insulele Normande, Laos, Liban, Lichtenstein, Luxemburg, Malgașă, Madagascar, Mali, Maroc, Martinica, Mauritania, Maurițius, Monaco, Niger, Noua Caledonie, Oceania, Polinezia franceză, Réunion, Rwanda, Quebec, Saint-Pierre-Miquelon, Senegal, Seychelles, Siria, SUA-Louisiana, Togo, Tunisia, Volta Superioară-Burchina Faso, Zair etc., împreună totalizând 265 milioane de vorbitori de limbă franceză.

Țările și localitățile, care l-au promovat pe Eminescu, prin intermediul traducerilor și referințelor critice, în mediul socio-cultural francofon, reprezintă **spectrul lingvistic al centrului francez de iradiere în lumea francofonă a mesajului eminescian**, exprimat, între 1884-2014, prin intermediul unor surse identificate și consultate „la vedere”:

a. peste 2880 de traduceri, publicate în cel puțin **190 de publicații** de limbă franceză, dintre care 57 ediții separate, cuprinzând peste 1950 de versiuni, cel puțin 29 de culegeri antologice incluzând peste 395 de versiuni și 105 publicații periodice, în care apar cel puțin 238 traduceri, la care se adaugă peste 85 de traduceri ca anexe la volume de traduceri sau grupaje de critică eminesciană, de asemenea cel puțin 200 de traduceri în publicații online;

b. peste 950 de referințe critice (studii monografice, disertații, enciclopedii, prefețe, articole etc.), apărute în cel puțin **170 de publicații**, adică 23 de volume în ediții separate, cuprinzând tot atâtea lucrări, peste 100 de culegeri antologice, care includ peste 260 de lucrări de referință și peste 50 de periodice, în care apar peste 210 studii și articole, la acestea se adaugă 240 de lucrări de referințe în volume sau grupaje cu traduceri eminesciene, de asemenea cel puțin 300 în publicații online, între care se detașează ca valoare 5 teze de doctorat, cel puțin 35 de enciclopedii în 56 ediții, câteva CD-ROM-uri și ediții eminesciene multilingve.

În aceste țări și teritorii geografice, cititorii de limbă franceză puteau cunoaște, din paginile „La Grande Encyclopedie”, încă la început de secol XIX, **sinteza opiniilor** vehiculate în epocă **despre Eminescu, privind recunoașterea în**

poetul român a unui „geniu poetic”, în alte ediții evidențiindu-se valoarea operei sale poetice, care „se distinge printr-o profundă cunoaștere și o iscusită utilizare a limbajului, prin elevația convicțiunilor filosofice și sugestivitatea uimitoare a imaginilor”. Ideea a fost dezvoltată de „Revue encyclopedique”, sursa principală de informații literare europene pentru „Enciclopedia Franceză”, care conchidea: „Prin farmecul geniului, Eminescu a fost și este alfa și omega tinerilor visători și ambițioși”.

În „Historie contemporaine” (Paris, 1913), între fenomenele istorice pe parcursul unui secol, Paul Feyel remarcă în românul Eminescu, „Poetul savant” și „Jurnalistul” militant. Marele comparatist, Fernand Baldensperger, în a sa „La littérature. Creation, succès, durée” (Paris, 1919), evaluează obiectiv „valoarea lui Eminescu în contextul literaturilor balcanice”. Charles Drouhet în cartea sa, „La culture française en Roumanie” (1918) remarcă valoarea contribuției poetului român la dezvoltarea romantismului european. În studiul monografic „Poètes Roumains” (Paris, 1921), Adrio Val concluziona că „cel mai mare poet român este și unul dintre marii poeți ai lumii”. În cartea „La Science de la littérature” (Paris, 1928-1938, vol. I-IV), este caracterizat sufletul românesc în *Scrisoarea IV, Luceafărul, Rugăciunea unui dac*, iar în plan comparativ, „Ironia și pesimismul la Eminescu și Baudelaire”, „Originalitatea imaginativă la Eminescu și Hugo”. În aceeași perioadă, „De pe Coasta de Azur” mass-media răspândea știrea că urma să se inaugureze „Centrul Universitar Mediteranean”, condus de Paul Valéry, având și o catedră „Mihai Eminescu”, datorată inițiativei renumitului diplomat român Nicolae Titulescu. Cunoscutul critic și teoretician francez de origine română, Bazil Munteano pledează pentru, *Eminescu – poète universel et théoricien national*, într-un capitol din a sa prestigioasă „Panorama de la littérature roumaine contemporaine” (Paris, 1938, ulterior publicată și în alte limbi și țări). Studiile academice le inițiază Alain Guillerrou în 1963, odată cu lucrarea sa de doctorat, *La genèse intérieure des poésies d’Eminescu* (în traducere, *Geneza interioară a poeziei lui Eminescu*, Iași, 1977), în care universitarul francez justifică „Miracolul Eminescu” prin aceea că „certitudinea, prelungită la infinit, pe care pot conta cercetătorii, atașându-se operei înseși, ei nu vor risca niciodată să-i epuizeze bogăția”. O sinteză despre semnificația vieții și valoarea universală a operei eminesciene publică Philippe van Tieghen, în „Dictionnaire des littératures” (Paris, 1968). La festivitățile prilejuite de Centenarul Eminescu (1989), Fundația Culturală Română „Madrid-Paris”, între cele 12 comunicări publicate s-au remarcat *Eminescu, Poète universel et théoricien national* (Bazil

Munteano), *Eminescu. Le Poète des roumaines* (Mircea Eliade), *Mihai Eminescu* (Virgil Ierunca) ș.a., **ilustrate cu un grupaj de 8 poezii traduse în franceză, italiană, spaniolă, germană și latină.**

Șirul ecourilor s-ar putea încheia cu **câteva însemne de valoare simbolică**, publicate la distanță mai mare de un veac. Primul, **un poem** – aparținând primului traducător și editor al lui „*Făt-Frumos din lacrimă*” (**Paris, 1890**), poetul Lucien Bazin – publicat în volumul său de poezie originală, ca dedicație, „**Bardului menit să steie alături de stăpânii slăviți ai nemuririi**”. Al doilea, grupajele de referință, publicate în „Le Courier de l’Unesco” (**Paris, 1989**), care confirma această predicție, pledând pentru recunoașterea și consacrarea internațională a lui Eminescu, „**poetului major al literaturii universale**”. Recent, „*unul dintre cele mai importante evenimente editoriale ale eminescologiei din ultimii ani*” vizându-l pe „*Eminescu, – un imens poet european*”, eveniment datorat deopotrivă Franței, Italiei și Belgiei, îl reprezintă volumul de mare succes, *Lucașfărul de Mihai Eminescu. Portrait d’un dieu obscur* (publicat în Franța, de Editura Universitară din **Dijon, 2011**), dar semnat de cercetătoarea, profesor în Italia, la Universitatea Burgundia din **Calabria**, belgianca **Gisele Vanhese**. Tot din **Belgia** francofonă, – încă în 1964, la Simpozionul Internațional Eminescu de la București – scriitorul Carel Jonkeere vedea în Eminescu, autorul *Lucașfărului*, „*tot ce are mai de preț România ca dimensiune spirituală, omul-poet știind să găsească o sinteză între sensibilitatea sa și a noastră, a occidentalilor*”.

VI. EMINESCU UNIVERSAL

Receptarea operei în publicații de limbă

spaniolă și limbă portugheză

O prezentare sumară a receptării operei lui Mihai Eminescu în publicațiile apărute în **limbile spaniolă și portugheză, oficiale în Peninsula Iberică a Europei și în America Latină**, spațiu geografic și lingvistic cu peste 500 milioane de locuitori, s-a constituit de-a lungul secolelor într-o entitate culturală romanică modernă, deschisă spre asimilarea marilor valori ale patrimoniului cultural al omenirii. Poetul național al României și-a scris opera într-o limbă din familia comună a latinității, de aceea în versiunea tradusă – cu impedimente în privința respectării sistemului prozodic – a putut fi înțeleasă și asimilată în lumea latină cu mai multă ușurință în privința mesajului, chiar a limbajului poetic.

Unele mărturii sunt edificatoare în acest înțeles: cel mai mare scriitor din Guatemala, laureatul premiului Nobel, Miguel Angel **Asturias**, într-o publicație apărută în 1964, la Mexico, îl considera pe Eminescu „**un mare poet al literaturii universale, unele versuri fiind traduse în catalană și spaniolă de Rafael Alberti**”. Poetul și traducătorul spaniol, Rafael Alberti, la rândul lui, își amintea în 1989 de o mare întrunire din 1958, care a avut loc la Buenos Aires, unde „**versurile lui Eminescu se recitau acum pentru prima oară în spaniolă...Limbajul poetic eminescian, cu o muzicalitate latină a luminat spaniola noastră din acea seară... În aer vibrau cadențe și pulsații omenești până atunci niciodată ascultate..., erau săruturi de pe alt tărâm..., era o minune să ascuți cum se naște într-o limbă nouă un poet uriaș, în timp ce, cu răsufierea sufletului oprită, îi făceam loc pentru totdeauna între poeții preferați, lângă noi, al nostru...Eminescu în limba spaniolă înseamnă întâlnirea unui vad peste un râu. Și freământul râului răsuna de neuitat în seara americană. Așa a sosit Eminescu în America Latină...Poezia lui Eminescu**

trezește în fiecare ființă umană, care o cunoaște și crede în autenticitatea ei, un sentiment de măreție spirituală...Extraordinar în cazul lui Eminescu este că el a trebuit să moară pentru a putea trăi cu adevărat în conștiința umanității”.

Ultimul traducător al lui Eminescu, din 2012 în spaniolă, poetul și filozoful chilian Maria Costa Navarrete, mărturisea – în legătură cu volumul său de traduceri eminesciene, **Poesias escogidas** – cu prilejul lansării la Congresul Internațional al Eminescologilor, Chișinău, 2013: „*Trebuie să spunem să acest mare poet este poetul național al României, opera sa simbolizează întreaga spiritualitate românească și oglindește în totalitate cultura românească...Dar Eminescu prezintă o serie de dificultăți în încercarea de-a fi tradus, fiindcă e necesar să avem în vedere că acest poet a aparținut curentului romantic, unde regulile așa numitelor versuri fixe erau parte a formei și esenței poemului, adică atât metrica cât și rima, sunt predominante... Criteriul pe care mi l-am asumat este pur și simplu, pentru a-l prezenta pe Eminescu, așa cum îl percepe cititorul român...pentru a oferi cititorilor hispano-americani o versiune completă a universului eminescian...și pentru a se bucura de o lectură plăcută, cu speranța că în acest fel vor descoperi genialitatea...Mi-au trebuit 30 de ani de viață ca să pot traduce din opera lui Mihai Eminescu în limba spaniolă. Am expediat traducerile în Mexic, Brazilia, Chile unde au fost acceptate cu brio, deoarece poezia lui Mihai Eminescu le-a plăcut și a fost publicată.”*

1. Publicațiile de LIMBĂ SPANIOLĂ, în care a fost tradusă și comentată în poezia eminesciană în Peninsula Iberică și în spațiul geografic al țărilor hispano-lusitane, s-au remarcat mai ales în perioada postbelică.

Despre **primele traduceri** avem date incomplete, popularizate însă de presa românească a vremii, între acestea **Scrisoarea I**, în revista ilustrată „Toledo” (Madrid, 1904), iar poeziile **Dorința, Somnoroase păsărele, La steaua, Renunțare, Mai am un singur dor** în ziarul sud-american „Atlántida” (martie 1921, sub titlul „Poemas del Cernautsi”). Sigur, în revista „Escorial” (Madrid, 1941), Cayetano Aparicio publică **Rugăciunea unui dac, Peste vârful și La steaua**, ultima poezie tradusă în spaniolă fiind reprodusă în „Convorbiri literare” (Iași, 1985) sub genericul „Voci românești în universalitate”.

Mihai Eminescu a fost recunoscut ca mare valoare literară în lumea hispanică prin intermediul volumului apărut în **1945**, la **Madrid**, **Poemas. Selección** (un florilegiu cu 8 dintre bijuteriile lirice de largă audiență europeană, – **Sara pe deal, Dorința, Mai am un singur dor, Înger de pază, Somnoroase păsărele, Și dacă, Crăiasa din povești, Lacul**, traduse de Maria-Gabriela Corcuera și prefațate de Joachim de Entrambasagnes, care le interpretează cu concursul poetului român, Aron Cotruș, evaluându-le ca „produs de excepție al latinității literare”. Sub această deviză, Eminescu este preluat ulterior în alte publicații apărute în Spania, precum și în alte țări de limbă spaniolă, cum ar fi volumul reprezentativ, **Poesias – Poezii**, apărut în Argentina (**Buenos Aires, 1958**, ediție revăzută și reeditată în **1998 și 2000**, care cuprinde prefața și 49 de poezii), de asemenea **Poesias – Poezii**, în Spania, (**Barcelona, 1973**). Ambele volume și ediții identice aparțin poezilor Maria Teresa Leon și Rafael Alberti.

Primele ecouri eminesciene le-am identificat începând din anul **1932**, în ziarul „La Libertad” din **Madrid**, unde R. Casinos Assens publică un amplu articol despre Eminescu, **poet de „înaltă valoare și popularitate, cu rezonanță în Spania și Europa”**. Principala sursă era volumul de poezii eminesciene în versiune engleză (**Londra, 1930**), recomandat contemporaneității de notorietăți care îl prefațează, dramaturgul englez Bernard Shaw și istoricul român Nicolae Iorga. Tot la Madrid, dar mai târziu, între **1947-1989** apar 4 studii monografice ale profesorului universității madrilene de notorietate mondială, G. Uscătescu (**El universo poético de M. Eminescu, Eminescu y Hölderlin, Eminescu, Centenario de Mihai Eminescu** și dedicația „Poemul dramatic **Luceafărul**”), precum și articolul despre Eminescu, **Culme a poeziei universale** de Esparza Jose Javier.

Datele istoriografice indică faptul că în viziunea unor asemenea pledoarii – privind recunoașterea „valorii universale a operei poetului român” sau că poezia lui Eminescu este o „Culme a poeziei universale” – evoluează procesul de receptare a traducerilor și referințelor critice eminesciene în publicațiile de limbă spaniolă și conexe din **Spania** (edituri și periodice de prestigiu, între care cele din **Madrid-25 V**(olume), din care 21 **E**(nciclopedii) și 19 **P**(eriodice), din **Barcelona-8 V**, din care 6 **E** și 1 **P**, iar din **Malaga-1 P**, precum și din alte țări, în principal hispanice, în care opera eminesciană a fost publicată și comentată: **Argentina** (**Buenos Aires-7 V**, 4 **E** și 1 **P**), **Chile** (**Santiago-3 E** co-editate și 1 **P**), **Columbia** (**Bogota-3 E** co-editate), **Cuba** (**Havana-1 V** și 2 **P**), **Ecuador** (**Quito-1 P**, **Venezuela** (**Caracas-3 E** co-editate), **Mexic** (**Mexico-3 V**, din care 2 **E**, **Toluca-2 V**), **Peru** (**Lima-**

2 P și 1 E co-editată), **Republica Dominicană** (*Santiago*-2 E co-edite), **Uruguay** (*Montevideo*-1 A, 1 P) și țări din afara lumii hispanice, precum **România** (*București*-7 V și 2 P, *Iași*-2 P, *Sibiu*-1 P, *Satu Mare*-1 P) sau **Belgia** (*Bruxelles*-1 A online), **Germania** (*München*-1 P), **SUA-Portorico** (*San Juan*-1 E co-editată, *California*-1 E), **Ucraina** (*Kiev-La steaua* în 2 V multilingve).

Într-o evidență statistică globală, receptarea lui Eminescu în publicațiile de limbă spaniolă din spațiul geografic hispanic ar putea arăta astfel: dintre cele peste **617 titluri, apărute în cel puțin 70 publicații**, identificate, avem: **a. 33 publicații** în care apar **503 traduceri** (volum-7 cu 224; **antologii**-18 cu 251); **periodice**-9 cu 19, precum și **alte 9 traduceri** apărute în lucrări de critică și grupaje în periodice); **b. 33 publicații** în care apar **108 referințe critice** (volum-2 antologii cu 27, respectiv 31, periodice-38 și **alte 43 referințe critice** în volume cu traduceri și grupaje periodice).

Unele **publicații eminesciene**, precum **volumele cu traduceri realizate de poezii Rafael Alberti și Maria Teresa Leon, editate și reeditate în mari centre de cultură hispanică**, de asemenea unele antologii care îl includ pe Eminescu, precum cea editată de Universitatea din Mexic-**Toluca**, în 1977, s-au bucurat de o „*largă audiență în lumea hispanică, dovadă ecourile favorabile apărute în majoritatea țărilor latino-americane*”. Un astfel de ecou ni-l oferă poetul uruguaian **Mario Benedetti**, autorul unei antologii de literatură română, care în calitate de reprezentant al hispanismului latino-american la festivitățile de la București, consacrate lui Mihai Eminescu în 1964, declara: „*Prin traducere, ceva ajunge și la noi...și în acest ceva există atâta calitate artistică și căldură umană, încât ne emoționează...Mai există ceva ce ne poate da adevărata statură a lui Eminescu: înflăcărea și admirația cu care un popor recită, își amintește și cântă poeziile sale*”.

2. Publicațiile de LIMBĂ PORTUGHEZĂ – care au promovat scrierile lui Eminescu în Portugalia și în țările a căror limbă oficială este portugheza – manifestă unele particularități similare cu cele de limbă spaniolă. Ambele recunosc și promovează preponderent în perioada postbelică valoarea operei eminesciene, prin intermediul traducerilor și referințelor critice. Mai întâi, interesul l-au stimulat articolele și studiile aparținând unor notorietăți în domeniu, între acestea aflându-se, nu întâmplător, mari personalități de origine română,

între care – de data aceasta – am menționa pe savanți ca Mircea Eliade și Victor Buescu.

Prima contribuție, de o strălucită ținută apreciată de întreaga gintă latină, a fost **studiul comparat** al lui **Mircea Eliade, Camões y Eminescu** (inițial apare în revista „Acção”, la **Lisabona, 1942**), preluat imediat ca și ulterior de publicații periodice portugheze și spaniole, chiar și românești (prima fiind „Vremea” din **București, 1943**). Între acestea vom menționa publicația cea mai recentă și reprezentativă, apărută la **București, în 1997**, de „**Ziua lui Camões**”, reeditată în **2000**, de „**Ziua lui Eminescu**”. „**Fascinantul eseu**” a fost retradus în portugheză de Luciano Maia și însoțit de o prefață analitică a lui José Augusto Seabra și de o „antologie poetică”, cuprinzând „**Operele** (lor) **emblematică**”, precedate de prezentarea vieții și operei celor doi Poeți Naționali, al Portugaliei din secolul XV și al României din secolul XIX, fiecare sub forma unui grupaj, – „**Repere**”: **1.** Poetul renascentist, „părintele literaturii portugheze”, **Luis Vaz de Camões**: date biografice în context istoric, 1524-1580, contribuții în literatură, artă, știință, ilustrate cu traduceri, – capodopera **Lusiada**-fragmente și 7 sonete: **Sluji păstorul Iacov în Iudeea, Se schimbă toate: vreme, voință, fire, Adio viață!, O, suflet blând, Cum mi se lungește peste fire, Amoru-i foc ce arde, ne zărit, Am tot cântat și iată-mă plângând**; **2.** Poetul romantic, „creatorul limbii literare române moderne”, Poetul Național **Mihai Eminescu**: date biografice în context istoric, 1850-1889, contribuții în literatură și științe, ilustrate cu traduceri, capodopera **Luceafărul**-fragment și 7 sonete: **Sunt ani la mijloc, Când însuși glasul, Veneția, Trecut-au anii, Oricâte stele, Răsai, Albumul**.

Lucrarea a fost amplu comentată în Portugalia, – „*Traducerile românești din Camoes servesc mult la cunoașterea și înțelegerea reciprocă a celor două țări ale noastre, mai mult decât toate telegramele agențiilor de presă*” (apud «composela.blogspot.com», 2005). În **2003**, aceeași idee o promova Barbara Fraticelli în „*Revista de Filologia Romanica*”, editată de „*Universidad Complutense Madrid*” (tot aici fiind publicat și un studiu despre **Eminescu și poetul slovac, Ivan Krascko**).

În ziua de 15 ianuarie 2009, **Institutul Cultural Român (ICR) Lisabona** a organizat o „**Serată literară**”, dedicată poetului național **Mihai Eminescu**, sub titlul **Eminescu, ultimul romantic european**. Evenimentul a constat dintr-o prelegere susținută în limbile română și portugheză de d-na Maria Joao Coutinho de la Biblioteca Facultății de Litere din Lisabona și de Prof. Simion Doru Cristea. În

continuare, participanții la cursurile de limba română, organizate de ICRL (Institutul Cultural Român din Lisabona) și de Lectoratul de limba română de la Universitatea din Lisabona, au recitat din opera poetică eminesciană, în limbile română și portugheză” (apud publicația online, „Instituto Cultural Romeno”, Lisabona, 2008-2009).

Universitarul Victor Buescu publică la Lisabona, mai întâi în revista „Açao”, din iunie **1943**, studiul „**Eminescu în limba portugheză**” (în care reproduce 3 versiuni ale poeziei *La steaua*, tr. M. Carreira, A. Teixeira și cunoscuta poetă Oliva Guerra), ulterior mai publicând studii despre Eminescu la **Coimbra-Brazilia, în 1945, la Paris, în 1952 și la Madrid în 1956.**

Primele traduceri portugheze din Eminescu apar la **Lisabona**, mai întâi în două manuale de limbă română (3 poezii în **1940** și nuvela *Cezara* în **1947**). Deschiderea spre lumea lusitană o realizează însă un volum, prilejuit de sărbătorirea Centenarului nașterii poetului român, *Poesias-Poezii (Lisabona, 1950, reeditat în 1996)*, prefață, note și 47 traduceri de Victor Buescu, în colaborare cu Carlos Queiros și un eseu de Mircea Eliade, datat septembrie **1942**, tradus și publicat în „Revista de istorie și teorie literară” din **București, în 1952**, sub titlul, *Eminescu – poetul neamului românesc*, după ce l-a publicat mai întâi revista „Açao” din **1942**. Ambele volume au cunoscut un „imens ecou în mediile literare portugheze”.

Versiuni aproape similare apar în anul **2000 la Iași** (o reluare a ediției din 1950, cuprinzând 47 traduceri) și **București, 2000 – „Anul Eminescu”** (la cele 47 traduceri din 1950, se adaugă 21 traduceri de Luciano Maia, preluate dintr-o antologie despre Eminescu și Blaga, publicată în **1998 la Fortaleza-Sao Paolo, Brazilia**). Volume antologice mai apar în **Brazilia, la Rio de Janeiro, în 1966, 1974** (în ultima ediție Nelson Vainer evaluează valoarea universală a operei eminesciene în viziunea lucrării sale, „Universalida de la cultura romena”, prefațată de Zaharia Stancu) Altă antologie apare tot aici, în **1990** (Julia Carâp publică „Paginas da lirica romena” care include 14 poezii eminesciene), dar și la **Fortaleza-Sao Paolo, în 1989** (în ediție separată, *Vesper-Luceafărul*) și în **1994 (Luceafărul și Meșterul Manole)**. O antologie care include și poezii eminesciene apare în **Portugalia, la Lisabona, în 2004**, iar la **Castelo Branco, în 2005, sub titlul Revedere** se publică o selecție adnotată cu 21 de poezii eminesciene. În **România, la București** mai apar *Vesper-Luceafărul-2000, Luar-Clar de lună, 2006* ș.a.

Dintre referințele ilustrate cu traduceri eminesciene se remarcă cele apărute în publicațiile de limbă portugheză din Brazilia, la **Coimbra (1947, într-o antologie despre romantismul brazilian și românesc**, Eminescu fiind comparat cu Faguandes Varela, Alvares de Azevedo, Ribeiro Couto, mai ales cu Castro Alves, considerente argumentate cu citate din opera lor). La **Rio de Janeiro** apar două volume omagiale, unul în **1959, *Inauguração da efígie de M. Eminescu*** (cuprinde discursurile rostite cu prilejul inaugurării Efigiei „Mihai Eminescu” pe clădirea rectoratului Universității din Brazilia, ilustrate cu 3 traduceri de Carlos Queiros), alt volum în **2000, o antologie de poezie și proză, „Primavera Romena”** (care include eseul *Omagiu-Brasilia. Capital do Brasil, a Mihai Eminescu o Poeta de Atico Vilas-Boas da Mata*).

Un rol important în **promovarea operei eminesciene** în publicații de limbă portugheză, identificate până acum, au avut loc în **principalele centre de cultură** din **Portugalia** (*Lisabona-9 V(olume) și 6 P(eriode)*; *Porto-1 P, Castelo Branco-1 V*), **Brazilia** (*Brasil-1 A*), *Rio de Janeiro-8 V și 2 P*;; *Coimbra-1 V și 1 P, Sao Paulo-Fortaleza-3 V*), dar și din alte țări, precum **Belgia** (*Bruxelles-1 V, online și „Discovering Eminescu”*), **Franța** (*Paris-2 P*), **Italia** (*Florența-1 P, Messina-1 P*), **Vatican-1** emisiune radio, **Mozambic** (*Maputo-2 P*), evident în **România** (*București-9 V și 2 P, Iași-1 V*). Cifra de 57 publicații (volume de regulă bilingve, în ediții separate sau antologii și periodice), apărute în **cele 18 centre de cultură din cele nouă țări**, ne permite o estimare a numărului și diversității surselor care au asigurat cunoașterea operei eminesciene prin **intermediul traducerilor și ecourile** acesteia în limba portugheză, ca indiciu al valorii universale.

3. Traduceri și referințe critice eminesciene mai apar în **publicații multilingve**, în mai multe țări (format tradițional tipărit sau online), **inclusiv în portugheză și/sau spaniolă**: *Sara pe deal (1969, Rio de Janeiro-București-Londra-Paris-Roma-Madrid-Lisabona-Berlin-Tel Aviv-Budapesta)*; *Lucașfărușul (București și Iași-4 ediții, 1964-2001)*; *Poezii (București, 1971)*; *Somnoroase păsărele (New York, 1975)*; *Simpozion Eminescu (Michigan, 1986)*; *Raionnement d'un genie (București, 1980)*, *Omagiu Eminescu-Creangă (București, 1989)*, *Centenar Eminescu (București, 1989)*, *Odă în metru antic (Chișinău, 1993, altă ediție, București, 2003)*; *Corpus Eminescu (Chișinău-București, 2000)*; *La steaua (Kiev-2 ediții tipărite, 2003, 2008 și București, online, 2010)*; *Eminescu pentru lumea latină (București, 2004)* și altele.

Un rol important în promovarea lui Eminescu în lumea latină – prin asigurarea calității textelor și a circulației surselor eminesciene – l-au **avut publicațiile**

enciclopedice, majoritatea multilingve, incluzând spaniola și portugheza, apărute prin coeditare: „**Enciclopedia Universal Ilustrata Europeo – Americana**” (1920, 1958, 1966, Madrid-Barcelona, versiuni în limbile spaniolă, franceză, italiană, engleză, germană, portugheză, catalană, esperanto), în care se preciza: „*Poeziile lui Eminescu se disting printr-o adâncă cunoaștere a limbajului și prin bogăția și originalitatea imaginilor*”, această viziune fiind preluată de critici, traducători și editori, inclusiv de alte publicații enciclopedice; „**Diccionario UTEHA**” (1951, Mexico-Buenos-Aires-Caracas-Guatemala-Hobana-Lima-Rio de Janeiro-Santiago) și „**Diccionario Salvat**” (3 ediții, 1958-1978, Madrid-Barcelona-Buenos-Aires-Rio de Janeiro-Mexico-Caracas-Bogota-Santiago-Puerto Rico), inclusiv cele internaționale online, precum „**Discovering Eminescu**” (Bruxelles) și cea mai prestigioasă, „**Wikipedia**” (SUA, Mihai Eminescu fiind inclus începând din 2003, în 2014 atingând numărul de **47 de limbi**, cu posibilitatea traducerii automate a textelor în și din celelalte limbi). În ultimele decenii, devenind **obiect de studiu preponderent comparativ-tipologic, Eminescu – „poetul național și universal” – a fost considerat comparabil cu marile valori ale universului latinătății literare**, cu poetul chilian, laureat al Premiului Nobel, **Pablo Neruda** „un Luceafăr al literaturii spaniole” și „cel mai mare poet spaniol al secolului XX”; „**Federico Garcia Lorca** a recreat poeme atât de profunde, încât uneori pot fi confundate cu textele populare. (În România), numai Eminescu a putut sintetiza lirica populară, scoțând la suprafață esențe nebănuite de frumusețe..., niciunde ca aici nu există o comunicare mai substanțială a poeziei spaniole cu *poezia românească a dorului*”.

În încheiere, vom releva ceea ce a fost vehiculat în mass-media internațională, – **Comunicatul UNESCO din 1989**, privind „Anul internațional Eminescu”, apărut în publicațiile acestui for internațional, **semnat și de reprezentanții statelor de limbă spaniolă (Alberto Wagner de Royna, Peru) și portugheză (Bernando Honwana, Mozambic): „recunoscând faptul că operele poetului român reprezintă o parte integrantă a moștenirii culturale mondiale” – recomandă marcarea – „Centenarului Mihai Eminescu” în toate statele lumii prin acțiuni culturale speciale.**

VII. EMINESCU UNIVERSAL

Receptarea operei în publicații editate

în alte limbi romanice

Criteriul grupării limbilor este unul cu dublă semnificație, istorico-lingvistică și socio-culturală. În lingvistică se uzitează pe lângă termenul „familie de limbi” cu „ramuri”, uneori numite și limbi „izolate”, ca subgrupuri zonale în interiorul unor țări (ex. *Catalana*, co-oficială în Spania, Insulele Baleare, Andora etc.). Cazuri „izolate” sunt considerate și limbile „antice”, care deși nu se mai vorbesc curent, într-o anumită țară, însă „izolat” se practică în formă vorbită și scrisă, începând din Evul Mediu și până azi ca mijloc de comunicare universală (ex. *latina*, în științe, de asemenea ca limbă de cult în comunitatea catolică). Un alt caz îl reprezintă limbile nou create „artificial”, precum limba esperanto, în același scop de comunicare universală, în componența lor contopindu-se elemente „multilingve”, – în cazul acestei limbi predominând elementele europene, mai mult din familia italice-romanice, dar cu o răspândire și pe alte continente. Altă semnificație, subiectivă a grupării, privind implicit limbile romanice, ține de interese socio-culturale locale, tradiții de comunicare verbală, mai ales în condițiile posibilităților reduse de editare a lucrărilor tipărite, în consecință preferând canalele mass-media de comunicare online, accesibilă, liberă, gratuită și de circulație pe toate continentele (în principal, devenită deja celebră, enciclopedia multilingvă online, „Wikipedia”). **Limbile romanice** și grupul de limbi care au la bază limba latină (catalana, franceza, italiana, portugheza, româna, retoromana, spaniola ș. a.) – „neolatine” cu 740 mil. vorbitori nativi – în care a fost receptat Eminescu: Cele mai multe dintre aceste limbi, grupate pe criteriul zonal, cu contribuții eminesciene mai mult ori mai puțin consistente, dar reale, sunt publicațiile apărute în majoritate pe teritoriul Spaniei, cu care vom începe excursul, în ordine alfabetică.

1. LIMBA ARAGONEZĂ (vorbită în comunitatea autonomă **Aragon** din Nord Estul Spaniei, 13 județe cu peste un milion și jumătate de vorbitori, guvern propriu, capitala **Zaragoza**, are consulat român, comunitate românească). „Wikipedia” prezintă date din viața și activitatea lui Eminescu, recomandă capodoperele **Luceafărul**, **Mai am un singur dor** și **Scrisorile I-V**, dar indică și link-uri cu date „ascunse” despre viață și operă. În aragoneză se pot traduce automat toate textele din celelalte 46 de limbi postate, despre Eminescu, inclusiv în limba română, cel mai amplu. Revista aragoneză „Expres Information” publică în 2009 articolul „Eminescu – geniul poeziei românești” (ilustrat cu poezia **Din străinătate**), prezentat ca „mesager în lume al poporului român” și congenial cu mari personalități ale literaturii universale, precum Cervantes, Goethe ș.a. În perioada 12 ianuarie-15 iunie 2014, sub egida lui Eminescu, Asociația „Rumanos sin Frontieres” a organizat un concurs de creație pentru tineretul din zonă. Alt tip de acțiune, periodică, obișnuită în toate țările și comunitățile hispanice din Europa și America latină – dintre multe altele, o reproducem, dar fără imagini cu participanți – „**Tertulia literar** Mihai Eminescu” (cerc, salon, serată, dezbatere, acum sub egida Corpului consular din Zaragoza, provincia Aragon, în prezența Președintelui guberniei, Luisa Fernanda Rudi), despre care mass-media relatează: „Cu ocazia sărbătoririi Zilei Culturii Naționale, la 16 ianuarie 2012, la sediul Consulatului român din Zaragoza a fost organizat un „Tertulia Literar”, dedicat marelui poet român Mihai Eminescu. La eveniment au participat reprezentanți ai comunității românești din Aragon, membri ai Asociației Române «ACASĂ», profesori și studenții lor care participă la Cursul de Limbă, Cultură și Civilizație Românească, predat în colegiile din Zaragoza, împreună cu părinții lor, precum și numeroși invitați din provincia spaniolă, care cu această ocazie au citit poezii ale poetului român, în limba română și castiliană, și au ascultat cântece inspirate de aceste poezii. Viața și opera lui Mihai Eminescu, prezentate într-un film documentar, au impresionat asistența”.

2. LIMBA BASCĂ-EUSKARĂ (ca și aragoneza, limbă „izolată”, vorbită de 1 milion de vorbitori în comunitatea autonomă, **Țara Bascilor**, din Nord-Estul Spaniei și Nord Vestul Franței, precum și în zone ca Navara Asturias, capitala Vitoria Gasteiz, există consulat român în Bilbao). „El correo” și alte publicații, precum și „Asociation.ru@yahoo.es Provincia Valladolid” informează despre viața

celor peste „15 mii de emigranți români, în toate orașele”, scoțând în evidență faptul că „românii sunt foarte asemănători cu bascii”. Aceasta are explicația în civilizația „Cucuteni de acum 5000 de ani”, de unde rezultă că „bascii sunt frații dacilor”, care provin din „zona Carpaților” (2010, «Site.ed» ș.a.). Sub genericul „Imagini pentru Mihai Eminescu. Țara Bascilor”, sunt postate peste 500 de imagini din România și Țara Bascilor („web imagini, 45000 de rezultate-accesări), între care despre Eminescu sunt reproduse portrete, grafică, monumente, cărți, peisaje ș.a.; de unde, probabil și remarca recentă (13 ianuarie, 2014): „Mulți cred, fără să judece, că suntem născuți în zodia eminesciană”. Alții însă – am adăuga noi – nu știu și ar merita să știe că și Eminescu știa câte ceva despre țara bascilor (altfel cum s-ar explica prezența unor personaje ca „marchizul de Bilbao”, „Dona Ana”, „Ella” și altele din pasajele unei nuvele eminesciene). Mai nou, în „știrile” culturale din mass-media despre România sunt vehiculate „noutăți”, precum „Eminescu ziaristul arestat”, „Eminescu omorât la comandă politică”, Ediție facsimilată cu „Manuscrisele lui Eminescu la Biblioteca Congresului din Washington”. În site, «Aici Bilbao», articolul „Eminescu olercarierrumaniarra” și poza poetului sunt încadrate între alte știri și imagini. Evenimente culturale organizează „Asociația culturală Mihai Eminescu”. Enciclopedia „Wikipedia” prezintă în limba bască-euskară un articol sumar despre Eminescu, viața și opera, referire la capodoperele **Luceafărul**, **Oda în metru antic**, **Scrisorile I-V**, Celebritatea lui Eminescu este alăturată de cea a lui Emil Cioran, iar enciclopedia, și în acest caz, oferă posibilitatea traducerii automate a articolelor despre Eminescu în toate cele 47 de limbi, postate în enciclopedie.

3. LIMBA CATALANĂ (face și ea parte din familia romanică, constituind grupul ibero-romanic, format din circa 10 milioane de vorbitori în Spania, limba catalană fiind declarată limbă „națională” în **Catalonia**, cu capitala **Barcelona**, limbă de stat în Andorra, vorbită și în comunitățile din Valencia, Insulele Baleare, Franța-Roussillon și Cerdagne, Italia-Sardinia, Alghero). Mass-media informează că misiunile diplomatice din 6 centre zonale, precum și asociații ale românilor au organizat **Tertulia**, – **serate literare** dedicate lui Mihai Eminescu. La una dintre acestea, organizată la sediul Universității din Barcelona, în colaborare cu Catedra de Filologie Romanică, a fost remarcată lectura poeziilor eminesciene în română și catalană, împreună cu interpretarea de romante pe versuri de Eminescu, de asemenea prelegerile profesorilor Virgil Ani, Joan Fontana și Jose Enrique Gargallo

despre semnificațiile artei poetice eminesciene. Ca element de noutate, altădată au fost prezentate traduceri din opera lui **Eminescu exclusiv în limba catalană**, ceea ce denotă faptul că există mai multe poezii în catalană, decât cele care ne-au fost accesibile nouă. La o altă **acțiune omagială**, de Ziua lui Eminescu și a Culturii Române, 15 ianuarie, înainte de lecturi din opera eminesciană, profesoara Cătălina Iliescu, de la Universitatea din Alicante, a prezentat epoca de efervescentă culturală în care poetul a studiat la Viena. Participanții au primit câte un volum de poezii și publicistică eminesciană. Consutul României la Zaragoza a organizat, la 14 ianuarie, un asemenea eveniment, la care au participat reprezentanți ai comunității românești, precum și „**invitați spanioli de marcă**, printre care Președintele Real Academia de Nobles y Bellas Artes din Zaragoza, dl. Domingo Buesa Conde, primarul localității Zuera, dl. José Manuel Larque, directori și șefi de studii ai unor colegii din localitate”. Dintre asemenea evenimente literare sunt remarcate în mass-media cele urmate de proiecții video și un recital de poezie și romane eminesciene, **concursuri literare** dotate cu premii, unele sub genericul „Dialog European”, „Departa de România, aproape de Eminescu”, mediatizate pe canalele RadioTV din toate provinciile, precum Ciudad Real, Zaragoza, Coslada, San Fernando, Arganda del Rey. O acțiune similară a avut loc și la consulatul din Almeira, de asemenea în „Aula Culturala Universidad Abierta” din Castilla-La Mancha, la care adăugăm expunerile reprezentanților consulatelor românești, ai asociațiilor civice românești, ai diferitelor culte religioase și profesori ca Eugenio Arce, directorul „Grupului Literar Guadiana”, alți directori de școli în care învață elevi români, Diana Nuteanu, profesor la Universitatea Națională de Muzică din București. Pe canalele de „știri” online, o mare audiență a avut recitarea poemului eminescian „Cugetările Sărmanului Dionis” de către legendarul Florian Pitiș. **„Wikipedia” prezintă pe larg viața și opera lui Eminescu**, geniul, poetul național, Centenarul morții din 1989 și „Anul Eminescu” 2000, inserând în cuprinsul ei articole despre Eminescu în 47 de limbi. „Dicționarul catalan român”, editat de spaniolul Florin Bojor, „înfrățește patria lui Verdaguer și Eminescu”. Ziarul „Dialog european” din 2011 scrie despre o serată Eminescu, sub genericul „Rememorarea lui Eminescu și Miguel Hernandez”. **În Catalană îl prezintă pe Eminescu și „Enciclopedia Universal ilustrada Europeo-Americana”,** vol. 19 (Madrid-Barcelona, 1958), de asemenea revista „Serra d’Or” (nr. de primăvară, Barcelona, 1990), publică **Odă în metru antic**, tr. Elene Malec. Laureatul din 1967 al Premiului Nobel pentru literatură, **Miguel Angel Asturias** în cartea sa, „Rumania su nueva imagen” (**Mexico, 1964**), îl apreciază pe Mihai Eminescu ca un **mare poet al literaturii universale**, precizând că „unele dintre versurile sale au fost

traduse în catalană și spaniolă de Rafael Alberti”. „*A l'estrela (La steaua*, în traducerea lui Luis Bosch i Cruanas) apare în limba catalană în revista „Luceafărul” din **București**, august 1980. Explicații despre împrejurările în care au fost realizate unele traduceri eminesciene oferă un interviu cu Omar Lara, publicat în aceeași revistă din septembrie, un alt adesea numit „pasionat de Eminescu”, directorul adjunct al Fundației Joan Miró din Barcelona. Revista „Literatura și artă” (**Chișinău**, 1992) publică *La steaua*, traducere în catalană de L. Bosch i Cruanas. Într-o sumară evidență, toate acestea le avem localizate (prin intermediul mass-media, tipărită și online, inclusiv pe canalele RTV din **Spania**, nominalizate) în: **Catalonia**, *Barcelona*-5 P, *Zaragoza*-3 P, *Almeira*-RTV, *Madrid-Barcelona*-1 E, **Republica Moldova**, *Chișinău*-1 P, **România**, *București*-2 P, **SUA**, *California*, în acord cu *Spania*-1 E.

4. LIMBA GALICIANĂ-GALEGO (limbă ibero-romanică, o variantă a ansamblului dialectal galiciano-portughez, vorbită în comunitatea autonomă **Galicia**, din 1978 limbă oficială. Capitala este **Galicia**, principalul centru editorial). „Wikipedia” prezintă sumar viața și opera celui „mai important poet romantic al României și Republicii Moldova”, evidențiază capodoperele *Luceafărul*, *Oda în metru antic*, *Scrisorile I-V*, lista unui număr de 12 poezii mai importante și 4 nuvele. Posibilitatea de a fi tradus automat acest articol în 46 de limbi și de a traduce în galego toate articolele despre Eminescu din aceste limbi. „La voz Galicia”, 28 iunie **2002**, Inma Perez relatează că într-o prelegere despre Eminescu, pe acesta l-a „considerat intraductibil datorită dificultăților vocabularului său bogat”. Perez Rocha, în studiul „O galeo as lingua de Europaoriental a traduction de M. Eminescu”, drept răspuns, „analizează în premieră dificultățile și soluțiile de traducere în galego a operei poetului român Mihai Eminescu” (cf. „Bibliografie analitică a limbii galego”, elaborată în **2004** și postată în 18.07.2005: «http://www.vieiros.org/publicacions/veredicion.php_Ed=38»). „*Seren*”-*Luceafărul* de Eminescu, „text original în galiciană”, face obiectul unei prelegeri din **2012**, la Universitatea din Galicia, apreciat în plan comparativ cu alte „12 ediții” existente. *Poemas póstumas* (f. l., **2003**), după Inma López Rocha este „O ediție magnifică, prima traducere M. Eminescu în galego”, – consemnare în „Madrigal”, p. 71-85, **2012**, apud Xavia Frias Conde, colecționar de „contribuții poetice” în grupul Fondatorilor „Bilbao” din Universitatea Națională de educație la distanță, consemnare și pe «luismilana8@gmail.com». Pe alt site am identificat un

articol despre viața și opera lui Eminescu (apud „Opinion Encyclopedia”), de asemenea „Testament-Anthology of Modern Romanian verse”, (**București, 2012**, lansat la Sydney, include bibliografie și poezii traduse de David Ioniță, în colaborare cu Eva Foster și Daiud Reynand). „Adevărul.es” online al „Asociației românilor din Spania” (Andalucia, Aragon, Zaragoza, Asturia, Catalonia-Barcelona, Valencia, Castillion, Insulele Baleare, Țara Bascilor) publică „Știri” curente, inclusiv despre învățământul și cultura românească, evident și despre Eminescu, de mare interes fiind acum cele despre „asasinarea” lui Eminescu. Proiectul ICR, „Valori culturale românești” este popularizat și în provinciile autonome spaniole prin **Tertulia – seri literare**, emisiuni RTV (Eminescu interpretat de vestiții cântăreți Doina și Aldea Teodorovici). Cotidianul „El correo Gallego” prezintă în martie **2009** „Seară literară Eminescu”, „Românul din Spania”, iar în **2010** despre spectacolul de poezie și muzică din „Săptămâna dedicată celui mai mare poet român al secolului XIX”. „A Xanela”, revistă culturală online alături pe **Eminescu** lui **Neruda, Garcia Lorca, Bandeira**, iar cunoscuta scriitoare Rosalia Castro remarcă, în sec XIX, valori precum **Esprocenda, Gautier, Goethe, Eminescu, Frații Grimm**, „Am citit mult din Mircea Eliade și l-am cunoscut pe Eminescu prin (soțul) Angel, care, la rândul său, i-a cunoscut opera la Madrid, în studenție, cred că prin intermediul unui scriitor român exilat, prezent în lumea literară spaniolă postbelică” (apud « Petar Gomez Bdate» și interviu cu Magdalena Popescu-Marin, în „Lucefărul de dimineață”, București, iunie 2010). În articolul „Pasiune pentru dialectică” de Javier Casio Iglesias, postat pe Blogul său, este caracterizată politica actuală cu un citat din Eminescu: „Erorile din politica actuală...duc la suferința milioane de oameni”. Așadar, avem traduceri și ecouri eminesciene, majoritatea online, în **Galicia, Galicia-2 V, 1 A, 5 P, România, București -1 A, 1 P, SUA, California-Galicia-1 E, RTV, Site-uri, Blogspot-uri**. Din **familia limbilor romanice**, în care a fost receptat Eminescu, am identificat mai multe grupuri italice-romanice, – **latina** antică, „izolată”, care stă însă la baza celorlalte, neolatine, moderne.

5. LIMBA LATINĂ (indoeuropeană, familia romanică, grupul italic, co-oficială în Vatican), în virtutea tradiției, încă se mai predă ca disciplină în învățământ. În România și-a dovedit spiritul viu creator și vitalitatea lingvistică în traduceri, inclusiv din Eminescu.

Primele poezii eminesciene traduse în limba latină apar, începând din **1925**, în periodice românești, atât în perioada antebelică, („Șoimii”, Tg. Mureș-13 titluri de

poezii, „Șezătoarea”, Fălticeni-7, „Gând românesc”, Cluj-3, „Îndemnul”, Tg. Mureș-2, „Legenda nouă”, Râmnicu Vâlcea-1, „Fiat lux”, Focșani-2), cât și postbelică („România literară”, București-2, „Ramuri”, Craiova-3, „Luceafărul”, București-4, „Convorbiri literare”, Iași-6, „Cronica”, Iași-2, „Poezia”, Iași-7, „Săptămâna culturală a capitalei”, București-2, „Viața românească”, București-1), iar în Republica Moldova într-o revistă de limbă română („Flamuri”, Chișinău-2). Primele volume cu traduceri eminesciene în limba latină apar în urmă cu patru decenii, dintre care se remarcă edițiile cuprinzătoare, „Carmina” din București-**1974, 1980, 2000**-online și Iași-**2005**, antologiile din București-**1979, 2010**. În publicațiile apărute în alte țări am identificat traduceri și comentarii, în ediții multilingve, fie tipărite, la Chișinău (coed. București, **2000**, în antologia *Corpus Eminescu*, vol. IX, 4 poezii în latină), tipărite și online, la Kiev (**La steaua în limbile lumii**, 41 versiuni în 16 limbi, dintre care 6 versiuni în latină, în două ediții tipărite-4 și alta online, reeditată și la București-2, de asemenea la Bruxelles (**2007**, „Discovering Eminescu”, 7 poezii și o notă în latină).

Dintre contribuțiile critice în limba latină menționăm articolul despre Eminescu din Enciclopedia internațională online, „Wikipedia”, publicată inclusiv în latină, de asemenea substanțialele prefețe semnate de G. Călinescu, D. Murărașu, C. Ciopraga, A. Martin la volumele cu traduceri, despre valoarea literară, incantația și farmecul versiunilor latine ale poeziilor eminesciene, – „Echivalări, adesea *mirifice*, ale metrului și ale ritmului eminescian,...Traducătorul recrează, în chip inspirat, muzicalitatea, armonia interioară a versurilor eminesciene, chiar dacă renunță, în chip deliberat, la rimă... Constelația semantică și claviatura polifonică a poeziei eminesciene nu pot fi traduse, ci echivalate cu scăderi și compensări inerente eminentului latinist Traian Diaconescu,...(acesta) pecetluiește demersul poetic și cultural, constituind un îndemn pentru tinerele generații de a sorbi din nesecatul izvor al spiritualității naționale și, totodată, din cel al antichității clasice...**Lectura poeziei lui Eminescu în limba latină este, așadar, un act important care înalță cititorul din lumea cotidiană în universul peren al geniului latin.** Prin această lectură, cititorul modern va înțelege mai bine identitatea limbii române și valoarea poeziei românești în spațiul European” (apud «convorbiri-literare@gmail.com»). În nota care însoțește cele 7 traduceri eminesciene în latină, Eminescu este considerat ca „**unul dintre cei mai mari lirici ai literaturii universale, comparabil, ca unicat, cu Byron, Hugo, Holderlin, Leopardi, Lermontov, Petőfi, Mickiewicz**, cu stelele, deci, ale romantismului”.

O evaluare statistică, distribuită pe centre de promovare a mesajului eminescian, în limba latină, subsumează cel puțin 224 de texte (216 traduceri și 8 referințe critice), apărute în 24 de publicații de limbă latină din ultimele opt decenii, editate în **România**, *București* (3 V, 1 A, 4 P), *Cluj* (1 P), *Craiova* (1 P), *Fălticeni* (1 P), *Focșani* (1 P), *Iași* (1 V, 4 P), *Râmnicu Vâlcea* (1 P), *Târgu Mureș* (1 P), **Belgia**, *Bruxelles* (1 A), **Republica Moldova**, *Chișinău-coed. București* (1 A, 1 P), **SUA**, *California* (1 E), **Ucraina**, *Kiev* (2 V).

6. LIMBA SARDĂ (sardiniană, limbă romanică cu origini în limbile feniciană și etruscă, dispărute î.e.n., în prezent ocupă un loc aparte între limbile romanice occidentale și orientale, cea mai arhaică limbă romanică, 1,5 mil. vorbitori în insula Sardinia, cooficială alături de limba italiană, iar alături de catalană în provincia Alghero; în provincia Cagliari se află municipiul Nuoro, centrul administrativ al insulei, din Marea Mediterană, coasta sudică a Franței și coasta Tunisiei, la sud de Corsica, ambele aparținând de peninsula Italia). Ca urmare a intensificării relațiilor culturale dintre România și Sardinia (prezența României la un concurs internațional de poezie, românii din Sardinia au donat cărți, inclusiv Eminescu, unui mare colegiu din Oristano, elevi și profesori de la Colegiul Național „Mihai Eminescu” din București au susținut spectacole la Cagliari, relații între universitățile din Cagliari și Sibiu, – cursuri, spectacole, recitalul „Domnule și frate Eminescu”, „Imagini din Sardinia pentru Eminescu”, Institutul Cultural Român promovează muzica și literatura română în Sardinia, oferă invitații de participare la acțiuni de omagiere a lui Eminescu, Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică de la **Veneția**, cu ocazia Zilei Culturii Naționale și împlinirii a 165 de ani de la nașterea poetului a trimis organelor de profil din Sardinia invitații de participare), de asemenea ca urmare a creșterii în anii din urmă – chiar în luna mai 2015 – a numărului de programe de traducere automată a textelor eminesciene, pe data de 2 august 2015, pe unul dintre cele mai frecventate canale de promovare a literaturii universal, un cunoscut traducător multilingve, Hampsicora Marco, a postat, poezia „*Odă în metro antic*” în limbile sardă și catalană, „*Cántigu in versu antigun*”, respective, „*Oda – en metre antic*” (cf. <http://lyricstranslate.com/ro/oda-%E2%80%93%C3%AEn-metru-antic-oda-en-metre-antic.html#ixzz3ndTv1dFC>).

7. LIMBA SICILIANĂ (co-oficială în **Sicilia**, alături de limba italiană, oficială în Italia, cu statut de limbă vorbită și scrisă), în acord cu reprezentanții provinciei Sicilia, enciclopedia internațională online „Wikipedia” – ultima actualizare datează din 8 martie 2013 – publică în „limba siciliană” articolul despre Eminescu. Sumar este prezentată viața și opera sa, ca scriitor și ziarist este „tradus în 60 de limbi”, „părintele limbii române” remarcându-se prin „operele celebre **Luceafărul, Mai am un singur dor, Scrisorile I-V** și o listă cu „Cele mai importante” 15 poezii și 4 nuvele, cu trimiteri la 9 surse bibliografice. Într-un link **Eminescu este comparat cu Goethe, Hugo, Tasso, Lessing, Machiavelli** și cu scriitorul sicilian **Salvadore Quasimodo** (proaspătului laureat al Premiului Nobel, care de altfel l-a tradus și comentat pe Eminescu, însă în limba italiană, noi i-am luat un **interviu despre Eminescu** și despre un alt mare poet al secolului XX, fragmente publicând în revista clujeană „Korunk” din **1961**). Publicații online în siciliană informează la „ora de știri” despre *serate literare „Eminescu și Sicilia”*, „Dor de Eminescu – Dor de România”, acțiuni ale consulatului României în colaborare cu organele locale din Catania, capitala Siciliei, privind „Anul Eminescu”, recent „Ziua lui Eminescu și a Culturii române”, concursul de creație „Mihai Eminescu”, festivaluri de recitări și cântece pe versuri eminesciene ș.a.

8. LIMBA ESPERANTO (formată din elemente multilingve, predominant europene din familia romanică, **proiectată a fi limbă de comunicare internațională**), este cea mai răspândită limbă artificială, aproximativ 3 milioane de vorbitori (deși cele mai senzaționale și de efect sunt alte două limbi, cele create pentru evenimente unice, cum este limba special creată pentru răsunătoarele filme „Stăpânul inelelor” și „Star Trek”). Centre esperantiste există în Polonia, Ungaria, SUA, Spania, Croația, România și alte țări. Limba esperanto a fost lansată în Polonia, într-o carte publicată în 1887, unde tot atunci și acolo apare și primul ziar, prima poezie, apoi creații literare, continuând cu traduceri din literaturile multor țări. În esperanto Eminescu este promovat ca „**simbol al universalității poeziei eminesciene, dintr-o dorință reală ca ea să pătrundă pe mapamond**” (apud *Corpus Eminescu*, vol. IX, Chișinău-București, **2000**).

Primele traduceri în limba esperanto apar în periodice, posibil din dorința de a reflecta potențialul local al limbii de transpunere a creațiilor literare de valoare națională și universală, evident discutate la reuniuni ale asociațiilor esperantiste locale, mai ales la conferințe și congrese naționale și internaționale (dintre cele 70

de Congrese internaționale cu participanți din 60 de țări, primul în 1905 la Boulogne-Franța, ultimul în 2014 la Buenos Aires-Argentina. Primele începuturi sunt marcate de încercările reușite de a promova mesajul eminescian prin intermediul mass-media. Inițiativa aparține revistelor din centrele esperantiste, primul fiind cel de la **Galați**, „*Rumena Gazeto Esperantista*” (1908, publică poezia **Revedere**, tr. S. Kanner, iar în 1909, **Sărmanul Dionis**, tr. Hugues), urmat de **București**, „*Danubo*” (1910, G. Robin traduce **Somnoroase păsărele**, poezie reproducă în „*Noua revistă română*” din 1910), „*Rassegna culturale della Romania*” (1926, un articol prezintă Expoziția literară internațională a limbii esperanto, la care „România a fost prezentă cu cele mai bune traduceri”, inclusiv din Eminescu), **Ploiești**, „*Esperanto*” (1925, în articolul „*Karaj Amicoj en Rumano-Scumpi prieteni din România*”, Andreio cita din reprezentantul chinez, Won Ken, la Congresul IV, Arad, 1924: „**prin intermediul limbii esperanto Eminescu este cunoscut și în China**”, cu 10 milioane de vorbitori; în august 1927, revista publica **Somnoroase păsărele**, tr. G. Robin), **Cernăuți**, „*La homo*” (1930, publică **Freamăt de codru**), iar „*Heraldo Esperanto*” (f. I., 1925 publică **Singurătate**). În periodice postbelice, din România și din alte țări, am identificat peste 30 de versiuni și numeroase recenzii în publicații din **București**, „*Informa Bulteno de Rumana Esperanto Societo*” (1946, publică **La steaua**, tr. Petre Firu, reproducă în „*Internacia Kulturo*”, **Sofia**, 1950, „*El popolo Cinio*”, **Shanghai**, 1989 și în „*Jugoslavia stelo*”, **Sarajevo**, 1990), **Sofia**, „*Internacia Kulturo*” (1945, publică **Somnoroase păsărele**, 1947-**Venere și Madonă, Adio, Veneția**), „*Juna penso*” (1964, publică **Departate sunt de tine**), „*Bulgara esperanto*” (1964, traduce **O, mamă**), **București**, „*Limba esperanto. Studiu analitic*” (1974, este ilustrat cu traducerea poeziei **Între paseri**), **Nantes**, „*Kulturoj kojeroj*” (1977, publică **După ce atâta vreme, Pe lângă plopii fără soț**, 1979-**Peste vârfuri**, reluată și de „*Jugoslavia stelo*” în 1990), **Cluj-Napoca**, „*Bazaro Esperanto lingva*” (1999) și „*Esperantigita poezio*” (1993), iar ulterior revista din **Nantes**, „*Kulturoj kajeroj*”, dar și din **Hirosaki**, „*Nokto Poemo Esperanto*” și „*Nokto Poemo*” (1980 și 1981, publică **Trecut-au anii, Somnoroase păsărele, Dintre sute de catarge, Și dacă**), **București**, „*Esperanto*” prin proverbe, breviar (1977, **Somnoroase păsărele**), „*Jugoslavia Esperanto-Revuo Voĉo*” (f. I., 1979, **Pe aceeași ulicioară**), **Seul**, „*La Espero el Korejo*” (1980, **Ce e amorul**), **Budapesta**, „*Hungara Vivo*” (1980, **Mai am un singur dor, Somnoroase păsărele**), **Shanghai**, „*El popolo Cinio*” (1980, **Departate sunt de tine**, 1989, **Somnoroase păsărele**, apărută și în „*Jugoslavia stelo*”, 1990), **Zagreb**, „*Rumana antologio sec. XX*” (1990, comentarii despre Eminescu însoțite de reproducerea unor traduceri din periodice). O primă antologie, „*Eterna bukedo. Poemoj el dudekdu lingvoj*”

apare la **Budapesta (1931**, „Eternul buchet. Poeme din 20 de limbi” include ***La steaua, Noaptea, Mai am un singur dor, Dorința, Somnoroase păsărele***, tr. Kalocsai Kálmán, care în 1981 afirma că „a reușit să se apropie de esența poeziei lui Eminescu” în antologiile sale despre „Sonorități din toată lumea”). Ediții din ***Luceafărul*** apar în **SUA (Berkeley, 1989 și San Francisco, 1998)**, **Chișinău (2000)** și la **Timișoara**, primul volum de opere alese, ***Poeziazaj-Poezii (2001***, reed. în **2005**). Prima sinteză multilingvă despre Eminescu, reprezentativă pentru consacrarea sa ca valoare literară, publică „Enciclopedia Universal Ilustrada Europeo-Americana” (**Madrid-Barcelona, 1958, 1966, 1978** ș.a., în limbile spaniolă, portugheză, engleză, franceză, germană, italiană, catalană, **esperanto** ș. a), iar ultima, tot multilingvă, internațională online, „Wikipedia” (inițial SUA-**California**, articol despre Eminescu).

De notat frecvența mare a traducerilor în esperanto din periodicele românești și străine, adică în peste **30 de publicații găsim cel puțin 30 de titluri de poeme în cel puțin 55 de versiuni**, însoțite de comentarii favorabile limbajului poetic esperantist al versurilor eminesciene, într-un climat socio-cultural marcat de evenimente în țările care-și promovează propriile valori prin traduceri în limba respectivei țări, unde adesea este menționat și Eminescu: filiale locale și asociații naționale și internaționale organizează acțiuni și congrese, emisiuni RTV, campanii mass-media pentru cunoașterea și apropierea între culturi și națiuni. Dintre evenimentele internaționale prezintă interes o Expoziție literară internațională a publicațiilor în limba esperanto, probabil din 1926, recent evocată pe canale online, „la care România a fost prezentă cu cele mai bune traduceri, inclusiv din Eminescu”. Dintre acțiunile eminesciene publice românești remarcăm un mare spectacol din iunie 2013, organizat la Oradea, la care cel mai apreciat traducător al ***Luceafărului***, editat de mai multe ori în SUA, universitarul orădean Josef Naghi sublinia (apud „Bihor. Online”): „În acest an dorim să evidențiem **universalitatea operei eminesciene**, prezentându-vă interpretarea romanțelor eminesciene și recitarea poeziilor aparținând lui Mihai Eminescu, traduse în nouă limbi, alcătuiind, printr-un acronim, numele EMINESCU. Astfel, veți putea asculta poezii în limbile engleză, maghiară, italiană, niponă, **esperanto**, slovacă, spaniolă, chineză, ucraineană și, desigur, în limba română”. „Un Eminescu, așadar, în această nouă limbă convențională de care adepții ei își leagă multe speranțe. Cum sună el? – se întreba Președintele de atunci al Academiei Române, acad. Eugen Simion, în prefața la volumul menționat de poezii în esperanto, editate la Timișoara, pentru ca tot el să răspundă, – „La prima vedere sună bine, ceva din inefabila muzicalitate a versului

trece parcă prin aceste formule pe care le înțelege și în același timp nu le înțelege prea bine. Eminescu este un romantic, i-aș spune răsăritean, ieșit din întâlnirea mai multor culturi. Ieste o poezie în care regăsim, într-o alcătuire nouă, marile mituri lirice ale romantismului, dar și ceva în plus, ceva inconfundabil, în care metafizica se unește cu elegia, iar sarcasmul și blestemul capătă accente biblice. Eminescu este, cum s-a spus de atâtea ori, un poet al necuprinsului și îndepărtatului, la el totul este văzut de sus, dintr-o perspectivă cosmică și se acordează unei ample muzici sfâșietoare”.

Întrucât traducerile și referințele critice în esperanto nu s-au realizat într-o țară cu o limbă proprie, receptarea lui Eminescu în această „limbă internațională” – exprimată într-o evidență statistică sugestivă – o vom prezenta pe localități, considerate focare de promovare a mesajului eminescian, într-o înșirare alfabetică. Cele **161 de traduceri** și câteva **lucrări de referință**, identificate în aproape **50 de publicații, tipărite și online**, în limba esperanto, au fost repartizate astfel: **Arad-1 P, București-6 P, Budapesta-2 A, 1 P, Berkeley-2 V, California-1 E, Cernăuți-2 P, Chișinău-București-1 A, Cluj-Napoca-1 P, Galați-1 P, Hirosaki-2 P, Madrid-Barcelona-1 A în 3 ed., Nantes-2 P, Oradea-1 P, Ploiești-1 A, 1 P, San Francisco-1 V, Sarajevo-1 P, Seul-1 P, Shanghai-3 P, Timișoara-2 V, Zagreb-1 A, f. l. 5 P**, altele online.

9. LIMBA AROMÂNĂ (vorbită mai ales în Peninsula Balcanică, cei mai mulți vorbitori trăind în România, dar și în Albania, Grecia, Macedonia, SUA). Prima traducere în aromână și prima încercare, considerată „o reușită”, este **Luțiafirlu, Nunta al Sumbă-Călin (București, 1940)**, tr. George I. Perdichi), iar revista „România de azi” (**București, 1940**), publică **Rugăciunea unui dac**, reprodusă în „Grai li limbă” de C. Ionescu. Începând din anul 1964 apar **Poeme (f. I., volumul** cuprinde 23 de poezii, tr. George I. Perdichi), „Comunitatea Românească” (**1975, Detroit, Mortua est**, notă și tr. Zaharia Pană), **Luțiafirlu pri grailu armânesc (B., 1980**, 23 traduceri de Ioan Cutova, note și prefață de Doina Zboare), **Poezii. Puizii (B., 1981**, 66 traduceri de Chirata Iorgoveanu, I. Cutova, G. Culi, G. Perdichi, alc. și pref. Chirata Iorgoveanu), **Luțiafirlu (B., 1981-1982**, sub genericul, „Mari poeți ai lumii în transpunere aromână”: **Alasă-ț lumea** – Lasă-ți lumea, **Mirachea**-Dorința tr, Chirata Iorgoveanu, **Ți și-i vrerea**, tr. Hristu Cândroveanu), **Fata în grădina de aur (București-Galați, 1992**, apare într-o antologie cu basme românești, pref. și note Ioan Șerb), [„Primăveri cu soare”] (**Birdegeport-SUA**, la poeziile proprii, Constantin Calimitra adaugă 15 traduceri din M. Eminescu), „Dimândarea” (**1994**, include

Luceafărul ș.a., tr. Hristu Cândroveanu), „Fucurina neasteasă” (tomnlu II, **B., 1995**, include 29 traduceri eminesciene de Dumitru Pariza), [**Făt Frumos din lacrimă**] și [**Pasărea măiastră. „Basmе”**] (**București, 1996**, cuprinde și basme de M. Eminescu, alte „Basmе” apar în **1998, 2004**), **M. Eminescu. Poezii** (Fundăția Dimândarea Părintească, **București, 1997**, include opera aproape integrală, tr. Ionel Zeana, alc. pref., Hristu Cândroveanu), **I. Popescu „Cântece și coruri religioase și laice pentru copii și tineret” (Caransebeș-Reșița, 1997**, include și melodia pe versuri de Eminescu, **Rugăciune** de Șt. Androbic), **Corpus Eminescu, vol. IX (Chișinău-București, 2000**, include 7 traduceri), „Poezis” (**Satu Mare, 2000**, revista publică **La mormântul lui Aron Pumnul**, tr. I. Zeana), „Clasici ai literaturii române. Povești și povestiri pentru școlari (**Iași, 2003**, îl include și pe Eminescu), ultimul volum identificat fiind **Carmina (B, 2006)**. Cele **peste 343 traduceri, din cel puțin 21 publicații**, repartizate pe localități, apar în: **România, București (7 V, 5 A, 1 P), Galați (1 A), Reșița (1 A), Satu Mare 1 P)**, Republica Moldova, **Chișinău-coed. București (1 A), SUA, Bildegeport (1 A), Detroit (1 P).**, f. l. (1 P).

10. LIMBA RETOROMANĂ-ROMANCHA (din familia romanică, începând din 1938 este limbă națională în **Elveția**, se mai vorbește și în Italia de Nord, – Munții Pirinei). „Revista retoromantscha” (**Elveția-SUA, 1975**) editează, sub formă de pliant (18 p.), în limba **retoromană**, în ciclul „Cântec de leagăn”, poezia **Dormulents utschals- Somnoroase păsărele**, în traducerea lui Augustin Maissen (dar și în limbile **franceză-Somnolents petits oiseaux**, tr. Al. Vițianu, în **engleză-Now the Songbirds**, tr. W. D. Snodgrass și N. Babuts, în **germană-Vöglein schläfrig**, tr. M. V. Schroff, în **spaniolă-Adormecidos pajarilos**, tr. Rafael Alberti și MariaTeresa Leon). **Somnoroase păsărele. Berceuse. Lullaby. Wiwgnlied. Arrulo (New York, 1975**, ediția „Revista Retoromantscha) a fost urmată de o recenzie, semnată de Burges Wade Rebekah, în „Romanian Bulletin”, **New York, nr. 11-1975**, care citează o strofă în limbile română, **română** și engleză. Surprinzătoare a fost publicarea unui articol într-o revistă online („Formula AS”, 06.08.2014, din „Arhiva”-2005, autor Sorin Preda, „Urme Aproape românești în **Elveția: Biserica din oglinzi**”, din cantonul Engladin, satul Zillis, Elveția), în care se scria: „Ne-au mirat afecțiunea deosebită a bătrânului abate și mulțimea cunoștințelor sale despre istoria și spiritualitatea românească, dar nu am îndrăznit să-l tulburăm cu uimiri de prisos și întrebări iscoditoare. Într-un târziu, am înțeles. Poftindu-ne în biblioteca mănăstirii, părintele ne-a prezentat comoara abației, – incunabule și cronici pictate de caligrafi anonimi încă de la anul 1000,

hărți, icoane și obiecte aurite de cult, iar alături, așezată la mare cinste, o **carte cu versuri de Eminescu**. Tălmăcit în decorul auster al mănăstirii benedictine, numele poetului nostru de suflet răspândea în jur ceva din căldura și irizările luminoase ale spiritului românesc, asemenea tavanului cu icoane țărănești din oglinzile bisericii „Sf. Martin” din Zillis”.

11. LIMBA ISTROROMÂNĂ (numele limbii, creat de lingviști, provine de la denumirea spațiului în care istoricește s-a format comunitatea de istroromâni, în peninsula Istria din apropierea Mării Adriatice, actualul canton Istria din Croația). Vorbitorii acestei limbi au fost răspândiți de-a lungul vremii și în actualele state independente Bosnia-Herțegovina, Macedonia, Muntenegru. După unii lingviști, istroromâna este o limbă distinctă aparținând subgrupului de est al limbilor romanice, alți lingviști consideră însă că acest idiom face parte din ansamblul dialectelor limbii române, deci aparțin de filonul lingvistic și cultural românesc (aromâna, istroromâna, meglenoromâna), care au statut de limbă și se vorbesc în afara granițelor României, preponderent în țările balcanice (situație similară cu ansamblul limbilor ibero-portugheze, de pe teritoriul Spaniei). La origine, istroromânii fac parte din categoria coloniștilor români, unii veniți prin transhumanță din Transilvania și Banat, care începând din secolele X-XV s-au stabilit în zona Balcanilor. În perioada dintre cele două războaie mondiale, populația cea mai densă de 5000 de istroromâni, stabiliți în Istria, provincie aparținând atunci de Italia, odată cu integrarea ei în fosta Iugoslavie titoistă, împreună cu co-etnicii italieni mulți au emigrat în Italia, SUA, Canada, Australia. La început de secol XXI *se constată* că un mare număr de aromâni și îndeosebi istroromâni fie au fost asimilați de populația majoritară, fie au plecat de la sat la oraș ori la lucru în alte țări, ultimele generații fiind departe de locul în care s-au născut, de părinții și bunicii de la care au învățat limba și cu care nu mai pot vorbi ei și copiii lor.

Situația lor istorică și aria de răspândire în vremea sa o explică cel mai bine chiar Eminescu. Acesta „fiind o conștiință de un înalt patriotism, a fost preocupat și de soarta românilor din afara granițelor țării. Într-o serie de studii și articole publicate în «Convorbiri literare», «Curierul de Iași» și «Timpul», Eminescu se ocupă de românii sud-dunăreni care în perioada medievală formau cea mai numeroasă populație din Peninsula Balcanică”: „*Nu există un*

*stat în Europa orientală, nu există o țară de la Adriatică, la Marea Neagră care să nu cuprindă bucăți din naționalitatea noastră, începând de la ciobanii din Istria, de la morlacii din Bosnia și Herțegovina, găsim pas cu pas fragmentele acestei mari unități etnice în munții Atenei, apoi, de dincolo de Tisa, în toată regiunea Daciei Traiane până dincolo de Nistru, în Albania, Macedonia și Tesalia, în Pind, ca și în Balcani, în Serbia, în Bulgaria, în Grecia până sub zidurile Atenei, până aproape de Odesa și de Kiev” (cf. studiul „Românii Peninsulei Balcanice”, citat preluat din articolul „De Ziua Culturii Naționale. Eminescu – gând și suflet pentru românii din Balcani, February 19, 2011”, apud Google, „Tesla – Eminescu”): „Un articol al «minunatului» domn Emil Petru Rațiu – Traduit le désir: **La steaua Eminescu en français, en italien et en istro-roumain** – începe oarecum sumbru: Publié en 1886, trois ans avant sa mort, ...*La steaua* apparait comme le **poeme testament** de Mihai Eminescu (1850-1889)... Suntem în atmosfera situării poeziei eminesciene *La steaua*, tradusă într-o limbă de circulație exclusiv (retro) orală, istroromâna, în care au răsărit, frate și soră (Gabriela și Gabriel Vretnar), compunători miraculoși de versuri meteorice” (proprie, în istroromână). Mai jos, transcriem o strofă din acel Eminescu (doar varianta în istroromână, Site, «Semănătorul, 10 ian. 2015. George Anca – Istroromâni»), – **Mihai Eminescu: «La Stevu»: *La stevu care a ziiit / E o cale acâta de lunga / Che miliar de an li-a porteit / La lumire să ne giunga*”.***

Din răspunsul la întrebarea, dintr-un **interviu** (2012) despre „**prima traducere a unei poezii de Eminescu în istroromână, -**”Cum ați învățat *istroromâna*?”, medicul și scriitorul istroromân, stabilit la Roma, Emil P. Rațiu amintea și de „O altă personalitate prezentă la Congresul internațional **dedicat istroromânilor, desfășurat între 30 martie și 1 aprilie 2000 la Universitatea din Pola** (Croatia), este Profesoara de limbă franceză de la Universitatea din Cosenza, belgiana Gisèle Vanhese, care a publicat în limba franceză chiar un studiu despre prima traducere a unei poezii de Eminescu în istroromână, făcută de subsemnatul, a poeziei *La steaua*, pe care am citit-o în 1999 și la filiala din Arad a Uniunii Scriitorilor, cu prilejul sărbătoririi a 80 de ani de la unirea Aradului la România. Ca rod al Congresului, acolo, la Șușnievița (comuna cu 8 sate de istroromâni, n. n.), a rămas doar cartea Rosei del Conte, cu poeziile lui Eminescu traduse în limba italiană și cu textul românesc...Astăzi, în Italia, la Trieste activează «Asociația culturală istroromână **Andrei Glavina**» (dascălul „apostol al

istoromânilor”, care la Valdarsa – denumirea italiană, întrucât peninsula Istria atunci aparținea de Italia – azi Sușnievița, între 1921-1925 a deschis prima școală cu predare în limba istoromână și italiană, n. a.), care acum editează revista, «Scrisore către fraț rumer» și reînvie obiceiurile strămoșești prin celebrul grup folcloric numit «Žejanski Zvončari – Clopotarii din Jeišani» (vizibil pe YouTube, – costumație populară de sărbătoare în combinații și cu țesături ca în Transilvania, zona Țara Moților, momente vesele alternând cu dansuri molcome ardelenesti și doine de grup, însă cântate la unison, netrăgănite, cu prelungiri sfâșietoare).

Într-o asemenea colectivitate s-a născut și a copilărit una dintre cele mai mari personalități ale istoromânilor, numit și „geniul omenirii”, fizicianul **Nicola Tesla** (1856-1943), adică – după numele în familie – **Nicolae** sau **Nicu Teslea**. Porecla de „Teslea” provine de la meseria de dulgher-teslar, transmisă în familie de la bunicul din **satul denumit astfel Teslea – aparținând comunei Similjan, în care s-a născut și a trăit tatăl său, Miliutin Teslea, împreună cu mama sa, născută Drăghici și frații Dan, Angela, Maria, Milca și Nicu**). Se știe că „Tesla avea totuși sânge românesc, moștenit din genele părinților săi istoromâni, membri ai comunităților românești din actuala Croație” (considerat ca fiind de obârșie română, Academia Română l-a sărbătorit cu prilejul aniversării a 140 de ani de la Naștere, n.n.). Mama sa, Gica Drăghici – analfabetă, dar cu știință de carte ca autodidact, de o inteligență scilpitoare și inventivitate, transmisă fiului Nicu, vestită prin neobișnutele sale broderii – a trăit în satul Similjan, locuit compact de morlacii-oierii, încă din sec. XV-XVI veniți aici prin transhumanță din Transilvania. În acest sat s-a căsătorit cu Miliutin, om cult, preocupat de literatură, filozofie, matematică și științele naturii. Acesta a renunțat la cariera de militar pentru a deveni preot, anume să aducă morlacii sub protecția bisericii sale ortodoxe.

Accesibil oricărui internaut, indiferent de limbă, Google la accesarea „Tesla-Eminescu” promovează ideea că geniul este – făcând aluzie la Tesla – „o persoană deosebit de inteligentă, originală, creativă, care reușește să găsească soluții inedite unor probleme dificile”, majore. În accepția lui Eminescu, în poezia *Numai poetul*, geniul „trece peste nemărginirea timpului, în ramurile gândului, în sfintele lunci, unde păsări ca el se întrec în cântări”; cel puțin „geniile din disciplinele umaniste (artă, filosofie, literatură, poezie etc.)...Câțiva oameni ca aceștia pot fi considerați a fi genii: Goethe,

Eminescu, Dostoievski, Tesla, în șah Paul Morphy, în muzică Beethoven și alți clasici... Marea preocupare științifică a acestui istoric român Tesla a ținut de transmiterea informației și a energiei la distanță, mai bine zis fără fir. Înainte Mergător. Și Eminescu a fost, el anticipă vizionar și logic, în câteva poeme, pe Einstein. Dar, nici odată nu amestecăm (pe zeul) RA cu Leonardo sau cu Einstein, Tesla. De unde știm? Simplu. Divinitatea nu are monedă, de nici un fel. Tesla a murit sărac, uitat într-o cameră de hotel (similar, Eminescu și-a sfârșit viața forțat într-un ospiciu; în cazul celor doi, fără ca cineva să fie de față, măcar să le aprindă o lumânare, n.n.). Și încă ceva, absolut toate geniile tuturor civilizațiilor de pe Terra nu aveau treabă cu partea femeiască, precum șamanii. Platon, Zamolxe, Sofocle, Newton, Leonardo da Vinci, Tesla, Eminescu, Einstein, și mulți alții, nu au fost căsătoriți sau, în perioada în care au atins deplina maturitate creatoare, au fost în asceză totală (Toți aceștia aveau ceva în comun, viziunea:) «*Doar urcând împotriva curentului apei găsești izvorul; coborând pe firul apei îl pierzi*»...

„Virtuțile curiozității au făcut ca un mare poet al culturii noastre să fie puternic atras de cunoștințele științifice ale timpului său, aceasta devenind uneori chiar izvor al propriei creații. Studiile făcute, la Viena și Berlin, l-au apropiat pe Eminescu de operele unor nume cunoscute și recunoscute ale științei: Arhimede, Galileo Galilei, Johannes Kepler, Isaac Newton, Daniel Bernoulli, Charles de Coulomb, Brown, Robert von Mayer, James Joule, Hermann von Helmholtz, Rudolf Clausius etc., familiarizându-l totodată cu teoriile științifice ale momentului. În sprijinul acestei afirmații stau nu numai poemele sale, ci și însemnările făcute în două caiete” (Portal, referate școlare, *Eminescu și fizica*). „Personalitatea aleasă este fizicianul **Tesla**, poetul **Eminescu**, matematicianul **Pitagora**, chimistul **Nenițescu**” (concurș școlar, «iq.weebly.com», 2015, România); la tema „*Mândria de a fi român*, aleșii au fost Coandă, Tesla, Eminescu” (Portal «4Tuning», 2007); „Dacă nu era Tesla, poate noi nici nu vorbeam acum... la mobil, pe Skype, internet” («Torent.ro.md»).

Am parcurs o prelungită introducere, prilejuită de existența unei singure poezii eminesciene, identificată într-o limbă cu circulație redusă, pentru a justifica însă selectarea din listele de mai sus și alăturarea în cartea de față a două „genii” citate, încă puțin cunoscute: Tesla, „Om al mileniului III” sau „**Tesla și Eminescu, Mesagerii Divinității**” (expresie a percepției publice, întărită în anii din urmă, între alții, de influentul Albert Ignatenko, în acțiunile sale publice de audiență mondială: „Dumnezeu asigură evoluția și civilizația

deplină a omenirii prin iluminării creatori morali”, precum Tesla și Eminescu). În economia lucrării de față acest binom are, în plan comparativ, o semnificație aparte și un efect decisiv neașteptat, care imprimă o turnură hotărâtoare procesului de consacrare universală a lui Mihai Eminescu.

Mai întâi – pentru a menține detașarea față de timpul real și de spațiul geografic și spiritual al epocii – vom evoca **câteva momente din viața celor doi români congeniali** – simple „coincidențe” – însă miraculoase, privind:

A. existența lor: La **vârsta de 15-16 ani**, ca elevi, mai puțin conformiști, erau să moară, dar nu au murit, de **holeră**;

a. Tesla venise acasă ca să-și vadă părinții, aici s-a îmbolnăvit, ca și alți consăteni, de **holeră**, dar când nu mai exista nici o speranță de vindecare, nu se știe de unde apare o babă, gârbovă, în zdrențe și cu părul despletit și rezemându-se în cârje se apropie de bolnav, căruia cu un gest, insuflându-i încredere, întinde mâna și îi spune duios: -”Ia, mamă, acest leac, o să te vindece și nu o să mai fii bolnav niciodată de nimic”. După ce a stat puțin cât a stat lângă bolnav, misterioasa bătrâna s-a retras sub privirile uimite ale celor din jur, dispărând fără urme;

b. Eminescu, fugarul de acasă și de la școală, acum însoțind o trupă de teatru prin Moldova, a plecat pe moment să-și vadă părinții, dar ceva-cineva, inexplicabil, îl determină să se întoarcă din drum, iar ajuns înapoi, la trupa rămasă fără sufleur, află că dacă se ducea acasă, intra în carantină, se putea și el îmbolnăvi și muri, de **holeră**.

Alte „coincidențe” • Oficial, atât Tesla cât și Eminescu, au fost declarați „**nebuni**”, suferinzi de „**sinestezie**” și ambii au avut parte de o moarte „misterioasă”, unul într-o cameră modestă de hotel, singur, altul într-o cameră de ospiciu, singur • Ambii urmează **cursurile universităților** din Austro-Ungaria, unul filozofia la Viena și Berlin, altul politehnica la Graz și Praga, dar nu le finalizează, deci nu au intrat în posesia vreunei diplome de **licență** * Și unul și altul își petrecea mult timp citind cărți, pe care le reținea în întregime, având o memorie fotografică a textului, care odată citit nu-l mai uita • Au fost atrași de **filozofia vedică** și de exprimarea în limba **sanscrită** • Au tradus puțin, „spontan”, dar excepțional, din poezi de geniu • Au avut premoniții încă din copilărie • **La vârsta de 18-19 ani** nu țin legătura cu familia, **dispar misterios** timp de aproape un an: **Eminescu**, în Munții Cindrel din Carpații Meridionali – toamna, iarna, primăvara, vara – apoi e descoperit hamal în portul Giurgiu, unde un actor îl angajează în

trupa sa pe un post practicat anterior, – sufleur și poet cupletist; în timp ce **Tesla**, apropiații credeau că se înecase în Râul Mur, e descoperit însă la Maribor (azi Slovenia), lucrând ca maistru subinginer electrician, profesie practică anterior la Budapesta, aici practicând telegrafia, apoi devenind coordonator al sistemului național de telefonie;

B. destinul lor: Amândoi au avut – ca și alte genii –momente de **revelație**, în urma cărora **potențialul lor uman și creator a crescut incomensurabil**, de mulți considerat „suprauman”, datorită efectelor în viață și creație (invenții, respectiv opere literare):

a. Tesla, la prima angajare de la Oficiul Telegrafic Central, inginerul de 24 de ani, când începuse seria brevetelor de invenție, **are o revelație, – descoperă principiul câmpului magnetic rotativ**, permițând realizarea motorului electric pe curent alternativ, **baza tuturor invențiilor sale ulterioare**, care generează a doua Revoluție industrială (ultima invenție care ne interesează direct este internetul, comunicarea prin mijloace online: -”*Făceam o plimbare în parc, alături de un prieten, recitând poezii. Pe atunci, știam cărți întregi pe de rost. Una dintre acestea era Faust a lui Goethe. Ideea mi-a venit ca o străfulgerare de lumină, și într-o secundă adevărul era dezvăluit*”);

b. Eminescu, elevul precoce de 16-17 ani, la trecerea din Transilvania vasală Austro-Ungariei spre România liberă, în Munții Cindrel, posibil în primăvara anului 1867, are o **revelație**, care imprimă întregii vieți și creației ulterioare un potențial suprauman. După acest eveniment, în condiții de viață vitregă (ca sufleur colindând țara cu o trupă de teatru, apoi copleșit de programul vieții de student) a început să scrie „pe ascuns”, ferit de ochii lumii, grandioase poeme (*Memento mori, Povestea Magul călător în stele, Mureșan* ș.a., inimaginabil, peste 3000 de versuri).

Numărul total, identificat până în prezent, mai puțin știut, al tuturor scrierilor literare eminesciene depășește 620, iar cele jurnalistice cel puțin 1850, scrise într-o limbă literară modernă etalon, devenită limbă națională, scrieri receptate în ultimii 137 de ani în cel puțin 80 de limbi din peste 250 de țări. Traducerile și ecoul lor în **publicații tipărite sunt de ordinul multor sute de mii**, iar **în formă online de ordinul milioanei**. Numai **un singur link** despre Eminescu, postat în enciclopedia online, „Wikipedia”, la categoria surselor „ascunse”, după o selecție pe criteriul valoric și înregistrarea lor în această cu adevărat numită, „Bibliotecă virtuală”, subsumează, numai în ultimul deceniu, la cele 652 de versiuni, un număr de peste **3.400.000** de „afișări”/accesări-lecturi, indiciu al cunoașterii și consacării ca

valoare universală, a lui Mihai Eminescu, efect al descoperirii mijloacelor de comunicare online, datorat exclusiv congenialului său contemporan, istoromânul Nikola Tesla.

VIII. EMINESCU UNIVERSAL

Receptarea operei în publicații de limbă engleză

Eminescu ocupă un loc aparte în publicațiile de limbă engleză, care apar în peste 50 de țări din lumea anglofilă, ca spațiu geografic (state din cele cinci continente, Europa, – Marea Britanie și America, – Statele Unite ale Americii, de asemenea în Australia, India, dar și Africa). Altă categorie de țări îl receptează prin intermediul publicațiilor de limbă engleză (cum este România) sau țări ca spațiu lingvistic internațional (engleza clasică din Marea Britanie și Australia, engleza americană din peste 30 de state nord-americane, engleza ca limbă co-oficială din India și unele state africane), toate împreună totalizând peste 300 milioane de vorbitori nativi. Limba engleză este și un instrument de lucru în relațiile internaționale sau în relațiile interetnice din interiorul multor state, implicit în relațiile inter-literare ca limbă intermediară din care se traduce în alte limbi, de asemenea ca principală limbă a mijloacelor de comunicare la distanță pe canalele online, dintre acestea remarcându-se enciclopedia liberă interactivă online inițial americană, devenită prin asociere internațională, „Wikipedia”, postată în 264 de limbi. Dând curs evidențelor, în cele din urmă, efectele vorbesc de la sine.

Publicațiile de LIMBĂ ENGLEZĂ îl receptează pe Mihai Eminescu târziu, abia în a doua jumătate a secolului XX, dar îl evaluează încă la apariția primelor traduceri și ecouri ca pe un fenomen literar de excepție, în privința valorii și semnificației pentru lumea preponderent conservatoare anglofilă.

Avem în vedere atât **spațiul geografic propriu** (limbii engleze, „simple” – clasice, din Marea Britanie) sau **spațiul geografic „extins”** (din țări situate în cele cinci continente, în care cu timpul această limbă a cunoscut parțial o formă „adaptată”, ca în cazul unui număr de 30 dintre Statele Unite ale Americii-americană, Canada-canadiană, Australia-australiană, Irlanda-lubernoengleza sau limbă „co-oficială” în India, Africa de sud, Noua Zeelandă, Singapore ș. a.,

vorbitorii nativi totalizând cel puțin 344 de milioane); în **alte țări decât cele de limbă engleză**, Eminescu a putut fi receptat de cititorii care învață și vorbesc engleza, în medie 70% (în țările nordice sau Olanda, Danemarca), alții prin intermediul publicațiilor proprii de limbă engleză, cum sunt cele din Brazilia, Etiopia, Germania, Italia, Rusia, Spania ș.a., între care și România).

În ce privește **spațiul lingvistic**, engleza este limba oficială a Uniunii Europene și a Națiunilor Unite și reprezintă **principalul instrument de lucru în cadrul relațiilor** internaționale politice, economice, științifice, implicit **inter-literare ca limbă intermediară** (din care este tradus, inclusiv Eminescu, ex. din versiunea engleză, aparținând românului Corneliu M. Popescu, în **limba urdu**, vorbită de peste 150 milioane locuitori din Pakistan și câteva state indiene) sau ca **limbă în care opera lui Eminescu deja tradusă este reeditată online** în SUA „to” (pentru SUA, Spania, Regatul Unit, Danemarca ș. a., și invers).

După apariția internetului, engleza a devenit **limbă de comunicare globală** între cititorii cărora le este accesibil internetul, numiți și „internauți”, inclusiv pentru cei interesați de cultura română și, implicit, de opera geniului poetic tutelar al neamului românesc, Mihai Eminescu. Puțini conaționali, chiar dintre eminescologi știu și iau în considerare, în lucrările publicate sau în dezbaterile publice, faptul că **în paralel cu forma tradițională, tipărită, în care apare opera literară, jurnalistică și științifică eminesciană** – cea tipărită în volume fiind rezervată îndeosebi „elitiștilor” – **Eminescu circulă din ce în ce mai mult în noua formă de comunicare la distanță, online**, adresată publicului larg de ordinul zecilor de milioane, care o utilizează (având acces la internet, Google, Site-uri, Pagini personale web, Portaluri audio-video, YouTube, „cărți electronice”, periodice sau enciclopedii online). Mai nou, publicațiile științifice, îndeosebi culegerile de comunicări de la reuniunile științifice din orice domeniu sau analele universităților au valoare recunoscută, conform unui standard internațional, condiționând chiar consolidarea poziției profesionale, dacă sunt publicate integral sau numai rezumatul în limba engleză, deoarece asigură difuzarea nelimitată geografic, în sensul că varianta lor online poate fi consultată gratuit de toți cei interesați. De altfel, sistemul publicațiilor editate online tinde să dubleze-tripleze locul celui tradițional, tipărit, mai ales periodicele, chiar și unele publicații neperiodice – ca texte independente sau paralele, adică text tipărit și online – prin intermediul cărora circulația în lume, inclusiv a operei eminesciene, tradusă și comentată, a crescut vertiginos de la un an la altul.

De remarcat este faptul că traduceri eminesciene, realizate în țările în care se vorbește engleza, publicate în volume, uneori și în periodice, au fost precedate de recomandarea operei și a personalității poetului român în marile **enciclopedii** de limbă engleză, **care de regulă sintetizau ceea ce reprezenta o valoare deja consacrată în marile centre culturale ale lumii.**

Un caz aparte pare a fi chiar prima, identificată, „Camber’s Encyclopedia” (Edinburg-California, edițiile **1908-1973** (pe care cea mai recentă enciclopedie americană online, „Wikipedia” o considera „una dintre cele mai importante enciclopedii de limbă engleză a secolelor 19 și 20,...reputată prin precizie și erudiție”; în realitate, la început această enciclopedie era o traducere prelucrată a „Konversation Lexikon”, devenit „Brockhaus Enzyklopädie”, Leipzig). Fondată la Edinburg în 1859, ediția a 10-a a acestei enciclopedii engleze apare între 1888-1892, adică în același timp cu varianta germană a „Brockhaus Enzyklopädie” (la care se știe că anterior colaborase ca redactor pentru România chiar Eminescu și în care, în acel timp, Titu Maiorescu publica articolul despre Eminescu); probabil tocmai această ediție germană să fi sugerat editorilor englezi să-l includă pe Eminescu (de altfel, „Wikipedia” făcea trimiterea menționată la ediția apărută în 1908). Unele ediții ulterioare ale enciclopediei engleze au fost rescrise și publicate în California.

Cronologic, informații despre viața și opera lui Eminescu publică, la Londra și Chicago, în **1910-2010**, „Encyclopedia Britanica”, de asemenea cel puțin 8 ediții din „Everiman’s” (Londra, New York, Chicago, Princeton, **1922-1988**). Pentru asigurarea răspândirii lor internaționale, unele enciclopedii de limbă engleză sunt editate prin cooperare între edituri, de pildă cea co-editată la Toronto, Chicago, Washington, New Jersey, Geneva, Tokio, Manila, Sydney, Barcelona etc. sau în ediții multilingve cum este „Enciclopedia Universală Ilustrată Europeo-Americană” (co-editată la Madrid-Barcelona, în **1958, 1966, 1976** etc., în limbile spaniolă, portugheză, **engleză**, franceză, germană, italiană, catalană, esperanto ș.a).

Între **referințele critice timpurii** predomină aprecierile generale privind valoarea poeziei „celui mai mare poet al românilor” (vol. „Roumania Yesterday and Today”, **London-New York, 1918**), „valoarea europeană a operei poetului român și interesul acestuia pentru Shakespeare, justificând similitudini între **Împărat și proletar și Regele Lear, Mortua est și Machbeth, Furtuna, Hamlet** (vol. „Papers on the Rumanian – people and literature”, **London, 1920**, care reproduce și o primă traducere a poeziei, **Se bate miezul nopții**), o amplă analiză a poeziei **Somnoroase păsărele**, a „celui mai bun poet român”, prin care, baza cuvintelor de origine latină susține „originea latină a

limbii române” (vol. „Greater Roumania”, **New York, 1922**, reed. **1932**) sau portretul poetului și biografia lui însoțite de **Luceafărul, Mortua est, Scrisoarea IV** (suplimentul ziarului „**New York Herald**” din **1929**).

Evenimentul editorial care a marcat și stimulat receptarea poeziei eminesciene în literaturile din țările de limbă engleză a fost apariția primului volum, din seria „Clasici români”, *Poems of Mihai Eminescu* (**London, 1930**, 10 poezii: **Călin-file de poveste, Împărat și proletar, Strigoii, La mijloc de codru, La steaua, Somnoroase păsărele, Oricâte stele, Peste vârfuri, De ce nu-mi vii, Și dacă**, în traducerea Sylviei Pankhurst și Olimpiu Ștefanovici-Swensk, reeditat la **New York, 1977**), prefațat și recomandat de personalități de notorietate mondială, – dramaturgul englez George Bernard Shaw, istoricul român Nicolae Iorga și diplomatul ONU Nicolae Titulescu, cel care a acordat sprijinul financiar. Cunoscutul dramaturg englez întărește ideea existenței unor **afinități între „acel moldovean” și „marele brit”, dintre literaturile română și engleză**. Periodice din diferite țări reproduc din acest volum unele poezii și îl comentează ca pe un eveniment literar european. Dar abia „Encyclopedia Americana” (**1942-1989**, – din 1997 apare online la **Washington**) argumentează „valoarea literară, tehnicile poetice” ca și „genialitatea” lui Eminescu, pentru ca „The Columbia Encyclopedia” (**New York, 2001**), să-și încheie caracterizarea cu concluzia: **„Mihai Eminescu este cel mai mare poet al secolului al XIX-lea”**. De altfel aceasta este și **percepția publică a recunoașterii consacării reale a poetului român** ca dimensiune și valoare universală, ulterior și „oficializată” de către organisme naționale abilitate, îndeosebi de organismul internațional de profil (UNESCO, în **1989** „Anul Internațional Eminescu”, cu prilejul Centenarului morții poetului și în **2000**–„Anul Eminescu” la împlinirea unui secol și jumătate de la nașterea sa).

Suportul acestor ultime evaluări îl reprezintă traducerile și referințele critice apărute timp de patru decenii, în publicațiile de limbă engleză, tipărite sau online, dintre care remarcăm edițiile americanului Roy McGregor-Hastie (17 poezii, **Iowa City-1972** și **Cluj-Napoca-1980**, relansat în anul Centenar Eminescu, **1989**, de UNESCO în „Colecția celor mai reprezentative opere ale umanității. Seria europeană”), de asemenea, edițiile publicate de Brenda Walker (**Londra-Boston, 1989**, 28 poezii, reed. **1990, 1994**), K. Treptov (**New York-București, 1991** și **Oxford-Iași-2000**), mai ales edițiile de excepție ale tânărului licean român, dispărut la cutremurul din 1977, Corneliu M. Popescu. Recuperat, manuscrisul acestuia cu 68 de traduceri în engleză a fost publicat în volum la **București, în 1978**, apreciat

imediat de „Consiliul Britanic de poezie”, care în memoria lui instituie la Londra un concurs internațional de traduceri și un premiu european de poezie, purtând numele lui. Această traducere engleză a devenit versiunea intermediară din care au fost realizate cele mai apreciate traduceri, una dintre acestea fiind cea în limba urdu, publicată în **1981 la Rawalpindi-Pakistan**, alta într-o versiune bilingvă, engleză și chineză, în **1994 la Singapore**. Prima versiune engleză a lui Corneliu M. Popescu, apărută în **1978** la București, a fost reeditată. sub egida UNESCO, cu prilejul „Centenarului Eminescu” din **1989** și premiată de Academia Română, apoi reeditată în **1999**. iar recent, în **2013**, și în variantă online. Capodoperele ***Lucafărul, La steaua, Somnoroase păsărele, Odă în metru antic*** ș.a. apar în ediții separate, tipărite la **Michigan, Virginia, New York, Sydney, Chișinău, Kiev**.

Alte volume, semnate de D. Cuclin, P. Grimm, L. Levițchi, A. Bantaș, I. Giurgea, D. Georgescu, C. Frosin, etc. mai apar la **București și Iași**, pe care universitarul român-american, Adrian G. Sahlean, studiindu-le – îndeosebi pe cele ale numitului de el, „meteoricul” Corneliu M. Popescu – le compensează ca excelentă replică, competitivă, cu versiuni proprii: „**Legenda Lucafărului**” (Newton-SUA, **1993**, altă ediție completată cu **Glossă, La steaua, Peste vârfuri**, Prospero Press, **Boston, 1996**), ediția bilingvă, **Poezii alese** (15 texte, **București, 2000**), fiind premiată de Uniunea Scriitorilor; iar „variațiuni” la **Odă în metru antic** i se publică în „Convorbiri literare”, **2006**). Eforturile lui Adrian Sahlean au fost îndreptate în mare parte spre realizarea **proiectului unor variante care să circule online**, sub formă de text și grafică, de mai multe ori transmise marelui public, în formă audio-video sau ca spectacole teatrale muzical-coregrafice, devenite la un moment dat „eveniment”, cu concursul unor mari teatre din New York. Înregistrate și expuse pe Site-uri, majoritatea apar sub genericul „Lucafărul”.

Mesajul, armonia, muzicalitatea și simplitatea expresiei specifice versului eminescian puteau fi astfel ascultate și înțelese mai bine. Avem în vedere serialul bilingv (însoțit de site: **home|eminescu intro|eminescu in america|eminescu on brodway|events2004-5|events2006|events2007| events2008|eminescu CD & and book|about us|upcoming proiects|links|**): **Legend of the Evening Star – Legenda Lucafărului** (Newton-USA, **1996**, include **Lucafărul, Glossă, Stelele-n cer, La steaua; 2 variante**, Site poetic, la care „atribute by GA founders to Eminescu’s ode” adaugă **Peste vârfuri, Stelele-n cer, Sărmanul Dionis**, Prospero Press, **2005-2007**); volumul tipărit, **Poezii alese**, din **2000**, este preluat online (de www.amazon.com, cu specificarea, pentru Brazilia, Canada, China, Franța,

Germania, India, Italia, Japonia, Spania, Regatul Unit) și, tot online, o **culegere antologică ce include *Lucafărul*-fragment, *Glossă, La steaua, Peste vârfuri și versiuni ale Lucafărului, în original și în traducere, de Adrian G. Sahlean, Andrei Bantaș, Dimitrie Cuclin, Petre Grimm, Roy McGregor-Hastie, Leon Levitchi, Sylvia Pankhurst, Corneliu M. Popescu și Brenda Walker; înregistrat și online, Lucafărul* (prezentat ca „Broadway show”, **New York, 2005**); *Eternnal Longing. Imposibile Lowe – Eternul dor-imposibila iubire* (Global Arts, 13 texte) spectacol teatral muzical-coregrafic pe Broadway-**New York, 2006**, acompaniat de o **carte audio-DVD**, anterior și ca **CD-ROM**, ediție bilingvă, recital în engleză, pe fondul muzical al audio-discului, lansat în 15 decembrie **2000** la Teatrul Național din **București**; Global Arts, 3 evenimente **2008** (lansare online de carte ilustrată cu traduceri, producție nouă **2005** și video comercial **2008** cu *Lucafărul* pe Broadway etc.), realizate cu ajutorul unor echipe din Needham, Wellesley, Washington, New York, Newton-SUA, Windsor, Ottawa, București.**

Toate aceste demersuri reprezintă un suport la realizările sintetizate în concluzia autorului – eminescolog inovator, Adrian Sahlean, – expusă explicit în „Notă de traducător”: „**Muzicalitatea versului este imediat evocatoare, deși nedefinit, ca atunci când îl citim cu voce tare pe Shakespeare sau ascultăm muzica lui Bach, Chopin, Mozart sau Vivaldi: combinațiile sunt aparent simple și previzibile, dar efectul cumulativ are seninătate și o adâncime liniștitoare. Muzica lui Eminescu a trebuit reinventată în engleză...E o invitație de a-l asculta pe Eminescu în engleză**”.

Dintre traducerile apărute, tot în SUA, mai remarcăm serialul online, semnat de W. D. Snodgrass (*Star – La steaua*, 5 ediții distincte, f. l., dar și aparițiile în **New Hampshire-SUA**, Meadow Press, **1982** și *Sleepy litle sondsters – Somnoroase păsărele*, 4 ediții, **New Hampshire** și **Chapoc Hill-SUA, 1985**; traduceri mai publică în reviste din **Cluj-Napoca** și **Craiova**), de asemenea profesorul Universității din **Syracuză**, N. Babuts publică un volum „eveniment”, „Mimesis of Cognitive Perspective: Mallarmé, Flaubert and Eminescu” la **New Brunsvich-Canada, USA** și **Londra, 2011**, amplu prezentat în revista online „Choice”, editată de Colegiul Vassar din **New York**, precum și studiul „Mihai Eminescu”, editat de Universitatea Syracuse, **New York, 1969**. „Gabriel’s Site” publică un volum cu 70 de traduceri, aparținând lui Corneliu M. Popescu, pentru care s-a preferat prefața lui Titu Maiorescu, dar și *Poems*, ediția princeps Maiorescu, în versiune online, datorate

aceluiași Corneliu M. Popescu, f. l., **2013**, SUA. Mai reține atenția *Lirics Translate*, 2014, – 22 cântece (poezii eminesciene).

Crește și numărul edițiilor tipărite (volume, mai mult periodice, precum „**Cleveland**”-Ohio, **1931, 1936**; „**New York**”-**1970, 1975, 1976**; „**Romanian Rewiews**”, **București, 1949-1989**, totalizând 51 traduceri și 78 articole ș.a.), de asemenea numărul publicațiilor multilingve online a crescut atât de mult, încât e cu neputință unei persoane fizice să urmărească traseele unui adevărat labirint pentru a realiza o evidență.

Din identificarea celor mai frecventate prezențe am reținut câteva, tip Site, link, CD-Rom, chiar enciclopedii, între care: „**Romanian Voice**” (19 titluri în 23 versiuni), „**Discovering Eminescu**” (**Bruxelles, 2007**, multilingv, engleză 57 traduceri și 17 referințe), „**www.Agonia**”. site, **2012**, 17 titluri cu 47 traduceri și referințe), „**Eminescu Poetry -www.fa.kmen.muc.de/_html**” (text-comentariu ilustrat cu poezii, inclusiv în engleză, 22 titluri în 6 versiuni și 6 referințe), **bibliografiile online, 1990-2005** (sub egida Bibliotecii Academiei Române), parțial actualizate în „**Studii eminescologice**” (**Botoșani-Iași**), selectează lucrări de critică și istorie literară, parțial traduceri din periodice și aproape deloc traduceri în volume sau antologii, între acestea din urmă ar fi un merit semnalarea „**Testament. Anthologie of Modern Romanian verse**”, antologie bilingvă de poezie clasică, în care figurează și Eminescu, bucurându-se de numeroase ecouri despre lansările din București, Brașov, Cluj-Napoca, mai ales Sydney), „**Muzeul virtual Eminescu. Wordpress.com**” (fondator Dan Toma Dulciu, **2013**, bibliotecă și librărie digitală – portal dedicat documentelor referitoare la viața și opera lui Eminescu, inclusiv la traduceri și comentarii în limbi străine din 11 mari depozite ale unor Centre universitare), „**Mozilafirefox.Mihai Eminescu**” (**2013**, text D. Vatamaniuc, cu 30.000 accesări lunar). Nu cea de pe urmă sursă, însă cea mai completă, este Enciclopedia interactivă online, „**Wikipedia**”, actualizată cu date la zi, apariție inițiată în SUA, California, devenită internațională prin asociere cu reprezentanții statelor, ale căror interese să fie reflectate în paginile ei. La un deceniu de la apariție, Jimmy Wales preciza în „**Apelul fondatorului**”: „**Wikipedia este ceva special. Este asemenea unei biblioteci sau a unei grădini publice. Este un loc unde cu toții putem merge să gândim, să învățăm, să împărtășim din cunoștințele noastre celorlalți. Wikipedia servește 450 de milioane de oameni diferiți în fiecare lună, cu milioane de vizualizări ale paginilor ei**”. Componenta în limba română apare începând din anul **2003**, iar până în **2012** a publicat articole

despre Eminescu, accesate de *244.000 utilizatori*. Fiind actualizate curent, referințele despre viața, activitatea, opera și destinul postum al „Poetului Național” al României, preponderent moștenirea sa literară, a fost citată, reprodușă parțial în original și în versiune tradusă în 47 de limbi, inclusiv în engleză, cu posibilitatea de a fi tradusă automat, deocamdată în 90 de limbi.

Contribuția generală a tuturor traducătorilor și comentatorilor în engleză, la cunoașterea și recunoașterea lui Eminescu, repartizată pe țări și localități, acceptate ca **centre de iradiere a mesajului eminescian** în lume – de aceea locul de apariție aici e subliniat cu bold – conform cu datele de care dispunem se prezintă astfel, în publicațiile de limbă engleză (edituri și periodice de prestigiu) din **Marea Britanie**: 21, din care la **Londra-16**, adică 8-V (olome în ediții separate), 4-A (ntologii), 4 E (nciclopedii, ediții), **Darven** 1-P (ublicație periodică), **Edinburg** (3-E), **Guernsev** (1-V); **Statele Unite ale Americii**: 208, din care **New York**-cel puțin **56** (12-V, 10-A, 14-P, 10-E, 10-S-istem online, Site-uri etc.), **Berkeley** (1-V), **Boston** (1-V și 1-E), **California** (1-V, 3-E), **Chicago** (2-E), **Cleveland** (2-A, 4 P), **Capek Hill** (2-V), **Detroit** (2-A, 1-E), **East Tenesse** (1-A), **Guillford** (1-V, 2-E), **Illinois** (1-V), **Iowa** (1-V), **Lanesborough M-ssachusetts** (1-V), **Michigan** (1-V, 1-P, 1-E), **Mishawaka** (1-V, 1-E), **Nashville** (1-V), **Needham** (3-V), **New Hampsire** (8-V), **Newton** (3-V), **Oregon** (1-V), **Pasadena** (1-V), **Portland** (2-V), **Philadelphia** (1-V), **Princeton** (1-P), **Richmond** (1-V), **Salem-Oregon** (1-V), **Syracuza** (1-V, 1-P), **Texas-Guarland** (1-A, 1-P), **Virginia** (1-V), **Washington** (4-E), **Walley Forge** (1-V), iar **67** în alte țări, precum **Australia**, **Sidney** (3-V, 2-E), **Canada**, **Montreal** (1-V), **Ottawa** (2-V), **Quebek** (1-V), **Thompson** (1-V), **Toronto** (4-E, 1-V, 2-P), **India**, **Delhi** (3-P), **Singapore** (2-V), precum și din alte țări, ca **Belgia**, **Bruxelles** (1-V), **Brazilia**, **Rio de Janeiro** (2-V), **China** (f. l. 1-V), **Danemarca** (f. l. 3-V), **R. Dominicană**, **Santiago** (1-A), **Elveția**, **Geneva** (1-E, 1-P), **Etiopia**, **Addis Abeba** (1-V), **Filipine**, **Manila** (1-E), **Franța**, **Paris** (2-V), **Germania**, **Berlin** (1-V), **Heidelberg** (1-A), **Leipzig** (1-E), **Stuttgart** (2-V), **Israel**, **Tel Aviv** (1-V), **Italia** (f. l. 1-V), **Japonia**, **Tokio** (1-E), **R. Moldova**, **Chișinău** (2-V, 1-A), **Noua Zeelandă**, **Hamilton** (1-P), **Pakistan**, **Islamabad** (1-V), **Portugalia**, **Lisabona** (5-E), **Rusia**, **Moscova** (1-A, 1-E), **Spania**, **Madrid** (2-V, 4-E), **Tanzania**, **Dar es-Salaam** (1-P), **Thailanda**, **Bangkok** (2-V), **Ucraina**, **Kiev**, (2-V), **Ungaria**, **Budapesta** (1-V), iar la alte 25 de publicații nu se indică locul apariției. Un merit aparte aparține **României**, în care am identificat **82** de publicații, dintre care la **București-52** (22-V, 12-A, 18-P), **Cluj-Napoca-11** (8-V, 3-P), **Iași-10** (4-V, 2-A, 4-P), **Bacău** (1-P), **Botoșani** (1-V), **Craiova** (1-V, 1-P), **Deva** (2-V), **Fălticeni** (1-P), **Florești**

(1-P), **Oradea** (1-V), la care se adaugă numeroase publicații online, în SUA și alte 24 de țări, însă fără indicarea locului de apariție).

O **evidență statistică globală** a datelor privind receptarea lui Eminescu în publicațiile de limbă engleză din spațiul geografic și spiritual anglofil, ar putea arăta astfel: peste **3400 de traduceri și comentarii** apar în peste **670** de publicații: **a. uni și bilingve**, menționate mai sus, dintre care **tipărite, 277** (134-V, 36-A, 55-P, 52-E) și **online, 313** (140-V, 34-A, 59-P, 52-E, 25 f. l.), care cuprind peste **2500 de traduceri și referințe critice** (din acestea cel puțin **1020 online**; de regulă, publicațiile online nu indică numărul traducerilor și referințelor critice, pentru identificarea unora apelând la surse conexe); **b. multilingve**, cel puțin **834 traduceri și comentarii** (din care peste **650 online**), în cel puțin **84 de publicații** (titluri de volume-38, antologii-10 și periodice-36, adică 64 tipărite, 20 online), în care apar **706 traduceri** (634 în volume, din care 539 online și 72 în periodice, din care 1 online) și **128 referințe critice** (din care **92 online**).

Prin **calitatea traducerilor, consistența referințelor critice și frecvența crescândă a acțiunilor de promovare a creației eminesciene, publicațiile de limbă engleză au contribuit substanțial**, mai bine de un secol, la **procesul de universalizare a moștenirii culturale eminesciene**, iar prin aceasta, la **răspândirea în lume a mesajului eminescian, ca simbol al spiritualității neamului românesc**.

IX. EMINESCU UNIVERSAL

Receptarea operei în publicații de limbă rusă

Mediul literar academic din Rusia, la curent cu mișcarea literară din Europa „secolului de aur” XIX, cunoștea evoluția ideilor, curentelor și valorilor literare, promovate de personalitățile care le-au marcat destinul.

Poetul român Mihai Eminescu, la sfârșit de secol XIX, se situa pe treapta cea mai înaltă a dezvoltării sale creatoare, – publicase capodoperele **Luceafărul**, **Scrisorile** și majoritatea bijuteriilor sale lirice. Primele traduceri eminesciene și ecourile lor în alte țări – după cum am demonstrat – apar încă în timpul vieții poetului în reviste și publicații din toată Germania, între care s-a impus antologia de largă răspândire și audiență europeană, „Rumänische Dichtungen”. Ca însemn al recunoașterii valorii literare declarate a poeziilor eminesciene, acestea, însoțite de ecouri imediate, continuă să apară și în **Italia, Franța, Elveția, Austria, SUA, Ungaria, România**. Sintetizând opiniile despre Eminescu din publicațiile apărute în țările Europei occidentale – care au atras interesul Rusiei literare și academice – reținem atenția publicațiilor rusești acordată **valorii poeziei eminesciene ca act de înaltă măiestrie poetică**, precum și **calității literare a traducerilor**.

O asemenea evoluție ascendentă și consistentă a receptării poeziei eminesciene în țările europene – centrul de iradiere fiind Germania – explică de ce „fenomenul” Eminescu a fost preluat mai întâi de mediul literar și academic din Rusia, tocmai când ne aflăm în plin proces de afirmare a poetului, ca valoare europeană. Mai întâi, universitarul literat, Polihronie Sîrcu, docent privat la Universitatea din St.Petersburg, încă în **1884**, în „Jurnal Ministerstva Narodnogo Obrazovania” informează mediul literar și universitar rus despre apariția noilor personalități, „intrate recent în circuitul marilor valori europene”, între acestea remarcându-l pe „**poetul de vază al României**”, Mihai Eminescu

Efect al recunoașterii valorii europene a poeziei lui Mihai Eminescu, un admirator și primul său traducător a fost savantul filolog academician Fiodor Evghenievici Korș, profesor la Universitatea din Moscova. Filologul rus, slavist și orientalist, a dobândit notorietate datorită lucrărilor sale de prozodie rusă și slavă, de lingvistică comparată a limbilor slave cu limbile greacă, latină, sanscrită, persană, arabă, dar și cu cele germanice, romanice, iar după realizarea unor lucrări fundamentale despre prozodia lui Pușkin și a unui dicționar de rime pușkinian, „ar fi descoperit pesemne în **poetul român un strălucit egal al lui Pușkin**”. De altfel, o parte din vocabular și unele construcții sintactice din traducerea sonetului eminescian „Ori câte stele” ne par pușkiniene (evident, fie și după muzicalitate-ritm: „ih bléska smâsl', ih trepetá znacénie”, „kakóe hóceși jízni dai tecénie”).

Preferințele savantului rus erau îndreptate cu predilecție spre poezia greacă, din care publică traduceri, în aceeași perioadă cu versiunea rusă a sonetului eminescian, „Ori câte stele”. Eminescu este și **primul poet european contemporan tradus** și publicat de F. E. Korș. Poezia eminesciană trebuie să-l fi atras ca **model de limbă literară**, deoarece dintr-o scrisoare aflăm că el – „acest talent fenomenal în învățarea limbilor” – „începuse studiul limbii române cu 15 ani în urmă”, însă nu se știe când anume l-a descoperit pe Eminescu. Sigur, a procurat din Iași revista „Convorbiri literare”, care în februarie 1890 publicase în premieră sonetul postum, „Ori câte stele”, pe care-l traduce și-l datează „1890”. Particularitățile prozodice ale sonetului ca și în general ale poeziei eminesciene în original, posibil să fi fost mai bine înțelese în urma discuțiilor purtate cu un apropiat, slavistul Ioan Bogdan, pentru ca ulterior să publice „**Posmertnâi sonnet Mihaila Eminescu**” – „Sonetul postum al lui Mihail Eminescu”, **Ori câte stele**”, în revista politică lunară de prestigiu din Moscova, „Russkaia mâsl” („Gândirea rusă”, nr. 5, mai 1891). Traducerea însă apare nu întâmplător, ca o inițiativă personală, ci în **contextul** unor factori favorizanți, unul de ordin social-politic, **înviorarea interesului general pentru România**, reflectat în chiar paginile revistei (articole despre independența României față de dinastia germană și aderarea la „fедераția balcanică”, favorabilă Rusiei și intereselor slave de a avea un „vecin prețios”; celălalt factor, de ordin literar, – **din marea poezie europeană erau în atenția revistei poeți ca Byron, Shelley, Schiller, Shakespeare, Goethe, poezia rusă simbolistă, în general, cea neoromantică-neoclasică**. Sonetul eminescian era una dintre poeziile cele mai sumbre ale poetului, dar o **mostră poetică, îmbrăcată în haina perfecțiunii clasice**, în acest înțeles apreciind că este **fidelă originalului**,

cum de altfel preciza într-o notă chiar traducătorul: **„La Eminescu recunosc o perfecțiune deosebită în formă, o mare înălțime de cugetare...Multe din poeziile lui Eminescu ar fi fost fericiți să le semneze un Musset, un Heine, un Baudelaire”**.

Referințe favorabile privind „cele mai importante creații” ale poetului român mai sunt incluse, la Sankt Petersburg, **în cursurile profesorilor universitari**, Gh. Samurian, Al. Iațimirski și Ir. Polovinkin, ultimul consacrand pagini lui Eminescu în marea enciclopedie editată de un german asociat cu un rus, „Brockhaus-Efron”, vol. 27 din **1899** (despre „**marele – velikii-poet**” Eminescu) și în vol. 80 din **1904** ample date biografice reale despre viața și opera poetului român, despre calitățile prin care s-a înălțat în ochii contemporanilor săi ca **om de mare cultură** și cu o „operă foarte variată”, – „cântece de dragoste și elegii, alcătuirii în spirit popular, deosebit de frumoase sunt satirele și sonetele lui”, în concluzie, „**Cel mai măreț monument literar din tot ce a fost scris în limba română**”, care „**aspiră la recunoașterea valorii sale universale**”. În felul acesta se profila și **cea dintâi judecată critică de valoare, diseminată de o sursă enciclopedică de prestigiu și circulație internațională**.

Interesul pentru Eminescu continuă să rămână consemnat în marile enciclopedii rusești, – Lexiconul „Brockhaus-Efron” din **St.Petersburg, 1889**, îl apreciază ca „**poet adevărat**”, care încă în preajma anilor 1880, „**la începutul unei perioade de profundă schimbare a caracterului literaturii române, a fost unanim recunoscut ca mare poet al contemporaneității**”, idee preluată și de ediția din **1894**. „**Ențiklopediceskii slovar Brokhaus**”, **St.Petersburg, 1899**, în care se mai atrage atenția asupra „**operelor de mare frumusețe, care apar ca o confesiune de credință a autorului**”. O asemenea apreciere despre Eminescu preia și „**Bolșaiia Russkaia Ențiklopedia**”, publicată mai târziu la Moscova.

Acest demers relevant în ceea ce privește receptarea poeziei eminesciene, la început de secol, în cercurile intelectuale rusești, întreruptă de evenimentele social-politice din perioada 1905-1918, a fost doar parțial compensată în perioada interbelică de unele contribuții apărute în publicațiile de limbă rusă din Basarabia, din care reținem reflecția asupra unui adevăr care abia a început, dar va continua să fie rostit și ulterior: **versiunea rusească a unor poezii eminesciene „stăruie să transpună în sufletul slav eternul specific românesc...Numai în limba rusă s-ar putea traduce astfel”** (Igor Jekin, „Note rusești despre Eminescu”).

După război, începând **din anii '50, se reia însă în ritm vertiginos publicarea seriei de volume, cu traducerea aproape integrală a scrierilor poetului român, apărute în tiraje de ordinul sutelor de mii** de exemplare, mai mari decât în oricare altă țară, iar în paralel volume de referințe, monografii, teze de doctorat, studii și articole în periodice sau acțiuni preluate de canalele mass-media tradiționale și online. Calitatea au asigurat-o cele mai cunoscute personalități ale vremii. Între acestea remarcăm pe **cel mai prolific, Iurii Kojevnikov**, poetul și cercetătorul științific de la Institutul de Literatură Universală al Academiei de Științe din Moscova, care și-a consacrat întreaga viață traducerii și promovării operei lui Mihai Eminescu, inclusiv într-o teză de doctorat, publicată și în România. Spre sfârșitul vieții, el a **introdus în eminescologie un concept inovator, – posibilitatea traducerii** poeziei eminesciene, nu cum se obișnuia, de altfel și în alte țări, adică în forma tradițională consacrată a limbajul poetic predominant – în cazul de față, în limbajul Poetului Național al Rusiei, Aleksandr Pușkin, creatorul limbii literare ruse moderne – ci **într-un limbaj specific „unicității” poeziei eminesciene**, adică unică prin limbaj, mesaj, viziune și valoare. O probă doveditoare se apreciază a fi, între altele, ultimele versiuni rusești ale **Lucaferului**, semnate de I. Kojevnikov, dar și de I. Mirimski, compatibile cu originalul românesc.

Centrul de interes pentru Eminescu – prin traduceri și referințe critice în limba rusă – **se consolidează la Moscova**, care încă de la apariția în anii '50 a primelor volume cu traduceri eminesciene, în înțelesul bun al cuvântului, devine **centrul de promovare a operei lui Mihai Eminescu și de iradiere a mesajului eminescian în țările din arealul cultural rusesc**. Avem în vedere faptul că îndeosebi traducerile eminesciene, realizate ca act de creație literar artistică în limba rusă, editate fiecare volum în tiraje de ordinul zecilor de mii, cunosc o circulație și audiență cu deosebire în țările est-europene, în care limba rusă devenise oficială, precum Ucraina, Belarus, parțial țările baltice ori din Asia Centrală (Kazahstan, Kârgâzstan, Tadjikistan, Turkmenistan, Uzbekistan), din Orientul apropiat și Caucaz (Armenia, Azerbaidjan, Gruzia), la care putem alătura și Asia de est și sud-est (China, Coreea de Nord, Japonia, Mongolia, Vietnam, țări cu care Rusia se afla într-o comuniune geopolitică). Drept consecință, în aproape toate aceste țări, într-o măsură mai mare ori mai mică, s-au realizat primele versiuni eminesciene în limba țării lor, după traducerile publicate în limba rusă ca limbă intermediară (ex. Ucraina, Belarus, Armenia, Azerbaidjan, chiar China și

Japonia), iar unele dintre ele și-au publicat primele enciclopedii, dar în limba rusă, în care a fost prezentat în premieră și Eminescu.

Proiectând un arc peste timp, vom remarca faptul că, la început de secol, aidoma lui Fiodor Korș, care aprecia valoarea europeană a poeziei eminesciene, probată cu o traducere apropiată ca valoare de originalul românesc, o altă notorietate academică rusă, Iraklie Andronikov, judecând pe baza traducerilor rusești și a ecurilor acestora, pleda spre sfârșitul secolului XX pentru valoarea și semnificația de importanță mondială a mesajului operei eminesciene: **„Au apărut poeziile lui Eminescu și au strălucit culori încă nedescoperite, necunoscute până atunci, din nou au reînviat sentimentele romantice, romanticele meditații – despre eternitate, timp, spațiu, despre nemurire și soartă...El a introdus poezia poporului său în circuitul literaturii universale. Fără poeziile lui Eminescu acest circuit ar fi fost mult mai sărac...Poeziile lui Eminescu mișcă și înalță sufletele omenești pe toate continentele. Și în același timp ele nu s-au putut naște decât pe pământ românesc. Oare nu aceasta definește însemnătatea mondială a poetului?”**. Răspunsul la întrebare ni-l oferea, cu prilejul Centenarului Eminescu din 1989, în postura sa de persoană oficială, însuși Președintele de atunci al Uniunii scriitorilor din Rusia sovietică, poetul Aleksei Surkov. Acesta, subliniind semnificația actuală a creației eminesciene, aprecia **„characterul European și universal al poeziei lui Mihai Eminescu, atât de caracteristic pentru marea poezie a secolului XIX, se transmite în limbile popoarelor în care este tradusă și găsește ecou în inimile cititorilor de pretutindeni”**.

Datele identificate, în privința receptării lui Eminescu în arealul cultural rusec, le-am putea sintetiza într-un **bilanț relevant**, ca suport statistic al prezenței poeziei eminesciene în publicațiile de limbă rusă, care l-au promovat ca mare valoare literar artistică, recomandându-l lumii literare din actuala Federație Rusă și CSI (Comunitatea Statelor Independente, din care în 2014 încă mai făcea parte și actuala Republica Moldova), dar și din statele fostului teritoriu al URSS sau din alte țări central și est europene, între care și România:

a. cel puțin **2651 titluri de traduceri, versiuni în limba rusă**, publicate în cel puțin **160 publicații rusești**, din care 1734 traduceri apar în 51 volume în ediții separate, 245 traduceri incluse în 36 antologii de poezie rusă și universală, 637 traduceri publicate în 73 ziare și reviste, la care se adaugă 35 traduceri apărute ca anexe ilustrative în volumele cu lucrări de critică și istorie literară sau grupaje din periodicele care publică referințe critice pe teme eminesciene.

b. cel puțin **636 lucrări de istorie și critică literară**, apărute în cel puțin **97 publicații de limbă rusă**, din care 36 lucrări apar în 15 volume publicate în ediții separate, 93 lucrări (comentarii, studii, comunicări, enciclopedii, cursuri universitare, teze de doctorat etc.), incluse în 27 culegeri antologice, 454 lucrări (articole, recenzii, studii) apărute în 55 ziare și reviste, la care se adaugă 53 lucrări de critică literară (prefețe, postfețe, note sau articole în grupaje cu traduceri), apărute în periodice, între acestea remarcându-se 4 teze de doctorat, 9 cursuri universitare, 12 enciclopedii, una dintre ele în limba engleză.

Menționăm că numărul de lucrări, precedate de consemnul „cel puțin” sau „peste” vizează un număr aproximativ de multe **sute de traduceri și referințe critice din volume sau periodice al căror conținut sau măcar cuprins nu ne-a fost accesibil „de visu”**. De asemenea, nu poate fi ignorat nici numărul mare de **traduceri și comentarii eminesciene**, posibil să fie accesate în numărul imens de **publicații uni și multilingve de pe canalele online** (internet, Google, site-uri, forma electronică a majorității revistelor, bloguri, YouTube etc.), dintre care am remarca și aici enciclopedia online, publicată în peste 260 de limbi, „Wikipedia” (cuprinzând texte de prezentare, ilustrate cu traduceri din poezia eminesciană în cel puțin 47 de limbi, inclusiv în limba rusă, o „Enciclopedie liberă”, interactivă, cu posibilitatea de a interveni în comentarii sau de a te informa prin intermediul traducerii automate-literale în și din limbile rusă, română etc.) ori site-uri ca „Discovering Eminescu”, „Muzeul virtual Mihai Eminescu. Biblioteca digitală”, numeroase CD-ROM-uri ș.a.

Relevanța bilanțului general al contribuției componentei rusești, prin intermediul publicațiilor de limbă rusă, la procesul de universalizare a operei eminesciene din ultimii 130 de ani, o confirmă cifrele obiective. Din **totalul general al publicațiilor de limbă rusă**, pe care le-am identificat și prezentat mai sus, cel puțin **3287 texte** (traduceri și referințe critice), apărute în cel puțin **257 publicații** (volume în ediții separate, antologii și periodice), la care se impune a fi adăugate **alte 75 de texte** eminesciene apărute în **15 publicații de limbă rusă** (un volum cu 60 de traduceri, o antologie cu referințe critice, 6 enciclopedii, o teză de doctorat, un curs universitar și 5 articole de ziar), publicate **în 8 dintre fostele republici sovietice** (**Armenia**-enciclopedie, 1978; **Azerbaidjan**-enciclopedie, 1980; **Belarus**-curs universitar, 1964; **Estonia**-enciclopedie, 1970, un volum cu 60 de traduceri și un articol de revistă; **Letonia**-enciclopedie, 1978; **Georgia**-Gruzia, enciclopedie, 1989 și un articol de ziar; **Turkmenistan**-articol, 1954; **Ucraina**:

Cernăuți-studiu în „Analele universității”, 1966 și un articol de ziar, 1979; *Kiev*-enciclopedie, 1989; *Lvov*-teză de doctorat, 1968; *Orjokinidze*-capitol despre Eminescu într-o antologie); de asemenea, cele **17 entități teritoriale cu drepturi federale**, unde limba oficială este rusa (între care: **Adâgheia, Bașkiria, Buriatia, Daghestan, Ingușetia, Kabardino Balkaria, Kalmâkia, R. Karelia, R. Komi, Mordovia, Osetia de Nord, Tatarstan, Udmurtia, Cecenia, Ciuvașia, Regiunea autonomă evreiască**), beneficiind de publicațiile în limbă rusă, l-au promovat pe Eminescu prin intermediul volumelor cu traduceri, enciclopedii, periodice etc..

Totalul general al publicațiilor de limbă rusă, apărute în ultimii 130 de ani, pe care le-am identificat și prezentat mai sus – excluzând cifra existentă, dar necunoscută de noi din cele 17 teritorii federale sau din publicațiile online – ar putea fi: 257 (publicații din Federația Rusă, CSI și ale țării) care includ 3287 (texte eminesciene) + 15 (publicații de limbă rusă din fostele republici sovietice) cu 75 texte eminesciene, adică cel puțin **252 publicații de limbă rusă**, în care apar cel puțin **3362 texte cu traduceri și referințe critice eminesciene**.

X. EMINESCU UNIVERSAL

Receptare operei în publicații editate în alte limbi slave

Patria istorică și geografică a lui Mihai Eminescu a fost și continuă să fie o insulă latină în lumea slavă. Patria spirituală a creației eminesciene a fost și continuă să fie liantul de apropiere și osmoză cu literaturile popoarelor slave, așa cum de altfel s-a dovedit a fi și cu literaturile din peste 250 de state și teritorii geografice autonome ale lumii moderne.

Procesul de universalizare a creației literare eminesciene, mai întâi în literaturile europene, a fost declanșat de un eveniment răsunător în epocă, petrecut încă în timpul vieții poetului, în plină ascensiune a geniului său poetic și jurnalistic. Era în anul 1881, continuat cu 1885 și 1889, când 29 dintre bijuteriile sale poetice au fost publicate mai întâi într-un volum antologic, apărut în câteva ediții la Leipzig și Bonn, acestea fiind reproduse în numeroase volume și reviste din toată Germania, de unde au fost imediat preluate și comentate favorabil în publicații din Italia, Franța, Austria, Ungaria, România, cu ecouri până la New York și Chicago, chiar în Sankt Petersburg, Varșovia, Sofia etc.

Primele evenimente marcante ale receptării lui Eminescu în lumea literară slavă au avut loc, cum era și firesc, în literatura rusă. S-a observat că, în timpul vieții poetului și în perioada imediat următoare, periodice din mediul academic universitar și publicații enciclopedice din St. Petersburg, remarcau „operele de mare frumusețe, ce par o mărturisire de credință” ale unui „poet adevărat”, și mare poet al contemporaneității”. În acest sens, profesorul filolog de orientalistă, o notorietate mondială, acad. Fiodor Korș de la Universitatea din Moscova aprecia la Eminescu, potrivit exigențelor filologice tradiționale în epocă, „o perfecțiune deosebită în formă și o mare înălțime în cugetare”, opinie probată în 1901 cu traducerea proprie a sonetului postum, „Oricâte stele”. Aceste evenimente au marcat – pe criterii estetice – o primă confirmare academică a

valorii universale încă la începutul procesului de universalizare a creației eminesciene în mediul literar internațional, inclusiv în cel slav

O hartă culturală eminesciană, conturată de publicațiile în limbi slave, vizualizată în cele două planuri, unul reprezentând **lumea geografică și spirituală a celor 12 țări slave,** cu limbi și literaturi distincte, în care traduceri și comentariile eminesciene s-au realizat în cel puțin **56 de localități (13 în țările slave de sud și 43 în celelalte țări slave),** la care adăugăm **alte 10 localități din România, Republica Moldova și SUA, de unde** – prin intermediul traducerilor și ecoul lor – **continuă să iradieze mesajul operei eminesciene.** În alt plan, reprezentând **insula geografică și lingvistică, România, principalul centru de iradiere a mesajului eminescian,** prin intermediul publicațiilor în limbile slave, îl **reprezintă capitala București, împreună constituind componenta cu rezonanță slavă, fie ea mai restrânsă ca spațiu, dar semnificativă ca valoare, în patrimoniul cultural mondial.**

Apelând la datele accesibile nouă, deși incomplete, ele sunt însă reprezentative și semnificative în privința **prezenței active a creației eminesciene în lumea culturală din țările slave.** Încă la sfârșit de secol XIX și început de nou secol XX, prezența lui Eminescu în literaturile slave a fost remarcată – mai întâi, cum menționam, în cazul literaturii ruse – ca un **model de „perfecțiune” literar-artistică,** iar pentru **celelalte 11 literaturi slave** ca un **fenomen literar catalizator, care a stimulat potențialul creației literare autohtone din aceste țări.**

În acest înțeles, **în plan individual,** sunt evocate cel puțin câteva exemple, recunoscute prin mărturisiri personale, privind formarea ca poet și om social la „școala eminesciană” a „părintelui literaturii slovace”, **Ivan Krasko** sau a „Poetului Național” al Bulgariei, **Hristo Botev,** de asemenea a celebrelor poete **Jindra Hušcova** din Cehia, **Elisabeta Bagreana** din Bulgaria, **Kazimiera Illakowiczowa** din Polonia ș.a. În consecință, poetul român a fost cunoscut nu numai de reprezentanții popoarelor slave, ci și de întreaga comunitate literară balcanică și acceptat încă la început de secol XX – potrivit unei influente publicații din Sofia – drept **„cel mai reprezentativ geniu al popoarelor balcanice”.**

În ansamblul țărilor slave, altele decât Rusia, **interesul** pentru viața și opera literară și politică militantă eminesciană, **se reflectă în publicațiile apărute în cele 12 limbi și literaturi slave,** dintre care vom prezenta succint mai întâi grupul celor 6 țări slave de sud, cu un statut și destin istoric aparte.

1. În **BULGARIA**, sintetizând aprecierile vehiculate în țările europene și în unele țări slave de sud, cea mai prestigioasă revistă literară de la sfârșitul secolului XIX, „Literaturen glas” (Sofia, 1892), îl recomandă pe Eminescu, așa cum menționam anterior, drept „**cel mai reprezentativ geniu al popoarelor balcanice**”. Primul traducător, cunoscutul om de cultură, K. Popov **ilustrează** această opinie **cu bijuteriile lirice, Somnoroase păsărele și Singurătate** („Bălgarska sbirka”, Sofia, 1894), reluate și într-o antologie, apărută tot la Sofia în **1895**, pentru ca tot la sfârșit de secol, „Enciklopediceski recinik” să prezinte viața și opera „genialului” poet român. Remarcăm o primă particularitate de țară: la început de secol XX și în toate deceniile următoare, **Eminescu este prezent fără întrerupere în publicațiile de limbă bulgară**. Un interes direct pentru Eminescu l-au manifestat și membrii conducerii Uniunii Scriitorilor din Bulgaria, în frunte cu Hristo Radevski, care au participat la primul Simpozion Internațional dedicat lui Eminescu, organizat la București, în 1964. Între aceștia, celebra poetă Elisabeta Bagreana era deja cunoscută prin **amintirile proprii „renașteri”, din perioada în care a tradus poemul Luceafărul**, publicat încă în 1943 (de altfel, acest poem a fost cel mai frecvent tradus în bulgară, – se cunosc peste 20 de versiuni, alături de **Împărat și proletar, La steaua, Somnoroase păsărele** ș.a.). În viața cotidiană actuală imaginea lui Eminescu a rămas prezentă. „Ni se oferă extraordinara bucurie de a ști că undeva, în Bulgaria, în capitala Sofia, există de la începutul lui noiembrie 2000 un Bulevard Eminescu. Căci – cum a susținut primarul Sofiei, al cărui nume este chiar Sofianski – asemenea acte apropie orașele, oamenii și popoarele”.

O succintă subsumare a datelor privind **receptarea lui Eminescu în Bulgaria**, arată că există cel puțin **286 de traduceri în cel puțin 67 publicații** de limbă bulgară, aproape 200 în 18 Volume, alte 39 în 19 Antologii și 48 în 36 Periodice, de asemenea cel puțin **337 de referințe critice în 89 publicații** (un volum monografic, 4 studii în 4 antologii, 27 de articole în 18 periodice și cel puțin 20 de prefețe, note, prezentări ș.a.). Repartizate pe localități, pe primul loc se situează *Sofia* (16 V și 28 P, 3 E), *Balcik* (1 P), *Bazargic* (3 V, 3 P), *Burgas* (1 P), *Dobrič* (3 V), *Plovdiv* (1 E), *Tolbuhin* (2 V, 1 P), *Varna* (1 V), dar și în alte țări, precum **România**, *București* (2 V, 1 A, 1 P), *Cluj-Napoca* (1 P), *Constanța* (1 P), *Iași* (1 P), **R. Moldova**, *Chișinău* (1 A, 1 P), **USA** (1 E).

2. În **SLOVACIA**, timp de peste un secol, numeroase studii monografice slovace și românești, asemeni edițiilor cu traduceri din Eminescu arată că **cele mai reușite – mai „aproape” de originalul românesc, deci „congeniale” – sunt cele 10 poezii eminesciene, traduse de Ivan Krasko, „părintele literaturii slovace”**. Unele dintre aceste traduceri au fost realizate în prima tinerețe, la sfârșitul veacului al XIX-lea, când viitorul poet urma școala în limba germană și română la Brașov și Sibiu. Stimulat de lectura poeziei eminesciene, acesta **și-a încercat talentul pe versificarea în limba natală a unor poezii lirice eminesciene**, pe care le-a publicat în periodice, dar le-a editat în volum spre sfârșitul vieții, în 1956, sub titlul **„Umbre pe pânza vremii”**, pentru ca între timp să-și confirme, în limbajul poetic eminescian, vocația de mare poet original.

Primele volume cuprinzătoare cu traduceri eminesciene apar la Bratislava între 1929-1933, apoi la Ružomberok în 1943 sub titlul „Cea mai frumoasă sinteză a românității”, traducătorul, Karol Strmeň publicând ultima ediție în anul **1999 la Bratislava**. Printre edițiile următoare identificăm **Luceafărul**, tradus de Jan Garai la **Nădlac**, în **2000**, volumul **„Mihai Eminescu. Kridla z vasuku” (Bratislava, 2007, 2008)**, în versiunea Verei Prokešová și Libuša Vajdova. Traducătoarea și exegeta Libuša Vajdova, după sintezele despre **receptarea lui Eminescu în literatura slovacă**, încearcă să descifreze **„gena” poetică** a lui Eminescu, posibil de a fi transpusă cantitativ – am zice noi – în lumea cifrelor, care vizează atât **traducerile, – 151 în 27 de volume și periodice, cât și 10 lucrări de referință din 10 volume și periodice**, apărute în: **Slovia, Bratislava (4 V, 10 A, 4 P), Bratislava-Praga (1 A), Ružomberok (1 V), România, București (2 V, 1 A, 1 P), Iași (1 P), Nădlac (1 V), Republica Moldova, Chișinău-coed. București (1 A), SUA (1 E)**.

3. În **CEHIA** atestăm o **primă prezență masivă a lui Eminescu** în două **antologii ale Jindrei Huškova-Flajshansova (în 1927 și 1929)**, care include și un fragment din **Geniu pustiu**, tradus pentru a fi **alăturat categoriei „capodoperă literară europeană”, ca valoare identică cu „Werther” de Goethe. Un prim grupaj masiv de poezii editează B. F Maria Ha de Vernyi**, pe care-l supune dezbaterii în mediul academic, în cadrul Institutului de istorie literară și limbă al Universității Carolina din Praga.

„Eveniment cultural al anului” a fost recunoscut însă **volumul care s-a bucurat de o largă audiență**, publicat la **Praga**, în **1964**, **traducerea aparținând cunoscutului poet Vilém Závada**, iar prefața lui Tudor Vianu. Am remarca faptul că interviul pe care l-am luat la Praga, acasă la poetul ceh, în preziua evenimentelor din istoricul august 1968, ne dezvăluia **influența mărturisită a „Geniului tutelar” Mihai Eminescu asupra sa** ca poet și cetățean (cf. textul interviului în revista bucureșteană, „Secolul 20”, august 1969). În „Slovník světových literárních děl” din **1988**, Jiří Našinek includea și susținea cu argumente poemul ***Luceafărul*** ca pe o **„capodoperă a literaturii universale”**. Mai rețin atenția atât referințele din presa pragheză despre: marea cântăreață **Vera Mora**, care **a interpretat în multe țări, în limba cehă, cântece-romanțe pe versuri eminesciene**, cât și sinteza Libušeí Valentova și Jiri Našinek despre prezența activă a lui „Eminescu în cultura cehă”. În alt registru, cel al limbajului cifrelor, receptarea lui Eminescu în literatura cehă ar arăta astfel: **105 traduceri din opera lui Eminescu apar în 14 volume și periodice**, iar **20 de lucrări de referință în 20 de volume și periodice**, publicate în: **Cehia**, *Praga* (2 V, 3 A, 6 P, 9 E), *Praga-Brno* (1 P), *Praga-Bratislava* (1 A), *Pišek* (2 A, 1 P), *Vyškov* (1 V), **România**, *București* (1 A, 1 P), **Republica Moldova**, *Chișinău-coed. București* (1 A), **SUA** (1 E).

4. În **POLONIA**, după enciclopediile de la sfârșitul secolului XIX, care îl recomandau pe Eminescu publicului polonez ca „mare poet”, de o receptare amplă și favorabilă s-au bucurat mai întâi „bijuteriile lirice” din publicațiile **periodice** (în 1900 și în deceniul 30, când apar, între altele, ***La steaua***, și de două ori ***Rugăciunea unui dac***, majoritatea însă în deceniile '50-'70), iar din anul **1927** **culegerile antologice** (care remarcau „limbajul poetic” și **apropiau „patosul prometeic al poeziei eminesciene de cel al lui Victor Hugo din epoca maturității”**, – Napierski). Acestea au fost urmate de edițiile separate, de mare audiență, la început ***Rugăciunea unui dac*** și ***Împărat și proletar***, apoi volumul ***Poezii și poeme alese*** (ultimele **realizate de poetul Emil Zegadlowicz**, cu concursul atașatului de presă al Legației Române din Varșovia, poetul Aron Cotruș și istoricul Nicolae Iorga), cele postbelice, mult apreciate, aparținând cunoscuților poeți R. Dobrowolski, Wl. Lewik, Kazimiera Illakowiczowna, Danuta Bienkowska, evaluate de cel puțin 19 enciclopedii și dicționare literare.

De altfel, o evidență a surselor pe care le-am identificat ar putea oferi o imagine de ansamblu asupra reperelor receptării lui Eminescu în publicațiile de

limbă polonă: în **Polonia**, *Varșovia* (5 V, 33 A, între care 15 E, 19 P), și *Varșovia-Paris* (1 A), *Cracovia* (4 A, 1 P), *Lvov* (1 A, 1 P), *Poznan* (3 V, 1 A, 1 P), iar în alte țări, **România**, *București* (1 A), *Iași* (2 P), **Republica Moldova**, *Chișinău-coed. București* (1 A), **SUA** (*Guarland-Texas*, 1 A, *California*, 1-E), la cel puțin 11 publicații nu le-am putut identifica locul de apariție, împreună însă totalizând aproape **280 de traduceri și referințe critice**, apărute în cel puțin **85 de publicații** de limbă poloneză.

*

În republicile de pe teritoriul fostei federații **IUGOSLAVIA**, între 1945-2006, limba oficială în care au apărut publicațiile era **sârbo-croata**, dar odată cu destrămarea statului federal, fiecare dintre cele 6 republici componente și-au dobândit independența și limba proprie, „națională”, iar în anumite condiții, alături de varianta sârbo-croată ca limbă de comunicare interetnică și culturală: în **2006**, Serbia-**sârba**, anterior în **1991**, Croația-**croata**, Slovenia-**slovena**, Macedonia-**macedoneana**, în **1992**, Bosnia și Herțegovina-**bosniaca**, în **2006**, Muntenegru-**muntenegreana**, în **2008**, provincia independentă Kosovo-**albaneza și sârba**. Distincția asumată privind limbile noilor state, în care a fost receptat Eminescu timp de peste 7 decenii, am operat-o, formal, în funcție de condițiile actuale, după naționalitatea autorilor, locul de apariție a publicațiilor în țările de baștină și literele alfabetului, – sârba în chirilice, croata și celelalte în latine, în anumite cazuri și în chirilice. Urmărind acest parcurs, încercarea de a distinge în continuare receptarea lui Eminescu în limbile slave ale noilor state recent constituite, se va realiza în ordinea contribuției și evoluției istorice.

5. În **SERBIA** (publicațiile de limbă **sârbo-croată** din fosta federație iugoslavă, iar din 2006 publicațiile de LIMBA **SÂRBĂ**), traduceri și comentarii eminesciene remarcăm, mai întâi într-o succintă prezentare dintr-un lexicon și o enciclopedie apărute la **Belgrad**, în **1937**, tot aici, în **1940**, într-o antologie care includea **Sărmanul Dionis** și un studiu monografic de sinteză, ilustrat cu „capodoperele” **Mai am un singur dor, Împărat și proletar, Luceafărul, Glossă, Peste vârfuri, Ce te legeni**. În anii '50 încep să apară primele volume, ediții separate, în **1957** și

1978, câteva antologii, o monografie care tratând o temă general umană (la Eminescu și Kosić) sublinia că „**sufletul universal nu are patrie**”. În deceniile '70 și '80, mai ales în prejma anului aniversar, **2000** (când se traduc și se popularizează, între altele, *Scrisorile I-V*, iar *Lucaefărul* în vreo 20 de versiuni), traducătorii au descoperit „**continentul Eminescu**”, „**Cel mai mare poet român al tuturor timpurilor**”, tradus în versiuni ca valoare „aproape” de originalul românesc de către cunoscuți literați precum Radu Flora, Tode Čolak, Vasko Popa, Miodrag Pavlović, Mate Maraš, Milan Nenadić, Mijurko Vukadinović ș.a. Simpozioanele din 1980 de la Belgrad-Novı Sad și Sremski Karlovići din 1969 sau manifestările omagiale din 1964 ca și din „Anul Centenar” Eminescu, la Pancevo, în 1989, au reînviat memoria publică a lui Eminescu.

Pe poetul român însă „cel viu” în conștiința artistică a cititorilor de limbă sârbă și română l-a făcut cunoscut, prin traduceri, referințe critice și expuneri de largă audiență internațională, îndeosebi poetul academician, Adam Puslojić. Acesta adesea îl avea ca interlocutor pe cel mai apreciat în secolul XX poet postmodernist român, Nichita Stănescu, „confratele” său întru Eminescu. Mai întâi „acasă” la Belgrad, când într-o noapte, „de seara până-n zori, înclinându-se până la pământ, la fiecare dintre cele 100 de rostiri patetice ale „**Rugăciunii unui dac**”. Mai pe urmă evocându-l pe „împătimitul întru Eminescu”, inclusiv la Ploiești, în casa proprie a poetului Nichita Stănescu, dar și în piața publică, la care am participat cu câțiva ani în urmă, cu prilejul „Zilelor Nichita Stănescu”. Dintre ultimele apariții identificate remarcăm *Lucaefărul-Svetlonoša (Vrbas, 1995*, cuprinde *Lucaefărul, Scrisoarea I, II, III*, traducători, cuplul familial, Ileana Ursu și Milan Nenadić), *Lucaefărul & Scrisorile-Vecernik & Pisma. (Pančevo, 2000*, cuprinde *Scrisoarea I, II, III, IV, V, Lucaefărul*, tr. Ileana Ursu și Milan Nenadić, prefața *Eminescu în fața cerului deschis* de Slavco Almăjan, cuvântul traducătorilor, *Continentul Eminescu*). Același text a fost tradus în „sârbo-croată”, tot la **Pančevo**, în **2001**. Mass-media prezenta edițiile cu aceste capodopere în contextul unei mai ample abordări, a „confluențelor eminesciene” cu spațiul cultural sârbo-croat (în Plenul Congresului Mondial al Eminescologilor din septembrie 2014 a fost apreciată mărturisirea publică despre „nobilele chinuri” ale acestor doi traducători, o româncă și un sârb, Ileana și Milan, care și-au unit destinele ca să-l poată dăruı cititorilor din Serbia pe autenticul Eminescu, n.n.).

Numărul traducerilor și referințelor critice identificate în publicațiile de limbă sârbă/sârbo-croată din actuala Serbie este de cel puțin **278**, apărute în peste 30 de

voluma și periodice. **Repartizate pe localități**, acestea arată astfel: **Serbia**, *Belgrad* (3 V, 5 A, 4-anexe critice, 9 P, 5 E), *Gornii Milenovac* (1 P), *Hruševac* (1 P), *Novi Sad* (1 V, 1 A, 3 P), *Pancevo* (4 V, 2 P), *Vrbač* (1 V), *Zrenjanin* (3 V, 2 P), **SUA** (1 A).

6. În **CROAȚIA** (după proclamarea independenței, în 1991) am identificat publicații declarate ca fiind de **LIMBA CROATĂ**, care relatează faptul că, în mass-media din 1942 – probabil în perioada interbelică – „**Vuico Kos a realizat traduceri din poezia lui Eminescu în limba croată, iar Tan Smerdel și Vladimir Rovacik au ținut conferințe despre M. Eminescu la postul de radio Zagreb**”. Primele publicații în limba sârbo-croată – a căror autenticitate am putut-o verifica – **au fost antologiile postbelice de literatură universală**, care au apărut la **Zagreb**, – „Antologija svejetske lirike” (1952, alte ed. 1956, 1965, care selectează din lirica universală *O, Mamă, Cugetările Sărmanului Dionis*, tr. Slavko Ježić). Ulterior, poezii publică și revistele „Mognenosti” (Split, 1954), „Start” (Zagreb, 1978 și 1982), „Fokus” (Zagreb, 1982). Urmează *Lucafărul-Večenja zvijezda* (Zagreb, 1995, o traducere excepțională de Mate Maraš, pref. A. Kovačeki). Sinteze despre poetul român includ „Povijest svijetske književnost” (Zagreb, 1960-1980, capitol despre Eminescu într-o istorie a literaturii universale) și „Enciklopedija Lekikografskog zavoda” (Zagreb, 1956, reed. 1959, 1967, 1974, 1976) sau „Opća Enciklopedija”, (Zagreb, 1977) ș.a. Între publicațiile online am identificat în „limba croată” publicația „Matice hrvatsca” (Vjenac 441, 2011), cu o prezentare a vieții și operei poetului român, completată cu 12 sonete eminesciene, excepțional traduse de Mate Maraš: *Gândind la tine, Pe gânduri ziua, Din munți bătrâni, Oricâte stele, Afară-i toamnă, Sunt ani la mijloc, Când însuși glasul, Răsai asupra mea, Stau în cerdacul tău, Iubind în taină, Trecut-au anii, Veneția*. Un număr de 37 de traduceri și referințe critice, din cele 19 publicații de limbă croată din **Croația**, au apărut la *Zagreb* (1V, 5 A, 6 E, 5 P), *Split* (1 P), *Vjenac* (1P).

7. În **BOSNIA ȘI HERȚEGOVINA**, publicațiile editate în limba sârbo-croată din fosta federație slavă de sud, începând doar din 1992, apar și în **LIMBA BOSNIACĂ**, alături de croată și sârbă, totuși ca loc de apariție marile publicații bibliografice indică, în spațiul noului stat, doar localitatea **Banja Luka**, în care revista „Putevi” (**Banja Luka, 1986**) publică un articol de largă audiență publică despre Eminescu. Mai frecvente, în spațiul public din ultimii ani, sunt cel puțin 4 portaluri și site-uri (inclusiv din Sarajevo) cu „știri” despre acțiunile de popularizare a lui Eminescu în cadrul unor programe culturale europene sau recomandări UNESCO, de altfel ca și în celelalte țări slave (festivitățile au inclus expuneri, recitări, expoziții, emisiuni RTV, de pildă cea din 1989, cu prilejul Centenarului Eminescu sau cea recentă, intitulată „Eminescu – 125 de ani de la adormire” (iunie **2014**, la știrile zilei, din „evz.ro”, altele în „Wikipedia” ș.a., cu indicarea spațiului geografic, – „Bosnia și Herțegovina”): „Pe 15 iunie 1889 neînțeleșul poet a ferit perdeaua acestui veac și a urmat drumul lui Hyperion, adăugându-se cerului înstelat al valorilor noastre spirituale. **S-au scurs 125 de ani de tăcere? atâta amar de timp de lipsă? Nu! Eminescu a plecat doar cu trupul dintre noi, spiritul a rămas aici prin inegalabili i operă, o tulburătoare radiografie a trăirilor, idealurilor și suferințelor unui om**”. La „ultimele știri” sunt popularizate datele despre falsa „boală și asasinarea lui Eminescu”. De mare popularitate pe canalele online s-au bucurat evocările intervențiilor lui Eminescu jurnalistul (difuzate de „Bosnia și Herțegovina.www.autoriromâni.com”) privind „jurnalul eminescian despre războiul popoarelor sârb, muntenegrean și bosniac împotriva imperiului otoman..., cea mai frumoasă caracterizare” – a acestor popoare – „din literatura română. Copyrightt 2009-2014” sau „Eminescu despre răscoala antiotomană din Bosnia și Herțegovina, 1876”, în care „scrie și despre morlaccii (veniți prin transumanță de pe plaiurile românești în diferite zone, n.n.) din Bosnia. **După mai bine de un secol, scriitorul bosniac Vladimir Bruk... e fascinat de Eminescu**”.

8. În **MUNTENEGRU**, în noua **LIMBA MUNTENEGREANĂ**, din noul stat, o largă audiență a avut volumul **M. Eminescu. Istočno pitanje (Podgorica, 2000**, „Chestiunea orientală”, tr. B. Čobotin și M. Vukadinovič, o selecție din *Scrieri politice*, prefațate de E. Uricariu și M. Vukadinovič). Se apreciază că Eminescu jurnalistul susținea lupta popoarelor sârb și muntenegrean împotriva imperiului otoman, aceste scrieri fiind „cea mai frumoasă caracterizare a poporului

muntenegrean în literatura română” (apud portal „jurnal eminescian copyright 2009-2014” și alte surse online).

9. În **MACEDONIA**, care după 2006 a devenit națională **LIMBA MACEDONEANĂ** (macedoslava), la **Skopje**, după două antologii din **1965** și **1972** și un grupaj de poezii în revista „Kulturen jivot” din **1969**, apare în **1974** un prim volum de poezii, reprezentativ ca valoare literară și audiență, prefațat și tradus de scriitorul Taško Sarov, cuprinzând 23 de poezii (între care ***Lucafărul, Împărat și proletar, O, mamă, Scrisoarea III, Somnoroase păsărele, Trecut-au anii, Criticilor mei*** ș.a.). Revista albaneză „Gëzimi” (**Skopje-Macedonia, 1988**) a publicat în macedoneană un grupaj de poezii eminesciene, în traducerea lui Naki Ymeri. Toate însumează un număr de 46 traduceri (1 V cu 23 texte, 3 A cu 12, 2 P cu 10) și o prefață, apărute în 6 publicații.

10. În **SLOVENIA** un interes deosebit au trezit, între altele, ***Lucafărul***, tradus și comentat în **LIMBA SLOVENĂ** de Jože Šmit (**Ljubljana, 1956**, ultima în **1965**) și ***Sărmanul Dionis*** în traducerea lui A. Mustar (**Ljubljana, 1997**). În 2 ianuarie 1985, studioul RTV din Ljubljana, sub genericul „portrete literare”, Katia Špur și M. Oros au citit „traduceri în slovenă din lirica filozofică” eminesciană și au vorbit despre personalitatea poetului. Într-o publicație online recentă s-au prezentat chiar „filiații biografice și estetice” între „creatorii limbii literare naționale”, Poezii Naționali, France Prešeren și Mihai Eminescu, „expresia sufletului poporului lor”. Dintre periodice, tot la Ljubljana am identificat revistele „Delo” (**1996**, publică în slovenă poezia ***Zakaj te ni***, tr. Maria Javorsek) și „Apokalipsa” (**1997**, include ***Sărmanul Dionis***, tr. A. Mustar). Într-un alt context lingvistic, online „ascuns” – 2008.web.pdf – am identificat încă o contribuție, „***Mihai Eminescu. Kridla Z. Vosku***” (***Poezii***. Editura Milenium, **Ljubljana**). Așadar, toate publicațiile apar în capitala statului **Slovenia, Ljubljana** (4 V, 3 P, 2-online).

În condițiile în care edițiile apărute în **publicațiile editate în limba numită sârbo-croată**, până la destrămarea Federației Iugoslavia, între anii 1991-2008, **edițiile apărute pe teritoriul altor state decât cele slave**, au respectat acest demers istoric. Pentru a nu se repeta, la fiecare dintre cele 6 țări, traducerea și comentariile în publicațiile din alte țări, astfel încercând să proiectăm și o viziune

de ansamblu asupra receptării lui Eminescu în publicațiile apărute în limbile slave din aceste țări slave de sud, le vom grupa, evident majoritatea fiind editate în **România** (publicații **a**-unilingve și bilingve, **b**-multilingve):

a. la *București* (până la destrămarea Iugoslaviei, limba în care se publicau traducerile fiind numită oficial „sârbo-croată”): **Ptite sane** (1954, *Somnoroase păsărele*, tr. Slavko Vesnić), **Pesme** (1955, 34 poezii, tr. Slavko. Vesnić), „Antologija. Deo Prvi” (1955, include **Lucașfărul, Împărat și proletar**), **Çarević iz suze** (1963, *Făt-Frumos din lacrimă*, tr. P Debeljačkij), **Izbrana pesme-Opere alese-poezie, proză, cugetări, publicistică** (2000, 78 texte – 33 poezii, 5 proză, 33 cugetări, 7 publicistică, tr. Dragan Bogdanov, Blagoje Ćobotin, Ioan Flora, Radu Flora, Aurel Gavrilov, Ivan V. Lalic, Marija Mutić, Milan Nenadić, Vasko Popa, Adam Puslojić, Ljubomir Simović, Dragan Stojanović, Vojslava Stojanović, Ileana Ursu, Slavko Vesnić, Miljurko Vukadinović, alcătuire și o notă asupra ediției de R. Flora și O. Nedelcu, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, repere critice de Maiorescu, Vianu, Blaga, Eliade, Perpessicius, Călinescu, Stănescu, Noica, Creția). Dintre periodice remarcăm revista „Ramuri” (*Craiova*, 1989, **Departate sunt de tine**) și „Knizevnyi život” (*Timișoara*, 1989, 30 de traduceri, între care **Lucașfărul, La steaua, O, mamă, Și dacă, Somnoroase păsărele, Mai am un singur dor, Odă în metru antic, Veneția, Sara pe deal, Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie etc.**);

b. multilingve: „Omagiu: Eminescu, Creangă” (*București*, 1989, include 35 de traduceri eminesciene, inclusiv 7 în limba sârbo-croată), **Odă în metru antic** (*București*, 2003, versiuni în 19 limbi, între care și sârbo-croată);. La *Kiev*, apare „**La steaua în limbile lumii**” (41 versiuni în 16 limbi”, câte două versiuni în limba sârbă, în fiecare dintre cele 3 ediții, la *Kiev* în 2003 și 2009, iar la *București* online în 2010) și 2 ample prezentări, în limbile croată și sârbo-croată a lui Eminescu, precum și numeroase trimiteri la surse, în Enciclopedia internațională multilingvă, online, „Wikipedia”. Însumându-le, avem date provenite din **România**, *București* (6 V, 2 A), *Craiova* (1 P), *Timișoara* (1 P), în colaborare cu **Republica Moldova**, *Chișinău-București* (1 A), în bulgară-3 traduceri + 2 referințe, cehă-5+4, **croată**-1+1, **macedoneană**-4+1, polonă-5+6, rusă-10+6, **sârbă**-8+4, slovacă-7+3. **slovenă**-1+1. ucraineană-10+1), **SUA** (1 E).

Receptarea lui Eminescu în publicațiile de limbă slavă din țările europene slave de sud ar putea fi înnoabilată, metaforic vorbind, prin limbajul unor cifre sumare, comparativ cu alte țări, dar semnificative pentru puterea de penetrație într-un mediu cultural slav, vitregit de evenimente social-istorice, mai ales în

ultimele decenii, când interesul pentru creațiile literar-artistice tipărite a scăzut, iar sistemul de circulație a valorilor a diminuat accesul până și la sursele existente. În aceste condiții, în lipsa unor instituții de profil, ca persoană fizică am putut identifica pentru evaluarea contribuțiilor slave la procesul de universalizare a operei eminesciene – prin intermediul unor **volume în ediții separate, antologii, periodice tip mass-media, tipărite și câteva recente online** – cel puțin **572 de traduceri și referințe critice, apărute în cel puțin 81 de publicații**, dintre care **481 sunt traduceri**, diseminate de **53 publicații**, iar **92 lucrări** de critică și istorie literară, recomandate de cel puțin **28 de publicații**. Repartizarea acestora pe cele **23 de localități în care apar, considerate ca centre de iradiere a mesajului eminescian, am prezentat-o anterior, la fiecare țară în parte.**

11. În **UCRAINA**, publicațiile de **LIMBĂ UCRAINEANĂ** preiau creația poetică eminesciană într-o primă culegere antologică, „*Poezia XIX vika*”, apărută încă în **1903**, la **Lvov (Lemberg**, include ***De ce nu-mi vii, Pe lângă plopii fără soț, Ce te legeni, Mai am un singur dor, Singurătate, O, mamă, Scrisoarea II, Doină***, traduse de Vasil Sčiurat, în limba – popular numită atunci – **ruteană**). În anii '30, Olga Șevciukevici traduce poeziile ***De ce nu-mi vii, Speranța, Mai am un singur dor, departe sunt de tine*** ș.a. Interesul pentru opera lui Eminescu crește ca urmare a evenimentului de răsunet mondial, prilejuit de **aniversarea Centenarului nașterii** poetului, determinând apariția la **Kiev** a unor volume mai cuprinzătoare, cum ar fi ***Poezii (1952)***, într-un tiraj de 10.000 exemplare, 49 poezii, majoritatea **traduse de cei mai cunoscuți poeți ucraineni**, M. Râlski, I. Șporta, M. Tereschenko, M. Upenik, A. Kesnelson, Z. Gončearuk, K. Basenko, V. Șveț, prefața fiind semnată de M. Sadoveanu), apoi ***Poezii (1962)*** și ***alte Poezii (1974)***, cuprinzând 42, respectiv 74 traduceri, care au fost urmate de consistente **sinteze reprezentative, apărute în publicațiile enciclopedice din 1961, 1966, 1970, 1986** ș.a., întărite de alte volume cu traduceri și studii despre „**Cântărețul luptei și iubirii**”, inclusiv teza de doctorat a lui P. M. Nikonenko (**Cernăuți, 1975**) cu **referințe despre cântecele pe versuri de M. Eminescu**). Volume mai apar în **1979, 1980**, cele din **1989, 1991** se publică în ciclul „**Culmi ale Creației Universale**”, mai recent antologia ***Din valorile vremii (Kiev, 2000)***, iar ***Lirica*** tot din **2000**, în colecția denumită „**Mărgăritare ale literaturii universale**”, unele studii abordând opera lui Eminescu („**Fenixul nemuritor al poeziei românești**” – Sergii Luchkanyn) în **contextul general slav și universal, argumentul suprem fiind *Luceafărul*** (apărut în

periodice, dar și în ediție separată la **Odessa** în **2001**, mai ales **excepționala versiune ilustrată din 2003 și 2008, un unicat editorial, apărut la Cernăuți, aparținând deopotrivă traducătorului Vitalii Kolodii și ilustratorului Sabin Bălașa**). Tot un unicat este apreciat volumul **Eminescu. Opere alese, Moscova, 2003**, ediție miniminiaturizată, în limbile română, rusă și **ucraineană**. Am mai remarca alte **două unicate**, – primul, promovează preferințele pentru **La steaua**, încununată de volumul **La steaua în limbile lumii** (inițial 38 traduceri în 15 limbi, prima ediție, în **2003**, apoi a doua, 41 de traduceri în 16 limbi, la **Kiev, 2009** și a treia la **București, 2010**, online, alc. și pref. universitarul Sergii Luchkanyn, de altfel o „crestomație didactică dedicată **fenomenului poetic La steaua** de Mihai Eminescu”). Al doilea unicat reprezintă o **inovație în eminescologia mondială**, volumul **Za Eminescu...do sebe. Spivi-Perespivi (După Eminescu...spre sine. Cântări-Recântări, Melitopol, 2012**, 66 plăsmuiri-creații versificate ce au la bază **66** de poezii și poeme eminesciene, „**transpuse**” în mass-media, apreciindu-le ca fiind „**mai aproape**” de original, decât orice „**traducere**”, realizare **remarcată ca atare la Congresul Internațional al Eminescologilor din 3-4 septembrie, Chișinău, 2013**, – în Plenară, cuvântul autorului, îndeosebi „**concluzia**” – recitată în ucraineană: **Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie – a ridicat sala în picioare** (puțini știau că **autorul, Oleg Goncareenko nu cunoaște limba română**, deoarece când el avea 4 ani mama lui a murit, o moldoveancă deportată din Basarabia, împreună cu familia, în îndepărtatul ținut rusesc din Zaporojie de lângă Marea de Azov, unde trăiește și astăzi).

Astfel de „**evenimente**” – eminesciene slave – sunt **întărite cu evidențe cifrice** precum: cele peste **650 de traduceri și lucrări de referință, apărute în cel puțin 72 de publicații, din care peste 594 traduceri** (17 V-volume cu 465 tr-aduceri, 13 Antologii cu 54 tr., 8 P-eriodice cu 22 tr., 2 P, f. l. cu 5 tr. și alte 50 tr. în lucrări de referință) în **40 de publicații**, de asemenea cele cel puțin **56 lucrări de referință** (2 V, 12 A, 18 P cu 20 ref., alte 18 ref.- prefețe, note ș.a., între care 1 teză de doctorat și 7 enciclopedii), după locul de apariție arătând astfel: **Ucraina, Kiev** (10 V, 5 A, 6 E, 11 P), **Cernăuți** (3 V, 1 A, 8 P), **Lvov** (3 P), **Melitopol** (1 V), **Odessa** (1 V). O sursă online recentă, deja menționată, populariza unicatul rusesc din **Moscova, 2003**, ediția miniminiaturizată, **Eminescu. Opere alese**, în limbile română, rusă și **ucraineană**. Evident, amplul articol din enciclopedia internațională online, „**Wikipedia**”.

12. În **BELARUS** sunt puține publicațiile de LIMBĂ BELARUSĂ, care l-au receptat pe Eminescu. Explicația posibilă ar putea fi promovarea operei eminesciene prin intermediul publicațiilor de limbă rusă, limbă oficială în Belarus. Prima publicație în limba belarusă – menționată în surse bibliografice credibile – este o **enciclopedie**, apărută la **Minsk**, în **1986**. În paginile acesteia, articolul despre Eminescu este semnat de cunoscutul literat Stanislas Șușkievici, care în evaluarea operei eminesciene se baza pe cunoașterea unor „**capodopere**” eminesciene, „**realizate de valoroși traducători**” belaruși. Între **2003-2010**, sigur au apărut trei versiuni în limba belarusă ale poeziei **La steaua**, traduse și publicate în două volume antologice, purtând titlul „**La steaua în limbile lumii**”, tipărită la **Kiev**, în **2003 și 2009**, alt volum online, la **București**, în **2010**, toate aceste versiuni din limba belarusă fiind realizate de universitarul ucrainean, Sergii Luchkanin.

În enciclopedia online „Wikipedia”, sub textul sumar despre Eminescu, actualizat în iunie 2015, se menționează: poet și ziarist, cel mai cunoscut scriitor romantic al literaturii române, contribuții la dezvoltarea limbii române, opere **Luceafărul, Făt-Frumos din Lacrimă**. La o rubrică anexă cu informații „ascunse”, am identificat însă un link, „Texte. Biografie” – „pagină personală web Mihai Eminescu” (autor: http://www.agonia.ro/index.php/author/0002121/Mihai_Eminescu) – în care au fost selectate un număr de **652 de titluri (poezie, proză, eseu, personalia)**, în **limbile engleză, franceză, germană, italiană, română și spaniolă** (unele în mai multe versiuni, detalii cf. în „Predicții adevărate”), la care se indică numărului de afișări/accesări/citiri. Numărul total al acestor „afișări” este, incredibil, de 3.378.867.

*

Finalul receptării lui Eminescu în publicațiile editate în limbile slave ar impune de la sine cel puțin două **așteptări prioritare**, proprii lumii moderne, **despre care nu se face vorbire** în istoriografia din ultimele decenii, anume cele privind „ofensiva” internetului în științele umane, implicit în domeniile literar-artistice. **Avem în vedere** atât extinderea **prezenței creației eminesciene în publicațiile slave online**, cât și **intensificarea cercetării și elaborării de lucrări** – comparative – nu doar pe teme punctuale de interes local și național, ci, deopotrivă, pe teme **vizând valorile literare naționale de dimensiune universală**, cum ar fi raporturile tipologice sau de filiație între valorile **etalon naționale, de limbă și măiestrie literară**, cum ar fi **reprezentanții – comparabili și compatibili** – de regulă numiți „**Poeți Naționali**”, așa cum sunt numiți un **Eminescu** în România, iar în cele 12 țări slave un **Pușkin**-Rusia, **Șevcenko**-Ucraina, **Mickiewicz**-Polonia, **Karagič**-Serbia, **Botev**-Bulgaria, **Kupala**-Belarus, **Macha**-Cehia, **Prešeren**-Slovenia, **Mažuranić**-Croatia ș.a. Demersul induce ideea unei acțiuni necesare legitime, având în vedere rolul catalizator al eminescianismului militant în lumea slavă.

XI. EMINESCU UNIVERSAL

Receptarea operei în publicații

editate în limbi fino-ugrice

România ca „insulă latină” în lumea slavă beneficiază de un singur canal cu deschidere spre Vestul european și lumea latină, dar nu înainte de a străbate o barieră lingvistică și geografică, cea a lumii fino-ugrice, avant-postul fiind **Ungaria**, de unde ramificațiile ei genealogice duc spre Nordul baltic și scandinav., **Estonia** și **Finlanda**, cu afiliații în **Danemarca**.

Într-o perioadă istorică, în care o parte a României de nord-vest, Transilvania, îi era integrată, Ungaria făcea parte din Imperiul dual Austro-Ungaria, prin care atunci aparent s-a fi e lărgit barierele spre Vest. Cu toate acestea, înainte și după Tratatul de Pace de la Trianon din 1920 (prin care Imperiul austro-ungar se destrăma, Transilvania revenea la patria mamă, România), întreaga lume spirituală și lingvistică din spațiul geografic al Ungariei a recunoscut în Eminescu un „geniu” al Gintei Latine, care a contribuit la consolidarea relațiilor inter-literare româno-ungare. Dovadă, interesul cu totul deosebit pentru valoarea și mesajul operei eminesciene, traduse și comentate într-o măsură concurentă – așa cum vom vedea – cu marile spații lingvistice și geografice ale lumii anglofile sau ruse.

Ungaria prin vecinătate și destinul istorico-literar comun a receptat favorabil opera poetului național al României, asemuindu-l cu congenialii săi, de altfel unii trăind pe teritoriul României de azi. Avem în vedere pe poetul național al Ungariei, Petőfi Șandor (Alexandru Petrovici, decedat la Albești lângă Sighișoara, muza și soția lui fiind născută în nordul Transilvaniei, unde împreună au și trăit un timp) și Adi Endre (numit în epocă un „Eminescu al Ungariei”; Adi Endre s-a născut în Sălaj, a învățat și trăit în Zalău, Carei și Oradea, muza și soția lui, în calitate de

Eminescu în circuitul universal

---

moștenitoare a castelului de la Ciucea, l-a vândut celui mai bun și îndelungat prieten, poetului român Octavian Goga).

1. În **LIMBA MAGHIARĂ**, traduceri din poezia eminesciană apar în **Ungaria**, încă în timpul vieții poetului, în periodice din **Budapesta (1889)**, poezia ***La steaua***, dar și un articol de Szöcs Géza în „Hazánk”, ***Ce e amorul*** în „Vasárnap” și în „Revue d’Orient” un articol despre „**unul dintre cei mai mari poeți contemporani**”. **Primele traduceri** în publicații de limbă maghiară apar totuși în periodice din România, în **1885** (la **Cluj-Atât de fragedă** în „Kolozsvári Közlöny” și un articol în „Kolozsvár”, la **Arad**-un articol în „Alföld”), iar în **1889**, în Transilvania, la **Șimleu Silvaniei**, Brán Lőrinc impresionează prin calitatea traducerilor din Eminescu, publicate în ziarul „Szilágy Somlyó” din Șimleu Silvaniei (***De ce nu-mi vii, Departe sunt de tine, Despărțire, Povestea teiului, Melancolie, Somnoroase păsărele, Povestea codrului***).

În deceniul sfârșitului de secol XIX, traduceri și articole mai publică periodice din **Budapesta**, dar și periodice de limbă maghiară din **Arad, Cluj, Sibiu, Șimleu Silvaniei**, de asemenea, primele comentarii substanțiale la **Budapesta**, în „**Pallas Nagy Lexikon**” (**1894**, o sinteză despre Eminescu, poetul cunoscut deja în Germania, Italia, Franța, Austria ca poet de valoare europeană).

În 1895, acest adevăr este demonstrat într-o **Teză de doctorat** despre viața și opera lui Mihai Eminescu, susținută la Universitatea din Budapesta, și popularizată în mediul academic și cultural din Ungaria și România (originalul a fost publicat imediat în Transilvania, la **Gherla**, cu ecouri prelungite în mass-media, în traducere românească editându-se integral târziu, în **1997**, cu titlul „**Lucefărul literaturii române**”, iar în 2000 și 2010, la București, cu titlul original privind „**viața și opera**” poetului, autorul fiind **Illés**, alias **Elie, Miron Cristea**, viitorul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române). În același an, **1895**, **Szöcs Géza** a publicat la **Sibiu** două broșuri, de mare ecou în epocă, „**Egy pár szó Eminescu**” (amplu studiu, având în anexă 35 de traduceri) și „**Mihai Eminescu esmertet**” (despre viața și opera „**celui mai interesant, mai modern și mai de seamă poet român**”, dovadă poeziile anexate, ***Departe sunt de tine, La steaua, Adio, Ce e amorul***; aceleași traduceri autorul le adaugă și la o variantă a lucrării despre „**eminentul poet român**”, publicată la **Lugoj**, în **1909**, iar alte lucrări mai publică la **Sfântu Gheorghe**, broșura „**Eminescu es Petőfi**”, în **1923**, același text reluat și într-o revistă din **1924**).

În condițiile în care, în țările slave din jurul României, despre opera Poetului național al României, Mihai Eminescu și poezii similari din literaturile slave s-a scris târziu, în a doua jumătate a secolului XX, și foarte puțin, iar **similitudinile** au vizat teme particulare (modernismul slovacului Krasko, militantismul bulgarului Botev și

gândirea cosmică a ucraineanului Șevcenko), în publicațiile de limbă maghiară din Ungaria și România, încă în perioada antebelică au început să apară **seria studiilor comparate despre universalismul lui Eminescu și Petöfi, Ady, Várösmarty, Madach**, majoritatea aparținând eminentului eminescolog **Ladislau Gáldi**; notorii sunt și lucrările lui despre limbajul poetic eminescian, un volum fiind publicat și în limba română la București, de asemenea numeroasele prefețe și traduceri aceluiași, semnate L. Göbl. Tema o mai tratează și alți autori, între care o notorietate ca Tudor Vianu, despre *Eminescu și Madach*. Datorită implicațiilor și semnificației lor istorice din ultimele decenii, se cuvine, să observăm și să nu uităm că cele mai multe și valoroase contribuții de acest fel apar în publicații din zone cu populație de etnie maghiară mai densă, **Miercurea Ciuc-2, Sfântu Gheorghe-2** și câte una la **Budapesta, Szeged, Tg. Mureș**, chiar în **București, Arad, Cluj**.

Alte momente-eveniment, de o semnificație aparte, vom remarca pe parcursul secolului XX. Din cele peste 250 de traduceri în maghiară, apărute în peste 100 de periodice și alte peste 500 de versiuni maghiare, apărute în culegeri antologice, revista ieșeană „Convorbiri literare” încă în **1939** releva **calitatea celor mai frecvente traduceri**, realizate anterior: *Lucașfărul*-17 versiuni, *Mai am un singur dor*-15, *Somnoroase păsărele*-14, *La steaua*-13, *De ce nu-mi vii*-13, *și dacă*-10, *Glossa*-9, *O, mamă*-7. În 1969 Dsida Jenö mărturisea că singur a tradus și publicat *Glossă* în 16 versiuni.

Primele **ediții maghiare** de poezie eminesciană apar în perioada postbelică (în Ungaria, **1947**, cuprinzând 24 traduceri, **1950-53, 1967-154, 1974-89, 1978-86** ș.a., cu reeditări, iar *Călin Nebunul* și basmele în câte 5 ediții, ultima în **1989**). Edițiile din Eminescu, publicate de românii de etnie maghiară din România sunt însă mai numeroase (unele fiind prefațate cu eseuri incitante, cum ar fi „Icoana stelară a eternității”, „Jumătate de veac sub farmecul lui Eminescu”), altele fiind **cele mai cuprinzătoare față de tot ce s-a publicat** în alte țări. Avem în vedere edițiile bucureștene din **1966, 1984 și 2000**, fiecare cuprinzând câte **280 de versiuni**, realizate de un număr de peste 100 de traducători, între aceștia Franyö Zoltán este considerat realizatorul traducerii congeniale a *Lucașfărului* în maghiară – ca și în germană – volumele încheindu-se fiecare cu indici. Anul aniversar 2000 este marcat de alte ediții, bilingve: *Geniu pustiu-Szárnyaszegett géniusz* (București, „Universal Dalsi”, 2000, prefață de Nicolae Balotă), *Poezii.-Versek* (București, „Curtea Veche Publishing”, 2000, cuvânt înainte Zoe Dumitrescu-Bușulenga),

Poezii-Versek (București, Editura 100+1 Gramar, 2000, traducere de József Balogh).

Majoritatea **antologiilor** care-l includ și pe Eminescu, unele în ediții repetate, cum sunt cele din **Budapesta**, sugerează prin titlul colecției **criteriul valoric de selecție**: „Cele mai frecvente «recitiri» universale” (1957, *De ce nu-mi vii*), „Perlele poeziei de dragoste ale lumii” (1957, *Peste vârful*), „Eternii prieteni” (1958 și 1964, *Junii corupți, Cugetările Sărmanului Dionis*), „Din scrierile ultimelor 7 secole” (6 poezii), „Din literatura popoarelor vecine” (5 poezii), „Ars poetica universală” (1965, *Scrisoarea II*), „Cele mai frumoase poezii ale literaturii universale din antichitate până în prezent” (1966-1988, 5 ediții, *Și dacă, Glossă, Peste vârful, De ce nu-mi vii, Dintre sute de catarge*), „Din lirica universală” (1971, *Dintre sute de catarge*), de asemenea ediții particularizate, precum „Versuri pentru copiii din grădinițe” (Budapesta, 1960, *Somnoroase păsărele*), „Culegere pentru ocazii festive”, **Miercurea Ciuc, 1972**, care recomandă **Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie**), „Antologia universală a portretelor feminine” (București, 1983, *Crăiasa din povești*) sau „Sezam pentru 7 poeți” (universali de actualitate, **București, 2003**, – Arghezi, Lorca, Ungaretti, Quasimodo, Brecht, Pavese, Eminescu, acesta din urmă ilustrat cu 18 poezii). Unele **periodice** întrec prin **contribuția** lor multe volume: „Vasárnap” (Arad-116 traduceri și articolele despre *Eminescu și Várösmarty, Eminescu și Madach*), „Utung” (Cluj-36, respectiv, 78), „Igas szo” și „Üj Élet (Tg. Mureș-37 cu 52, respectiv, 4 cu 4), „Elöre” (București-8, respectiv, 24 și „A Het”-2, respectiv, 24 articole, între care „*Inspirație și știință la Eminescu*”). Tot la **București** apar și primele **monografii** despre „Tânărul Eminescu”- **1957**, altă ediție **1959**, în anexă 4 traduceri și „Prima monografie completă” despre „Viața și opera lui Eminescu”-**1962** (peste 500 p.), ambele aparținând lui **Kakassy Endre** (cunoscut scriitor, traducător și editor), dar interesul crescând pentru omul și poetul român a determinat și traducerea-publicarea „*Vieții lui Mihai Eminescu*” de George Călinescu, în **1966** și **1989**. În același an, „Centenar Eminescu”, Moses Huba publică sinteza despre „Clasicul modern al Romantismului” (ca prefață la volumul „Eminescu în literatura maghiară”, care mai includea 25 de studii, ilustrate cu 32 de poezii în 130 de versiuni maghiare).

Interesul și semnificația istoriografică a acestor **momente-eveniment** ar putea fi exprimate într-un „**bilanț**” **sugestiv** privind **prezența masivă a traducerilor și referințelor critice eminesciene** în publicațiile unei limbi de

circulație restrânsă, cum este maghiara, **care se adresează în principal cititorilor dintr-o țară mică, precum Ungaria**, posibil și comunităților maghiare din alte țări, în principal din România. Așadar, **interesul** pentru versiunile eminesciene în limba maghiară, mult mai mare, decât în multe alte țări, arată astfel: în sursele accesibile nouă am identificat ca reprezentative cel puțin **508 titluri de publicații** în limba maghiară, în care au apărut cel puțin **4257 de traduceri și comentarii**, din care:

a. cel puțin **3960 traduceri** în limba maghiară, apărute timp de peste un secol, în cel puțin de **290 de publicații**, se repartizează, după tipul sursei în **56 volume**, ediții separate (**3** dintre acestea subsumând fiecare câte **280 titluri** în versiune maghiară, sumarul cel mai cuprinzător întâlnit în edițiile publicate în alte limbi), toate volumele subsumând numărul impresionant de peste **3000 texte eminesciene** (poezie, proză literară și politică ș.a.), de asemenea, **523 texte**, incluse în **115 culegeri** antologice și crestomații de literatură română și universală, iar **alte 377** texte cu **traduceri** apar în **134 publicații periodice** cu profil științific și cultural, la care se adăugă **65 traduceri** ca anexe la lucrări de critică literară sau plasate în grupaje cu comentarii, apărute în reviste și ziare, dar și în câteva surse f. l. (la care nu le-am putut identifica locul de apariție);

b. cel puțin **695 lucrări de critică și istorie literară** (studii monografice, recenzii, prefețe, comentarii, note etc.), apărute în cel puțin **268 publicații**, se repartizează, după tipul sursei, în **34 lucrări** de critică și istorie literară, cuprinse în **13 volume**, ediții separate, de asemenea **169 lucrări** (capitole, studii distincte), incluse în **104 culegeri antologice**, inclusiv publicații enciclopedice, dar și alte **377 lucrări**, apărute în publicații periodice, la care se adaugă **115 lucrări de referință** (prefețe, eseuri, note biobibliografice etc.), apărute în volume și antologii cu traduceri sau în grupaje cu traduceri, apărute în ziare și reviste);

c. cel puțin **62 traduceri și un articol** într-o enciclopedie online, apărute în **publicații multilingve**, tipărite și online, dar nu atât ca manifestări de interes local sau național, cât mai ales destinate circulației internaționale, mesajul eminescian fiind diseminat în limba maghiară de câteva centre importante de cultură, precum **București (1925, Din valurile vremii**, în volumul „România jună. Cartea Semicentenarului”, apărut în 3 limbi; **1984, Luceafărul** în 8 limbi; **1989**, „Omagiu Eminescu și Creangă” în 15 limbi, 7 traduceri; **2000, Chișinău-coed. București**, antologia „Corpus Eminescu”, vol. IX, despre Eminescu în 51 de limbi, include în maghiară 15 traduceri; „Romanian Voice”, online, **1994**, variantă în 13 limbi, 7

traduceri; **2003**, *Odă în metru antic* în 13 limbi, 3 versiuni; **2010**, variantă online, *La steaua*, 1 traducere; **Bruxelles (2007)**, „Discovering Eminescu” în 16 limbi, 3 traduceri și 1 articol); **1969**, *Sara pe deal*, ediție co-editată la **Rio de Janeiro-Bucarest-London-Paris-Roma-Madrid-Lisabona-Berlin-Tel Aviv-Budapesta**, în 8 limbi); **Budapesta (2013)**, ca răspuns la solicitarea noastră, cunoscuta interpretă și admiratoare a lui Eminescu, Karli Isakova a transpus în melodie poezia *Doină*, pe care a introdus-o în repertoriul său, interpretat la chitară în turneele sale, această melodie fiind postată pe Facebook-YouTube, doar în limba română); **Kiev (2003, 2009)**, și online **București, 2010**), volumul *La steaua* în 16 limbi, include 3 traduceri în maghiară; **Timișoara (1972, 1998 Luceafărul**, în 3 limbi, 2 traduceri); **Serbia (1955, Novi Sad-1 A)**, f. l., f. a. („Babel Web Antology”, multilingv, 21 trad., între care *La steaua*-4 trad.), de asemenea, **SUA (fondată în California, 2001**, „Wikipedia”, enciclopedie online, la care în 2003 s-a asociat România și Ungaria, Eminescu fiind prezentat în 47 de limbi, inclusiv în limba maghiară).

Toate aceste date reprezintă indicii ale cunoașterii, recunoașterii și consacării creației eminesciene ca valoare națională de dimensiune universală, în perimetrul spațialo-lingvistic maghiarofil, cu centrul de promovare, deopotrivă, în **Ungaria** (prin intermediul publicațiilor de limbă maghiară, adică traduceri și referințe critice publicate în **V**-volume, ediții separate, **A**-culegeri antologice și **P**-periodice, – mass-media scrisă și audio-video ș.a.), apărute la **Budapesta** (18 **V**-din care 1 **Teză** de doctorat, 103 **A**-din care 15 enciclopedii, 18 **P**), **Debrecen** (2 **P**), **Pesta** (2 **P**), **Szeged** (2 **A**), mai ales în **România**, la **București** (41 **V**, din care 1 prin co-editare la **București-Rio de Janeiro-Londra-Paris-Roma-Madrid-Lisabona-Berlin-Tel Aviv-Budapesta**; 48 **A** din care 1 **A** prin coeditare la **București-Chișinău**, 23 **P**), **Alba Iulia** (1 **A**), **Arad** (3 **A**, 31 **P**), **Baia Mare** (2 **A**, 2 **P**), **Brașov** (1 **A**, 1 **P**), **Cluj** (8 **V**, 50 **A**, 115 **P**), **Covasna** (1 **A**, 1 **P**), **Gherla** (1 **V**), **Iași** (1 **A**, 1 **P**), **Lugoj** (1 **A**), **Miercurea Ciuc** (2 **A**), **Odorhei** (1 **V**, 1 **A**, 4 **P**), **Oradea** (4 **P**), **Petroșani** (2 **A**, 1 **P**), **Satu Mare** (2 **A**, 7 **P**), **Sfântu Gheorghe** (1 **V**, 2 **A**, 2 **P**), **Sibiu** (2 **V**, 1 **A**, 2 **P**), **Șimleu Silvaniei** (2 **P**), **Târgu Mureș** (1 **V**, 6 **A**, 9 **P**), **Timișoara** (2 **V**, 1 **A**, 4 **P**), dar și în ale țări, precum **Austria** (2 **P** prin coeditare: la **Viena-Pecs**), **Belgia** (la **Bruxelles**-1 **V**, online), **Serbia** (la **Novi Sad**-1 **A**, 1 **P**), **SUA** („Wikipedia”, include și maghiara), f. l., f. a. alte surse multilingve online.

În ultimul deceniu, cu prilejul celor două **momente Eminescu (1989-„Centenarul Eminescu” și 2000 „Anul Eminescu”)** am identificat în total doar 13 publicații (volume și antologii editate la **Budapesta**-3, **București**-10, **Cluj**-2, iar la

Satu Mare o singura revistă, apărută după 1989, care publică o poezie eminesciană în limba maghiară, dar și aceasta editată în limbă română. În rest, la distanță de peste un deceniu, doar două publicații, în 1993 la **Odorheiul Secuiesc-Luceafărul**, iar în 2000 o antologie de literatură universală, la **București**, dar fără vreun autor maghiar. Evident, în ultimii ani, în evoluția receptării lui Eminescu în publicațiile de limbă maghiară din Ungaria și România pare că s-a produs o „ruptură”.

Una dintre cauzele posibile ar putea fi de natură administrativă (accesul redus la surse, posibil existente, în condițiile în care la cele 7 mari biblioteci din București, Cluj, Iași, Timișoara, probabil și din Budapesta, nu a funcționat după 1989 „Fondul Legal”, la care prin tradiție trebuiau să fie repartizate, înregistrate și depozitate exemplare din tot ce s-a tipărit, inclusiv din și despre Eminescu. În privința altor cauze, s-a observat că **valul crizei social-economice** din țările est-europene foste socialiste a stimulat și în România mentalitatea noilor „pseudodemocrații” și interese, manifestate sub forma demolării economiei și culturii, în literatură și istorie prin „demitizarea marilor personalități”, cu deosebire din domeniul poeziei „clasice”, primul vizat fiind Eminescu, deși opera sa a fost considerată de a-lungul timpului un etalon, de limbă literară națională și expresie literar-artistică a spiritualității neamului românesc.

Vârful de lance demolator a fost gruparea pseudo-intelectuală de la publicația „Dilema”, din 1998, care a încercat „asasinarea mitului eminescian”, așa cum un grup de agenți, aparținând unor înalte cercuri ale Imperiului austro-ungar, în 1883, s-a dovedit că au comis „asasinarea politică” a ziaristului, încercând să-l elimine din viața civilă pe „incomodul” jurnalist și om politic Eminescu. Cauza, – ideile și acțiunile sale, în spiritul cărora milita, alături de „Societatea Carpați”, pentru reîntregirea Daciei strămoșești prin dezlipirea Transilvaniei de imperiul austro-ungar și alipirea ei de patria mamă (obiectiv realizat, totuși, dar mai târziu, la Marea Unire din 1918, consfințit prin Tratatul de Pace de la Trianon din 1920, cu prilejul destrămării imperiului austro-ungar).

După 130 de ani, organizații ca „Noua Gardă Maghiară”, „Plutonul secuiesc”, mai ales „Garda secuiască”, interzisă în Ungaria, dar nu și în România, continuatoarea resentimentelor vădit împotriva ideilor eminesciene, acum de pe poziția politicii „Marii Ungarii” de dinainte de Tratatul de la Trianon, au acționat ani la rând, culminând, în 2010, cu strângerea a mii de semnături și organizarea de proteste publice împotriva lui Eminescu, „pretextul” fiind existența la Miercurea

Ciuc a unei străzi cu numele „Mihai Eminescu”. Protestanții organizați evident au cerut înlocuirea numelui străzii „Mihai Eminescu” cu cel de „Attila Împăratul Hunilor”. Așadar, incidentul a apărut tocmai la Miercurea Ciuc, unde într-o antologie din 1934 se publica studiul despre cei doi Poeți Naționali, „*Petőfi es Eminescu*”, iar într-o „Culegere pentru ocazii festive” din 1972 era recomandată marelui public maghiar poezia lui Eminescu, „**Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie**”. În 2011 au continuat ostilitățile împotriva lui Eminescu, într-un limbaj suburban: răspândirea în localitățile și capitala județului Covasna afișe cu portretul lui Eminescu, marcat cu semnul rutier „interzis”, apoi chiar marcaje rutiere cu semnul rutier „interzis” peste cuvântul Eminescu. S-a observat că acest tip de extremism, după căderea regimului comunist din 1989, a fost favorizat de politica „liderilor democrați” ai comunității maghiare, care sub pretextul apărării „drepturilor” etnicilor maghiari au promovat continuu „autonomia culturală” locală, însă limitată la limbă, educație, tradiții pe criterii etnice, îngrădind astfel politica culturală de promovare – inclusiv prin traducerea, publicarea și comentarea – marilor valori naționale românești, chiar maghiare și universale.

Parcurgând lucrările care au promovat în ultimul secol ideea de universalitate a lui Eminescu, ne putem întreba, de ce numeroși maghiari sau români de etnie maghiară l-au ignorat sau negat pe Eminescu doar în ultimele două decenii, ceea ce nu s-a întâmplat în alte țări cu Eminescu și nici cu marile valori naționale ale acestor țări, precum italienii Dante sau Leopardi, englezii Shakespeare sau Byron, germanii Goethe sau Shelley, francezii Hugo sau Musset, rușii Pușkin sau Lermontov, ucraineanul Șevcenko sau bulgarul Botev, comparabili și compatibili cu poetul național al României. Și cum se explică ignorarea chiar a marilor poeți maghiari, Petőfi, Ady, Várösmarty, Madach, în raport cu Eminescu, promovați anterior, cu atâta ardoare, așa cum s-a putut vedea, chiar în zonele românești, populate de români de etnie maghiară, cum sunt Miercurea Ciuc, Sfântu Gheorghe, Odorheiul Secuiesc, Tg. Mureș, mai ales în Covasna, acești poeții fiind anterior un factor liant de cunoaștere și apropiere între popoarele română și maghiară. Oare cine are interesul ca acești mari poeți maghiari să fie considerați „dușmanii” României sau Eminescu al Ungariei, deci să meargă contra curentului istoriei, în condițiile în care – conform cu bilanțul statistic prezentat anterior – opera lor și tot ce s-a scris despre ei, a fost consfințit deja ca proprietate privată definitivă a istoriei literare naționale, europene și universale?!

Există totuși un potențial real al bunelor intenții, în virtutea cărora se intensifică inițiativele publice, mai ales în mediul educațional și cultural de masă, în favoarea revigorării relațiilor inter-culturale româno-maghiare, de promovare a tradițiilor comune ca și a marilor valori naționale de dimensiune universală, în virtutea relațiilor de bună vecinătate și conviețuire, în contextul favorabil al politicii culturale a Comunității Europene, în consens cu bunele practici internaționale tradiționale din domenii ca arta de performanță și sportul, între care fotbalul, gimnastica, tenisul, baletul, muzica, evident marea poezia, precum cea eminesciană.

*

În comparație cu **receptarea în publicațiile de limbă maghiară**, Eminescu a fost tradus și comentat mai puțin și târziu în **publicațiile editate în limbile fino-ugrice, chiar și germanice din țările nordului baltic și scandinav**, datorită unor condiții istorice și geografice explicabile. Se are în vedere în special perioada 1944-1991, când țările baltice fiind republici ale URSS, iar limba rusă era aici oficială, Eminescu a fost cunoscut prin intermediul traducerilor rusești, apărute în publicațiile editate la Moscova, unele însă și din publicații autohtone.

2. LIMBA ESTONĂ (din familia altaică, ramura fino-ugrică, grupul finic, oficială în **Estonia**, capitala Tallin, peste 1,3 mil loc.), o prezentare a vieții și operei lui Eminescu publică „Eesti Entsüklopeedia”, vol. 2 (**Tartu, 1933**). „Välismaine Kirjandus” (**Tallin, 1951**), antologia de literatură universală, include **Junii corupți, Revedere, Somnoroase păsărele, Și dacă**), aceleași traduceri fiind reproduse apoi altă publicație „XIX-XX Sajadni valiskirjanikke”, vol. 3 (**Tartu, 1962**, reeditată în **1964, 1969**). În **1966**, la **Tallin** apare volumul antologic, „Rumeenia” (include **Singurătate**, tr. A. Kaalep), ulterior „Eest nonkogude Entsüklopeedia”, vol. 2 (**Tallin, 1970**, include un articol). Prima ediție separată de poezii eminesciene se intitulează **Eminescu M. Pimedus ja Luuletaja (Întunericul și poetul (Tallin, 1972)**, postfața și 60 de poezii traduse fiind semnate de Muia Veetamm și Helvi Jürisson. Revista „Looming” (**Tallin, 1975**), publică un articol. Ultima apariție editorială identificată este proza eminesciană, **Cezara. Vaene Dionis (Tallin, 1996)**, volum tradus de Rūma Jesmin. Volumul antologic, „Corpus Eminescu”, IX (**Chișinău-coeditare.București, 2000**), include poeziile **Întunericul și poetul, Stelele-n cer, Floare albastră, Și dacă**, tr. Helvi Jürisson, **Ah, miera buzei tale, La steaua**, tr. Muia Veetamm). Un număr de 6 poezii, traduse la Tallin în 1972, le-am identificat, în **2010**, postate în publicația internațională online, „Romanianvoice.com”.

Accesarea pe Google „Estonia – Eminescu”, între altele, afișează distinct • peste 40 de „imagini Eminescu pentru Estonia” • un comunicat de presă precizează că la 20 de ani de la stabilirea relațiilor diplomatice cu Estonia (mai 2012), Ambasada Republicii Moldova la **Tallinn**, în colaborare cu Asociația „Lucaefărul” a organizat un eveniment cultural dedicat memoriei unor personalități de mare audiență în Estonia, Doina și Ion Aldea-Teodorovici, Grigore Vieru și **Mihai Eminescu**. În cadrul evenimentului au fost interpretate mai multe melodii semnate de regretații artiști și au fost recitate poezii de Grigore Vieru și **Mihai Eminescu**, în limba română și în traducere estoniană • **conferința internațională Gnosis**, prevăzută pentru **septembrie 2014 la Tallin, Estonia** (altădată la Los Angeles, Stockholm,, Toronto, Montreal, Tallin, Amsterdam, Chicago ș.a.), determină pe editorul unei publicației internaționale online, sub genericul „VOPUS.Gnoză/Cunoaștere Gnostică/Glossă de Mihai Eminescu”, să ofere modelul de operă literară care ilustrează cel mai bine tema dezbaterilor prin explicarea și reproducerea poeziei **Glossă de Mihai Eminescu**, eveniment cu o semnificație majoră pentru receptarea lui Eminescu în spațiul spiritual estonian: „Glossă este titlul poemului aparținând unui strălucit geniu,

publicat în 1883, în primul volum de poezii al poetului național român: **Mihai Eminescu**. În literatura de specialitate, cuvântul „*Glossă*” este un verset, urmat de comentarii la un refren. Formă fixă, poezia „*Glossă*”, de Mihai Eminescu, este compusă dintr-un verset temă sau o strofă nucleu care va fi reluată în ordinea inversă a versurilor de la sfârșitul textului. În afară de două strofe, fiecare linie temă va fi explicată, glosată într-un număr egal de strofe. Tema poemului este un cod etic al omului superior care oferă învățături oamenilor, bazate pe cunoașterea de sine și pe experiențele sale filosofice. Poemul este, de asemenea, o reflecție, care conține adevăruri universal valabile, prin urmare de necontestat. În apophthegms, propozițiile sunt scurte și lapidare, concise și exprimate printr-un singur verset. Subiectul philosophical de „*Glossă*” este starea omului în raport cu timpul și eternitatea” („The heritage of light vopu”).

Receptarea lui Eminescu în publicațiile de limbă Estonă a fost realizată la Tallin (2 V, 1 A, 1 E, 4 P), Tartu (4 A, 1 E), dar și în **Republica Moldova-România**, la Chișinău-București (1 A), SUA (1 E), f.l. 1 P.

3. LIMBA FINLANDEZĂ (din familia uralică, ramura fino-ugrică, grupul finic, peste 5,2 mil locuitori, capitala **Helsinki**, limba națională în **Finlanda** este finlandeza, alături de suedeză). La **Helsinki**, o mai bună cunoaștere a lui Eminescu este atestată relativ târziu, începând din anul **1944**, în cadrul unor activități de studiu al limbii și literaturii române sau de popularizare în mass-media culturală, sub formă de conferințe publice și cursuri despre Eminescu la Universitatea din **Helsinki**. Tot la această universitate, în **1962**, Eili Rantanen susține o prelegere cu ecouri în mass-media despre viața și opera poetului român, în care analizează *Crăiasa din povești* și *Luceafărul*, în traducerea lui A. Kipima. La **Helsinki**, traduceri și articole mai publică „Tuhat lauluyen Vonta” (**1974**, „100 de ani de cântec”, „antologie de poezie apuseană”, ediție nouă, completată, bilingvă, alcătuirea și traducerea aparținând lui Aale Tynni, include *Departate sunt de tine*) și revista „Ortodox Kirotidnig” (**1985**, prezintă pe larg festivitățile de omagiere a lui Eminescu în Finlanda), iar la **Turku** „Valikoima Romanian runoju” (**1986**, antologia de poezie românească include *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie, Trecut-au anii, Luceafărul*, tr. Tommy Granholm, Liisa Ryömä, *Și dacă*, tr. Anita Moilanen, *La steaua, Mai am un singur dor, Dorința, Oda în metru antic*, tr. Pirjo Raiskila). În **1989**, cu prilejul **Anului Internațional Eminescu**, mass-media relatează despre organizarea unor **expoziții** de carte și

pictură, însoțite de **prelegeri** privind valoarea universală a operei eminesciene, la o **seară literară** expunând scriitorul K. Gummelson, care a recitat versuri în traducere proprie, după care s-au interpretat **melodii** pe versuri de Eminescu etc. Volumul antologic *Corpus Eminescu*, IX (**Chișinău-București, 2000**) include **Somnoroase păsărele**, tr. Liisa Ryömä, **Și dacă**, tr. A. Moilanen, **Luceafărul**, tr. T. Granholm, **Mai am un singur dor**, tr. P. Raiskila. Dintre periodice se remarcă, „Columna” (**Turku, 1982-1983**, publică **Luceafărul, Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie, Trecut-au anii, Glossă, Tinerete fără bătrânețe**, tr. Tommy Granholm, **Revedere**, tr. Liisa Ryömä, **Și dacă**, tr. Anita Moilanen ș.a., iar în **2003, Glossă, Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte**), „Furun Sanomat”, „Paivan Sanomat”, „Snomen Sosialdemokrati” și „Helsinki Sanomat” (**1964**, publică grupaje, cu articole și traduceri), iar cu prilejul „Centenarului Eminescu”, oficiosul „Unesco-Kuriiri” (**1989**), publică articolul de recomandare, *Eminescu-poetul național al României*. Sinteze reprezentative apar la **Helsinki**, între altele, în publicațiile enciclopedice „Tietosanakirja”, vol. 2 (**1910**), „Pieni Tietosanakirja”, vol. 1 (**1926**), „Iso Tietosanakirja”, vol. 3 (**1932**), „Uusi Tietosanakirja”, vol. 5 (**1961, 1966**), „Otavan Iso Tietosanakirja. Encyklopedia Fenica”, vol. 2 (**1961, 1968**), „Facta”, vol. 2 (**1971**) și vol. 4 (**1981, 1982, 2001**) etc. Încă din timpul vieții lui Eminescu și până în zilele noastre, în toate păturile sociale românești au circulat, sub forma unor cântece devenite populare, numite și romanțe pe versuri eminesciene, reprezentând un fenomen rar întâlnit în țările europene. Surprinzător, în Finlanda, într-un centru cultural modern, cum este **Espoo**, în **1995**, publicația *Mihai Eminescu. Runoja*, după o prefață de Marjo Cozma urmează grupajul de traduceri ale Liisei Ryömä, însumând **9 cântece pe versuri de Mihai Eminescu**, între care **Dintre sute de catarge, Oricâte stele, Și dacă, Sara pe deal**, însoțite de **partituri, semnate de compozitorul finlandez Aleksii Ahoniemi**. Un număr de 7 traduceri finlandeze, însoțite de comentarii mai apar în publicația „Discovering Eminescu”, **Bruxelles, 2007**.

Semnificative pentru interesul actual față de Eminescu sunt „știrile” pe Google la solicitarea „Finlanda – Eminescu” despre teme recente, de genul • „ziaristul Eminescu asasinat la comandă politică” • la sugestia „Salt la Finlanda” am găsit în 2012 recomandarea, din partea multor foruri naționale, pentru Premiul Nobel a cărții „Asasinarea Marilor Martiri ai Neamului Românesc. Roman istoric și cinematografic” (între care figurează și Eminescu) de Ștefan Dumitrescu • proiecte educaționale comune privind schimbul se profesori, elevi, idei, bune

practici dintre școli finlandeze și românești (aceste școli „întâmplător” purtând numele lui Mihai Eminescu) • articolul „Noi și Eminescu” de Tuula R. Teiri • sub titlul neobișnuit, ***Eminescu a „debarcat” la Helsinki***, apare un amplu interviu cu un poliglot român, care trimis cu o bursă de excelență la Viena, unde s-a căsătorit cu o finlandeză, împreună cu care s-a stabilit la Helsinki. Din activitatea sa sunt remarcate „expunerile despre cultura și istoria României, între altele, **despre «steaua» lui Eminescu – adică poezia „La steaua”** – la care învățăceii concluzionează că au de-a face nu numai cu un mare poet, dar și cu un om ale cărui cunoștințe se dovedesc a fi vaste, de vreme ce a înțeles mersul Universului și distanțele dintre planete. Cu diverse materiale în față, dar și cu câte un caiet pe care își notează fiecare cuvânt rostit de omul de la catedră – așa se prezintă cursanții, într-o «mare» de liniște. Media lor de vârstă e undeva la 45 de ani, de la studenți până la pensionari, din câte ne spune profesorul Alexandru Lazăr. Limba de predare este finlandeza. Asta se întâmpla mai bine de un an încoace la Helsinki, mai precis din 21 ianuarie 2009, de când profesorul Lazăr a înființat primul, și deocamdată unicul, curs pentru finlandezii care vor să învețe limba lui Eminescu”.

Repartizate pe localități, publicațiile din **Finlanda** apar grupate la *Helsinki* (1 A, 11 E, 3 P-media), *Turku* (1 A, 3 P), *Espo* (1 V), dar și **Belgia**, *Bruxelles* (1 A online), **Republica Moldova-România**, *Chișinău-București* (1 A), **Franța**, *Paris-UNESCO* (1 P), **SUA** (1 A online), f. l. 5 P online.

*

Începând din anul **2011**, inclusiv **pentru cititorii din Nordul scandinav**, este disponibilă publicația enciclopedică online realizată în **Danemarca**, „Wikipedia daneză”, „gratuit pentru a ajunge la noi utilizatori și pentru a găsi noi modalități de a explora și combina baza de date”. Textul original în engleză – despre Eminescu – este prezentat în versiune daneză, germană, spaniolă, franceză, bahasa Indonezia, polonă, suedeză, conform „Proiectul Runeberg”-wiki. Denumirea de „Runeberg” vine și de la numele „Runeberg” (Ludvig), poet care și-a scris majoritatea poeziilor în suedeză, dar și în finlandeză (ambele limbi oficiale în Finlanda). Acesta s-a născut în Suedia însă a trăit mai mult în Finlanda, fiind oficializat ca „Poet Național” al Finlandei, un mare poet romantic, contemporan cu Eminescu. Prin tematică, stil și mesaj, lirica lui Runeberg se aseamănă cu cea a poetului național al României, Mihai Eminescu, de aceea ar fi de așteptat ca despre opera celor doi poeți naționali să se publice studii comparative, evident în plan tipologic.

XII. EMINESCU UNIVERSAL

Receptarea operei în publicații din familia unor limbi germanice și baltice

Repartizată pe zone geografice și istorice, creația eminesciană cunoaște o circulație în toate țările europene, la cele menționate anterior adăugând acum zona țărilor europene mici, din nordul baltic și scandinav. În aceste țări cunoașterea lui Eminescu s-a manifestat preponderent prin intermediul unor activități din sistemul formal de studiu (lectorate românești, secții romanice de studii la universități), prin utilizarea publicațiilor din limbile țărilor vecine, aici oficiale, deci accesibile, precum și a publicațiilor de limbă engleză. În aceste categorii de publicații am identificat acțiuni dedicate lui Eminescu, organizate la recomandarea UNESCO sau inițiate de Institutul Cultural Român, cum sunt cele anuale, cu prilejul Zilei de naștere a poetului, la 15 ianuarie, oficializată și ca „Ziua Culturii Naționale”. Eminescu a fost promovat și prin mijloacele mass-media naționale. În ultimele decenii, sursele de informare fiind reduse sau inaccesibile, au fost compensate însă prin accesul la publicațiile internaționale online (de tipul „Wikipedia”, „Eminescu Discovering”) sau la enciclopediile naționale din ultimele decenii în variantă online (de tipul „Senssalmon Encyclopedie” daneză, destinată implicit Nordului scandinav). În cazul publicațiilor din țările care urmează să fie prezentate datele, acestea fiind totuși sumare ca și în alte cazuri relatarea lor va fi preponderent descriptivă.

1. În **LIMBA LETONĂ (Letonia)** Eminescu este mai întâi recomandat de sursa cea mai autoritară, enciclopedică națională, „Latviešu konversācijas vārdnīka”, vol. 4 (**Riga, 1929, 1930**). După trei decenii apare primul volum de traduceri, *Mihai Eminescu. Dzeja. Izlase* (**Riga, 1959**, 32

traduceri de J. Plitnieks și A. Skalbe, postfață de J. Plitnieks), volum oferit publicului în „Săptămâna culturii române” în Letonia (cf. „Revue roumaine”, nr 3, 1959). Tot atunci, „Dragu balsis. Rumanu autori skatuvei” (Riga, 1959, din autorii români sunt reținute poeziile eminesciene, *Ah, cerut-am de la zodii, Cum oceanu-ntărâtat*, tr. J. Plitnieks), „Pasaules tautu lirika” (Riga, 1959, în antologia de lirică universală sunt incluse *De ce nu-mi vii, Revedere, Sara pe deal, La steaua*, tr. de A. Skalbe), „Moldaviešu stasti” (Riga, 1960, include basmul *Făt-Frumos din lacrimă*, tr. J. Bunduls), „Latvijas Enciklopedija”, vol. 3 (Riga, 1983, le evaluează valoarea într-o prezentare favorabilă), „Corpus Eminescu”, vol. IX (Chișinău-coed. București, 2000, reproduce *Somnoroase păsărele, La steaua*, traduse de J. Plitnieks). Active sunt și periodicele din Riga, „Karogs” (1959, publică articolul *Rumannu tautas dzejnieks Mihails Eminescu* de J. Plitnieks), „Cinea” (1961, scrie despre *M. Eminescu. Scrisoare către un prieten. Versuri*, traducere de M. Kompe, iar în 1970, publică articolul academicianului moldovean, I. Varticean, *Luceafărul poeziei moldovenești*). „Korgars”, (1978, inserează articolul *Cheia prieteniei-Eminescu*).

La accesarea pe Google, „Letonia – Eminescu”, dintre informațiile oferite (care circulă în lume pe canalele online) rețin atenția: • Ziarul „Latvijas Careivis” din 26 august 1933 relatează despre existența unui „Latvijas Moldavu Kulturas Centrs”, „Dacia”, care sub o strofă din poezia „*Când amintirile*” de Mihai Eminescu se spune cum „În lungul veacurilor pe teritoriul Letoniei, moldo-românii împreună cu letonii au trăit și au împărțit toate amărăciunile și bucuriile de la natură” • Moartea misterioasă a geniului Eminescu • Memoriile unui neuropatolog bucureștean asupra cauzelor morții lui Eminescu scot la iveală o ipoteză șocantă: poetul ar fi fost otrăvit cu mercur • Ziua cea mai neagră a culturii românești: Eminescu, pus în cămașă de forță și dus la nebuni exact acum 132 de ani • **Sub genericul „Mihai Eminescu, profetul logos-ului și mithos-ului românesc”**, se rezumă, în **formă criptată** parcă cuvinte cheie dintr-un amplu text, pe o temă actuală de mare interes, din care reținem: M. Eminescu – „*Înger și Demon*”, M. Eminescu – *Profeția „războiului îngerilor”*. *Profeția „Îngerului de pace”* – „*Nato-universalism Pacific*” – „*Războiul îngerilor*” eminescian localizat în „*Planeta îngerilor*”, având pe voievodul timpurilor și „*Îngerul timpurilor*” ca protagonist celestialul înger Regina-Moldova...

profeția poetului M. Eminescu – „*Nato-pacifismul mondialist*” localizat „*iconul-stea*” – cluster și poemă ecuației relativității cuantice „*in the loumen-star*” – „*La steaua*” și „*the sunrise angel-star Hyperion, the sunset angel-star Hyperion – Mihai Eminescu*” etc.

În ultimii ani, Letonia participă la „Proiecte educaționale europene” (tip schimb de experiență, cunoaștere reciprocă, inclusiv în domeniul literaturii naționale prin reprezentanții de frunte, precum, Eminescu), alături de alte țări (le vom menționa acum, după postările pe Google, posibil și cu ecouri în mass-media din țările participante: Austria, Belgia, Cehia, Cipru, Danemarca, Franța, Italia, **Letonia**, Lituania, Olanda, Polonia, Portugalia, Regatul Unit, România, Slovacia, Slovenia, Spania, Turcia, Ungaria). Publicațiile de limbă letonă apărute în **Letonia, care îl promovează pe Eminescu**, sunt grupate în capitala *Riga* (1 V, 3 A, 3 E, 4 P), dar și în **Republica Moldova-România, Chișinău-București** (1 A).

2. În LIMBA LITUANIANĂ (Lituania) Eminescu este recomandat, cu prilejul sărbătoririi a cinci decenii de posteritate literară în ascensiune, prin intermediul unor referințe critice, care au sintetizat ceea ce se cunoștea și era apreciat în lumea literară europeană ca valoare universală. Avem în vedere „*Lietuviškoji Enciklopedija*”, vol. 7 (**Kaunas, 1939**), de asemenea „*Lietuviškoji Tarubine Enciklopedija*”, vol. 3 (**Vilnius, 1978**). Din comunitatea românilor, care organizează manifestări eminesciene, prin intermediul volumului *Corpus Eminescu*, vol. IX (**Chișinău-București, 2000**), ne-a parvenit o traducere reprezentativă a poeziei ***Departate sunt de tine***, realizată de un admirator al creației eminesciene, poetul lituanian Johanes Strelkūnas. În primăvara anului 2005 a fost organizată „serata consacrată a 155 de ani de la nașterea Marelui poet român Mihai Eminescu”. Mass-media din Lituania prezintă acțiunile internaționale de sărbătorire în luna ianuarie a Zilei de nașterea a Poetului Național al României și a Zilei Culturii Naționale.

3. În LIMBA SUEDEZĂ (Suedia), traduceri și ecouri apar în culegeri și câteva reviste, între acestea remarcându-se cele realizate de omul de știință suedez, Göran Björkman și scriitorul Henry Peter Mathis, care dedică lui Eminescu „pagini de analiză și înaltă prețuire, relevând contribuțiile lui valoroase, cunoscute în

principal prin intermediul traducerilor, care s-au făcut în multe țări”. O primă atestare despre poet cunoaștem în **1920**, într-o culegere de studii academice, care s-a bucurat de o largă audiență în România, – „Vår Tid Årsbok Utgiven av Samfundet de Nio” (**Stockholm**, include studiul *Alecsandri och Eminescu, Två rumäniska diktarbövdingar* și fragmente din *Epigonii, Când amintirile, Melancolie* în traducerea lui Göran Björkman), iar alte șase traduceri, realizate de același autor publică periodicele „Särtryckur Vår Tid” (**Stockholm, 1920**), „Nya Argus” (**Stockholm, 1921**), „Ord och Bild” (**Stockholm, 1921**). La **Uppsala**, în „Ergo” (revista Universității din Upsala, **1926**, nr. 4, 7, 9, studiul *Mihail Eminescu* este ilustrat cu exemplificări din *Mai am un singur dor, Ce te legeni, Lasă-ți lumea*, iar în anexă sunt adăugate poeziile *Și dacă, Revedere, Glossă, Somnoroase păsărele, Ne-nțeles rămâne gândul, Lasă-ți lumea ta uitată, Cu mâine zilele-ți adaogi, Mai am un singur dor, Ce te legeni codrule, Dintre sute de catarge*, traducător Hjalmar. Psilander). „Norisk Familjebok Encyklopedie och Konversationslexikon” (**Stockholm, 1927**, prezintă viața și opera poetului). H. P. Matthis publică, în **1950**, *Mihail Eminescu. Diktaren som Kallades pessimist* (**Stockholm-Solna**), pe care îl ilustrează cu poemul *Împărat și proletar*, în traducerea lui Ralf Parland). „Rumänskarikedom” (**Stockholm, 1952**), include capitolul *Eminescu*, ilustrat cu poemele *Împărat și proletar, Venere și Madonă, Egiptul*, traducătorul fiind Ralf Parland). „Svensk Uppsalagsbok”, vol. 8 (**Malmö, 1950, 1956**) și „Boniers Lexikon”, vol. 4 (**Stockholm, 1962**), ambele inserează referințe despre viața și activitatea poetului român). „Rumänische rikedomar” (**Stockholm, 1952**), include studiul despre „*Eminescu la Centenar*” de H. Mathis, ilustrat cu *Împărat și proletar*, traducere de Ralf Parland. Revistele „Sverige-Rumänien” (**Stockholm, 1953**), publică poemul *Împărat și proletar*, tradus de Ralf Parland, iar „Candela” (**Stockholm, 1973-1976**), publică 8 poezii, articolul „Med honom börjar all” și textul unei emisiuni radio, *Eminescu* de J. Miloș, aici prezentându-se și două evenimente publice, – deschiderea expoziției de carte românească, unde sunt expuse și traducerile suedeze din poezia eminesciană, de asemenea Seminarul internațional, *Eminescu după Eminescu*, cu participare suedeză, organizat la **Paris** de Alain Guillermou. Publicația „Res Publica” (iunie **1989**, include un articol și două poezii, traduse de I. Miloș). Antologia *Mihai Eminescu. Över höjderna. Dikter* (**Stockholm, 1989**), include poezia *Peste vârfuri*, iar publicația „Kvallsposten” (6 nov. **1989**), reproduce studiul „Dorul på rumanska” de Sven Crister Svahn, din volumul *Mihai Eminescu. Över höjderna Dikter av Jon Miloš. Symposion*). În „Anul Centenar” Eminescu, în orașele Lund, Malmö, Göteborg și Stockholm s-au desfășurat simpozioane dedicate vieții și operei poetului român. Cu acest prilej a

fost lansat și primul volum suedez de *Poeme* (**Stockholm, 1989**), care cuprinde 29 texte, alcătuire, o prefață despre *Eminescu în context european* și traducere de Jon Miloș. Ulterior, antologia de poezie românească, „Vid tystuadens bord” (**Stockholm, 1998**), include din Eminescu cel mai amplu poem eminescian (peste 1300 de versuri) și, în general, mai rar tradus și publicat, ***Memento mori***, de asemenea cele mai frecvent traduse, poeziile lirice ***Somnoroase păsărele, Dintre sute de catarge***. În Republica Moldova, volumul antologic *Corpus Eminescu*, vol. IX (**Chișinău-București, 2000**), preia din publicațiile suedeze și reproduce poeziile ***Când amintirile***, tr. G. Björkman, ***Odă în metru antic, Peste vârful, Somnoroase păsărele, Dintre sute de catarge***, tr. I. Miloș. Ca semn de prețuire a ecoului poetului român în Suedia, traduceri și referințe publicate în limba suedeză apar în câteva publicații românești, „Convorbiri literare” (nr. 6-9, **Iași, 1939**, 2 articole și 7 poezii, realizate de H. Psilander, G. Björkman), „Flacăra” (**București, 1964**, traducerea poeziei ***Cu mâine zilele-ți adaogi***, tr. Hjalmar Psilander), „Tribuna” (**Cluj-Napoca, 1975, Dintre sute de catarge, La steaua**, tr. Ion Miloși), iar „România literară” (**București, 1989**), prezintă expozițiile de carte și simpozioanele dedicate poetului național al României, organizate sub egida Comitetului suedez pentru comemorarea lui Eminescu, cu prilejul Centenarului și Anului Internațional Eminescu, în orașele **Lund, Malmö, Göteborg, Stockholm**, la care a fost lansat primul volum de poezii Eminescu în traducerea lui Ion Miloș. În acest context, Biblioteca Municipală din **Huvudsta** organizează o „seară literară”, în aula în care s-a deschis o expoziție de carte eminesciană, unde K. Gummelsson prezintă o expunere despre Eminescu, urmată de recitarea unor poezii în traducere proprie și de câteva melodii interpretate pe versuri eminesciene. Subsumate, publicațiile din **Suedia** apar în principal la *Stockholm* (2 V, 6 A, 6 E, 6 P), Republica Moldova și România, la *Chișinău-București* (1 A), respectiv *București* (2 P), *Cluj-Napoca* (1 P), *Iași* (1 P).

4-5. În **NORVEGIA**, limba oficială este **LIMBA NORVEGIANĂ** (din familia germanică, grupul continental scandinav, deci împreună cu daneza și suedeza reciproc înțelese de locuitorii acestor țări). În acord cu autoritățile norvegiene – conform cu prevederile dicționarelor lingvistice naționale și internaționale – prestigioasa enciclopedie internațională online „Wikipedia” distinge și prezintă articolele despre Eminescu în două limbi oficiale, distincte, în cadrul limbii naționale norvegiene, deci în cele două forme standard, cu drepturi egale (situație

unică în lume): „**norvegiana bokmål**” (vorbită de 99% din populație, mai ales în orașe și în Sud Est) și „**norvegiana nynorsk**” (vorbită de 30% din populație ca principală limbă scrisă). Evident, aceste limbi în Wikipedia apar ca limbi separate și cu texte diferite în prezentarea lui Eminescu. Diferențe distingem și între datele „ascunse” la articolele despre Eminescu din Wikipedia, de unde se poate deduce evoluția receptării poetului în limba norvegiană (programele specializate în calcularea accesării operează anual rezultatele eminesciene, ex. de la 552 rezultate în 2005, la 2553 rezultate în 2013). Noi vom rezuma textele celor două articole publicate în „Wikipedia”, care își publică articolele în peste 260 de limbi, dar 47 dintre acestea prezintă viața și opera lui Eminescu, deși cu conținut și la dimensiuni diferite. Pentru norvegienii interesați de o prezentare mai amplă, pot realiza pe loc traducerea automată în **norvegiana bokmål** și **norvegiana nynorsk** din fiecare dintre celelalte 46 de limbi, aici fiind incluse limbile de largă circulație, precum **engleza**, de altfel frecvent vorbită în țările nordice, evident și textul din **limba română**. În continuare vor fi prezentate traduceri și comentariile eminesciene în forma care circulă, se vând, se conservă în biblioteci, inclusiv din România, și se consultă ca obiect de studiu literar.

4 a. în LIMBA NORVEGIANĂ BOKMÅL, articolul din enciclopedia „Wikipedia” reproduce portretul de tinerețe al poetului, un text actualizat în mai 2014, care cuprinde date biografice sumare, aprecierea ca poet național al României, acreditat cu aceeași prețuire și în Republica Moldova, alăturarea lui la categoria marilor valori ale romantismului târziu, între capodopere fiind remarcate ***Luceafărul, Mai am un singur dor, Scrisorile I-V***, iar recunoașterea consacrării poetului pe plan internațional o indică sursa citată, ***Mihai Eminescu. Poems***, ediția din Anul Internațional Eminescu, 1989, în traducerea realizată din română în engleză de Corneliu M. Popescu, precizându-se totodată că Eminescu a fost tradus și în Norvegia.

5 b. în LIMBA NORVEGIANĂ NYNORSK, articolul reproduce portretul de tinerețe al poetului, textul actualizat în mai 2013, care cuprinde date biografice sumare și aprecierea ca „Poet național al României”, dintre capodopere fiind indicate ***Luceafărul, Mai am un singur dor, Scrisorile I-V***.

Date mai cuprinzătoare despre viața și opera lui Eminescu, mai bine zis despre receptarea acestuia în Norvegia, apar – după cum s-ar putea subînțelege, în ambele limbi – în capitala **Oslo**, în surse de tipul „*Aschehongs Konversasjons Lexikon*”, vol. 5 (1956), „*Aschehehong og Eyldenddels Store Norske Lexikon*”, vol.

3 (1981), „Kappelans Lexikon”, vol. 2 (1983), iar publicația periodică „Aftenposten” (1968) publică articolul „Punți între popoare”, o panoramă a poeziei românești, dominată de tutelarul Eminescu, ce justifică dezvoltarea relațiilor inter-literare româno-norvegice, ca „garanție a consolidării legăturii dintre popoarele român și norvegian”. Agențiile de presă relatează despre festivitățile organizate în Norvegia, la recomandarea UNESCO, de pildă cele consacrate „Anului Eminescu”, 1989, în cadrul cărora s-au publicat și s-au recitat, în instituții cu profil cultural, traduceri din poezia lui Mihai Eminescu. Mass-media popularizează evenimente omagiale, acțiuni culturale, expoziții de carte, ultimul identificat fiind concursul de creație pentru tineri, „Mihai Eminescu”, organizat între 15 ianuarie și 15 iunie.

6. În **LIMBA DANEZĂ (Danemarca)** prima prezență, consemnată în istoriografia literară daneză despre Eminescu, reflectată în publicațiile de limbă daneză, au fost ecourile preluate din publicațiile europene despre opera poetică eminesciană, identificată însă după stingerea din viață a poetului. Atunci, la **Copenhaga**, „Salmonsens Konversationslexikon” (1896, denumirea „Salmonsens” vine de la proprietarul editor), sub anonim publică o amplă sinteză a datelor care circulau în Europa despre viața și opera lui Eminescu, „noul geniu romantic” român. S-a observat că această publicație enciclopedică reprezenta o „mixtură de texte”, în principal din „Brockhaus Enzyklopädie”, versiunile germane a „Lexikonului Brockhaus”. A doua ediție, vol. 7 (**Copenhaga, 1919**), din 2009 s-a publicat ca facsimil digital, aparținând domeniului public; în format electronic, actualizată, ediția a fost destinată începând din 2011 deopotrivă cititorilor din țările Nordului scandinav, „gratuit pentru a ajunge la noi utilizatori și pentru a găsi noi modalități de a explora și combina baza de date”. sub denumirea „Wikipedia daneză” (textul original în engleză, disponibil și în limbile daneză, germană, spaniolă, franceză, bahasa Indonezia, polonă, suedeză), conform „Proiectul Runeberg”-wiki. Denumirea de „Runeberg” are o dublă semnificație, – prima de la „Rune” (scriere runică) și „berg” (munte-culme), deci „Munte/Culme literară”, a doua, de la numele „Runeberg” Ludvig, poet suedez și finlandez, care trăind în Finlanda, a fost oficializat ca „Poet Național” al Finlandei, contemporan cu Eminescu. Cunoscutul romanist danez, Cristoffer Nyrop (unul dintre redactorii amintitei enciclopedii „Salmonsens”), oferea în 1898 un punct de vedere personal despre viața, opera și locul ocupat de Eminescu, în cadrul panoramei literaturii

române, în volumele antologice „Rumaenien”, de asemenea în „Illustreret Verdenslitteraturhistorie” – o istorie a literaturii mondiale ilustrată – în care se aprecia valoarea universală a operei poetice eminesciene, din care au fost nominalizate „neasemuitele” **Rugăciunea unui dac și Împărat și proletar**. „Bibliografii over Kr. Nirops”, din 1932, indică surse care cuprind referințe ilustrate cu versuri eminesciene. Alte surse bibliografiate: în 1953, Tiden Hans Scherfig, include capitolul *Eminescu și Caragiale* în „dBet befriede Rumanien”; referințe critice publică și „Lademans Lexikon Ludeman” (1971, 1974), „Gyldendals Tibinds” (1977) sau „Revue Romane” (1967, studiul *Roma, Dacia și Scandinavia la Eminescu* de E. Lozovan). Dintre traduceri remarcăm o primă tălmăcire publicată însă în România, revista „Cuget clar” (Vălenii de Munte, 1937, reproduce excelența traducere a poeziei **De câte ori iubito**, precum și studiul *Alecsandri și Eminescu în limba daneză*), iar în colaborare cu Republica Moldova, *Corpus Eminescu*, vol. IX (Chișinău-București, 2000), reproduce poeziile **Dintre sute de catarge, Somnoroase păsărele, La steaua**, traducere de Soren Sorensen, după versiunea suedeză a lui Ion Miloși). Un rol important în popularizarea lui Eminescu în Danemarca l-a avut revista culturală longevivă aparținând exilului românesc, „Dor” și volumele „Caiete de dor” (colaborări în diferite limbi europene) sau scriitori de referință precum Svetlana Paleologu-Matta, care și-a tipărit în Danemarca (Aarhus, 1988) cartea sa – de larg ecou european – despre *Eminescu și absolutul ontologic* (tradusă în limba română în 1994). După locul de apariție, în Danemarca predomină *Copenhaga* (2 V, 4 A, 6 E, 1 P), iar în ale țări, România (*București-Cișinău-1 A, București-1 P, Vălenii de Munte-1 P*).

7. În LIMBA OLANDEZĂ (neerlandeză, Olanda-Nederland) identificăm revista „Vragen des Tijds” (Amsterdam, 1939), care publică un articol despre Eminescu, semnat de J. Browman. În ediții separate, Eminescu apare în volumele **Roemeense Gedichten-Poezii românești** (1964, București, include **Și dacă, La steaua, Somnoroase păsărele, Ce te legeni, Revedere, Dintre sute de catarge, Mai am un singur dor, Revedere** în traducerea lui Gerard de Ridder); **Gedichten** (Amsterdam, 1968, 23 poezii traduse și prefațate de Gerard de Ridder, introducere de acad. Iorgu Iordan, altă ediție apare în 1972); **Van Der Linden Elisabet. Mihail Eminescu. Romeense Gedichten** (f.l., f.a.); **M. Eminescu's Hyperion en andere Roemeense gedichten** (f. l. f. a., în traducerea lui Gerard de Ridder). Referințe despre viața și opera eminesciană găsim în „Algemeine Winkler Prins Encyklopedie” (Brussel-

Amsterdam, 1956), „Standard Encyklopedie panorama der wereld in kleur” (**Antwerpen-Utrecht, 1965, 1967, 1969**), „Encyklopedia en twintig delen” (**Amsterdam-Brussel, 1968**), „Grote Beederlandse Larousse Encyklopedie” (**Gravenhage, f.a.**), „Winkler Prins Woodenboek” (**Amsterdam, f. a.**). „Revista scriitorilor români” (**München, 1963**), prezintă Congresul Societății Academice Române, organizat la **Nijmen-Olanda**, la care Mircea Popescu și-a prezentat comunicarea despre o nouă interpretare a lui *Eminescu* în volumul *Eminescu o dell'Asoluto* de Rosa del Conte-Italia). Volumul antologic *Corpus Eminescu, vol. IX* (**Chișinău-București, 2000**), include *Somnoroase pășărele, Trecut-au anii, O, rămâi, Dintre sute de catarge*, tr. G. de Ridder. După locul de apariție, publicațiile din **Olanda** sunt repartizate astfel: *Amsterdam* (4 V, 1 A, 1 P), *Antwerpen-Utrecht* (1 E), *Brussel-Amsterdam* (1 E), *Gravenhage* (1 E), *München* (1 P), **Chișinău-București** (1 A).

8. LIMBA FLAMANDĂ (limbă indo-europeană, ramura germanică, se vorbește în **Flandra**, situată în **Belgia** de **N-V**, unde este oficială, alături de valonă, – o varietate a limbii franceze, oficiale). Din surse accesibile am aflat date sumare despre receptarea lui *Eminescu* în această limbă din Belgia. Astfel, ziarul maghiar „A Hét” relatează despre o seară muzical-literară, din cadrul Universității „**Louvain–La Neuve**” din **Belgia**, în **1971**, la care au fost recitate poezii în tălmăcire franceză și **flamandă**, de asemenea „Le journal romain des poets” (**Louven-Bruxelles, 21 mart. 1969**), publică în versiune flamandă *Odă în metru antic*, tr. Jane Vandervorst). Contribuția poetului Michel Steriade – care și-a publicat volumele de poezii eminesciene în limba franceză din Flandra – constă în realizarea „Roemense poezie het wonderbare zaad” (**Louven, 1976 și 1981**), plachetă cu versurile *Odă în metru antic, Oricâte stele, Și dacă, Trecut-au anii*, în limbile franceză, tr. Michel Steriade și flamandă, tr. Jeanne Vandervorst-Buytaert.

9. LIMBA LIMBURGHEZĂ (idiom regional germanic, din Sudul Olandei, Provincia **Limburg**, 1,8 milioane de vorbitori în Olanda, Belgia, Germania. Centrul inițiativelor este capitala **Maastricht** (unde în 1991 a fost semnat „Tratatul Uniunii Europene”). Numeroase surse online din ultimii ani prezintă evenimente culturale și educaționale românești la Limburg: expoziții, „Portal de carte”, dedicate lui M. *Eminescu*, concurs „*Eminescu din vârful penelului*”, altele fiind prevăzute sub

forme de Proiecte comune România-Limburg. Cunoscutul traducător și promotor al literaturii române, limburghezul Willem Bos și-a dezvăluit „admirația pentru poetul Eminescu” și a afirmat că, datorită capacităților sale, „Eminescu ar putea învăța dialectul limburghez”. Hans Krol postează, pe publicația Bibliotecii din Limburg, blogul Ryanei Balanta, „**Mari Bibliotecari**” din rândul scriitorilor celebri, între care figurează și Eminescu. Pentru semnificația pe care o are gestul limburghez, vom reproduce (în traducere automată) un citat, „*Pentru a menționa în mod aleatoriu o mică **selecție de peste 50 de celebrități internaționale**, în acest sens: Piet Mondrian, Giacomo Casanova, Golda Meir, Horace, Anatole France, Eratostene, JJ Champollion, SR Ranganathan, Mao Tse-Tung, Jacob și Wilhelm Grimm, Henryk Arctowsky, Alfred de Musset, GW von Leibniz, GE Lessing, Marcel Duchamp, Benjamin Franklin, J. Edgar Hoover, Lao Tse, Adam Mickiewicz, Leopold Senghor, Philip Larkin, Hector Berlioz, Mohammad Khatami, Lewis Carroll, Marcel Proust, Roland Barthes, George Bataille, August Strindberg, Thomas Carlyle, Kyrillus, Friedrich Hölderlin, Alcide de Gasperi, Ivan Krîlov, Robert Burns, Immanuel Kant, HW Longfellow, Robert Musil, Boris Pasternak. Joseph Priestley, Angus Wilson, Mike Tyson, Ruben Dario, Bud Spencer, Melvil Dewey, JW von Goethe, Papa Pius al VII, Alexandre Dumas, Nancy Pearl, Suetonius, **Mihai Eminescu**, Alexandre Herculano, Diderot, Laura Bush și (femei olandeze) Annie MG Schmidt și Jeltje de Nieuwenhoven*”(cf. online, nederlandse letterkundigen die bok als bibliothecaris, 28.12.2011). Cu acordul oficialităților limburgheze, enciclopedia internațională „Wikipedia”, îl prezintă pe Eminescu: viața, studii la Viena și Berlin, ziaristul, din opera „celui mai celebru poet romantic al României și Republicii Moldova” sunt remarcate, capodoperele **Luceafărul**, **Odă în metru antic**, **Scrisorile I-V**, 12 poezii mai importante, 4 nuvele și un link despre „Poetul național”. Aceste date, fie și sumare, reprezintă un semn al interesului, care ar putea fi ușor satisfăcut în plus prin posibilitatea oferită de enciclopedie de a fi traduse automat-literal în limburgheză articolele despre Eminescu, apărute în limba română și în celelalte 46 de limbi postate, alături de limburgheză.

10. În LIMBA IDIȘ, o limbă modernă, derivată din vechea ebraică, îmbogățită cu elemente locale, păstrând însă alfabetul ebraic, vorbită de evreii izgoniți din Germania și răspândiți în diaspora din alte țări, oficială în regiunea autonomă Evreiască din Federația Rusă (peste 700 mii vorbitori). Limba idiș reprezintă instrumentul lingvistic prin intermediul căruia a fost tradusă, comentată ca

valoare universală și răspândită în lume opera lui Mihai Eminescu. Inițiativa traducerii în idiș a poeziei eminesciene, în contextul popularizării poeziei românești în alte țări, începând cu etapa folclorică și până în epoca modernă și contemporană, aparține lui Salomon Segal, publicist și poet evreu, originar din Dorohoi. După ce s-a întors în țară din rătăcirile sale prin America, unde s-a afirmat ca poet, traducerile din poezia românească le-a reunit într-o masivă antologie de poezie românească [„Poeți români traduși în idiș”], publicată la **Viena**, în **1922**, cu o introducere semnată de acad. N. Iorga, în care Eminescu figurează cu ***Luceafărul, Scrisorile I-V, Împărat și proletar, Criticilor mei, De ce nu-mi vii, Somnoroase păsărele, De vorbiți, Se bate miezul nopții, Călin, Mortua est, Melancolie, Răsărit de lună, Glossă, Venere și Madonă, Ce te legeni, Revedere, Ochiul tău iubit***). Totuși, primele traduceri, semnate în idiș de același traducător, apar anterior, în România, mai întâi la **București și Craiova** (“Lumea Evreiască”, **Glossă-1920, Venere și Madonă, Viața-1921**, tr. Sal Segall) și la **Iași** („Convorbiri literare”, 1939, articolul „Influența lui Eminescu în literatura evreiască”, iar în completare **Somnoroase păsărele, Melancolie, De ce nu-mi vii**, ultima traducere aparține lui Iacob Gropper). În perioada postbelică, revista „Ikuf Bleter” (**București, 1950**) publică poeziile **Viața, Somnoroase păsărele**, tr. Veidenfeld și Sarani, iar manualul „Idiše Sprach” (clasa a VI-a, **1958**) include o sumară prezentare a lui **Eminescu și Creangă**). „Index Translation” înregistrează în idiș antologia de poezie românească [*Poezii din sufletul meu*] (f. I., 2001, cu traduceri din Eminescu, Arghezi, Bacovia, semnate de Hasefer). La **Chișinău** încă în **1934** apare o antologie literară, „Perudot, Qovez le-divre sifrut” (include sonetele **Afară-i toamnă, Sunt ani la mijloc, Când însuși glasul**, tr. Jako Katscher). În „Anul Eminescu”, 2000, antologia, **Corpus Eminescu**, vol. IX (**Chișinău-București**, include **Somnoroase păsărele**, facsimil în idiș, transcriere în litere latine și retroversiune germană, având însă lexicul predominant german, de asemenea **Melancolie** în lexic predominant ebraic, ambele semnate de Salomon Segal, a treia poezie, **De ce nu-mi vii**, fiind tradusă de celălalt poet evreu din România, Iacob Gropper). În anul **2003** apare la Chișinău volumul acad. Constantin Popovici, „Meditații și confesiuni”, care include **De ce nu-mi vii**, tr. Meir Kharats, în alfabetul ebraic și latin. Așadar, în ordine cronologică, Eminescu în limba idiș apare în **Austria, Viena (1 A), Republica Moldova și România, Chișinău (2 A), Chișinău-București (1 A), respectiv, București (2 A, 2 P.), Galați (1 P), Iași (1 P)**.

XIII. EMINESCU UNIVERSAL

Receptarea operei în publicații din familia unor limbi „izolate” din Balcani și Asia de Sud Vest

1. LIMBA ALBANEZĂ (limbă indoeuropeană izolată, se vorbește în **Albania**, de 3,5 milioane de vorbitori). Receptarea lui Eminescu în literatura albaneză este inaugurată de o **teză de doctorat**, susținută în Austria, la **Graz**, în **1925**, de Poradeci Lasgush (Lazar Gusho), absolventul Facultății de litere din București și considerat cel mai mare poet liric albanez asupra căruia – mărturisește poetul albanez – opera lui Eminescu a exercitat o puternică influență. Lucrarea de doctorat a viitorului mare poet albanez aborda o temă de interes științific, – *Poezia populară română și cultura germană în opera lui Eminescu*, parțial publicată și comentată în presa vremii din România și Albania.

Primele traduceri și ecouri eminesciene în publicații de limbă albaneză apar începând din anul 1929, datorate altui înzestrat poet albanez, Dhimitri P. Pascku, sub pseudonimul Mitrush Kuteli, publicate în ziarul albanez din **Constanța**, „Shqiperia e Ré” (**1929**, cu prilejul comemorării a patru decenii de la moartea poetului român, un portret literar, *Dyzvet vjet Pas vdekjes te Mihail Eminescu*, iar în **1934**, 5 traduceri, în dialectul tosc, cel care stă la baza formării limbii literare albaneze actuale). Același traducător mai publică în „Convorbiri literare” (**1939**, **Odă în metru antic**). Sub pseudonimul Mitrush Kuteli publică ulterior în „Shënime letrare” (**Tirana, 1944**, 2 studii despre Eminescu în albaneză și 2 traduceri), apoi placheta, *Vjersha. I shqipëroj Dhimitri P. Pascko* (**Konstanța, 1939**, pref. și 24 de bijuterii lirice, traducerile fiind semnate, D. Pasko). M. Kuteli în culegerea „Vargje” (Versuri, **Konstanța, 1947**, include *Trecut-au anii, De câte ori iubito*). Ulterior mai apar: *Poezi. Shqip* (**Tirana, 1956**, 12 traduceri, însoțite de studiul introductiv de poetul Vehbi Bala), „Historia e letërshqipet” (**Tirana, 1960**, capitol *Eminescu* în

istoria literară, semnată de Mitrush Kuteli), urmată de **Ylli i dritës** (Prishtina, Rilindja, 1976, include **Lucafăarul** și alte 20 poezii, postfață și cronologie de universitarul Rexhep Ismajli, sub preambulul – *Trebuia să poarte un nume* de Marin Sorescu) și **Vjersha dhe poema të zgjedhura** (Tirana, 1983, cuprinde 42 poezii, tr. Ismail Kadare, Regep Ismaili, Mitrush Kuteli, Vehbi Bala, Baki Umeri etc., pref. Vehbi Bala), la care se adaugă **Princi i bucur prej pikës së lotit** (Tirana, 2000, **Făt Frumos din Lacrimă**, tr. Temistokli Çube) și **Poezi** (Tirana, 2000, tr. Perikli Jorgoni, semnalare în Index Translation). Traduceri și articole mai apar în periodicele „Zeri i populli” (Tirana, perioada interbelică, 3 articole semnate de poezii Nonda, Bulka, Kuteli), „Drita” (Tirana, 1964, 1987, **Împărat și proletar, Scrisoarea IV**, un articol, respectiv, **Din străinătate, Cu penetul ca sideful, Poetul, Shakespeare** și un articol), „Biletinshkenkor i Institut Pedagogjikdyvjecar të shkodrës” (Tirana, 1966, referințe despre Eminescu în studiul despre relațiile albanoromâne-*Lidhjet letrare shqiptare-romane* de Vehbi Bala), „Albatros” (București, 1988, relatează că Radio-Tirana, la rubrica „Mari personalități ale omenirii”, universitarul K. Kycyku prezintă opera eminesciană ca valoare europeană, urmată de recitarea unor poeme în traducere proprie), „Nentori” (Tirana, 1984, publică studiul *Eminescu în albaneză* de Kopi), iar în actuala regiune autonomă Kosovo, la Prishtine, apare „Historia e letërsije shqiptet” (1971, capitol de istorie literară despre Eminescu de Mitrush Kuuteli), „Rilindja” (Prishtina, oct. 1989, articolul „*Eminescu în limba albaneză*” este semnat de Cristina Nexutovici), antologia *Corpus Eminescu*, vol. IX (Chișinău-București, 2000, include **Doină, Veneția, Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie**, tr. Kopi Kycyku, **Odă în metru antic, Glossă**, tr. Adrian-Cristian Kycyku), iar „Lucafăarul de Florești” (Florești, 2000, publică **Peste vârfuri**, tr. A. Guțulean). Poetul și traducătorul Baki Ymeri (de origine albanoromânoromână) a debutat în presa albaneză cu traduceri din Eminescu (relatare în volumul „Darlania”, București, 1999, ediție bilingvă româno-albaneză), cu precizarea că traduceri **Departet sint de tine, De câte ori iubito**, au apărut în revista „Fjala” (Prishtina, 1971), „Reshep Qosja. Asdreni. Jeta dhe vepra etij” (1972, Institut Albanologjik, referințe), o sursă consemnează că și revista „Gëzimi” (Skopje-Macedonia, 1988, a publicat un grupaj de poezii eminesciene, traducere Baki Ymeri).

Dintre canalele online reținem unul dintre ecourile albaneze despre Eminescu, ilustrat cu versiunea albaneză a poeziei **De ce nu-mi vii-Përse nuk vjem**: „*Eminescu va rămâne peste veacuri stindardul spiritualității românești, din ce în ce mai mult înțeles, mai fermecător și mai cunoscut în lume, spre mândria poporului*”

din care a ieșit neegalatul Zeu românesc al poeziei” (cf. ISSuu.ro, iunie 2014, preluat de „Forumi shkiptar”; http://sq.wikipedia.org/urki/baki_ymeri).

Cele **230 de traduceri și referințe apărute în 31 de publicații**, din localitățile în care apar, sunt repartizate astfel: **Albania**, *Tirana* (6 V, 2 A, 7 P), **Kosovo**, *Prishtine* (1 V, 1 A, 3 P), **România**, *București* (1 P), *Constanța* (1 A, 3 P), *Florești* (1 P), **Republica Moldova**, *Chișinău-coed. București* (1 A), **Austria**, *Graz* (1 A), **Macedonia**, *Skopje* (1 P), *f.l.* (4 P).

2. LIMBA GREACĂ (limba greacă veche, la fel ca și macedoneana este o limbă dispărută, greaca nouă sau neogreaca constituie o familie în Grecia/Republica Elenă-Cipru, unde este oficială, ca limbă uzuală, fiind răspândită și în Albania, Serbia, Italia, Rusia, România, Bulgaria, Turcia, înglobând 10 milioane de vorbitori). Deschiderea procesului de receptare a creației eminesciene în Grecia o realizează enciclopediile și alte publicații din **Atena**, cum ar fi „Elefterodaki Enkiglopaidikon Lexikon” (1929, semnează Kostas Uranus), iar în altă etapă „[Lexicon biografic și de antologie universală]” (1985, semnează Dimitros Ghiakos). Primul mesaj eminescian este identificat la Salonik, *Mihai Eminescu. O megalofhys roumanikos poietes* (**Thessaloniki, 1942**, studiu monografic despre „genialul poet român”, ilustrat cu **Lucașfărul** și alte 7 poezii, tr. Antonis Mistakidis), apoi „Epitommon Enkiklopedikon” (1961), „Ellinos roumanikes pnevnatikes skeseis” (1995, articolul despre relații culturale româno-elene include capitolul despre „*unul dintre marii romantici, Eminescu*”), idee susținută cu primul volum cuprinzător din creația poetică eminesciană, *Poimata. Eminesckou* (**Atena, 1964**, pref. și 38 de poezii, tr. Rita Boumi Papa, referințe de Nikos Pappas, M. Beniuc, G. Călinescu), tot atunci volumele „Roumania” include referințe de Birkas Kostas, iar „Antologia poezilor români” (1968) cuprinde prefața și **Somnoroase păsărele, Dintre sute de catarge, și dacă**, tr. Kostas Asimakopoulos, „Rumanoi Prozographoi kai poietes” (1978, include 5 traduceri de Menelos Loudemis, „Lexicon biografic și antologic universal” de Dimitri Ghiakos (1985), cuprinde referințe și **Cugetările Sărmanului Dionis, Sara pe deal**, tr. R. Boumi Papa, „Antologia poeziei românești” (1989), include traduceri de Dimos Rendis). Cu prilejul proclamării de către UNESCO a „Anului Internațional Eminescu” apare **Mihai Eminescu. O Eosforos-Lucașfărul** (1989, tr. Dimos Rendis-Ravanis, pref. Takis Adamos, referințe despre „Centenarul Eminescu”, ziaristica lui Eminescu și opiniile lui Nikos Pappa despre poetul național al României). Ulterior mai apar **O daktygennitos-Poezii** (1992, tr. Gianis Anagnostopoulos), **[Împărat și proletar]**

(Toronto, 1995-6, pref. și tr. Christos Ziatas), **O Iperion-Luceafărul** (2000, tr. Rita Boumi-Papa).

Dintre **periodice** consemnăm „Elephteros Tipos” (1925, articole de K. Bastias și K. Uranus), 2 articole și 5 traduceri de A. Mistakidis apar în „Prodos” (1937) și „Nea eposhi” (Cipru, 1975). „Valkainki logotehnia” (1938), 5 articole și 3 traduceri publică Rita Boumi Papa în „Efemerida Ton Payton” (1957 și 1965), „Avghi” (1964 și 1965), „Erevna” (1964).

În **România** am identificat 9 traduceri ale poetului A. Mistakidis în „Ethnos” (1937, 1939), „Convorbiri literare” (1939 și 1940), „Pangósmia synergasia” (1985), ale altora în „Tribuna României” (1974, **La steaua**, tr. Rita Boumi Papa), „Steaua” (Cluj-Napoca, 1989, **Trecut-au anii**, tr. M. Ludemis, L. Zogas). Se impun volumele **Poezii-Poemata** (București, 2000, 38 poezii, tr. Rita Boumi-Papa, pref. Aureliu Goci. postf., Kostas Asimakopoulos) și **Corpus Eminescu**, vol. IX (**Chișinău-coed. București, 2000**, include **De-or trece anii, Crăiasa din povești**, tr., A. Mistakidis, **Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie, Venere și Madonă, O, mamă, Luceafărul**, tr., Rita Boumi Papa, **Luceafărul**, tr., Dimos Rendis-Ravanis), **Luceafărul** (Botoșani, 2003, tr. Nikolas Blithikiotis, pref. George Muntean) și **O Iperion-Luceafărul** (Tessaloniki, 2006, tr. Nikos Tentas).

Apostolos Patelakis înscria într-o publicație online: „În centrul atenției tuturor (scriitorilor) s-a aflat bineînțeles opera poetului național Mihai Eminescu. Existau până în prezent patru versiuni reușite ale „Luceafărului” în limba greacă, dar, recent, la Salonic, Nikos Tentas, poet, eseist și critic literar, un romantic prin structura sa sufletească, s-a încumetat să facă o nouă și strălucită tălmăcire a excepționalului poem... Noua versiune a poemului impresionează pe cititori, traducătorul încercând să fie cât mai fidel stilului și lumii ezoterice a poetului. Ediția bilingvă s-a bucurat imediat de o deosebită apreciere din partea specialiștilor. Astfel, cel mai mare poet al Salonicului, Takis Varvitsiotis, menționează că <transpunerea în grecește a poemului lui Eminescu constituie o adevărată capodoperă, pe care numai un adevărat poet poate să o realizeze>”. Nikos Blithikiotis, stabilit în Franța, cel care a tradus acum trei ani „Luceafărul” în greacă și franceză, subliniază că „traducerea lui Nikos Tentas este impresionantă mai cu seamă când se gândește cineva că ea a fost realizată de o persoană a cărei limbă naturală nu este limba română...Eminescu, un adevărat „Palamas al României” merită un public larg iubitor de poezie, de aceea apariția acestei noi lucrări este salutară” (detalii: <http://www.9am.ro/stiri-revista->

presei/2006-02-18/eminescu-in-limba-greaca.html#ixzz39jhu0nxQ). Enciclopedia internațională online „Wikipedia” prezintă pe larg viața și opera lui Mihai Eminescu.

Cele **202 traduceri și referințe din 36 publicații**, repartizate pe localitățile în care apar, arată astfel: **Grecia**, Atena (5 V, 4 A, 4 E, 8 P), **Salonic** (2 V), **Cipru** (1 P), **România**, București (1 V, 4 P), Botoșani (1 V), Cluj-Napoca (1 P), Iași (2 P), **Republica Moldova**, Chișinău-coed. București (1 A), **SUA** (1 E).

3. LIMBA EBRAICĂ (este o limbă veche clasică, afroasiatică, ramura semitică, vorbită în **Israel**, care are două limbi oficiale, de facto, ebraica modernă, o variantă ivrit, vorbită de 5 milioane de vorbitori și araba standard modernă, națională ca a doua limbă).

Receptarea lui Eminescu în **limba ebraică**, la fel ca în limbile vechi clasice (**sanscrita, greaca și latina**) – după convingerea marelui Bernard Shaw, se datorește faptului că „*Eminescu reînvie spiritul romantic «a la fin de XIX siècle» cu rezonanțe antice, dar exersat pe corzile sensibilității moderne*”; astfel, sunt cunoscute traduceri cum ar fi *Divyagrahah (Luceafărul)* în **sanscrită** la **New Delhi**, *Shirin (Poezii)* în **ebraică** la **Ierusalim**, *Poemata (Poeme)* în **neogreacă** la **Atena**, *Carmina (Poezii)* în **latina** din actuala **Dacia Felix Rediviva-România**, la **București**, fenomenul unic având o semnificație istorică și lingvistică aparte.

Cronologic, o primă inițiativă, fie ea și târzie, în greaca modernă aparține unei reviste din **Ierusalim**, editate în **1930**, sub semnătura „M. I” (după relatarea din „Adevărul”, București, 5 iulie, p. 2), care publică ***Dintre sute de catarge***, tr. M. Braunstein Mibașan, dar și altele de „I. Zmora și Kutscher”, în perspectiva publicării lor într-o antologie.

Primul volum de traduceri, publicat în Israel, în limba trecută pe copertă, „ebraică”, (pe care puține persoane de vârsta a treia o mai cunoștea în România anilor 50-60, care să-mi fi putut citi și explica versiunea care circula atunci în România), în care există nuanțe în privința titlurilor, selectate de către poetul traducător, menite să ne facă a înțelege interesul în epocă al cititorilor de pretutindeni în ebraică pentru poezia eminesciană: *Shirin (Ierusalim, 1953, Luceafărul, Scrisoarea I, II, III, IV, V, Făt frumos din tei, Povestea teiului, Freamăt de codru, Iubind în taină, Pe lângă plopii fără soț, Lasă-ți lumea, La mijloc de codru, Între paseri, Ai noștri tineri, Viața, Împărat și proletar, Criticilor mei*, tr.

Jošhua Tan-Pay, pref. M. Sadoveanu, altă ed. **1984**, apărută explicit pentru a marca un secol de la apariția ediției princeps de „Poesii”). O *Plachetă Eminescu*, ce vine să explice fondul biografic al liricii eminesciene, apare în „Revista culturii mozaic”, **București, 1985**. Un alt volum, reprezentativ pentru sfârșitul veacului trecut, se intitulează *Poezii alese (Tel-Aviv, 1990*, text paralel în română și neoebraică, pref. și tr. Ahuva Bat-Hana), care recomandă: ***Ce te legeni codrule, Luceafărul, Despărțire, Melancolie, Și dacă ramuri, Scrisoarea I, Revedere, Trecut-au anii, Cărțile, Criticilor mei, Coborârea apelor, Din noaptea, Cu penetul ca sideful, La fereastra despre mare***. Ecouri apar în *Corpus Eminescu*, vol. IX (Chișinău-coed. **București, 2000**), care preia în facsimil ebraic ***Ce te legeni codrule, Despărțire, Melancolie, Trecut-au anii***. O primă ediție separată a capodoperei eminesciene, *Luceafărul* apare la **Haifa (2008**, ediție bibliofilă bilingvă, în traducerea lui Tomy Sigler și prefațată de scriitorul Andrei Hof). Un mesaj recent vine tot din Israel, „**In memoriam Mihai Eminescu**” aparținând Lucreției Berzintu, preluat de numeroase canale online (reviste, videoclip, YouTube), care își complinește scurtul incurs în receptarea lui Eminescu în Israel atât cu răspunsurile de înaltă prețuire ale unui număr de 11 mari „personalități culturale” contemporane, care răspund la întrebarea „*Ce înseamnă poetul Mihai Eminescu pentru dumneavoastră?*”, în momentul de față, cât și cu mărturisirea exprimând percepția actuală – „la 120 de ani de la moartea sa” – „*Pentru noi, aici în Israel, Eminescu este viu, l-am luat cu noi și-l creștem mai departe în sufletele noastre*”. Enciclopedia internațională online, „Wikipedia” îl recomandă pe Eminescu într-o amplă și consistentă prezentare.

XIV. EMINESCU UNIVERSAL

Receptarea operei în publicații de limbă arabă

În ultimii ani aproape că s-au generalizat și în țările arabe mijloacele de comunicare pe canalele mass-media online, privind acțiunile de cunoaștere și de omagiere lui Eminescu în lunile ianuarie și iunie, în România și în alte țări, între care și în fiecare dintre țările arabe. Una dintre cele mai reprezentative surse multilingve online, care îl prezintă amplu pe Eminescu în limba arabă, deci care se adresează la zi cititorilor din toate țările arabe, este Enciclopedia „Wikipedia”. Este surprinzătoare informația „la zi”, identică cu cea care circulă pe canalele online, evident, cu unele inadvertențe privind: „unul dintre cei mai renumiți și influenți poeți” („s-a născut în Botoșani <Republica> Moldova”, școala a urmat-o la Cernăuți, în „Bucovina imperiului Austriac”), „poet de geniu”, însă (deoarece) „a îmbogățit limba română cu cuvinte din toate regiunile din România”, „a folosit metafora, nefolosită în poezia pre-eminesciană”, „a fost recunoscut și sărbătorit în toate provinciile românești”, „e considerat <nașul> (făuritorul) limbii române moderne” a devenit „poet național”, tradus în peste 60 de limbi (se evidențiază în arabă volumul *Poeziile lirice de dragoste*, Bagdad, 1998 și în urdu, Islamabad-Pakistan, 2004), prin care promovează „dialogul între civilizații” și îmbogățește „Patrimoniul mondial”, în 1883 a avut o „boală gravă” și a murit „otrăvit cu mercur”, – a fost un „artist fericit și un om nefericit”, ca să fie înțeles „Eminescu trebuie citit cu voce tare”.

În **LIMBA ARABĂ** (standard modernă, din familia afro-asiatică ramura semită), o primă traducere a poemului *Rugăciunea unui dac* apare în revista „Convorbiri literare” (nr. 6-9 **1939**). Textul în arabă se intitulează *Salatul dac*, apare în faximilul arab și cu litere latine, sub semnătura lui Emil Muracade. În **Chișinău-coed. București** apare *Corpus Eminescu*, vol. IX, **2000**, care publică, în traducerea lui Emil Muracade, *Salatul dac – „Rugăciunea unui dac* a poetului român-geniu, filosof și

luptător naționalist Mihai Eminescu”, precum și *Dintre sute de catarge*, în traducerea lui Nicolae Dobrișan. La Iași, în anul **2009**, se publică volumul [*Poezii*], în limba arabă de Salah Mahdi, pref. D. Corbu (după ediția princeps românească din 1884). Traducerile din Eminescu în publicațiile editate în țările arabe apar târziu, în a doua jumătate a secolului trecut. Remarcăm inițiativa ambasadelor României în țările arabe, care în colaborare cu comunitățile românești și instituțiile culturale din țările arabe, de mulți ani, anual, la 15 ianuarie, organizează acțiuni de sărbătorire a Zilei de naștere a lui Mihai Eminescu, devenită și Ziua Culturii Române. În program sunt prevăzute de regulă și recitaluri de poezie eminesciană, în original și în versiune arabă. Traduceri din Eminescu și referințe despre poetul român au apărut în capitalele țărilor de limbă arabă, luate în ordine alfabetică acestea sunt:

1. În ALGERIA (situată în Nord Vestul Africii, peste 33 milioane de vorbitori), ca răspuns la recomandările UNESCO, revistele din **Alger**, „El Moundjahid”, iunie **1989**, publică o pagină cu traduceri și articole sub genericul *Universalitatea lui Eminescu*, iar „Revolution Africaine”, iunie **1989**, un grupaj cu traduceri și articole sub titlul *Eminescu*. Publicațiile online din ultimii ani relatează despre acțiunile de omagiere a lui Eminescu în cadrul Scolii nr. 1 din Beijing, în luna ianuarie (octombrie la Beijing). Din cele peste 200 de „Imagini pentru Algeria – Eminescu”, 97 îl prezintă în diferite ipostaze prin texte și imagini, care circulă în lume.

2. În EGIPT (situare la Nord Estul Africii, 80 milioane de vorbitori), Eminescu se bucură de un prim larg ecou prin dedicația „În fața statuii poetului Eminescu”, din vol. „România-itinerar liric” de Fauad Badawi, **Cairo**, **1976**. Răspuns la recomandarea UNESCO din „Anul internațional Eminescu”, revistele din **Cairo**, „Al Ahram”, iunie **1989**, publică *Mai am un singur dor* și articolul *Eminescu, Poetul României*; „Al Gumhuria”, mai **1989**, grupajul Eminescu include și traducerea poeziei *Egipetul*. [„Buletinul bianual al Comisiei Naționale pentru UNESCO din Egipt”], iunie **1989**, publică articolul despre Centenarul Eminescu, la care Muhamed Fathallah El-Khatif, un reprezentant al Egiptului, membru al Comisiei UNESCO, a propus în asociație și a semnat în limba arabă o rezoluție aprobată de Consiliul Executiv UNESCO, care a publicat o Declarația UNESCO privind „marcarea Centenarului

Eminescu” drept „Omagiu adus marelui poet român, a cărui operă face parte integrantă din patrimoniul literaturii universale”.

3. În IORDANIA (situate în Asia de Sud Vest, 6 milioane de vorbitori): revista de limbă arabă „Ar-Rai” din Amman publică un grupaj de poezii eminesciene, *Floare albastră, Lacul, De ce nu-mi vii* în traducerea lui Issa I. Naouri (cf. „Cronica”-1979); fotocopii de la acțiunea de „omagiere a lui Eminescu”, 25.01, **2012**; la Amman, pe data de 13 februarie **2013**, a fost organizată „Serata de Poezie româno-iordaniană, prilej de evocare a celor două sărbători deosebit de importante pentru cultura românească – Ziua Culturii Naționale și Ziua Poetului Național Mihai Eminescu, precum și a relațiilor culturale româno-iordaniene. Serata de Poezie, eveniment cultural de anvergură, ajunsă deja la a treia ediție, a fost organizată în cooperare cu Uniunea Scriitorilor și Literaților din Regatul Hașemit al Iordaniei, fiind plasată sub patronajul ministrului iordanian al culturii, Samih Maaytah. Recitatorii, români și iordanieni, au prezentat poezii eminesciene, iar pasionați ai culturii române au vorbit despre semnificațiile artei eminesciene. Ca un element de noutate, un grup de recitatori iordanieni a prezentat traduceri din opera lui Eminescu în limba arabă. Serata de Poezie s-a bucurat și de atenția mass-mediei iordaniene, mai multe televiziuni, printre care și postul național, Jordan Television, prezentând imagini de la eveniment. O altă Serată literară, de Ziua lui Eminescu și Ziua Culturii române, a avut loc la 12.01, 2014 (Site, Regatul Hașemit al Iordaniei).

4. În IRAK (situate în Asia de Sud Vest, 27,5 milioane de vorbitori), traduceri și ecouri apar în revista *Al-Kaukab* (**Bagdad, 1962**, publică *Luceafărul* în traducerea lui Ahmed Abdurrazak), volumul [*Mihai Eminescu. Poezii lirice de dragoste*] (**Bagdad, 1998**, tr. Owaid Ameri și Georgi Tasariescu), volumul „[*Poeme lirice*]” (publicat și lansat la Iași, **2009**, ed. bilingvă, pref. Daniel Corbu, 30 poeme, tr. Salah Mahdi), apreciat la Târgul interetnic de carte de la Bistrița din anul 2009, – „traducerile în limba arabă a poemelor eminesciene nu poate fi decât o excelentă carte de vizită a românilor în țara arabă. Volumul cuprinde câteva dintre cele mai importante poeme ale poetului național, *Odă în metru antic, Lacul, Dorința, Revedere, La Steaua, Crăiasa din povești, Trecut-au anii, Somnoroase păsărele, Și dacă* etc.”. Dintre contribuțiile irakiene la cunoașterea lui Eminescu, comentate

în România, se distinge lucrarea lui Rashidah Alugailly, ***Eminescu. Poetul-Om***, traducere și prezentare de George Grigore în suplimentul literar-artistic al „Scânteii tineretului” (București, nr.16, 1989).

5. În **LIBAN** (situație Asia de Sud Vest, 4 milioane de vorbitori, capitala Beirut), revista „Al Tariq”, **Beirut**, nov. **1989**, publică articolul *O fereastră arabă către Mihai Eminescu: Personalitatea acestuia și poezia română*. Dintre acțiunile cu ecouri în mass-media libaneză menționăm: „Cu ocazia Zilei Culturii Române, 15 ianuarie, și a împlinirii a 163 de ani de la nașterea poetului național Mihai Eminescu, Ambasada României la Beirut în colaborare cu Asociația România Levant a organizat o seară de poezie românească. Cu această ocazie copiii comunității românești sub coordonarea doamnei profesoare Anca Cheaito, au prezentat vineri 18 ianuarie 2013 la Centrul Cultural Clac Sin El Fil un program de poezie eminesciană. Programul manifestării, *Omagiu marelui poet*, a cuprins un recital de poezie eminesciană, versuri dedicate lui Eminescu, rânduri dedicate *Lucefărului*: Biografia lui Eminescu, Fotografii din epoca lui Eminescu, Picturi inspirate din poezia lui Eminescu, Citate, cugetări, aforisme de M. Eminescu, Copii și poezia eminesciană – poezii și desene – Basmele lui Eminescu”.

6. În **MAROC** (situație Nord Vestul Africii, 33,7 milioane de vorbitori), în suplimentul cultural al ziarului „Al-Alam”, **1970**, Mohamed El-Mesari consacră un articol literaturii române, în principal lui Eminescu. Mass-media din Regatul Maroc preia după AGERPRES acțiunile de sărbătorirea a Zilei de naștere a poetului național al României Mihai Eminescu, devenită și Ziua Culturii Naționale, ultima acțiune, din 15 ianuarie 2015, prezintă programul organizat de Academia Română.

7. În **SIRIA** (situație în Asia de Sud Vest, 19, 3 milioane de vorbitori), ***Al-Kawhab-Luceafărul***, apare la **Damasc**, în **1964**, traducerea și prefața aparținând lui Ahmed Suleiman Al-Ahmed). „Shu’ara’min Rumania” (**Damasc**, **1979**), antologia poezilor români include o notă biografică și traducerea poeziei ***Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie***, tr. Suleiman Awad.

8. În **TUNISIA** (situație în Africa de Nord, 10,2 milioane de vorbitori), revista „Al Horria”, **Tunis**, iunie **1989**, publică o pagină cu traduceri și articole. Hebdomadarul de limbă arabă „Radio și Televiziune”-oct-nov.**1989** publică studiul cunoscutului scriitor tunisian Abdallah Malek Gasmi, *Mihai Eminescu sau memoria colectivă a românilor*, însoțit de câteva tălmăciri din poezia eminesciană aparținând aceluși autor. (cf. rev. „Lucefărul”. București, nov. **1989**). „Un poet

tunisian, Hatem Bouriel, traduce din Eminescu în limba arabă, organizează o seară eminesciană la Cercul „Fouq Essour”,-„relația se cere cultivată pe mai departe și finalizată măcar într-un volum de traduceri” (cf. „Evenimentul zilei”, București, sept. **2010**).

O evidență a contribuției privind receptarea lui Eminescu, după locul de apariție a publicațiilor de limbă arabă, arată astfel: **Algeria**, *Alger* (4 P), **Egipt**, **Cairo** (1 A, 4 P), **Iordania**, *Amman* (1 P, 3 Site), **Irak**, *Bagdad* (3 V), **Liban**, *Beirut*, (1 P), **Maroc**, *Rabat* (1 P), **Siria**, *Damasc* (1 V, 1 A), **Tunisia**, *Tunis* (1 P, 1 RTV), **România**, *București* (5 P), **Republica Moldova**, *Chișinău-coed. București* (1 A), **SUA** (1 E, – Enciclopedia, „Wikipedia, o amplă prezentare a vieții și operei).

XV. EMINESCU UNIVERSAL

Receptarea operei în publicații din familia limbilor turcice

LIMBILE TURCICE, din familia altaică, ramura turcică, le vom prezenta după țara în care a fost receptat Eminescu, conform denumirii ei actuale și în ordine alfabetică.

1. LIMBA AZERĂ (Azerbaidjan, situare în Asia de Sud Vest, 8 milioane de vorbitori, Capitala **Baku**, limbi oficiale azeră). Revista „Drujba Narodov” (**Moscova, 11-1967**) prezintă date privind traducerile din creația poetică eminesciană în limba azeră, începând din anul 1967 și ecourile acestora în literatura din Azerbaidjan. O sinteză reprezentativă despre viața și opera lui Eminescu este publicată în „Azerbaidjian Sovet Ensiklopedijası”, vol. 4 (**Baku, 1980**). La 10 mai **2000**, la Baku, a fost înființată Asociația de Legături Culturale Azerbaidjan-România „Mihai Eminescu” (ALCAR), pe lângă Asociație fiind desemnat un consiliu consultativ, format din personalități marcante ale vieții culturale și științifice din Azerbaidjan (site, Ambasada Republicii Azerbaidjan). Asociația întreține relații de colaborare cu Asociația de prietenie româno-azerbaidjană din București, ambele având în program și acțiuni de omagiere a patronului spiritual, Mihai Eminescu. La 18 ianurie 2005. Cotidianul „Azad Azerbaycan” a aniversat „155 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu”, iar la 25 iunie a avut loc o Seară cultural-artistică dedicată lui Eminescu, în colaborare cu Asociația de prietenie Azerbaidjan-România. Au participat membri ai Uniunii Scriitorilor din Azerbaidjan, ai Asociației de prietenie Azerbaidjan-România și mass-media. Tot la **Baku**, în **2001**, apare un volum reprezentativ, „**Mihai Eminescu. Ulduzlardan pay isterem**” – *Îmi cer dreptul de la stele* (poezii și poeme, ilustrate, introducere de N. A. Sadiqova, prefață și 41 de versiuni în limba azeră, traduse, din limba intermediară rusă, de Farida Hagiieva: ***Mortua est, Și dacă, Eu nu cred nici în Iehova, Somnoroase păsărele, Revedere, Floare albastră, O, mamă, De***

ce nu-mi vii, Venin și farmec, Făt-Frumos din lacrimă, Luceafărul, O, rămâi, Departe sunt de tine, La moartea lui Aron Pumnul, Cu gândiri și cu imagini ș.a.). Surse online apreciază că „Farida Hagieva a realizat o remarcabilă traducere în limba azeră a poeziilor lui Mihai Eminescu” (Baku.mae.ro). O amplă prezentare a vieții și operei poetului român îi acordă, începând din 2003, enciclopedia internațională online „Wikipedia”, text care poate fi tradus automat-literal în alte 46 limbi în care este prezentat Eminescu.

2. LIMBA GĂGĂUZĂ (Găgăuzia, comunitate autonomă în Republica Moldova, 100 mii de vorbitori în limbă turco-găgăuză, din Balcani). Cartea acad. Constantin Popovici, „*Mihai Eminescu. Viața și opera în documente, mărturii, ilustrații. Album*” (Chișinău, 1985, altă ed. 1990, în limbile română, rusă, engleză), include *De ce nu-mi vii*, tr. Petr Cebotari. Revista „Literatura și arta” (Chișinău, 4, 1986), publică *Revedere*, tr. D. Tanasoglu, iar *Jana iakân: Sstihlar*, în volumul propriu de versuri (Chișinău, 1989), Petr A. Gagauz-Cebotari include traducerile, *Pe lângă plopii fără soț, De ce nu-mi vii, O, mamă. Corpus Eminescu*, vol. IX (Chișinău-București, 2000), include *O, rămâi, Ce te legeni codrule, De ce nu-mi vii, La steaua, O, mamă*, tr. Dionisie Tanasoglu. C. Popovici în „Meditații și confesiuni” (Chișinău, 2003), include *De ce nu-mi vii*, tr. Petr Cebotari). *Luceafărul – Čoban-Yldiz*, apare la Chișinău în 2003. Mai apar 2 volume distincte din *Luceafărul-Čoban Vildizi- çulpan-Có zyasindan* și *Făt-Frumos-Făt Frumos din Lacrimă* (ed bilingvă, tr. Fiodor Angheli, pref. G. Duca, Chișinău, 2009, respectiv, 2001), și *Saboa zldizi-Luceafărul*, ediție bilingvă, tr. Todur Zanet, Chișinău, 2012. Mai sunt doar menționate traducerile savantului istoric Mihail Petre Guboglu, dintre care *Scrisoarea III* apare în publicațiile din Turcia, de asemenea cursurile de la Universitatea „Ion Creangă” din Chișinău ale scriitorului, prof. univ. dr. Mihail Ceachir, de „Limba și istoria literaturii găgăuze”, sunt ilustrate cu poezii eminesciene, în original și traducere proprie. Cele 20 de traduceri apar în 14 publicații, toate la Chișinău. O sumară prezentare, cu completări în sursele „ascunse”, identificăm în Enciclopedia „Wikipedia”.

3. LIMBA KAZAHĂ (Kazakhstan, situare în Asia Centrală, peste 15 milioane de vorbitori, capitala Astana, limbi oficiale kazaha și rusa,). În limba kazahă, Eminescu este amplu prezentat în „Kazah Sovet Enciklopediasy”, vol. 12 (Alma Ata, 1978).

Din agențiile de presă internaționale au fost preluate informații publicate cu prilejul unor evenimente precum „Centenarul Eminescu”, 1989. Uneori, diferite comunități de „moldoveni” (din cei 20.000, care au supraviețuit dintre cei deportați în anii '40-50), precum cei care „La sediul societății DACIA din Karaganda, la sfârșitul anului 2006, unde s-au organizat săptămânal cursuri de limba română pentru copiii etnicilor români din regiune în cadrul Școlii Duminicale „Mihai Eminescu”, învață despre Eminescu și-l popularizează în rândul altor comunități etnice. Comunitatea kazahă din Regiunea Autonom Xinjiang – Uygură, din Nord Vestul Chinei, poate citi poezia **Și dacă** în Gazeta literară „Shu guang” („Zorii”) a Uniunii Scriitorilor Chinezi, Filiala Xinjiang-Uygură, editată în cele patru limbi, corespunzătoare etniilor majoritare, între care și limba **kazahă**, alături de chineză, uigură și mongolă.

4. LIMBA KÂRGÂZĂ (Kârgâstan, situare în Asia Centrală, peste 2 milioane de vorbitori, capitala **Bișkek**, limbi oficiale kârkâza și rusa). Volumul de povestiri „Suluunun suluusu Jomoktor” (**Bișkek, 1974**) include **Călin Nebunul, Borta vântului, Finul lui Dumnezeu**, tr. S. Kalmamatov. „Kirkiz Sovet Enciklopediasy”, vol. 6 (**Bișkek, 1980**) și „Sovetik Enciklopedialyk Sozdyk”, vol. 4 (**Bișkek, 1987**), prezintă amplu viața și opera lui Eminescu, iar în „Anul Internațional Eminescu”, 1989, la recomandarea UNESCO, s-au organizat acțiuni de omagiere a poetului.

5. LIMBA TĂTARĂ (Tatarstan, republică în Federația rusă, 1 milion de vorbitori, incluzându-i și pe cei din țările vecine, dar și din Crimeea, Azerbaidgean, România-Dobrogea, Bulgaria, SUA, Canada). Revista „Kazan utlary” (**Kazan, 10-1972**, publică **Ce te legeni codrule**, tr. M. Husain). În România apare „Okuma Kitaby” (**București, V, 1958**, creștomafia include **Somnoroase păsărele**, tr. Mehmet Ablaiș, altă ediție, **V, 1959, Ce te legeni codrule**, tr. Mehmet Ablaiș) și **Tan yıldızı (Constanța, 2003, Luceafărul**, notă și tr. Güner Akmolla, pref. Violeta Ștefanian, nota traducătorului), iar în publicația online <Tatar-Tatarman.blogspot.com> Dobrogea, **Constanța, 2009**, apar **Criticilor mei**-tr. Izmail Zizaedin, **Ce te legeni codrule**, tr. Tasin Ibrahim, **Luceafărul-în română și tătară**, tr. Güner Akmolla.

6. LIMBA TURCĂ (Turcia, situare în Asia de Sud Vest, capitala **Ankara**, 71 milioane de vorbitori, oficială și în **Cipru**). Inițiativa receptării lui Eminescu în Turcia aparține revistelor „Limba română” (**Galata-Constantinopol-Istanbul**, martie **1943-Peste vârfuri**, mai-iunie **1943-O, rămâi**, tr. și prezentare de E. Esenkova) și „Varlik” (**Istanbul, 1970**, 4 poezii traduse de Erem Melike). O sinteză reprezentativă asupra vieții și operei am identificat în „Türk Onsiklopedisi” (**Ankara, 1967**). Seria volumelor se deschide cu „Dünyahalk ve demokrasi tirleri”- „Antologia poeziei de mare popularitate și democratice din lume”, vol. 3 (**Istanbul, 1980**), include **Împărat și proletar, Dintre sute de catarge**, urmată de volumul omagial – eveniment care prin demersurile, strădaniile de a realiza în regim de colaborare și valoarea „aproape” de original, dar și cu un imens ecou – **Olümünün 100. Yldönümü nedeniyle Şair Eminescu (Ankara, 1989)**, cuprinde *Centenarul Eminescu – Poetul Eminescu*, pref. Irfan. Ünver Nastrattinoglu, introducere de Mihai Cimpoi-Eminescu și descifrarea tainelor universului, studiul *Eminescu și Luceafărul* de M. Ali Ekrem, care include 21 traduceri de M. Guboglu, Enver Mahmut, Nedret Mahmut, Ismail Ziaedin, Nezvaf Lusuf, Feyyaz Seglam, ed. 2 completată, **2000**. Alt volum omagial, [*Eminescu – poetul legendar al versului românesc*] (**Istanbul, 2009**) cuprinde 61 poezii, tr. Ali Narcin (la Congresul Mondial al Eminescologilor din septembrie 2014, traducătorul a pledat pentru valoarea poeziei eminesciene, în raport cu calitatea versiunii în limba turcă).

În **România**, seria traducerilor în limba turcă începe cu crestomația „Okuma Kitabı”, V (**București, 1952**, include **Împărat și proletar**, tr. Ziaddin Ismail, alte ediții, **1957, Făt-Frumos din lacrimă, 1958, Scrisoarea III**) și continuă cu [„Antologie de poezie românească”] (**București, 1999**, include **Ce te legeni, La steaua, Revedere, Rugăciune, Lacul**. tr. col.), *Corpus Eminescu*, vol. IX (**Chișinău-București, 2000**, referințe și **Ce te legeni**, tr. Ruse Nedele, **Revedere, Rugăciune**, tr. Altay Kerim, **Mai am un singur dor**, tr. N. Lusuf, **Luceafărul**, tr. Enver Mahmut), **Mektüpler I, II, III, IV, V (Constanța, 2004, Scrisorile I-V**, pref. și tr. Güner Akmolla), **Coban Yıldızı-Luceafărul** (ediția turcă, **2003**) prezentat în „Wikipedi Turçe”, comparativ cu operele unor clasici ca Byron, Cervantes, Beethoven, Chopin, Goethe ș.a. Și enciclopedia online „Wikipedia” îi consacră un amplu articol în limba turcă, însoțit de 46 de ilustrații. Cele 109 traduceri eminesciene și 10 referințe identificate în cel puțin 13 publicații în limba turcă se repartizează pe localități astfel: **Turcia, Ankara** (2 V, 1 E), **Galata-Constantinopol** (1 P), **Istanbul** (1 V, 1 A, 1 P), **România, București** (4 A), **Republica Moldova, Chișinău** (1 V), **Chișinău-coed. București** (1 A), **Constanța** (1 V), **SUA** (1 E).

7. LIMBA TURKMENĂ (Turkmenistan, 5 milioane de vorbitori, capitala Așhabad): „Turkmen Sovet Enciklopediasy” (**Așhabad, 1989**), „Edibiat ve Sungat” (**Așhabad, iunie 1964**, articol despre Eminescu de P. Lazar). Publicațiile editate în limbile oficiale, rusa și turkmena, au reflectat în paginile lor evenimentele eminesciene mai importante, marcate în mass-media internațională.

8. LIMBA UZBEKA (Uzbekistan, 28 milioane de vorbitori, capitala Tașkent): „Uzbek Sovet Enciklopediasy”, 13 (**Tașkent, 1979**), ecouri mai atestăm în mass-media de limbă uzbekă și rusă la Centenarul Eminescu, **1989 ș. a.**

9. LIMBA UIGURĂ (fam. Altaică, ramura turcică, limbă oficială în provincia Xinjiang-Uygură din R.P. Chineză, 3-5 mil. vorbitori, bilingv, vorbesc și chineză, scriere în alfabetul latin și chirilic). Poezia eminesciană **Și dacă**, tradusă în limba uigură, apare în revista literară „Shu guang” („Zorii”) a Uniunii Scriitorilor Chinezi, Filiala Regiunii Autonome Xinjiang – Uygură, de la Ürmuqi, în Nord Vestul Chinei, editată în cele patru limbi, corespunzătoare etniilor majoritare din această Regiune Xinjiang-Uygură: chineză, kazahă, **uigură** și mongolă.

XVI. EMINESCU UNIVERSAL

Receptarea operei în unele limbi

transkaukaziene, georgiană și armeană

1. LIMBA GEORGIANĂ (anterior numită limba gruzină, familia caucaziană, din Transcaucazia, 4 milioane de vorbitori, limbă oficială în Georgia-Gruzia, situată în Asia de Sud Vest, cu răspândire și în Azerbaidjan, Armenia, Rusia, Turcia, Iran dar vorbită, alături de cele oficiale, – osetă în Osetia și abhază în Abhazia). Procesul de receptare a lui Eminescu în Georgia a fost marcat de volumele, apărute în capitala Tbilisi, primul fiind doar consemnat, din alte surse, de bibliografia Bibliotecii Academiei Române, **Mihai Eminescu, [Versuri] (1951)** și altul accesibil pentru consultare, **Mihai Eminescu. Leksebi** (Versuri, 1956, 28 poezii, pref. note și tr. Grigol Abașidze), ediție comentată în „Zarea Vostoka” din **Tbilisi, 1956**, în articolul *Mihai Eminescu în limba gruzină*. Alt volum, **[Lirica] (Tbilisi, 1963)**, cuprinde 26 poezii, tr. Grigol Abașidze, Deși din această ediție lipsesc **Scrisoarea III** și **Lucașfărușul**, interesul pentru acest volum cu traduceri eminesciene crește, atât în mass-media românească (recenzii), cât și în cea georgiană (ecouri în presă, dar și de genul dedicații în versuri, precum „*La mormântul lui Mihai Eminescu*”, publicată în volumul de versuri, editat la **Tbilisi, 1979**, „Ziua bună Românie”, aparținând lui Otar Șalamberidze. Mai ample au fost acțiunile de omagiere a poetului român cu prilejul „Centenarului Eminescu”, în 1989, la recomandarea UNESCO. Ulterior, în „Anul Eminescu”, 2000, s-au prevăzut acțiuni în programele culturale comune din Georgia și România. Una dintre cele mai reușite inițiative s-a concretizat sub forma publicării și comentării poeziei eminesciene în **Corpus Eminescu**, vol. IX (**Chișinău-coed. București, 2000**), care include 3 poezii, în facsimil, dintre cele traduse de poetul Grigol Abașidze.

2. LIMBA ARMEANĂ (din familia indoeuropeană, „izolată”, formează singură o ramură, oficială în Armenia, situată în Asia de Sud Vest, 3 milioane de vorbitori, alții fiind răspândiți în Turcia, Georgia, Azerbaidjan, India, Orientul apropiat, România, Franța, SUA, America de sud). La primul Simpozion Internațional „Mihai Eminescu”, organizat în România, București, în **1964**, au participat reprezentanți ai unui mare număr de țări de pe toate continentele, în primul rând renumiți în epocă, scriitori, traducători, critici literari interesați în domeniile eminescologiei. Printre participanți s-a aflat poetul și traducătorul armean Gurghen Borian, care a adus cu el în semn de omagiu, proaspăt ieșită de sub tipar, antologia „*Ruminakan knar*”, în traducere, *Lira românească*, primită și de noi atunci cu dedicație de la autor, căruia în acele zile festive i-am luat un interviu, publicat ulterior în revista „Luceafărul”. În răspunsurile din interviu, Gurghen Borian transmitea public ceea ce mărturisea și în prefață, – înalta prețuire pentru creația poetică eminesciană, congenială cu cea a celui mai mare poet armean, Avetik Isaakian. Dovadă a similitudinilor dintre cei doi poeți naționali, Borian prezenta chiar poeziile traduse și incluse în antologie: ***Când amintirile, Trecut-au anii, Somnoroase pășărele, Revedere, O, mamă, De ce nu-mi vii, Din străinătate***. Traducerile din această antologie au fost incluse și în ediția [„Mihai Eminescu. Opere alese”] (**Erevan, 1974**, traducere Gurghen Borian). În **1984**, tot la **Erevan**, mai apare [*Cartea traducerilor*], antologia lui Ghevorg Emin, în care la secțiunea „De la Shakespeare la Neruda”, includea poezia eminesciană, ***Revedere***. O sinteză reprezentativă despre viața și opera lui Mihai Eminescu identificăm în cartea lui M. Martikian, „Sovetakan grokapitian eb erved” (**1948**, capitolul despre „Relațiile poporului armean cu popoarele polonez, maghiar, bulgar, sârb și român”). Reținem și contribuțiile publicate în periodicele: „Kommunist” (**1959**, articolul [*Eminescu. Mândria literaturii române*] de L. Mardjarian), „Kragan Tart” (**1964**, *Interviu* despre Eminescu cu Gurghen Borian), „Sovetagan grakanutian” (**1973**, un grupaj de date biobibliografice despre Eminescu, însoțit de câteva traduceri), „Sovetagan Haiastan” (**1984**, articol de Suren Kolangian). O sinteză despre realizările anterioare găsim în [„Enciclopedie Armeană”] (**Erevan, 1974-1984**, sub egida Academiei de Științe Armene), în care o notorietate mondială, istoricul literar Suren Kalagian publica un amplu articol despre Eminescu, ilustrat cu traduceri din H. Siruni, ediția 1939, de asemenea reproduce în facsimil ***Mortua est, 3 Sonete, Luceafărul*** în versiunea lui Gurghen Borian din 1964 și 1974.

În **Franța**, publicația „Anahid” (**Paris**, iulie-august, **1929** și ianuarie-februarie **1930**) publică primele traduceri în limba armeană din Eminescu și o prezentare a biografiei poetului român, de asemenea în almanahul „Araș” (**1933**, despre Eminescu-viața și

opera, 1939, reflecții despre biografia lui M. Eminescu). Contribuții la cunoașterea lui Eminescu prin intermediul traducerii și comentariilor operei sale este compensată istoriografic și valoric prin **contribuția armenilor din România**. Vom începe cu literatul și savantul Hagop Djololian Suruni (semna H. Dj. Siruni, membru de onoare postmortem al Academiei Române, prieten și colaborator cu Nicolae Iorga), care la **București** publică mai întâi [*Poezii*] (1932), ulterior altă ediție, **Mihai Eminescu în armeneste** (1939, 38 de traduceri, peste 80 de pagini despre viața, opera lui Eminescu și despre propria traducere, prefațată de N. Iorga), cu ample ecouri în presa armeană din România și din alte țări. În 1941, mai apare și volumul „**H. Dj. Siruni. [Opera lui Mihai Eminescu]**” (*Scrisoare*-introducere de N. Iorga și o „Dare de seamă” de Gr. Avakian despre traducerea și influența poeziilor eminesciene asupra literaturii armenie). În același an, în publicația „Haineanava”, apare un articol de evocare a personalității lui Eminescu, apoi „Nor Ghiank” (în 1964 publică **Împărat și proletar, Scrisoarea III**, tr. Aram Haritorian și articolul *M. Eminescu*; în 1989 publică o traducere și articolul *Eminescu și armenii* de Selian Sergiu-Iohanes), „Almanah armeano-român” (în 1914, **Mai am un singur dor, O, mamă, O, rămâi**, tr. Aris Lazar), almanahul „Araș” (1933, *Eminescu. Viața și opera*; în 1939, biografia *M. Eminescu*), „Tribuna României” (în 1973, M. Karacașian în articolul „Omagierea orientalistului” reproduce în facsimil **La Steaua**, tr. H. Dj. Siruni, iar în 1974 reproduce **Ce te legeni**, tr. H. Dj. Siruni, în alfabet armean și în transliterație cu caractere latine, în articolul *Eminescu în armeană*), „România literară” (1989, „Seară literară *Centenar Eminescu*”, expuneri de H. Manaserian și S. Kalagian, menționând traducerile cunoscute, primele realizate de Lazar și Siruni, ulterior de Borian, în 1964, 1974 și de Emin, în 1984, altele nominalizate, dar neidentificate, aparținând lui Soghomon Tarouți, în 1966, sau acțiunea festivă dedicată lui Eminescu, în care actrița V. Varderesian a recitat din lirica eminesciană). În 1984 identificăm poemul **Lucefărul**, apărut într-o ediție multilingvă, „*Arusiak*”- *Lucefărul* (București, 1984, în 9 versiuni, între care și versiunea lui H. Siruni). Ca eveniment literar a fost apreciată ediția bilingvă a volumului de [*Poezii*] (București, 2000, reluarea ediției Siruni din 1939, 38 de poezii, însoțite de amplul studiu al acestuia despre viața și opera lui Eminescu și de prefața lui N. Iorga). O sinteză a contribuțiilor anterioare realizează volumul. „Eminescu văzut de armeni” (București, 2000, alcătuită aparținând lui Fabian Anton). În Republica Moldova identificăm *Corpus Eminescu*, vol. IX (Chișinău-coed. București., 2000, include **Mortua est, Sonete 1-3, Lucefărul**).

XVII. EMINESCU UNIVERSAL

Receptarea operei în publicații editate

în limbi indo-iraniene

Publicațiile editate în limbile din familia indo-iraniană, în număr de 11, pe care le vom prezenta sumar în continuare, grupează în principal traduceri din poezia eminesciană și ecoul acestora în limbile din India (1,2 miliarde de vorbitori), dar și din țări a căror limbă a urmat în evoluția ei destinul istoric al popoarelor care s-au format și și-au statornicit spațiul lingvistic și geografic în decursul istoriei.

1. În **LIMBA BENGALI** (bengaleză, una dintre principalele limbi oficiale din **India**, predominant vorbită de 7,5 milioane de locuitori, în statul West Bengal), Amita Ray-Bhose, în articolul „Rumaniya – bharatia sahitya”, publicat în revista „Jugantar” (**Calcutta**, iulie **1968**), apreciază literatura română și pe „marele ei poet” Mihai Eminescu, concretizându-și „afinitatea, devenită pasiunea de o viață prin traducerea poeziilor sale” și elaborarea de exegeze despre creația sa. În anul următor, autoarea articolului și-a început activitatea cu valorificarea moștenirii literar artistice eminesciene, publicând în limba bengali, și în premieră în Asia, volumul *Eminescur Kāvita* (**Calcutta**, **1969**, prefață și 37 de traduceri). Volumul a fost remarcat ca o noutate de valoare literar-artistică rar întâlnită în spațiul spiritual indian, din aceste considerente fiind și popularizată imediat în marile reviste, între care „Amrita Bazar Patrika” (**Calcutta**, octombrie **1969**, în articolul „Eminescur – Kāvita” de Sen Nikhil) și „Amrita” (**Calcutta**, ianuarie **1970**, în articolul „Eminescur – Kāvita” de Goswami Parimal și martie **1970**, în articolul „Eminescur – Kāvita” de Dhar Krishna). În România și Republica Moldova, unde Eminescu este recunoscut Poet Național, cu prilejul „Anului Eminescu”-2000, din versiunea poeziilor traduse la Calcutta de

Amita Ray-Bhose s-a bucurat de o atenție deosebită calitatea traducerii în bengali a poeziilor **Și dacă, Veneția, Peste vârfuri, Dorința, Floare albastră, Revedere**, acestea fiind preluate și reproduse în antologia omagială „*Corpus-Eminescu*” (vol. IX, co-editat la **Chișinău-București**).

Activitatea de cercetătoare, scriitoare, traducătoare, iar din 1971 și profesor de indianistică (specializare sanscrită și bengali), la Universitatea din București, a fost încununată în teza sa de doctorat, „*Influența indiană asupra gândirii lui Eminescu*” (conducător științific, Zoe Dumitrescu Bușulenga), susținută la Facultatea de Filologie a Universității din București, în **1973**. Ulterior lucrarea a fost tradusă în limba română sub titlul „*Eminescu și India*”, publicată în colecția „Eminesciana” la **Iași**, în **1978**, apoi reeditată la **București**, în **2009 și 2011**. În aceste ediții „Cuvânt înainte” aparține Amitei Bhose, „Note finale”, 30 pagini, apariția lui Mihai Dascal, iar prefața și postfața eminescologului universitar Zoe Dumitrescu-Bușulenga. Rod al unei investigații laborioase, cartea abordează o tematică complexă și de mare interes istorico-literar (*India în romantismul european, India în conștiința poporului român, India în conștiința lui Eminescu, De ce Eminescu a fost atras de India?, Ecouri din Kalidāsā, Întâlnirea cu buddhismul, Trecerea la Vede*), încheiată cu concluzia: „Mihai Eminescu e singurul poet european care a făcut India nemuritoare în țara sa”. O studentă a profesoarei indiene, Carmen Mușat-Coman, în semn de respect pentru amintirea acesteia, la editura proprie din București, „Cununi de stele”, i-a valorificat scrierile literare despre Eminescu, într-un ciclu de volume, al căror interes pentru lucrarea de față constă în publicarea a zeci de lucrări, interviuri, conferințe, emisiuni radiofonice despre Eminescu, în diferite limbi și țări, (de pildă, în bengali, engleză, germană și română la **Calcutta-1961, 1962, 1968, Weisbaden-1970, Freiburg-1974**, majoritatea la **București**). Mai menționăm și stabilirea textului „Gramaticii sanscrite” de Fr. Bopp, tradusă de Eminescu și rămasă în manuscris. Însoțindu-l de un aparat critic amplu, textul a fost publicat în vol. XIV al *Operele* lui Mihai Eminescu (București, 1983), la care se adaugă memoriile privind ecourile poeziei eminesciene în creația poezilor indieni.

La o astfel de întâlnire de la Calcutta cu scriitorii indieni, traducătoarea citind câteva din traducerile sale, fără să menționeze numele lui Eminescu, câțiva dintre poezii indieni de notorietate mondială au întrebat, – „Cine este acest mare poet indian, pe care noi încă nu-l cunoaștem? Aflând că acesta este un poet român, dar de talia lui Tagore, în același timp un bun cunoscător al culturii indiene, interesul pentru opera lui Eminescu a crescut în India, prin efectul celor rostite cu acel prilej

și publicate ulterior, iar unul dintre participanți promițând public chiar atunci că îl va traduce în limba Orya, una dintre cele 16 limbi oficiale ale Indiei. Mai reținem ca semnificativ în acest înțeles unul dintre ecourile bengaleze din 1970, la volumul cu traduceri din 1969, semnat de scriitorul Gosvami Parimal: „Traducerea este cursivă și a fost realizată într-un limbaj nuanțat, încât nu pare o traducere. Prin acest volum de poezie dintr-o țară îndepărtată, traducătoarea a edificat o punte între două culturi, fapt pentru care literatura și cultura noastră îi vor fi recunoscătoare”.

2. În **LIMBA HINDI** (familia indo-europeană, ramura indo-iraniană, ca primă limbă, grup hindi, 18 milioane de vorbitori, grupul hindi-urdu, 250 milioane de vorbitori, în **India** limbă oficială, alături de engleză, 1,2 miliarde de vorbitori, capitala **New Delhi**). Eminescu apare într-o ediție multilingvă, având pe copertă titlul englez, *Mihai Eminescu. First Epistle-Scrisoarea I* (ediție în 9 limbi, **Delhi, 1979**), traducerea versiunii în hindi fiind semnată de Usha Choudhuri. La o serată, organizată în 1979 la Universitatea din **Delhi**, dedicată zilei de naștere a poetului român, recitalul de poezie eminesciană a fost precedat de cuvântul inaugural al prof. R. C. Mehrota, vicedcancelarul universității, în care a remarcat „prestigiul universal al poetului” român. Anterior însă, în decembrie 1978, la Congresul X de antropologie și etnologie de la **New Delhi**, criticul român George Anca aborda o temă de context privind „Antropomorfismul în creația lui Mihai Eminescu”. În cadrul unei serate din ianuarie **1983**, organizată la **Delhi**, dedicată poetului român, traducătoarea în sanscrită a *Lucefărului* a recitat poemul, acompaniat la sitar. „Latinitas” („Bulletin of Romanian Circle <M. Eminescu>” al Universității din **Delhi, 1983**), în articolul „Romanian Poetry in Exhibition & a Week of Romanian Cultural Programmes” relatează că „International Academy Eminescu” a găzduit, în februarie-martie 1983, o expoziție de carte românească în care a fost prezentat în principal Mihai Eminescu, opera și ecourile acesteia în limbile lumii. În „Anuarul Institutului Central Hindi” (din **Agra**, statul **Utar Pradesh-India**), scriitorul român M. Itu a publicat în limba hindi, în **1993**, *Eminescu-Universal poet*, studiu însoțit de traducerea poeziei *Și dacă*. În „Anul Eminescu”, **2000**, *Corpus Eminescu*, volumul IX (coeditat la **Chișinău-București**), include *Scrisoarea I*, versiune semnată de Usha Choudhuri.

3. În **LIMBA GUJARATI** (India, statul Gujarat, 45,5 milioane de vorbitori), apare **Mihai Eminescu. First epistle – Scrisoarea I** (Delhi, 1979, ediție multilingvă), traducerea fiind semnată de Mahendra Dave. *Corpus Eminescu*, vol. IX (Chișinău-București, 2000), reproduce această versiune a textului **Scrisoarea I**, în traducerea Mahendra Dave).

4. În **LIMBA MALAYALAM** (India, statul Kerala, 25,3 milioane de vorbitori), se publică **Mihai Eminescu. First Epistle-Scrisoarea I**, (Delhi, 1979, ediție multilingvă), traducerea aparține lui O. M. Anujan). *Corpus Eminescu*, vol. IX (Chișinău-București, 2000) reproduce în facsimil **Scrisoarea I**, tradusă de O. M. Anujan).

5. În **LIMBA ORYANĂ** (India, 31,6 milioane de vorbitori în statele **Andra Pradesh, Bengal, Bihar, Madhia Pradesh**), „Sochi Raut-Roy, poet de renume mondial și traducător al unor poeți de valoare universală, a tradus din limba intermediară bengali, în limba oryană, câteva dintre poeziile lui Eminescu, publicându-le în revista <Diganta>” (apud *Corpus Eminescu*, 2000, citat din articolul „Eminescu în țara „Sakuntalei”, semnat de Amita Bhowse, cunoscuta traducătoare în limba bengali, *Eminescur. Kāvita, Calcuta, 1969*, n.n.).

6. În **LIMBA PUNJABI** (din India, statul Punjab, 27 milioane de vorbitori) se publică **Mihai Eminescu. First Epistle-Scrisoarea I**, pe care *Corpus Eminescu*, vol. IX (Chișinău-București, 2000), o reproduce, în traducerea Gurbhagat Singh).

7. În **LIMBA SANSCRITĂ** (oficială în India, limbă veche „moartă”, dar încă vorbită din motive religioase), la Delhi apar: **Mihai Eminescu. First Epistle-Scrisoarea I** (1979, într-o ediție multilingvă, traducerea aparținând lui Rasik Vihari Joshi); antologia „Romanian Classics in Sanscrit” (1983, care include **De ce nu-mi vii**, în traducerea Urmilei Rani Trikha); revista „Latinitas” (1983, publică **Doină și Luceafărul**, traducere și o notă biografică de Urmila Trikha); *Mihai Eminescu's Luceafărul-Divyagrahah* (versiunea sanscrită apare în ediție separată, în 1983, în

traducerea. Urmilei Rani Trikha. În **România**, la **București (1988)**, apare antologia „L’Enseignement et la pédagogie en Roumanie” care include **Lucaefărul**, traducerea fiind semnată de Urmila Rani Trikha. La **Iași**, „Cronica” (1990) publică *Imnul cosmogonic (Rig Veda X, 129)*, traducerea în metru original aparține lui Cicerone Poghiric, însoțit de o notă a lui Mihai Drăgan, iar *Corpus Eminescu*, vol. IX (**Chișinău-coed.București, 2000**) include, **Doină** și **Lucaefărul**, în traducerea Urmilei Rani Trikha).

8. În **LIMBA TAMIL (India, statul Tamil Nadu, 61,5 milioane de vorbitori)**, apare **Mihai Eminescu. First Epistle- Scrisoarea I, (Delhi, 1979, ediție multilingvă)**, traducerea fiind semnată de P. Balasubramanian), pe care *Corpus Eminescu*, vol. IX (**Chișinău-București, 2000**), o reproduce, în traducerea aceluiași P. Balasubramanian).

9. În **LIMBA RROMANI (limba „țigănească a căldărarilor și ursarilor”, astfel este numită de traducătorii din Republica Moldova, România și Ucraina)**, antologia *Corpus Eminescu*, vol. IX (**Chișinău-București, 2000**), include **Numai poetul** și **Odă în metru antic** în traducerea Deliei Grigore, **Lucaefărul** în traducerea lui Anatol Rădiță, **Sara pe deal, Privesc orașul furnicar** și **Lacul** în traducerea lui Nicolae Bițu). În „Moldova literară” (**Chișinău, 1997**), Mihai Kazimirenco publică traducerea poeziei **De ce nu-mi vii**, în dialectul „țigănesc” servi). Mihai Kazimirenco publică aceeași traducere a poeziei **De ce nu-mi vii** și în volumul lui Constantin Popovici, „Meditații și confesiuni” (**Chișinău, 2003**, transcrierea în alfabetul latin aparține lui Șt. Chelari). **Cerban-Lucaefărul**, în traducerea lui. Francisc Rimmel apare în ediție separată la **Timișoara, în 2001**).

10. În **LIMBA PERSANĂ (modernă, indo-europeană, ram. indo-iraniană, Iran, 22 milioane de vorbitori, nativi, iar ca limbă de comunicare interetnică 58 milioane de vorbitori, în plus, în Afganistan, Irak, Pakistan, India, Egipt, 20 milioane de vorbitori)**. Institutul Iranian de Studii și Cercetări, publică volumul **Mihai Eminescu [Poezii] (Teheran, 1991)**, „în onoarea Centenarului din 1989,...pentru caracterul său de unicat, cel puțin până în momentul de față” (cuprinde traduceri și 3 articole introductive despre viața și opera poetului român,

semnate de Naser Tasmil Hornoiu, Mohamed Ibrahim Bastani, Mohamed Ali Sut). Din această ediție au fost selectate texte eminesciene, 6 pagini în facsimil, reproduse în volumul editat în anul **2000**, la **Chișinău-București**, *Corpus Eminescu*, vol. IX.

11. În **LIMBA TADJICĂ** (Tadjikistan, capitala **Dușambe**, 7 milioane de vorbitori) Eminescu este prezentat în „Enciklopedia Sovietii Togik” (vol, 6, **Dușambe, 1986**), iar mass-media din Tadjikistan prezintă pe larg acțiuni culturale legate de marile evenimente eminesciene, recomandate de UNESCO, precum „Centenarul Eminescu” din **1989**, „**Anul Eminescu**”, **2000** ș.a.

12. În **LIMBA URDU** (164 milioane de vorbitori în **Pakistan**, dar și în Afganistan, China, Iran și câteva state indiene) este comentat ca „eveniment editorial” volumul [*Mihai Eminescu. Poezii*], (**Rawalpindi, 1981**, 69 poezii, traduse din engleză, ca limbă intermediară, după volumul de traduceri în engleză, realizate de Corneliu M. Popescu și publicate inițial la București, în 1978. Ediția engleză a poeziilor lui Eminescu este unanim apreciată, ca excepțională, traducerea în limba urdu și prefața aparținând lui Ayub Mirza și Sajjad Hider Malid).

XVIII. EMINESCU UNIVERSAL

Receptarea operei în publicații editate în limbile unor țări din Orientul Îndepărtat

Traducerea și ecoul operei eminesciene în limbi dintr-o zonă care cuprinde din punct de vedere geografic și cultural țări din Asia de Est (China, Japonia, Coreea, Mongolia) și de Sud Est (Vietnam, Indonezia, Thailanda, Malaiezia, Singapore) se justifică prin posibilitatea de a corela unele elemente comune privind istoricul și sursele receptării mesajului eminescian în climatul cultural al Orientului Îndepărtat, în care India ne-a deschis deja un orizont fascinant. Câteva precizări preliminare vizează pe unii traducători sau comentatori (din China, Vietnam, Coreea), care au cunoscut poezia lui Eminescu în original, în vremea studenției la București. Alții nu cunoșteau limba română, dar erau la curent cu opiniile despre „fenomenul Eminescu”, remarcat în secolul XX în marile enciclopedii și în volumele cu traduceri și exegeze academice sau prefețe, semnate de scriitori de notorietate, în publicații de largă circulație internațională, apărute în Germania, Franța, Italia, Anglia și mai ales în țara vecină Rusia. Un rol aparte în prezentarea vieții și operei lui Mihai Eminescu, publicului internațional, îl are în ultimii ani Enciclopedia multilingvă online „Wikipedia”, care prezintă viața și opera eminesciană (cu numeroase trimiteri la surse tipărite și online), atât în limba română, cât și în alte 46 de limbi.

1. În LIMBA CHINEZĂ (familia sino-tibetană, ramura chineză, oficială în **China** – 1,3 miliarde de vorbitori, capitala **Beijing**; un statut aparte are **Singapore**, în care se vorbește chineza, alături de engleză, malaeză și tamil), inițiativa receptării lui Eminescu China aparține mass-mediei, cu unele aprecieri de mare profunzime, dar și unele inadvertențe, – „Unul dintre cei mai mari doi scriitori contemporani este

poetul Mihai Eminescu. S-a născut în 1849 și și-a făcut studiile la Viena. Descrierile realizate de el, colorate și concise, amănunțite și zguduitoare, îi dovedesc, cu adevărat, talentul lui de poet. A abordat cu condeiul unui mare artist tema eternă a iubirii și a morții. Atitudinea lui este melancolică și deznădăjduită, dar el iubeste viața, cu toate că o blestemă câteodată, necruțându-și niciun efort”. Aceste aprecieri aparțin lui Ding Chao (românolog, profesor universitar, doctor, vicepreședinte al Asociației de Prietenie China-România, directorul Centrului pentru Limbi și Culturi Europene al Universității de Limbi Străine din Beijing), ele apar în „The short story Magazine”, principala publicație a Societății chineze pentru studiul literaturii. Aici „au fost publicate de-a lungul timpului 804 titluri aparținând unui număr de 304 scriitori din 39 de țări ale lumii, însuși Shen Yanbing publicând peste 200 de „Înștiințări despre literaturile de peste hotare”; cea de-a 83-a „Înștiințare...”, regăsită în „Tomul XII” și datând din numărul 2 al Revistei, luna iulie, 1921, era „Romanian Stories”, volum selectat și tălmăcit de Lucy Byng, după informațiile cercetătorilor chinezi...Ceea ce urmează în anii 1921-1922 să fie publicat în „The short story Magazine” ne interesează cu precădere pentru studiul de față...Medalionul „Scriitori din Balcani” avea, printre cele 14 titluri, unul „Despre doi mari scriitori români”, ales de Shen Yanbing pentru a fi tradus în limba chineză și inserat la Secțiunea „Înștiințări despre literaturile de peste hotare” a Revistei „The short story Magazine”, numărul din 10 noiembrie 1922”, din care am reprodus citatul de mai sus despre Eminescu.

În acțiunea de receptare a lui Eminescu în China, reluată în anii '50, s-au remarcat revistele de literatură universală: „Yiwen” (Beijing, care publică în versiune chineză poeziile *Pe aceeași ulicioară, Somnoroase păsărele, Și dacă, Ce te legeni, De ce nu-mi vii*, traduse în 1955 – după versiunea intermediară apărută în limba rusă – de Ge Baoquan, iar poeziile *Ai noștri tineri, Criticilor mei, Lacul*, direct din limba română, traduse în 1958, de Xu Wende), „Sce Wen She” (Beijing, 1960, 3 poezii), cu unele completări, acestea fiind reluate în revista din București, „Luomania” (în 1960, 4 poezii și în 1989, 8 poezii, traducători fiind Xu Wende, Ge Baoquan, Li Din Lai, însoțite de 3 articole. Xu Wende, în articolul, „*Stea luminoasă pe bolta poeziei universale*”, completa datele despre acțiunile de omagiere a lui Eminescu la Beijing de către Uniunea Scriitorilor, Academia Chineză de Arte și Ambasada României la Beijing, cu prilejul „Centenarului Eminescu”, patronat de UNESCO, în 1989. O altă acțiune recentă de omagiere la Beijing a lui Eminescu, cu prilejul zilei de naștere, la Școala nr.1 din Beijing, a avut un ecou internațional,

fiind popularizată pe canalele online din majoritatea țărilor care au receptat opera poetului român.

Recunoașterea ca valoare universală a operei și personalității poetului român în „Marea Chină” s-a realizat prin publicarea – în tiraje de ordinul zecilor de mii de exemplare, care s-au epuizat imediat și au cunoscut un ecou favorabil în mass-media – a volumelor: *„Aiminesiku shi xuan”* (Shangai, 1981, prima culegere de poezii, incluzând titluri, care anterior au cunoscut o circulație și recunoaștere internațională: *Lucafărul, La steaua, Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie, Împărat și proletar, Mai am un singur dor* sau „bijuteriile lirice” *Pe lângă plopii fără soț, O, mamă, Somnoroase păsărele, Lacul, Ce te legeni codrule, Sara pe deal* și alte 23 de traduceri, însoțite de prefață și postfață, semnate de Ge Baoquan, Xu Wende, Li Ninglai). Antologia *„Poezii de dragoste din Occident”* (f. l., 1981, include *Și dacă, De ce nu-mi vii*, tr. Ge Baoquan), *„Cijungo da baiku tiuans”* (Beijing-Shangai, 1982, capitol despre Eminescu în colecția „Biografia scriitorilor lumii”, apărută sub egida „Marea Enciclopedie de Literatură Universală”); *„Antologie de poezie universală”* (Beijing, 1983, în care Eminescu este selectat alături de clasicii consacrați, Shakespeare, Goethe, Tagore, Lorca, Whitman, Mickiewicz, Lermontov, ș.a., include *La steaua, O, rămâi, Sara pe deal, Lacul*, tr. Xu Wende, *Din străinătate, Dorința, Și dacă, Somnoroase păsărele, De ce nu-mi vii*, tr. Ge Baoquan, *Frumoasă-i*, tr. Li Ninglai); *„Poezii de dragoste din alte țări”* (f. l., 1986, altă ediție 1987, tiraj 32.000 exemplare, include *La steaua, Pe aceeași ulicioară, De ce nu-mi vii, Și dacă*, tr. Ge Baoquan); *Selected Poems of Mihai Eminescu* (Singapore, 1994), ediție bilingvă engleză-chineză, cuprinde 30 de poezii, între care *Lucafărul, Sonete, Odă în metru antic, Kamadeva, Glossă, O, rămâi*, și alte 22 de poezii, introducere și nota explicativă a editorului Chen Jian, note despre traducători, în facsimil 3 strofe în chineză din *Lucafărul*, – versiunea engleză fiind realizată după originalul românesc de Corneliu M. Popescu, iar din această versiune engleză, în chineză traducerea a fost realizată de Chen Jian, Chang Yao, Gu Yi, Su Fei, Shi Min, Shan Seng Nam, cu o prefață de Edwin Thumboo); *„Dicționarul liricii universale de dragoste”* (Changchun, 1994, include poeziile, comentate, *Și dacă, Lacul, Sara pe deal, Dorința, Pe aceeași ulicioară, De ce nu-mi vii*); *„Tezaurul Literaturii Universale”, vol. 4* (Shangai, 1994, include *Din străinătate*, tr. Ge Baoquan, *Lacul, Sara pe deal*, tr. Xu Wende); *„Poeți Est Europeni”* (f. l., 1999, include pe „faimosul poet Eminescu cu marele poem romantic, *Somnoroase păsărele*, tradus în chineza modernă, <jueh-stil>” de

Lee Siu-Leung); **„Corpus Eminescu**, vol. IX (**Chișinău-București, 2000**, în facsimil include **Sara pe deal**, tr. Xu Wende, **Lucașfărușul**, tr. Shi Min).

Surprinzătoare pare asociația din titlul **„Mihai Eminescu și Nadia Comăneci omagiați în China”**, în legătură cu care reținem despre Eminescu: „Poetul național al românilor, Mihai Eminescu, a fost omagiat, marți, în China, în cadrul unei ceremonii organizate la Școala Națională „1 Octombrie” din Beijing, unul dintre liceele emblematice ale capitalei asiatice, într-un spectacol asigurat integral de elevii chinezi, pentru al cincilea an consecutiv...” (Site, <diplomapanda>, 15 ianuarie 2013, „știrea” făcând înconjurul lumii internate). „Versurile lui M. Eminescu sunt îndrăgite mult în China. Încă în 1922, renumitul scriitor chinez Shen Yanbing a scris un articol, prezentându-l pe Eminescu drept <un poet talentat, un mare artist, care a scris versuri nemuritoare, legate de dragoste și moarte>... Eminescu este un mare poet patriot atât al României, cât și al Republicii Moldova. Versurile sale acoperă un evantai larg de tematici: istorice, religioase, cosmice, peisagistice, filozofice și de dragoste... M-am îndrăgostit imediat de versurile eminesciene, caracterizate prin frumusețea limbajului, rima și acordurile deosebite. Nutresc o venerație profundă față de poetul talentat și versurile sale de neegalat (prof. univ. Luo Dongquan, 15.01.2014, pagină web: <http://romanian.cri.cn/272/2014/01/15/1s145299.htm>).

„Cu o imensă emoție m-am îndreptat spre publicul chinez exigent, instruit și avizat, cu o pregătire desăvârșită în cunoașterea literaturii popoarelor, cu traducerea poeziei **„Și dacă...”**, dimpreună cu poetul chinez de expresie kazahă **Xia Kan – Wolpaiev**, în august, 1983, pentru gazeta literară **„Zorii” („Shu guang”)**, a Uniunii Scriitorilor Chinezi, Filiala **Regiunii Autonome Xinjiang – Uygură, de la Ürmuqi, în N-V Chinei**, apărută în **limbile chineză, kazahă, uigură și mongolă**. Versiunea în limba chineză, a poeziei **„Și dacă”**, sinologul prof. univ. Ileana Hogeavelișcu, o reproduce în articolul „Eminescu – și nici un sfârșit! O ipostază inedită a geniului său în lumea chineză”, publicat în „Tribuna învățământului”, București, 26 noiembrie 2014. Într-o discuție orală, autoarea a informat că această poezie eminesciană a fost publicată în toate limbile în care a apărut „revista minorităților Regiunii Autonome Xinjiang”, adică în chineză, kazahă, uigură și mongolă. Cât este de prețuit Eminescu în China constatăm și din efortul unor asemenea „cărțurari din provincie” de a și-l apropia prin prezentări în reviste locale ori în antologii lirice alături de cei mai renumiți poeți ai lumii, dovadă placheta „Cele mai frumoase poezii”, de Mihai Eminescu, apărută în 1983, la Chongqing, provincia Sichuan.

Ultimul volum, în ediție separată, în condiții tehnice grafice și editoriale excepționale, receptat favorabil în mass-media, apare tot în capitala Chinei, **[Poezii și proze alese ale lui Mihai Eminescu]** (Beijing, 2003), cuprinde 65 de poezii, respectiv, 4 proze, – **Sărmanul Dionis, Geniu pustiu, Făt Frumos din lacrimă, La aniversară**, traducerea și prefața aparține lui Feng Zhichen, profesor la Institutul de Limbi și Culturi Europene al Universității de Limbi Străine Beijing. Două dintre prozele cuprinse în volum: **Făt-Frumos din lacrimă și La aniversară**, sunt traduse de Ding Chao. Potrivit mass-mediei, ediția a fost **reluată** la 30 septembrie **2006**, fiind **dedicată** lui „Mihai Eminescu, poetul universal și nemuritor, va trăi veșnic în inima poporului chinez. Profesorul Feng mărturisea, – „timp de câteva decenii, scrierile eminesciene le-am șlefuit, îmbunătățit de nenumărate ori”, pentru că „în opera lui Eminescu, fiecare pagină este grea, întruchipează dragostea și ura poetului, dezvăluie întreaga lume spirituală a poetului, întruchipează idealurile și explorările poetului, exprimă chintesența gândirii poetului...Operele sale înrădăcinate în popor, reflectă fără excepție spiritul națiunii române, acoperă cultura bogată și colorată a acestei națiuni străvechi, înfățișează popoarele lumii România frumoasă”. Mihai Eminescu „este considerat drept **poet național, poet sfânt, de neegalat, fondator al limbii literare române, un Luceafăr nestins,...un simbol spiritual al națiunii, depășind timpurile și hotarele țării. Editarea acestui volum reprezintă un eveniment de mare semnificație în cadrul schimburilor culturale dintre China și România și dintre China și Republica Moldova. Prin această carte, cititorii țării noastre pot admira operele și strălucirea acestui poet, pot cunoaște și mai mult cultura și tradiția națiunii române cuprinse în versuri, adâncind înțelegerea și prietenia dintre popoarele noastre”** (cf. „crioline”, Radio China, 21.10 2014). Postul Radio China Internațional a difuzat pe 15 ianuarie, marcând 164 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu, o emisiune dedicată marelui poet, în care Luo Dongquan, vicepreședinte al Asociației de Prietenie chinezo-română și realizator al secției de limbă română de la postul menționat, a recitat mai multe poezii semnate de Mihai Eminescu.

Mass-media remarcă faptul că traducătorii chinezi ai operei lui Eminescu sunt foarte buni cunoscători ai regulilor interne ce guvernează atât limba lor maternă – decantată și perfectată vreme de 6.000 de ani – cât și legile poeziei chineze clasice și moderne. Creatorului de poezie, deopotrivă și consumatorului de poezie, în viziunea atât de specială și complexă chinezească, le trebuie nu doar har și sensibilitate, atribute unanim invocate, ci mai ales o temeinică și bună învățătură literară, existentă adânc în Codul cultural chinez și, respectiv, universal.

2. În **LIMBA JAPONEZĂ** (nipona, limbă „izolată”, din familia altaică, **Japonia**, 127, 4 milioane de vorbitori, capitala **Tokio**), primele ecouri le-am atestat în revistele din **Tokio**, [„Floarea”] (**1922**, publică *Lucașfărul*, tr. Ubusakari); [„**Analele Academiei Naționale**”] (**1936**, publică *Peste vârfuri, Lucașfărul*, tr. G. Băgulescu). Contribuții editoriale au fost identificate în perioada postbelică, în „**Sehai Mei Shishu Taisei**”, vol. 15 (**Tokio 1960**, antologia poeziei universale include *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie, Lacul, Somnoroase păsărele, Mai am un singur dor, Ai noștri tineri, Revedere, La steaua*, tr. Harumi Tanaka); [„**Antologie literară românească**”] (**Tokio, 1964**, cuprinde *Lucașfărul* și o prezentare a vieții și operei); [„**Antologie de basme populare românești**”] (**Tokio, 1978**, include *Făt-Frumos din lacrimă*, tr. Naomo Atsushi și Sumya Haruya); [„**Crestomație universală. Mari poeți ai lumii**”] (**Tokio, 1986-1988**, include *Rugăciunea unui dac, Glossă, Lacul*, tr. Sumya Haruya).

În **România**, revistele „Convorbiri literare” (Iași, **1939**), reproduce în facsimil *Peste vârfuri*, tr. G. Băgulescu, iar „România literară” relatează, în februarie 1984, despre Simpozionul de la **Tokio**, consacrat vieții și operei eminesciene ca valoare universală, pentru care au pledat universitarii Takeshi Shinmura, Atshushi Naomo, Haruya Sumiya și K. Boisno despre Eminescu și filozofia indiană, respectiv, limbajul poetic eminescian; în ianuarie **1989**, la Biblioteca Centrală Metropolitană s-a bucurat de o mare audiență expoziția „*Mihai Eminescu – Lucașfărul poeziei românești*”, cuprinzând imagini și volume în limba română și în alte limbi de circulație mondială, la inaugurare a conferențiat universitarul Atsushi Naono, după vernisaj a urmat un recital de lirică eminesciană, în japoneză și română, iar posturi de radio și televiziune „au transmis imagini de la expoziție și comentarii privind creația poetului național al românilor”; „*Ramuri*” (**Craiova, 1989**), publică *Odă în metru antic*, tr. Sumya Haruya, „*Steaua*” (**Cluj-Napoca, 1990**), publică *Odă în metru antic*, tr. Sumya Haruya. În **Republica Moldova**, „*Literatura și arta*” (**Chișinău, 4-1989**) publică *Glossă*, tr. S. Haruya, iar *Corpus Eminescu*, vol. IX (**2000, Chișinău-coed. București**), include *Kamadeva, La steaua, Lacul, Glossă*, tr. Sumya Haruya. Ampla prezentare a lui Eminescu din enciclopedia multilingvă „*Wikipedia*” este însoțită de un număr mare de surse cu informații „ascunse” despre Eminescu. Unul dintre linkuri, „amazon.com”, indică lista

țărilor în care prin cooperare editorială circulă aceste surse (în ordinea afișată: Italia, Japonia, Mexic, Olanda, Spania, Regatul Unit), alături de recomandarea ediției „*M. Eminescu. Poems*” (2000, **Iași-Oxford-Portland-Oregon**). Recent a fost remarcată sinteza despre *Eminescu în Japonia*, în „THE INTERNATIONAL CONTEST „ART & LIFE”, JAPAN” (iunie 2015).

La solicitarea pe Google, „Eminescu – Japonia”, ca și în cazul altor țări, sunt prezentate noutăți de ultimă oră • peste 50 de imagini, „Fotografii de referință”, între care grupajul, – „*Eminescu... nins de flori albe de cireș*” (sakura) • Sub genericul „*Japonia nu are un poet de felul lui Eminescu*”, între altele se afirmă: „În Eminescu văd anumite puncte de convergență dintre Occident și Orient. Dorul de Nirvana din **Odă – în metru antic** se conjugă cu o energică acțiune de recuperare a Eului: **Pe mine mie redă-mă**. Versul acesta răstoarnă părerea despre pura cufundare a eului eminescian în Nirvana. Prin urmare, e mai mult decât o gândire orientală în acest strigăt final...Până acum, Eminescu a fost tradus puțin în Japonia, spre deosebire de Creangă. Antologia poeziei universale din 1960 oferă cititorului nipon un grupaj deloc reprezentativ în poezia sa – aici au apărut **Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie, Lacul, Somnoroase păsărele, Mai am un singur dor, Ai noștri tineri, Revedere, La Steaua** – în traducerea lui Tonaka Harumy, lingvist și filolog de limbă engleză și limbi romanice...Traducerea lui Eminescu în Japonia e încă o lucrare a viitorului” • „După ce a ajuns să fie tradus chiar și în limba japoneză, marele poet **Mihai Eminescu ar putea intra în Cartea Recordurilor**”. Motivul: o cărțuție de 3 pe 3 milimetri, pe care se află scrise toate cele 98 de strofe ale poemului „**Luceafărul**”. Particularitatea cărții este că nu poate fi citită decât cu ajutorul microscopului. „*Dimensiunile sunt de 3 pe 3 milimetri. S-a lucrat la ea timp de un an și opt luni, fiind scrise câte șase strofe pe pagină. Pentru scriere s-au folosit fire de păr de ied și poate fi citită numai la microscop...Până când vom avea un răspuns de la reprezentanții Guinness World Records, aflăm că opera „Luceafărul” este la mare căutare în Japonia*” (2011, 2278 afișări).

3. În **LIMBA COREEANĂ** (familia altaică „izolată”, **R.P.D, Coreea**, de Nord, cap. **Phenian**, 23,3 milioane de vorbitori și **Republica Coreea**, de Sud, 49 milioane de locuitori, capitala **Seul**), funcție de datele identificate, agențiile internaționale de presă și mass-media, începând din anii '60, cu deosebire în anul aniversar, **1964**,

publicațiile bucureștene („Munkasélet” „Gazeta literară”, „Luceafărul”) relatează despre „Sărbătorirea lui Eminescu” în capitala R.P.D. Coreeană, la **Phenian**: „Uniunea scriitorilor a comemorat, în cadru festiv, 75 de ani de la moartea lui Mihai Eminescu”. Alte surse consemnau că festivități similare au avut loc și „la Moscova, Budapesta, Sofia, Berlin, Montevideo, Viena, Helsinki, Tirana, **Phenian**”, cu acest prilej, „*poeziile traduse au purtat mesajul eminescian în lume*”. Știri similare mai apar în **1989** despre festivitățile naționale-coreene și internaționale, patronate de UNESCO, în „Anul Centenar Eminescu”, consacrate poetului român, organizate la **Phenian, Seul** și în alte localități, reflectate în articole de presă, emisiuni la radio, conferințe și recitări din poeziile eminesciene în limba coreeană.

În ajunul centenarului morții poetului român, preocuparea științifică pentru valorificarea moștenirii sale literare a fost finalizată într-o **teză de doctorat**, însă susținută și publicată în Germania, țara care l-a lansat pe Eminescu în lumea literară din Europa secolului XIX. Se apreciază că prin această exegeză academică, opera eminesciană a fost promovată, nu numai în literatura coreeană, ci și în cea europeană și asiatică, în care India, China, Japonia și Singapore i-au publicat și consacrat opera ca valoare universală. Apariția exegezei coreene despre Eminescu, remarcată ca eveniment cultural de excepție, aparține actualului profesor al Universității din Seul, dr. Song-Ki Kim, intitulată „*Eminescu und So-Wól Kim*” (teză de doctorat susținută și publicată la Universitatea din **Freiburg, în 1986**, prefața și notele autorului indicând o amplă bibliografie la zi despre Eminescu și So-Wol Kim), de altfel, apreciat ca un „studiu de literatură comparată despre doi lirici clasici ai literaturii române și coreene de valoare universală”. Pentru a susține compatibilitatea celor doi lirici clasici ai literaturii universale, de acum doctorul în științe filologice coreean, Song-Ki Kim a venit chiar la Universitatea din București să-și prezinte demonstrația. Cu acest prilej, capacitatea de exeget și-a dovedind-o și în alt studiu despre motivul „Moartea și natura”, în plan comparativ, în operele „*Vântul funerar*” de Hwang Dong Gyu și „*Mai am un singur dor*” de Mihai Eminescu, publicat în „Analele Universității București”, seria Limba și literatura română (apud „Wikipedia”, în cadrul unui amplu articol despre viața, opera și valoarea universală a operei eminesciene).

4. În LIMBA MONGOLĂ (familia altaică, ramura mongolă, **Mongolia**, 2,9 milioane de locuitori, capitala Ulan Bator, dar 2 mil. vorbitori există și în China, Afganistan, Rusia), publicația [„Cultura și literatura”] (**Ulan Bator, 1960**), include

Povestea codrului, în traducerea lui D. Gombojaev. Periodice și radioul din capitala **Ulan Bator** relatează despre festivitățile prilejuite de „**Centenarul Mihai Eminescu**” din 1989: manifestarea culturală de amploare, „Anul Eminescu” are loc sub egida **Uniunii Scriitorilor din Mongolia, în cadrul căreia vicepreședintele D. Garmaa susține o conferință** (cf. „România literară”, „Lucefărul”), de asemenea o emisiune specială la radio, traduceri și articole în presă, recitaluri de poezie în limbile română și mongolă, o expoziție de fotografii. La solicitarea pe Google, „Mongolia – Eminescu”, din cele peste 400 de poziții, peste 60 îl reprezintă în diferite ipostaze, – înscrisuri și imagini. Mass-media online relatează despre participarea activă a lui **Mend Ooyo Gombojav, președintele Academiei de Științe din Mongolia, la Festivalul Mondial de poezie „Mihai Eminescu”** (organizat, între 16-18 septembrie 2014, de Biblioteca județeană și Academia Internațională „Mihai Eminescu” din Craiova), alături de „**poeți de renume mondial și renumiți oameni de cultură** din îndepărtata Coreei, din **Mongolia** și până în America Latină, din Noua Zeelandă la Atlantic, precum: Aad (Liban), Adonis (Franța), Mamta Agarwal (India), Hai An (China), Ataol Behramoglu (Turcia), Vincenzo Bianchi (Italia), Vladas Braziumas (Lituania), Nicole Brossard (Canada), Ding Cheng (China), Nicolae Dabija (Republica Moldova), Germain Droogenbroodt (Spania), Michael Harlow (Noua Zeelandă), Gaetano Longo (Italia), Yong Tae Min (Coreea de Sud), Knut Odegard (Norvegia), Sreten Perovic (Munte negru), Milan Richter (Slovacia), Amadou Lamine Sall (Senegal), Veaceslav Samoșkin (Federația Rusă), Rade Siljan (Macedonia), Ognean Stamboliev (Bulgaria), Juri Talvet (Estonia), Nedeljko Terzic (Serbia), Istvan Turczi (Ungaria), Yu Yu (China), Peter Waugh (Anglia), Justo Jorje Padron (Spania) ș.a. (apud „Festival Mondial de Poezie „Mihai Eminescu” a făcut înconjurul lumii”, în publicația „Lupta”, 24.10.2014). Ultima sursă consultată, „Tribuna învățământului” (București, 26 noiembrie 2014) ne oferă traducerea poeziei „**Și dacă**”, în limba mongolă, publicată în 1983 de revista literară „Shu guang” („Zorii”) a Uniunii Scriitorilor Chinezi, Filiala Regiunii Autonome Xinjiang – Uygură, din Nord Vestul Chinei (parte din fostul Imperiu mongol Uygur). La data apariției traducerii eminesciene, revista era editată în cele patru limbi, corespunzătoare etniilor majoritare din această Regiune Xinjiang-Uygură: chineză, kazahă, uigură și **mongolă**.

5 În **LIMBA VIETNAMEZĂ** (ramura mon-khmer, prima limbă 65,7 milioane de vorbitori, **Vietnam**), încă din **1961**, poetul a fost mai bine cunoscut prin traduceri și conferințe, organizate în capitala **Hanoi**, iar în **1989** prin acțiuni de popularizare a vieții și operei poetului român, cu prilejul „Anului Eminescu”, Centenar celebrat de UNESCO. Publicația [„Magazin literar vietnamez de literatură străină”] (**Hanoi, 2000**) dedică un număr întreg literaturii române, în centrul atenției aflându-se traducerile din Eminescu și ecoul acestora în lume (cf. „Semne”, online, 2004). Volume apar tot la **Hanoi: *Tù Vá buôn vọng nẻo đời* (Poezii, Hanoi, 1992**, include nota editorului în engleză și vietnameză, note în vietnameză, alte note biobibliografice și 26 traduceri de Thù Dâu, Búi Hanh Câm ș.a.), de asemenea *Mihai Eminescu. Thố Tinh* (**Hanoi, 2000**, 31 texte bilingve în română-vietnameză și 10 texte numai în vietnameză, eseuri finale în engleză și în vietnameză de Pham Viét Dào, Nguien Huan Sanh, Nguien Van Dan, iar prefața de C. Lupeanu). Din acest ultim volum apărut la Hanoi, *Corpus Eminescu*, vol. IX (**Chișinău-coed. București, 2000**), reproduce studiul *Parfumul oriental în poezia lui Eminescu* de Pham Viét Dào, tradus din vietnameză și ilustrat cu poeziile analizate, *Sara pe deal, La steaua, Mai am un singur dor, Pe lângă plopii fără soț*. Tot aici, ca texte independente, în facsimil vietnamez, sunt reproduse *Sara pe deal, La steaua, Mai am un singur dor, Pe lângă plopii fără soț*, tr. Pham Viét Dào. Enciclopedia „Wikipedia” prezintă amplu viața și opera lui Eminescu.

6. În **LIMBA INDONEZIANĂ** (bahasa-indonezia, din familia astro-indoneziană, ramura indoneziană, indoneziana modernă, variantă a limbii malaeze moderne, din 1928 numită „*bahasa*” *Indonezia* – bahasa înseamnă „limbă” – ca prima limbă a 22,8 milioane de orbitori și a doua limbă a peste 140 milioane de locuitori, Indonezia, capitala Jakarta) am remarcat o primă sinteză oficială, privind recunoașterea valorii universale a lui Eminescu, în „*Ensiklopedia Indonesia*”, vol. I (f. l. **1955**). Traduceri și comentarii publică periodicele din **Jakarta**, „*Harian Rakjat*” (**1960**, un articol și poemul *Împărat și proletar*, în traducerea lui Anantaguna și Warjanto), „*Merdeka Minggu*” (**1960**, articol), „*Suluh Indonesia*” (**1960**, articol), „*Glasul patriei*” (**Berlin-București, 1960**), relatează că „La Facultatea de Litere a Universității <Indonezia>” din Jakarta a avut loc o amplă acțiune de aniversare a 110 ani de la nașterea lui Eminescu”. Enciclopedia „Wikipedia” îi consacră lui Eminescu un articol.

7. În **LIMBA MALAEZĂ** (sau bahasa melayu, ramură indoneziană, oficială în **Federația Malaieză**, 24,8 milioane de locuitori, capitala **Putrajaya**, ca primă limbă pentru 7 milioane de locuitori și limba a doua pentru 3 milioane de locuitori, engleza fiind prima limbă de comunicare interetnică), interesul pentru Eminescu s-a manifestat odată cu încheierea acordului dintre organismele de profil malaieziene și enciclopedia internațională online, „Wikipedia”, – de a prezenta în paginile acesteia articolul despre Eminescu, cu accent pe viața și opera sa, activitatea la „Junimea” și la ziarul „Timpul”, impunându-se ca „poet, nuvelist, jurnalist, cel mai faimos, influent, respectat în România și Republica Moldova”. Capodoperele citate sunt *„Bintang kejora – Luceafărul, 5 Satires, Ode in anticiem meter*, 12 surse bibliografice, majoritatea în limba engleză, oficială în Malaiezia. Temele curente sunt „ascunse” în link-uri despre dezbaterile privind „Poetul național” al României; „Eminescu, o victimă politică”; „asasinarea lui Eminescu”; „164 ani de la nașterea Poetului, prozatorului, dramaturgului și jurnalistului Mihai Eminescu”; „Melodii pe versuri de Eminescu”, pe YouTube. Site-urile despre Malaiezia și Eminescu, în contextul relațiilor bilaterale, culturale și economice, de pildă, „Delegația malaieziană a fost condusă de Juhar Mahiruddin, Guvernatorul Statului Sabah, care a fost însoțit de ambasadorul României în Malaiezia și reprezentantul Ambasadei Malaieziei în România, precum și oameni de afaceri malaiezieni, o atenție deosebită fiind acordată promovării relațiilor bilaterale” (orașul cultural, Iașul a fost preferat mai ales „prin prisma studenților care vin să studieze la Universitatea de Medicină și Farmacie”). Sunt numeroase „știrile” despre actualitatea lui Eminescu, prin acțiuni – la recomandarea UNESCO sau din inițiativă proprie – de sărbătorire a „Zilei de naștere a lui Eminescu, devenită și Ziua Culturii Naționale”; despre comemorarea zilei „trecerii lui în eternitate”; despre „interviul ambasadorului Marii Britanii la București, – acesta a recitat versuri de Eminescu”; la „Invitația lansată de președintele Asociației „Mihai Eminescu” din Viena, Marele poet național Mihai Eminescu a fost omagiat în orașul studenției sale, unde există un bust, dar și un monument Eminescu”, la acțiune participând „oameni de cultură, dar și spectatori care se regăsesc, de fiecare dată, în versurile eminesciene”; „Poetul național Mihai Eminescu este sărbătorit în Ucraina după calendarul vechi. Cum 28 ianuarie a picat în zi de lucru, concursul literar itinerant din acest an, ediția a VIII-a se desfășoară sâmbătă 1 februarie”; „Poetul M. Eminescu va fi comemorat în Parcul din Chișinău, pe Aleea Clasicilor Literaturii Române”; la Ierusalim, pe peretele unei niște nu departe de Mormântul Mântuitorului, e harta României, marcarea granițelor cu panglică tricolor, la mijlocul țării Maica Domnului cu pruncu-n brațe, iar în partea de jos

versuri eminesciene din „Ce-ți doresc eu, ție, dulce Românie „ și „Rugăciune”; „Imagini pentru Eminescu în Malaiezia”, 83 din câteva sute; „Ediție Eminescu bi și trilingvă electronică la Bruxelles”; poetul turc Ali Narçyn a tradus *Scrisoarea III* de Eminescu, pe care o va include în volumul de poezii eminesciene; „Eminescu și Imperiul Otoman”, declara traducătorul agențiilor de presă, **„în ciuda criticilor pe care Eminescu le aduce în poezie Imperiului Otoman, poporul turc are dreptul de a cunoaște opera eminesciană”**; „Ziua lui Eminescu și a Culturii Române sărbătorită la Școala numărul 1 din Beijing”; **„Album 2012. Mihai Eminescu în grafica mondială”, 2000 desene, 1500 de graficieni din 141 de țări, inclusiv din Malaiezia.**

8. În LIMBA MALGAȘĂ (malagasy, familia austroneziană, ramura indoneziană de Vest, grupul hesperonesian, **Madagascar**, capitala Antananarivo, stat insular din S V Oceanului Indian S E Africii, a patra insulă ca mărime a Globului, peste 19 mil. locuitori; conform Constituției din 2007, în Madagascar limba națională este malgașa, iar limbile oficiale sunt malgașa, franceza și engleza; limba malgașă se mai vorbește în insulele Comore, sistemul de scriere este alfabetul latin) o prezentare sumară a vieții și operei lui Mihai Eminescu realizează, începând din februarie 2010, în enciclopedia internațională online Wikipedia, – date sumare: scriitor, poet național al României, născut la 15 ianuarie 1850, moare la 15 iunie 1889 la București. O indicație expresă trimite la un text „ascuns” mai amplu despre „Mihai Eminescu poetul, prozatorul, ziaristul...”. Există posibilitatea ca textul despre Eminescu în cele 47 de limbi din „Wikipedia”, în care este prezentat Eminescu, să fie tradus, în și din aceste limbi, în 90 de limbi (cf Anexe), pe baza unui program de traducere automată, prin simpla accesare pe Google, „translate”, implicit amplul text din limba română în malgașă (pentru cunoscătorii limbilor co-officiale din Madagascar, franceza și engleza, pot apela direct la amplele texte existente în aceste limbi).

9. În LIMBA CAMBODGIANĂ (khmeră, kampuchiană, grupul mon-khmer, Cambodgia, 13 milioane de locuitori) agențiile internaționale de presă au difuzat informații, potrivit cărora mijloacele mass-media (presa, radioul, televiziunea) din capitala **Phnom Penh** au realizat emisiuni speciale, consacrate festivităților care au marcat 75 și 100 de ani de la stingerea din viață a lui Mihai Eminescu. În „Anul

Eminescu”, 1989, la recomandarea UNESCO, s-au organizat acțiuni de omagiere, la care s-au prezentat expuneri despre viața și opera lui, recitaluri de poezie eminesciană, în limbile română și cambodgiană.

10. În **LIMBA THAI** (familia sino-tibetană, ramura kam-taithailandeză, Thailanda, 65 milioane de vorbitori) se publică *[Luceafărul]-Hyperion* (**Bangkok, 1989**, cuprinde *Luceafărul* și *La steaua*, prefață și text paralel în limbile engleză, traducere Leon Levițchi și thai-thailandeză, traducere Montri Umavijani, Thanpuyng Somroj Swasdikul na Ayudhya, Uuthai Sindhusarn, iar prefața de Montri Umavijani). Același Montri Umavijani mai publică „A long, old Roman Road” (**Bangkok, 1989**, o cronică a călătoriei sale prin România, care cuprinde și un capitol despre festivitățile prilejuite de Centenarul Eminescu, ilustrat cu versuri proprii, dedicate lui Mihai Eminescu). În acest volum autorul mai relatează despre o seară culturală din 25 aprilie **1989**, în capitala Bangkok, cu ocazia Centenarului Eminescu, la care dintre cei aproape 50 de scriitori din Thailanda prezenți, 15 au susținut scurte intervenții, printre care și Montri Umavijani. Poeziile recitate, *La steaua, Criticilor mei, Lacul, Stelele-n cer, Mai am un singur dor, Povestea codrului, Și dacă, Despărțire, Când amintirile, Odă în metru antic, O, mamă, Kamadeva*, ulterior au apărut în volumul „Thai Romanian cultural night, April 25 1991”). Volumul *Poems* (**Bangkok, 1991**, ediție bilingvă thay/tailandeză și engleză) cuprinde mesajul ambasadorului Petru Mateescu, prefață și 12 traduceri de Montri Umavijani. Ecourile acestui volum eminescian au avut o semnificație aparte, prelungită în timp și spațiu geografic. Amintim doar „**Anul Eminescu**”, **2000**, cu care prilej *Corpus Eminescu*, vol. IX (co-editat la **Chișinău-București**) a reprodus *Luceafărul* și *La steaua*, în traducerea lui Montri Umavijani. Conform agenției de presă, „Amos Nevs”, **marcarea Zilei Naționale a României** a fost sărbătorită, începând din 20.11.2003, la sediul "Siam Society" din Bangkok. La prestigioasa fundație culturală thailandeză, sub patronaj regal, a fost prezentată „o conferință referitoare la viața și opera marelui poet român Mihai Eminescu, în fața unei audiențe alcătuite din **reprezentanți ai cercurilor academice și universitare, ai societății civile, precum și ai Corpului Diplomatic acreditat la Bangkok**. După expunerea ambasadorului român, cunoscutul poet thailandez, Montri Umavijani, traducător al operei eminesciene, a făcut scurte comentarii și a recitat fragmente din „*Luceafărul*” în limba thai. Seara culturală românească s-a încheiat cu proiectarea video a unor imagini din România.

În loc de POSTFAȚĂ

Incitat de valoarea documentară a prezentei lucrări de sinteză, a cercetătorului științific conf. univ. dr. Dumitru Copilu-Copillin, merită să pună în lumină valoarea universală a poetului național al României – printr-o cercetare de teren, migăloasă, și savantă, a modului cum a fost și este receptat, în Țară și peste hotare Mihai Eminescu – redau mai jos câteva gânduri, modeste, fugare și departe de a epuiza un subiect mai nou apărut în eminescologia românească. Prin aceste gânduri doresc a reține atenția cititorului creștin responsabil asupra complexității ideatice prin care marele poet se impune tuturor conștiințelor netrucate, drept un creștin inițiat în misterul divin, într-un moment de „Revelație” din tinerețe, cu urmări asupra potențialului său uman și creator, supradimensional.

În **Postfață** încercăm să abordăm unele aspecte, legate de tema cărții, apelând la câteva aprecieri generale și încercând să argumentăm afirmațiile autorului, printr-o analiză sumară, pe text și printr-o decriptare a câtorva aspecte, legate de unul din poemele marelui poet.

1. Aprecieri generale, inclusiv, pe baza datelor din cartea de față, despre destinul universal al moștenirii culturale eminesciene, însoțite de considerații personale privind „*fenomenul Revelației*”, petrecut în viața adolescentului Eminescu, pe când trecea din Transilvania vasală spre România liberă, poposind, se pare, în Munții Cindrel din Carpații Meridionali. Aici, după umila noastră părere, este posibil să se fi desăvârșit înduhovnicirea de care poetul avea nevoie, pentru a putea participa plenar la copleșitorul „*fenomen al Revelației*”, în anul 1867. Acest fenomen fiind prezentat mai detaliat în carte – dar încheiat cu fireasca întrebare a fizicianului Ioan Câmpan, în cartea sa, citată, „Eminescu. Magul călător”, în care abordează problema „Revelației”, – dar ***de unde știa adolescentul Eminescu toate acestea?*** – încercăm să **răspundem printr-o decriptare interpretată a textelor, scrise de poet, imediat după 1867 și ascunse**, în mod deliberat, de ochii lumii; după anul binecuvântat, 1867, poetul scrie

grandioase poeme precum *Memento mori*, dar și poezii, care sunt menționate în prefața autorului, noi punând accent – într-un spațiu restrâns, ca mostră de explicare – pe decriptarea, așadar parțială – a altui poem din aceeași perioadă, „*Povestea Magului călător în stele*”.

După cum se știe, îndemnul filozofului Constantin Noica, de **a-l cunoaște pe Eminescu, mai bine, noi înșine și de a-l face mai bine cunoscut lumii**, eminescologul Edgar Papu l-a preluat, ca pe un obiectiv de interes științific. Iată ce afirmă acesta: „*Adevărat, există un izbitor decalaj între valoarea universală a poetului și corespunzătoarea sa circulație universală care mai lasă de dorit. Pentru cunoașterea circuitului universal al operei sale se cere însă ca, în țara din care face parte poetul, înalta valoare a creației lui Eminescu și consacrarea ei universală să se bucure deopotrivă de o apreciere de același nivel cu difuzarea sa universală*”. Obiectivul formulat astfel de Edgar Papu l-am regăsit – confirmat și realizat – în edițiile I - III a cărții de față.

Parcurgând paginile acestei cărți, elaborată timp de câteva decenii de cercetătorul științific și universitarul Dumitru Copilu-Copillin, interesul crescând pentru lectura datelor privind receptarea universală a operei poetului-filosof, mi-a confirmat adevărul despre destinul postum al lui Eminescu, în care credeam, dar nu am avut până acum argumentul documentar convingător și, în consecință, prilejul mai potrivit ca în momentul de față să-l și mărturisesc.

Mai întâi o reflecție generală, întărită de argumentele oferite și de cartea de față, – comparativ cu Dante, Shakespeare și Homer, sau oricare altă mare personalitate cu perspective de a aspira la universalitate, ne permitem să afirmăm că Eminescu este suma lor, întrucât el vibrează la unison cu duhul care-l inspiră, rămânând, în același timp, un geniu cantonat pe toate dimensiunile de manifestare ale acelor. Structura lui vădit harică ne impune a nu-l compara decât cu sine. Toți ceilalți manifestă doar o parte din harul care se revarsă nesfârșit prin Eminescu, aspect care nu-i face mai mici decât sunt, dar nu pot fi comparați cu Eminescu, oricât de multă bunăvoință am avea. Eminescu se mișcă între coordonatele harice ale Cuvântului manifestat, pe care – așa cum mărturisește în poezia „*Preot și filosof*” – îl aude și pricepe șoapta misterului divin.

Așa lucrează Poetul nepereche și Geniul universal, – într-o limbă cu circulație restrânsă înaltă cuvânt cu putere miraculoasă, iar dintr-o țară mică ridică vorbitori, care dovedesc că au înțeles ceva din măreția tainică a Cuvântului lui

Dumnezeu pus, prin poet în adâncurile versului eminescian, atât de încifrat haric. Ca să poți să te adăpostești la poala acestui nespus de mare poet-filosof și „**Preot deșteptării noastre, semnelor vremii poet**” („Epigonii”), trebuie să fii bine acomodat cu apoftegmele Marilor Bătrâni, cu poezia sacră, cu poeziile mariologice și Poemele Luminii, în paralel cu învățăturile renumiților Sf. Cuv. Părinți stâlpnici.

2. Argumente – analiză – decriptare. Comentariu original privind „**Povestea magului călător în stele**” * Redăm, în continuare, fragmente de comentariu, ca exemplu de **analiză** a unui singur poem „tainic”, din creația eminesciană, structurat în trei **Cânturi**, ce însumează peste **960** de versuri. Acest grandios **Poem, scris după momentul revelației din 1867, reprezintă una din dovezile dobândirii unui potențial uman și creator incomensurabil**, care se pretează – datorită tematicii speciale – la o profundă **tâlcuire hermeneutică și duhovnicească** (paralelă și nu similară cu formula cunoscutului criptolog, Ilie Torsan, pentru a „sparge” textele cu cifru ale unor mari poeți români, îndeosebi ale lui Eminescu, aplicând șirurile Fibonacci [1175-1240] în domeniul poeziei, n. a., D. C-Copillin). Vom încerca, să aducem, în atenție, doar câteva din aceste copleșitoare **aspecte cifrate**. Un prim aspect care frapează, în mod deosebit, ține de modul complex în care ne apare **structura Poemului** (Versiunea din ediția postumă, *Preot și filosof*, Ed. Simplu, 2008, cu numerotarea versurilor) * **Cântul I** conține **128** de versuri distribuite în **16** strofe a câte **8** versuri strofa. **128** (în numerologia creștină, n. red.) este **2**, **16** este **7**, iar **8** rămâne ca atare; la o analiză numerologică rezultă că poetul mag vrea să ne atenționeze că se află în fața lui Hristos-Dumnezeu, indicat atât prin numărul doi, care semnifică cele două firi ale Domnului, cea umană și cea divină, cât și prin numărul șapte, iar întrucât cele **128** de versuri sunt împărțite în strofe de câte **8** versuri, aceasta vrea să însemne că poetul este pregătit ca, în prezența Domnului, să participe la *Judecata de apoi*, indicată de numărul **8** * **Cântul II** conține **419** versuri distribuite în **11** strofe a câte **5** versuri strofa; **23** de strofe a câte **8** versuri strofa și respectiv **36** de strofe a câte **5** versuri strofa. Numerologic, **419** este **14**, adică **5**, iar numărul **5** semnifică: *Dumnezeu în mijlocul nostru*, aspect reflectat pe deplin de poet, prin faptul că pe tot parcursul inițierii magului, care nu-i altul decât poetul, este prezent zeul. Inițierea este indicată prin numerele **23=5** sau **6** și ea se face astfel încât magul-poet are mereu prezentă ziua Judecății de apoi, indicată prin strofele de câte **8** versuri. Magului inițiat duhovnicește îi este descoperită *desăvârșirea lui Dumnezeu*, prezentă și lucrătoare, în Creație, indicată prin numărul **36=9** * **Cântul III** conține **297** de versuri distribuite în **38** de strofe a câte **4** versuri, urmate de o

strofă cu **5** versuri și una cu **6** versuri, apoi **2** strofe a câte **5** versuri, urmate și acestea de o strofă cu **6** versuri, după care urmează o strofă cu **7** versuri, o prozodie cu **33** de versuri, o alta de **18** versuri, după care poetul introduce o strofă cu **4** versuri urmată de o prozodie de **16** versuri și **5** strofe a câte **8** versuri. Așa cum se poate vedea, aspectele numerologice sunt mult amplificate, în acest ultim Cânt, dar ele au o coerență copleșitoare, coerență pe care doar un om înduhovnicit, prin care lucrează și vorbește, neconținut, Duhul lui Dumnezeu, o poate avea. Dar într-o analiză numerologică, **38=11=2**, care, în simbolica creștină, este cifra lui Dumnezeu Fiul sau Cuvântul, Acela Care este Lumina vie, în sânul Sf. Treimi. Este ca și cum poetul dorește să ne atragă atenția, prin aceste **38** de strofe de câte **4** versuri, că toată călătoria magului, creat de Dumnezeu și trăitor pe Pământul, semnat prin **4**, se face cu binecuvântarea Domnului Iisus Hristos, Cel în Care se manifestă **două Voințe**, cea divină și cea umană. Cum cifra **4** reprezintă totalitatea creată și revelată dar și sensul revelației, desăvârșit de Fiul Întrupat, poetul ne dă astfel cheia saltului deosebit pe care-l face, în planul cunoașterii tainelor, în anul 1867, anul despre care în cartea prefațată se spune, pe baza surselor citate, că nu se cunoaște unde a fost și ce a făcut Eminescu. Strofa, imediat următoare, de **5** versuri, consfințește prezența vie și lucrătoare – la înduhovnicirea magului – a lui Hristos-Dumnezeu, care face un act de recreare a magului, lucru semnat de strofa cu **6** versuri, **6** fiind simbolul creației. Amintim că cifra **5**, în simbolica creștină, este numărul harului divin. Lui **5** i se atribuie, în general, misterul Fecioarei Maria, asupra căreia a planat plenitudinea harului. Prin aceasta poetul voiește să ne spună că nici un nevoitor duhovnicesc nu poate să urce muntele desăvârșirii de sine și al cunoașterii lui Dumnezeu, cu Tainele pe care El ni le dăruiește, prin har divin, dacă, pe tot parcursul, întocmai ca și magul călător în stele, nu se bucură de prezența vie a Maicii Domnului în sufletul lui. După Biblie, **5** este simbol al Omului-Dumnezeu, Iisus Hristos, Acela Care a suferit cele **5 Plăgi** pe Cruce și al Fecioarei Maria, căreia poetul, inspirat de Duhul Sfânt, îi închină câteva poezii. Prin **5** poetul dorește să ne atragă atenția și să ne asigure, că după inițierea harică, în Sionul despătimit al magului călător în stele, se sălășluiește Viața divină cu Voința Sa divină, evidențiate de poet prin cele două strofe de câte **5** versuri, care urmează strofei de **6** versuri. Prin strofa de **6** versuri, poetul voiește să știm că deasupra omului nevoitor, în special, se află Harul original, Acela Care s-a aflat asupra omului la momentul creierii lui. Dar **6** este și cifra Luminii create, lumină care-l va însoții pe mag, în tot periplul său spiritual și duhovnicesc. Cum **6**, după Euclid este și primul număr perfect, nu mai este nici o surpriză că după tot periplul tainic, poetul mag ajunge desăvârșit, cât îi este

permis unui om al lui Dumnezeu. Ca și cum nu ar fi suficiente aceste date, poetul adaugă, imediat după strofa de **6 versuri**, ce urmează după cele două strofe de câte **5 versuri**, o strofă cu **7 versuri**. Numărul **7=3+4** este Numărul lui Hristos. Căci **Numărul 7** este și Simbol al Duhului Sfânt, răspândit în creație prin cele **7 daruri** sau virtuți duhovnicești, daruri pe care le va primi și poetul-mag. Totodată, prin **cifra 7**, poetul dorește să pună în evidență, în mod și mai explicit schimbarea totală a lui, după periplul stelar. **Numărul 7** este de asemenea număr perfect, care simbolizează, în egală măsură, abundența harului divin, aceea de care s-a bucurat și poetul * Remarcăm, doar în treacăt, că din cele trei numere care ne indică numărul de versete ale fiecărui Cânt, doar numărul **128** se află de **4 ori** în Biblie. În plus, conform sesizării matematicienilor, **128** este cel mai mare număr, care nu poate fi exprimat ca sumă de pătrate distincte. **Numărul 128** poate fi exprimat prin combinarea cifrelor sale cu operatori matematici, astfel: **128=2** la puterea **(8-1)**. **Numărul 128** are de asemenea caracteristica următoare. Plecând de la **1** și luând, de fiecare dată, dublul pătratului fiecăreia din cele trei cifre componente, se obține **128**, după cum urmează: **1** la puterea a doua x cu **2=1x2=2**; **2** la puterea a doua x cu **2=4x2=8**; **8** la puterea a doua x cu **2=64x2=128**. De asemenea, **128** este un număr **Zuckerman**, căci **1x2x8=16** este un divizor al lui **128**. Amintim că **128**, în tehnica de calcul, este mărimea, în biți, a unui format de date întregi, etc., etc.

Desigur, mai sunt deosebit de multe alte **aspecte** numerologice ale acestui Poem de excepție, dar am depășii, cu mult, spațiul afectat unei postfețe, de aceea vom da, în continuare, doar câteva **extrase dintr-un comentariu** mai amplu al Poemului (Textul poemului cu structura Cânturilor și numerotarea versurilor, de asemenea decriptarea altor texte poetice eminesciene, sunt publicate în revista online „Noi Dacii”, 2015, - www.noidacii.ro). * Poetul debutează în Poem cu referiri în primele versuri la simbolismul stelelor și al culorilor, **alb, blond, albastru**, zicând: „În vremi de mult trecute, când stelele din ceruri / Erau copile albe cu părul blond și des / Și coborând pe rază, Țara lor de misteruri / În marea cea albastră se cufundau ades.” Cufundarea deasă a stelelor copile albe în Marea cea albastră este, pentru neasemuitul poet, nu doar prilej de purificare tainică, ci și însumarea decriptării hermeneutice a îmbinării dintre simbolismul stelelor și cel al culorilor amintite, atât stelele cât și culorile fiind în strânsă legătură cu ontologia omului. * „Bătrânul împărat” ar putea fii Tatăl ceresc, iar tânărul, pe umerii căruia voiește să pună Imperiul ce-l poartă, „Imperiul gigantic, purpuriu-mpărătesc” nu este altul decât Fiul lui Dumnezeu Întrupat, Împăratul eliberator din întunericul păcatului, datorat lumii sau Satanei ce cu visuri și plăceri șirete te

îmbie. Căci zice poetul: „*El poate să aleagă-a plăcerilor șirag / Și-atunci devine umbră pe mână de mișei*”. * Poetul continuă să ne facă martori ai devenirii sale, întru ființă hristică, zicând: „*Și stâncile rupte-n cale-i s-așin / Cu pasul lui sigur prin râuri înoată, / Se-ndreaptă spre țelul cel mic și senin*”. Astfel putem spune că nimic nu stă în calea celui ce a început urcușul duhovnicesc, chiar dacă „*stâncele rupte-n cale-i s-așin*”. Redobândind discernământul, nevoitorul înduhovnicit își află „*blânda stea ce-n Cartea veșniciei e unită cu-a lui nume*” și înțelege „*că pentru el s-aprinde lumina ei de nea*”. Despățimit, nevoitorul odată cu primirea discernământului simte „*aripa îngerului*” păzitor, care-i mângâie fruntea, devenită netedă, ca urmare a urcușului duhovnicesc către „*țara steloasă și întinsă*”. * Inițiat în taina Muntelui desăvârșirii de sine, poetul scrie: „*Și cine-enigma vieții voiește s-o descuie, / Acela, acel Munte pe jos trebu-i să-l suie*”. El dovedește că stăpânea tainele urcușului duhovnicesc, despre care spune: „*M-oi duce pân-la poala a Muntelui Pion / Și-apoi pe jos, de-acolo eu muntele-am să sui, / C-a gândurilor mele aripe să le pui*”. * În Magul ajuns pe una din culmile duhovnicești „*razele sembină, se turbură se frâng / S-aud glasuri ușoare, ca arfe care plâng*”. Poetul, oricât de erudit și genial, nu ar fi putut, în veci să redea, cu atâta exactitate urcușul duhovnicesc, către omul cel nou, dacă Dumnezeu nu l-ar fi binecuvântat, ca să facă el însuși această fenomenală experiență în duh * Iată ce zice mai departe poetul: „*Când Dumnezeu creează de geniuri o ceată / Să cerce vrea p'oricare de-i rău ori de e bun, / Căci nu vrea să mai vadă cum a văzut odată / Că cete rele d'îngeri la glas nu se supun*”. Poetului despățimit, devenit Mag călător prin stele, Dumnezeu îi revelează una din Tainele Creației Sale permanente, aceea a geniilor, pe care le înzestrează cu amor divin, ca prin „*a lumii vamă*”, bolnav de iubire să coboare în corpurile doritoare, „*Cel Care aprinde luminile nestinse pe-a cerului cununi*” face și ca „*imperii întinse a Îngerilor buni*” să slujească celor smeriți și nevoitori. Poetul relatează, cu o forță lirică ieșită din comun, toată lucrarea tainică de inițiere hristică a sufletului – Mag călător prin stele, ajutându-l să-și desăvârșască acea calitate ontologică de suflet, doritor să devină suflet hristificat, în Imperiul Îngerilor buni. Poetul spune: „*Tu nu ai nici un înger, tu nu ai nici o stea*”. Dar chiar și așa atât Îngerul păzitor cât și steaua ta stau departe de tine, pentru că Domnul îți respectă liberul arbitru. Așadar Magul călător prin stele este chiar poetul Mihai Eminescu de mare este puterea pe care Dumnezeu a zidit-o în liberul arbitru al omului, întrucât atunci „*Când cartea lumii mare Dumnezeu o citește / Se 'mpiedică la cifra vieți-ți fără să vrea*”, pentru că ai căzut prin păcatul neascultării, atât de jos încât „*În planu-eterinității viața-ți greșeală este*”. Este atât de ticăloșită condiția omului căzut, încât „*Genii beau vinu-uitării, când se cobor din*

ceruri". Datorită milei divine deversată către omenire, prin genii „*Deschise-ți-s, nebându-l, a lumilor misteruri*”, căci tu-ncurci al „*veciniei, mult înțeleptul plan*”. * Oricât de păcătoși ar fi oamenii „*în sufletul lor, totuși, ei mari îs și distinși / Căci Dumnezeu, în lume, le ține loc de Tată / Și pune pe-a lor frunte gândirea lor bogată*”. Acesta este și crezul poetului inițiat duhovnicește * În versurile: „*Când mintea va cuprinde viața ta lumească, / Când corpul tău cădea-va de vreme risipit, / Vei coborî tu singur în viața-ți sufletească / Și vei dura în spațiu-i stelos nemărginit; / Cum Dumnezeu cuprinde cu viața lui cerească / Lumi, stele, timp și spațiu ș' atomul nezărit, / Cum toate-s el și dânsul în toate e cuprins / Astfel tu vei fi mare ca gândul tău întins*” ni se prezintă, în mod magistral imaginea de necuprins a omului (Eminescu, n.n.) hristificat. Faptul că „*Fantastic bătrânul s'ardică și blând / În aer înalță puternica-i vargă*” în timp ce „*razele albastre prin sală aleargă*” ne obligă să-nțelegem că ne aflăm în fața unei copleșitoare scene de urcuș duhovnicesc, în prezența harului, prin care poetul-mag este nu doar cufundat în cele mai tainice grote ale cunoașterii universale, ci este și înzestrat cu puterea și libertatea de a reda propria-i înduhovnicire și mulțimea cunoștințelor neștiute decât de Dumnezeu. Următoarele cinci strofe sunt o mostră a exactității clarvederii celui luat în duh. Mihai Eminescu descrie cu o luciditate, greu de imaginat, aspecte cosmice pe care doar un echipaj aflat într-o navă spațială, cu totul specială, le-ar putea reda. Este urcat, în duh, atât de sus, că de acolo de departe Pământul se contrage într-un punct, iar „*Căci lumi de departe în puncte se schimb*”. * „*Și sufletul liber privirea-i sântită*” este chipul clarvăzătorului, căci doar acesta „*O nalță pe stelnicul, marele plaiu*”, ca să admire „*O patrie nouă sublimă, iubită*”, plină de cântece îngerești, cum numai sfântului Andrei cel nebun după Hristos i-a fost dat să vadă și să relateze semenilor, cu circa 1200 de ani mai înainte. Ajuns aici poetul află „*Căci sorii scriu timpu'n acest univers*”. * Referitor la versurile „*din el ieși afară, / Pe-o piatră detunată el șede peste văi*”, „*Magul rămas în munte*” este de fapt poetul, care pentru a se desăvârșii duhovnicește a fost introdus în Peștera rezultată după ce piatra necunoașterii de sine a fost detunată. Acum, întrucât a dobândit statornicia în înălțimile duhovnicești, el poate să șadă pe piatra detunată peste văile ființării sale, de unde i se mângâie fruntea uscată, deoarece „*Codrii mângâiau, cu vânt de primăvară / A lui frunte uscată, adâncii ochi ai săi*”, ca privirea-i să devină privirea limpede și înainte văzătoare a omului cel nou. * A ieși afară, pe o piatră detunată, în acest caz, înseamnă a părăsi omul cel vechi și a te așeza, cu smerită cugetare, pe piatra detunată, nu doar ca Piatră, ci și ca „*O stea, vultur de aur, cu-aripele de foc*”. Simbolismul creștin al Vulturului de aur, cât și al „Aripelor” și al Focului, întăresc și lămuresc, pe deplin cele

afirmate de noi în această încercare de tâlcuire a versului eminescian (vezi „Dicționarul de Simboluri literare”, etc.). Semnificația poetului mag „șezând călare” pe o stea, vultur de aur, cu aripile de foc, și zburând în infinit printre „Stelele sclipeau sfinte și’n cale-i făceau loc”, cumulează toată simbolistica creștină a stelei, a vulturului de aur cu aripi de foc, a calului, a zborului, a stelelor sfinte, simbolistică departe de orice interpretare sau mai bine zis speculație ufologică.

3. Concluzii: * **a.** de fapt **mai întâi o întrebare**, care rămâne fără răspuns, dacă nu sunt înțelese cele schițate de noi: **adolescentul** de 16-17 ani, liceanul **Eminescu, de unde intuia LOCUL** (cf. Iconografie, Foto 2 a., adică **Havila/Vlahia - menționată în Biblie** sau **lumea stelară a magului călător**) **IZVORUL UNOR ADEVĂRURI și subtilități inestimabile** - unele dintre ele confirmate, iată, de știința veacului nostru – care să le transpună în opere grandioase într-o perioadă care începe după dispariția sa din văzul biografilor, toate ca efect al fenomenului revelației din 1867; * **b.** Poezia eminesciană, cu precădere, dar și cea a altor poeți români recunoscuți, este o voce distinctă dintr-un Proiect creștin european, în revelarea adevărului. Înzestrat cu înțelepciunea de a răsfrânge formele comunicării cu frumosul ideal, și adevărul haric, divin (Euharistia, Kenoza, Epifania, Epectaza), în tiparele limbii române, și cu un plus inconfundabil în Opera lui Eminescu, spiritul religios a contribuit în mod decisiv la apariția și dezvoltarea literaturii și a celorlalte arte, la cristalizarea ființei morale a neamului românesc, a instaurat ordinea sânguinței și a favorizat deschiderea ontologică către toate orizonturile de cultură adevărată. * Tipul de discurs abordat de Eminescu, în fața „fenomenului Revelației” la care a participat pe deplin, este discursul trezvitorului duhovnicesc, care permite, justifică și oferă contextul potrivit pentru un Studiu al relației dintre rațiune și credință. Situată pe o treaptă superioară a contemplării, în duh, i-a permis folosirea gândirii critice, care i-a rămas activă până la ultimele clipe de viață, în ciuda detractorilor care-l considerau nebun. Pentru Eminescu, raportul dintre rațiune și credință este unul profund duhovnicesc. El a fost o adevărată persoană dialogică, responsabilă, după modelul hristic, în stare să se jertfească, până la jertfa de sine, pentru neam și Țara sfântă, România. * Fericită și mai mult decât fructuoasă combinație dintre revelație și cugetare, i-a permis lui Eminescu, ca după ce a definitivat dialogul dintre credință și rațiune, în lăuntrul sufletului său despătimit, să spună: „Văd în lume și în lucruri numai sâmburul și-ideea; / Prototipu-l văd în toate”, fiindcă „În sublime revelații a

misterului etern.../ Închin viața cugetării, un Pitagora modern” („Antropomorfism”).

Opera poetică, filosofică și eseistică, a lui Mihai Eminescu, așa cum parțial am văzut, este circumscrisă simbolurilor culturale, care definesc, cu precădere ființa profundă românească, dar și simbolurilor universale ale marilor culturi și civilizații, pe care le folosește, ca nimeni altul * Spațiu poetic eminescian este unul profund național, dar cu reverberații de necontestat, în universal, este un spațiu deosebit de armonios calcat pe nedefinitul cosmogonic, legat în permanență de profunzimea ontologică ale omului, pe care le raportează neîncetat la neamul și Creatorul său, cu forța și acuratețea sufletului înduhovnicit * Coordonatele istorice și stilistice ale operei lui Eminescu ies din rudimentele academice, întrucât sunt profund subordonate sacrului. De aceea metafora sacră este prezentă, la tot locul, în opera neprețuitului poet și filosof român * Cultura și creația eminesciană este o cultură și o creație profund duhovnicească și în mare parte subtil **codificată, așa încât ea nu poate fi abordată precum o lectură oarecare, ci dispunând de mijloace de care a dispus Mihai Eminescu, mijloace care dețin cheia codurilor și simbolurilor folosite de inegalabilul poet * În toată opera sa grandioasă, nu odată **Eminescu pare că se oprește, din cele lumești ca un străbătut de o revelație**. Cititorul avizat, dotat cu dragoste de a descoperii adevăruri ființiale, îmbrăcate în frumos divin, nu odată va constata că **Eminescu „Simțea foarte deslușit o nemărginită mulțumire ca și când încetul cu încetul întreaga lui ființă s-ar fi topit într-o imensă revelație”**, după cum spune Liviu Rebreanu, dând la iveală nemărginirea unui talent haric * De aceea, în ce privește fenomenul „*Revelației*” din viața și opera adolescentului Eminescu - „*Revelație*” la care îndreptățit și meritoriu face aluzie cartea de față - susținem că proaspătul debutant în poezie, atunci ascuns de ochii biografilor aproape un an de zile, pe când, în trecerea din Transilvania vasală spre România liberă, se afla în Munții Cindrel din Carpații Meridionali, a fost martorul unei *Revelații* profunde, care i-a marcat, pentru veșnicie Opera inconfundabilă.**

Cei care vor veni după noi și vor dori să știe asemenea adevăruri despre Eminescu se cuvine a face apel la eminescologi adevărați, precum Constantin Noica, iar mai recent Mihai Cimpoi, Theodor Codreanu, Nae Georgescu,

Constantin Barbu, etc. sau la sintezele documentare ale lui D. Copilu-Copillin, la care fac referire și cartea de față. Munca ieșită din comun a Prof. C. Barbu și cea a Prof. D. Copilu-Copillin, de **a-l reda pe Eminescu – cu argumente documentare – așa cum a fost el**, un geniu universal, avem convingerea că va rodi peste ani, în generațiile care nu vor mai fi dispuse să accepte neadevărurile despre inegalabilul poet, prozator, dramaturg, ziarist și filosof Mihai Eminescu.

Mihail-Nicolae Stanca

ICONOGRAFIE

*Așa, probabil, arăta Eminescu,
după ce s-a împărtășit cu adevărul misterului divin*

Foto 1. Marea Adunarea Națională de pe „Câmpia Libertății”, Blaj, 15 mai 1848

Eminescu în circuitul universal

Foto 2.a. Țara Havila (anagrama, -Vlahia) – Edenul (după surse antice)

Foto 2.b. Țara Havila – „Grădina Maicii Domnului”. Pictură, Ierusalim

ANEXE

1. INDICE de limbi, în ordine alfabetică

1. a. 80 de limbi, altele decât româna, în care Eminescu a fost tradus și comentat în publicații tipărite și online (paginația din textul tipărit)

1. Albaneză / 214	10. Bosniacă / 181
2. Arabă / 220	11. Bulgară / 175
3. Aragoneză / 138	12. Cambodgiană-khmeră / 251
4. Armeană / 230	13. Catalană / 139
5. Aromână / 149	14. Cehă / 176
6. Azeră / 225	15. Chineză / 239
7. Bască-euskară / 138	16. Coreeană / 246
8. Belarusă / 186	17. Croată / 180
9. Bengali / 233	18. Daneză / 208

19. Ebraică / 218	41. Letonă / 202
20. Engleză / 157	42. Limburgheză / 211
21. Esperanto / 146	43. Lituaniană / 204
22. Estonă / 197	44. Macedoneană / 182
23. Finlandeză / 198	45. Maghiară / 189
24. Flamandă / 210	46. Malaeză / 249
25. Franceză / 122	47. Malayalam / 236
26. Galego / 141	48. Malgașă / 250
27. Găgăuză / 226	49. Mongolă / 247
28. Georgiană / 230	50. Muntenegreană / 181
29. Germană / 110	51. Norvegiana bokmål / 207
30. Greacă / 216	52. Norvegiană nynorsk / 207
31. Gujarati / 236	53. Olandeză / 209
32. Hindi / 235	54. Oryană / 236
33. Idiș / 212	55. Persană / 237
34. Indoneziană / 248	56. Polonă / 177
35. Istroromâna / 151	57. Portugheză / 129
36. Italiană / 117	58. Punjabi / 236
37. Japoneză / 244	59. Retoromană / 150
38. Kazahă / 226	60. Rromani / 237
39. Kârgâză / 227	61. Rusă / 166
40. Latină / 143	62. Sanscrită / 236

Eminescu în circuitul universal

---

63. Sardă / 144	72. Tătară / 227
64. Sârbă / 178	73. Thaiandeză / 251
65. Siciliană / 145	74. Turcă / 228
66. Slovacă / 176	75. Turkmenă / 229
67. Slovenă / 182	76. Ucraineană / 184
68. Spaniolă / 129	77. Uygură / 229
69. Suedeză / 204	78. Urdu / 238
70. Tadjică / 238	79. Uzbekă / 229
71. Tamil / 237	80. Vietnameză / 248

1. b. 56 de limbi în care Eminescu nu este tradus și comentat în publicații, editate în alte limbi decât româna, dar acum poate fi tradus prin programe de traducerea automată, ca efect al interesului crescând pentru Eminescu

1. Africans	29. Javaneză
2. Amharică	30. Kannadă
3. Assameză	31. Klingoniană
4. Bihari	32. Klingoniană (plaqaD)
5. Birmană	33. Kurdă
6. Burmeză	34. Laoțiană
7. Cantoneză	35. Malteză
8. Cebuană	36. Maori
9. Cherokee	37. Marathi
10. Chewa	38. Nepaleză
11. Chichewa	39. Nianja
12. Chineză simplificată	40. Pashto
13. Corsicană	41. Querétoto Otomi
14. Creolă haitiană	42. Samoaneză
15. Cymraeg	43. Scoțiană Galică
16. Dhivehi	44. Sesotho
17. Engleză simplă	45. Sinhaleză
18. Filipineză	46. Somaleză
19. Galeză	47. Sundaneză
20. Guarani	48. Swahili
21. Hausă	49. Telugu
22. Hawaiană	50. Tha
23. Hebrevă	51. Tibetană
24. Hmong Daw	52. Unknown
25. Igbo	53. Velșă
26. Inuktitut	54. Yoruba
27. Irlandeză	55. Yucatec Maia
28. Islandeză	56. Zulu

2. INDICE de localități în care apar publicațiile

Lista celor peste 300 de localități funcționale ca **centre de iradiere în lume a mesajului eminescian**, exprimat în cele peste **30.000 de texte eminesciene**, apărute în peste **4.000 de publicații**, tipărite și online, editate în **79 de limbi** oficiale sau intermediare din peste **250 de state și teritorii geografice**, **majoritatea membre ale ONU și UNESCO:**

Addis Abeba, Alessandria, Agra, Aix en Provence, Alger, Alma Ata, Almeira, Amman, Amsterdam, Ankara, Antananarivo, Antwerpen, Arad, Arles-Aces-Sud, Așhabad, Atena, Augsburg, Avignon, Bacău, Bagdad, Baia Mare, Baku, Balcik, Bangkok, Banya Luca, Barcelona, Bari, Beijing, Beirut, Belgrad,, Berekley, Berlin, Berna, Bildegeport, Bișkek, Blaj, Bogota, Bonn, Bordeaux, Boston, Botoșani, Brașov, Brasil, Bratislava, Brno, Brunsvich, Bruxelles, București, Budapesta, Buenos Aires, Burgas, Cairo, Calabria, Calcuta, California, Capek Hill, Caracas, Caransebeș, Castellaum, Castelo Branco, Castiglione de Sicilia, Castila-Mancha, Catania, Cernăuți, Changehun, Chicago, Chișinău, Ciudad de Mexico, Ciudad Real, Cleveland, Cluj-Napoca, Coimbra, Conde sur l'Escaut, Constantinopol, Constanța, Copenhaga, Cracovia, Craiova, Croningen, Damasc, Dar es-Salaam, Darven, Delhi, Detroit, Deva, Dobrić, Dușambe, East Tenesse, Edinburg, Erevan, Espo, Fălticeni, Florența, Florești, Focșani, Fortaleza, Frankfurt am Main, Freiburg, Galata, Galați, Galicia, Geneva, Genova, Gerlinger, Gherla, Gornnii Milenovac, Göteborg, Les Granges le Roy, Gravenhage, Graz, Guarlanderas, Guatemala, Guiernsev, Guillford, Guterslok, Haga, Hamburg, Hamilton, Hanoi, Havana, Heidelberg, Helsinki, Hirosaki, Hruševac, Huvudsta, Iași, Ierusalim, Illinois, Iowa, Ipotești, Islamabad, Istanbul, Jakarta, Kaunas, Kazan, Kiev, Konstanz, Laguna, Lanesbourgh, Leer, Leipzig, Lima, Limburg, Lisabona, Londra, Louven, Ljubliana, Lugo, Luisiana, Lund, Lvov, Madrid, Magdemburg, Malaga, Mannheim,, Mainz, Malmö, Manila, Maputo, Melitopol, Messina, Mexico, Michigan, Miercurea Ciuc, Milano, Minsk, Mishawaka, Modena, Montevideo, Montpellier, Montreal, Moscova, Műnhen,

Münster, Nantes, Nashwile, Nădlac, Needham, New Delhi, New Hampshire, New Jersey, New York, Napoli, Newton, Nice, Nijmen, Novara, Novi Sad, Odesa, Odorhei, Oldenburg, Oradea. Oregon, Oslo, Ottawa, Oxford, Padova, Palermo, Pancevo, Paris, Parma, Pasadena, Pecs, Perugia, Petroșani, Phenian, Philadelphia, Phnom Penh, Pișec, Pitești, Plovdiv, Podgorica, Portland, Porto, Poznan, Praga, Prihstina, Princeton, Puerto Rico, Putrajaya, Quebec, Quito, Rabat, Rawalpindi, Râmnicu Vâlcea, Renecato, Reșița, Richmond, Riga, Rio de Janeiro, Roma, Ružonberok, Saint Esteve, Salem-Oregon, Salonic, Salzburg, San Juan, Santiago, Santiago de Chile, Sao Paolo, Sarajevo, Satu Mare, Seul, Sfântu Gheorghe, Shangai, Sidney, Singapore, St Petersburg, Stokeran, Stuttgart, Syracuse, Șimleu Silvaniei, Sibiu, Sicilia, Skopie, Sofia, Split, Stockholm, Szeged, Tallin, Tartu, Tașkent, Teheran, Tbilisi, Tel Aviv, Tg. Jiu, Tg. Mureș, Timișoara, Texas-Guarland, Tirana, Toluca, Tompson, Tokio, Tolbuhin, Tronto, Toulouse, Tubingen, Tunis, Turku, Ulan Bator, Upsala. Vatican, Vălenii de Munte, Veneția, Vilnius, Virginia, Vitoria-Gasteiz, Vjenac, Vrbać, Vyškov, Waley Forge, Washington, Weimar, Weisbaden, Wittemberg Zagreb, Zaragoza, Zrejanin, Zürich, f.l.-10 ș.a.

CINE ESTE DUMITRU COPILU-COPILLIN...?!

Născut la 17 februarie 1931, în satul Șutu din actualul județ Cluj, provine dintr-o familie de țărani nevoiași, al cincilea fiu al lui Mitru și Veronica Copil.

Doctor în științe filologice cu o lucrare privind **relațiile interliterare europene** – o **abordare cibernetică**, susținută în 1988 la Facultatea de Filologie a Universității București, de asemenea, **Deputy Director General** (Director General Adjunct pentru Europa din partea României, cu dreptul de a folosi „dr.” – doctor în științe alături de „DDG”) al **IBC-International Biographical Centre**, Cambridge University, London, England, investit la Congresul Internațional de Științe, Arte și Comunicații, Hawaii, SUA, iunie 2005.

Experiența de viață parcursă a fost una severă, începând de la vârsta de 14-15 ani, – angajat ca muncitor necalificat, agricol în sat și industrial la uzinele Malaxa-Brașov; după 1957, deținătorul de diplomă universitară ”cum laude” a fost nevoit să se angajeze înlocuitor temporar de translator-confruntator la AGERPRES, altădată asistent social, redactor și consilier editorial, ziarist, redactor șef, documentarist la o bibliotecă universitară, - îndeplinind funcții de execuție elementare și până la cele de conducere, continuate la CIDI (Centrul național de Informare Documentară al Învățăământului), de aici promovat la compartimentul de sinteze al ministrului învățământului. Asemenea ocupații i-au întărit puterea de a se menține ca un lucrător care prin munca lui să se poată face util, în stare să se depășească, să reziste provocărilor, să năzuiască la realizarea de proiecte îndrăznețe, oportune și actuale, în ruta sa profesională, în pofida obtuzității unor mentalități întâlnite în cele trei domenii intelectuale complexe, fecventate cu intermitențe – literatură, informatică documentară, educație – preocuparea literară rămânând însă o constantă. Pe ceea ce a reprezentat o valoare socială, literară și științifică în experiența de viață dobândită și-a clădit ultimele **proiecte**, – concluzii de o viață – realizate și publicate, oferite ca instrumente practice de

lucru, de o utilitate metodologică generală (**bază de date** tip MID-**Microsistem de informare documentară**, în educație și literatură, publicat într-o revistă UNESCO; „Structură constructivă privind **integrarea învățământului cu cercetarea și practica socială**”, înregistrată ca invenție la OSIM, **conținutul** acestui proiect - „Complex școlar integrat” - experimentat în județul Alba, fiind publicat într-un volum în limba franceză, destinat străinătății, în 1978 adaptat în Polonia, iar **aceleși conținut**, prezentat în volumul „Ecole et production”, editat de Centrul UNESCO, BREDA, din Yaounde, Camerun, după un timp a reprezentat una din cele două teme dezbătute la o consfătuire a miniștrilor învățământului din țările africane; „**Formarea competențelor** școlare la lecție și a competențelor profesionale/manageriale la curs”; un model de **periodizare a științelor, adaptat la evoluția procesului de universalizare** a unor valori naționale de dimensiune universală – cazul Eminescu, ș.a.).

În perioada de formare profesională a avut parte de dascăli și școli de excepție (într-un liceu de elită din Transilvania, la Turda, apoi un institut de limbi străine din București, care la finele anului I, drept răsplată pentru rezultatele de „excellent” îl recomandă la un concurs pentru o bursă internațională, obținută, iar după un stagiul de pregătire și selecție fiind singurul candidat acceptat la Facultatea de Filologie a unei universități tradiționale de elită în epocă, „Lomonosov” din Moscova. După 5 ani, în 1957 obține o dublă licență, de profesor și cercetător științific. În 1991, Academia Română, filiala Cluj-Napoca îi oferă o bursă de specializare și schimb de experiență în domeniile **literatură comparată** – cu accent pe relații interliterare, cazul Eminescu în literatura universală – și **pedagogie comparată**, la universități și institute academice de profil din Moscova, Kiev, Sankt Petersburg, Cernăuți și Chișinău.

În **activitatea didactică universitară și postuniversitară** a acumulat 25 de ani, pe post și prin cumul, – peste 50 de ani de vechime generală în învățământ (1958-2010). În sistemul de **formare inițială** a predat **literatură în viziune comparativă** (la peste 1000 de studenți și masteranzi de la facultățile de filologie ale universităților de stat din București și Chișinău), iar în sistemul de **formare postuniversitară** a predat cursuri de **management educațional** (conform cu versiunea în limba română a conceptului, înțeles și aplicat ca eficientizarea activităților educaționale, - organizare, conducere, dezvoltare, curriculum, resurse

umane) la absolvenți-viitoare cadre didactice și cadre didactice din învățământul preuniversitar și universitar, atât cu funcții de predare (peste 3000 de educatoare, învățători, profesori), cât și de conducere (peste 3000 de manageri-directori și inspectori școlari), din cadrul departamentelor de profil ale unor universități din România (de stat, - universitățile din București și Oradea și particulare, - „Titu Maiorescu” și „Ecologică” din București) și Republica Moldova (universitățile de stat „Ion Creangă”, „Tehnică”, „Tiraspol” din Chișinău, „Alecu Russo” și „Colegiu de Medicină” din Bălți). În sistemul de **formare continuă** acest curs a fost predat într-o formă adaptat la cerințele solicitate de Casele Corpului Didactic-Inspectoratele școlare și Institutul Național de Management din România (din 30 de județe și municipiul București), respectiv, Institutul de perfecționare a cadrelor didactice, școli generale și profesionale polivalente și Direcții Generale de învățământ din Republica Moldova (6 raioane și municipiul Chișinău).

În **activitatea de cercetare științifică** a acumulat 30 de ani pe post, realizând 56 contracte de cercetare științifică, axate pe 30 de teme de interes național, inclusive în profil filologic (1974-2006), la Institutul de cercetări pedagogice și psihologice din București, Centrul de științe sociale al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, preluat apoi de Academia Română, filiala Cluj-Napoca, iar după 1990 la Institutul de Științe ale Educației din București și Chișinău.

Valorificarea rezultatelor prin lucrări multidisciplinare: **a. lucrări publicate**, peste **400** mai importante (1948-2015), din care peste **130 literatură** (teorie, istorie și critică literară, axate pe 25 de teme, motive, relații interliterare sau mari personalități precum Eminescu, Creangă, Alecsandri, Coșbuc, Arghezi, Rebreanu și Maiakovski, Esenin, Gorki, Ritsos, Žavada, o amplă anchetă literară internațională cu 100 de notorietăți, dar și creații proprii, – poezie, eseu, traduceri); peste **250 în domeniul educației** (organizare, curriculum, eficientizare, modelare); altele, **limbă, folclor, ziaristică, biologie** (manuale de Botanică, Ecologie, Anatomie), **matematică** (debutul, în „Gazeta Matematică pentru elevi”), **52 interviuri**, **16 emisiuni RTV**. Lucrările au apărut în publicații românești și străine, periodice (peste 70 de reviste și ziare tipărite, în ultimul timp și online) și neperiodice (peste 80 de culegeri), peste 20 de volume personale, între care „Management educațional” (2003, 2005), „O VIAȚĂ de dascăl obișnuit TRĂITĂ NEOBIȘNUIT”, 2011 (sursa din care au fost extrase datele aici menționate), serialul „Demistificări

eminesciene”, (1970-1992), „Eminescu în perspectivă universală. Reconstituiri și restituiri”, 2013 (o selecție de 14 studii academice, din cele peste 50 de lucrări publicate anterior, între care prelegerea de deschidere a ultimului curs despre Eminescu, publicată imediat de Centrul Academic Internațional Eminescu din Chișinău, devenită tema unui proiect al serialului „Eminescu Universal”, din care acum apare Partea I (a unei viitoare sinteze, „Dimensiunea și valoarea universală a moștenirii culturale a lui Mihai Eminescu”), - „Eminescu în circuitul Universal”, 2014 (ed. I, traducerea și ecoul operei în 77 de limbi) și 2015 (ed. II și III, traducerea și ecoul operei în 79, respectiv, 80 de limbi din peste 250 de țări); **b. lucrări editate** (1969-1974: 10 buletine de informare, coordonate și o revistă de sinteze înființată, „Educație-învățământ”, redactor șef, 1971-1974); **c. lucrări comunicate, peste 300**, prezentate la reuniuni științifice locale, naționale și internaționale, majoritatea publicate (1957-2015). Lucrările au fost publicate sau comunicate atât în **limba română**, cât și în **alte limbi (belorusă-1, engleză-20, franceză-20, germană-2, japoneză-1, maghiară-1, polonă-1, rusă-6, ucraineană-2)**, în peste 80 de localități (60 în **România**, 8 în **Republica Moldova**, - Chișinău, Bălți, Cimișlia, Florești de Soroca, Hâncești, Ialoveni, Orhei, Vadu lui Vodă, iar 13 în alte țări, – **Anglia**-Londra, **Balarus**-Minsk, **Bulgaria**-Sofia, Varna, **Camerun**-Yaounde, **Cehia**-Praga, **Germania**-Berlin, **Japonia**-Hirosaki, **Polonia**-Varșovia, **Rusia**-Moscova, StPetersburg, **SUA**-Nord Carolina, **Turcia**-Istanbul, **Ucraina**-Cernăuți, Kiev).

Apartenența la Asociații profesionale, România: Uniunea Națională a oamenilor de știință, Societatea ziariștilor români, Asociația slaviștilor din România, Societatea „Ateneul Român” (patron al Universității Ecologice), Societatea Scriitorilor Târgovișteni; **Republica Moldova:** Asociația managerilor educaționali; **Turcia** (Istanbul): Asociația pedagogilor din țările balcanice.

Distincții, România: „Meritul Cultural clasa I”, Consiliul de Stat, 1970; Diplome de „Excelență” și de „Merit”, Case ale Corpului Didactic, Inspectorate școlare, școli; „Premiul Societății Scriitorilor Târgovișteni”, 2014 (pentru volumul „Eminescu în perspectivă universală. Reconstituiri și restituiri”, Ed. „Bibliotheca”, Târgoviște, 2013); „Medalia jubiliară «Litere» – 15 ani”, pentru susținerea rubricii permanente, „Eminesciana”, în revista SST, 2011-2015; „Medalia de aur, jubiliară «Ubi libri, Ibi lux» – 10 ani” de la constituirea SST, 2015; **SUA** - după o

monitorizare timp de un deceniu și o intensă corespondență, însoțită de lucrări publicate, rezultatul s-a concretizat, între altele, cu distincții - ABI, din North Carolina. conferă „Man of the year” (Om al anului), 2004; Diploma „Great Minds of the 21'st Century” (Marile inteligențe ale secolului 21), sub care denumire apare, în 2007, Dicționarul enciclopedic, sub egida enciclopediei de personalități cu biografii, „Who's Who Internațional”, în care i se prezintă biografia și realizările de o viață; nominalizare pentru „Editor consultant al Enciclopediei de referință Who's Who Internațional”, „Diploma de Master al Academiei Mondiale de Litere” ș.a.; **Anglia:** Diploma „Deputy Director General” al IBC (Director General Adjunct pentru Europa din partea României, 2005, ulterior nominalizat pentru „Director General Onorific” pentru perioada 2006-2008); „Medalia de argint a Congresului Internațional de Științe, Arte și Comunicații”, cu prilejul investirii în funcția de DDG al IBC, 2005; Diploma IBC, „2000 Outstanding Intellectuals of the 21'st Century” (2000 de intelectuali remarcabili ai secolului 21), sub care denumire apare și ediția 33 a Dicționarului enciclopedic cu același titlu, publicat sub egida enciclopediei de personalități cu biografii, „Who's Who Internațional”, Cambridge University, London, 2006, în care este prezentată viața, activitatea și o listă cu lucrări de interes general; consecință, IBC emite un „Comunicat de presă” către mass-media și instituțiile cu care autorul a colaborat și continuă să colaborez, în care se apreciază contribuția sa la dezvoltarea educației și științei literare contemporane.

